

REMBERTI DODONAEI
DE FRUTICIBVS,
ET ARBORIBVS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS SEXTA.

DE FRUTICIBVS SPINOSIS,

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ACTENVS circa herbarum historias ac descriptiones præcipuè versati sumus: nunc Frutices sese offerunt ac Arborea, hanc operis partem posteriorem ambientes. In qua primi occurrunt spinosi Frutices, deinde spinis carentes, tertio loco Arborea succedunt fructifera; quarum videlicet fructus edules sunt, & vsibus humanis deseruiunt: quarto loco reliqua sunt Arborea, fructu hominibus inutiles; quas idcirco siluestres appellauimus: posteriorem sedem ac ordinem occupant perpetua fronde videntes, inter quas Conifera sunt ac Resinifera.

Atque sic nostro operi tandem finis imponitur, quod animo diu conceptum, aliquando attentatum, antehac ad perfectionem peruenire non potuit: vel otio desiderato, quod inter Medica negotiosas ægrotorum curationes sæpè ac frequenter exiguum contigit: vel animo, communi patriæ, tum & domestica clade perturbatissimo, à studiorum laboribus nos auocante.

A spinosis autem hanc Pemptadem auspici sumus, quòd præcedentis finem concludant spina. Sic enim à spinis ad spinas transitus fit, & assimilés non videntur separata.

DE RVBO. CAPVT I.

RVBI duo sunt: vnus fructu nigro, vulgaris; alter rubro, qui Idæus cognominatur.

Vulgaris rubus tenues, oblongos, lentos, ac obsequiosos, sed per se non consistentes caules edit, duris, minacibus, ac asperis spinis communitos: folia ex pluribus cohærentibus componuntur, quæ aspera, dura, & per margines incisa sunt, superna parte virentiora, inferiore verò candicantia: flosculi aliquot, singuli in breuibus pediculis, in caulium fastigiis spicatum ferè digesti oriuntur albidis, ex quinque foliolis commissi. fructus ex compluribus acinis Moris similis, sed multò minor est, initio rubens, per maturitatem niger, gustu cum dulcedine quadam subacidus: radix fibrosa etiam serpit, subinde noua germina proferens.

Huius autem duo genera Ruellius statuit, sed sola magnitudine differentia. Fit autem non rarò, vt vno loco lætior, altero tenerior eadem stirps proueniat, pro foli videlicet, in quo nascitur, conditione.

Ad limites agrorum Rubi gignuntur, ac in siluis, agrisque qui coli desierunt.

Maior mensis flores conspicui sunt: sed Augusto ac Septembri Mora ad maturitatem perueniunt.

Hic frutex Græcis *βῆτος*, Latinis Rubus & Senti dicitur: quandoque & Vepres, vt ab Ouidio Metamorphoseon quinto:

Aut lepori, qui Vepre latens hostilia cernit

Ora canum.

à nonnullis *κυνόσβατος*: sed Cynosbatus Rosa est siluestris, vt alibi scriptum: Germanis *Wirs* men: Brabantis *Wyaemen* & *Wyaemen*: Gallis *Ronce*: Italis *Rono*: Hispanis *Carça*: Anglis *Wyan* ble *bush* / aut *Black berry bush*: Bohemis *Wostruzina*.

Fructum

Rubus.

Rubus minor.

Fructum Græci *μῶρον τῆς βατόου, μῶρον βατόου*: Latini *Morum Rubi* nominant, ac, ut *Fuchsius* sentit, *Vacinium*: quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: *Officinæ Morabati*, & quæ barbariores sunt, *Mora bassii*: Germani *Brombeer*: Belgæ *Braembesten* & *Haghebesten*: Hispani *Carcamoras*: Bohemi *Wostruziny*.

Minorem Rubum *χαμαίβατον* ac *Humirubum* à *Theophrasto* dictum nonnulli esse volunt. Fructum *Ruellius Gallis Catherine* nominari affirmat.

Rubi autem germina, folia, flores, ac immaturi fructus valenter exiccatoriam vim habent, & simul adstringentem facultatem obtinent. Manducata oris tonsillarumque inflammationes reprimunt: aduersum dysenteriam, alui profluvia conferunt, sanguinisque eruptiones qualescumque sistunt. Idem potest & illorum decoctum, quod & oris vlcera addito melle curat. Oculos procidentes, condylomata, hæmorrhoides sanguinem fundentes folia imposita sanant. Succus ex caulibus, foliis, aut immaturis fructibus expressus, ac in Sole densatus ad omnia efficacior est.

Maturus fructus dulcis est, & non parum habet succi temperatè calidi; esui idcirco non insuaui: adstrictionis verò nonnihil etiam retinet, ventriculo idcirco & gratus est: & si quis, *Galenus* ait, largiùs eo vescatur, capitis dolorem sentiet. Resiccatus verò dum adhuc immaturus est, magis quàm maturus adstringit ac exiccat.

Radix præter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & in renibus lapides comminuit: *Galenus* ait. *Plinius* Rubi mora & flores *vrinam* ciere refert, & calculorum ex vino decoctum præsentaneum esse remedium.

De Rubo Ideo. CAP. II.

IDÆVS Rubus vulgarem non paucis refert, sed caules & folia dilutiùs virentia, paucioribus spinis ac aculeis exasperantur; tenelli verò recensque enati turiones spinis quandoque etiam carent: fructus acinosi, sed colore rubentes, cum dulcedine insuaue quiddam respiciunt: radix valde serpit, & multis locis erumpens germina noua profert.

Fertur & in nonnullis Germaniæ ac Bohemiæ siluis reperiri: apud Belgas in hortis habetur. Floret

Floret

Rubus Idæus.

Anonis.

Floret eodem, quo prior, tempore: fructus verò & serotinus Augusto demum maturefcit. *Βάρος Ἰδαία*: Latinis Rubus Idæus, ab Ida monte iuxta quem nascitur: Germanis *Himbrämen*: Belgis *Dumbeleten*: Hispanis *Carça llama-da Idea*: Gallis *Framboises*: Anglis *Framboise/strawp*: & *Vindberp*.

Fructum Matthiolus à Tridentinis ac Ananienfibus *Ampoucele* nominari refert.

Viribus autem ac facultate alteri Rubo ille fimilis videtur, fed tamen minùs adstringens aut reficcans. Eadem, Dioscorides ait, prættat quæ fupradictus.

Flos cum melle oculorum inflammationibus commodiffimè illinitur, eryfipelata reftinguit, ftomachicis ex aqua bibendus datur.

De Anonide. CAP. III.

CAVLICVLIS Anonis dodrantalibus aut paulò altioribus exit, geniculis aliquot articulatis ramofis, obfequiois, duris acutiffimis- que spinis horrentibus, iuxta quas folia parua Hypericoidis Rute magnitudine & forma fimilia, particularibus Lentis foliolis maiora, colore faturato virentia: flosculi fecundùm cauliculòs quoque enafcuntur, forma veluti Ochri, fed colore vt plurimum purpurei, rarò albidi, rariffimè verò lutei: fubfequuntur valuulæ exiguæ, in quibus femina plana: radix longa late per fuma terræ progreditur, lenta admodum ac frangi contumax.

In agris ac iuxta limites fivè margines lato, pingui ac reftribili folo gignitur: reperitur in Germania ac Belgio, ac in Italia, tum & alibi. Stirps autem admodum viuax eft, quæ nec facile perit, fed nec extirpati, nili difficillimè, potest: Agricolis sæpè molefta eft, quando duræ ac lentæ radices aratrum remorantur, & boues fiftunt.

Nova fub finem Veris germina emittit, Autumno perficitur, & tunc quidem spinofiffima, Julio & Augusto cum flore videtur.

Ἀνονίς fivè *ὄνονίς* Græcis quidem appellatur, ac fimiliter Latinis Anonis & Ononis: vulgò autè Herbariorum *Arresta bouis*, *Refta bouis*, & *Remora aratri*, quòd arantes boues in opere harere efficiat, & quò minùs aratrum progredi queat, frequenter radices eius impedimèto fint. Dicitur verò & *Acutella*, a duris acutis spinis, quibus tranfeuntes pungit.

A Crateua verò *ἀριμύγε* fivè *Ægipyrus*: Germanis eft *Hewhechel*, *Dchfenkraut*, *Stahlkraut*: Belgis *Drangwoztele*, *Stalcrup*: Italis *Bonaga*: Hispanis *Detiene bay*, & *Gattilhos*: Gallis *Arreste beuf*: Anglis *Camoche* & *Petti wyne*.

Anonidis autem radix excalfaciens eft, & vt Galenus, tertio quadam tenus ordine, extenuans verò ac incidens quoque eft. Cortex eius cum vino epotus vrinam cit, calculosque diffoluit ac pellit; cruftas verò & abftergit.

Decocta

Decocta radix in posca dentium dolores mitigat, ore sapius colluto. Plinius comitialibus decoctam in oxymelite ad dimidias, dari refert. Matthiolus sibi notum hominem affirmat, puluere huius radicis pluribus mensibus assumpto, à carnosò ramice curatum.

Primos huius fruticis turiones siue asparagos, priusquam spinosi fiant, muria condiri, & cibis gratissimos esse, auctor Dioscorides.

De Rusco.

CAP. IIII.

Ruscum.

HVMILIS stirps Ruscum est, cauliculi aut potius pediculi eius rotundi, lenti virentes, & ramosi, semipedem alti: folia parua latiuscula, Buxi, aut citius Myrtinis similia, sed pungenti cacumine mucronata: baccæ e medijs dependent folijs, per maturitatem rubentes, maiores quàm Asparagi: radices albidæ, ramosæ, serpentes, mediocri crassitudinis, gustu dulci quiddam resipientes.

In nonnullis regionibus, veluti in Burgundia, & Italia, tum & alibi locis asperis frequens nascitur: in Belgij hortos transferri solet.

Primo Vere virentes ac teneros admodum turiones promit, qui edi aliorum Asparagorum modo possunt: Autumno semen perficitur.

Ὄξυμύρση, quali acuta Myrtus, & μυρση ἀγρία, id est, silvestris Myrtus Græcè dicitur: Latinis Ruscum aut Ruscus: Officinis Bruscus: à nonnullis Scopa regia, vt testatur Marcellus Empiricus vetus scriptor: Germanis Μαύσζορν: Belgis Stetende Palm: Italis Rusco, & Ponticopi: Hispanis Gilbarbeyra. Reperiuntur verò & huius spuria quædam nomina ac nothæ appellationes, vt μυρτάκανθα, ἱερὸς μυρτον, μιδκανθα, ἀγρον, σίγκος, κατὰ γελος, ἀνάγγελος, ἀκμιογν, χαμαιμύρση, ἑπιφυλλόκαρπος, & tales alia.

Inueniuntur, inquit Plinius lib. xxv. cap. xiiii. qui Oxymyrline radicem Acaron vocant: ideoque quidam Acaron agrion vocare malunt. Sed potuit Plinio vocum affinitas imposuisse,

Plinius
notatur.

& pro Acæron, quæ vox inter nothas, Acaron aut Acoron legisse.

Serapio cap. cc lxxxviii. Myrtum agriam eandem cum Cubebis esse sentit, rationem adducit, quòd Galenus Myrtum agriam, hoc est, Ruscum non descripserit, nec Dioscorides Cubebas. Quæ vt nullius momenti ratio est, ita nec veritatem habet: Galenus etenim nusquam Cubebarum mentionem facit; & vt fecisset, non consequeretur idcirco Ruscum Cubebas esse. Meminit autem Galenus Carpesij, quod Auicennæ interpret cap. cxxxvii. Cubebas facit. Carpesium autem à Rusco multum differens esse, ostendunt ea quæ de hoc lib. primo De Antidotis Galenus scripta reliquit.

Carpesium

Est Carpesium herba, inquit, Phu appellato genere similis, validior tamen & aromaticum quiddam plus spirans: plurimum hæc in Sida vrbe Pamphiliæ nascitur. tenuia autem quædam Carpesij sarmenta Cinamomi virgultis similia sunt. Eius duo genera reperiuntur: vnum quod Laërtium, alterum quod Ponticum nominatur: à monte, in quo nascuntur, vtraque nomen habent, sed Ponticum melius est; quod cum plurimum haberem permultis medicamentis admiscui, in quibus Phu vocata imponi debuerat. Est enim Carpesium, vt dixi, Phu simile, validius tamen, & qualitatem quamdam aromaticam gustatum odoratumque remittens. Hactenus Galeni verba.

Serapionis
error.
Cubebe.

Ex quibus manifestè constat, Ruscum non esse Carpesium, hoc est, Auicennæ interpretis Cubebas; & hallucinatum Serapionem qui tale aliquid suspicatus fuerit. Sunt verò & fructus siue grana quædam Cubebe nomine, non sarmenta; verum nec illa cum Rusco quadrant, nec Galeno cognita extitere.

Rotunda siquidem grana sunt, Piperis magnitudine, sed oblongo angulo eminente, quasi caudata, gustu aromatica, & acre nonnihil resipientia. Ysaac Practicæ suæ lib. secundo inter grana

grana

grana numerat: & similiter Hali Abbas Practicæ etiam lib. secundo, numero CLXII. Postiores Græci, inter quos Nicolaus Myrepsus, Combebas appellant.

Ceterum Rusci radices, quarum præcipue vsus, temperatè calidæ sunt, ac essentiæ tenuitate mediocriter quoque resiccantes. Vrinam ciunt, tenum calculos, ac arenulas expellunt: vrinæ stillicidio succurrunt, decocto earum ex vino assumpto. Eadem Dioscorides de foliis ac baccis, quæ præterea & menses pellere, capitis dolores, ac regium morbum sanare ait. Profunt verò & radices ad crassorum pulmoni pectorique inhærentium humorum facilem expurgationem, ac concoctionem eorundem promouent.

De Hippoglosso. CAP. V.

Hippoglossum.

HIPPOGLOSSVM cauliculos erigit dorantales, rotundos: folia circa hos oblonga, lata, acuminata, sed non pungentia, Laurinis quidem similia, sed multò minora; maiora verò quàm Rusci, è quorum medio neruo alterum exit folium acuminatú etiam, sed paruum, nec Rusci folio maius: deinde & bacca Ochri magnitudine, colore per maturitatem rubens, quæ ipso exiguo foliolo quasi tota subinde contegitur: radix albida, longa, & suavis odoris.

In Liguria Alpibus, ac Pannoniæ superioris montibus reperitur: Bellonius circa Athon montem valde frequentem esse scriptum reliquit.

Sub Autumni tempus fructus maturus est.

Græcis *ἵππογλωσσόν* dicitur: à nonnullis verò & *ἐπιγλωσσόν*: ab aliis *ὑπόγλωσσόν*: à recentioribus Bonifacia, Vuularia, Bislingua, Lingua pagana, Victoriola. Eadem verò & *δάφνη ἀλεξάνδρεια*, & *δάφνη ἰδαία*, ab Ida Troadis monte, quæ & Alexandri Troas dicta est.

Nec refert quòd Dioscorides de Hippoglosso vno loco, alio verò de Lauro Alexandrina scripserit; aut quòd Ruellij versio habet, semina inter folia exire; aut quòd talem iconem, Ruellianæ nempe interpretationi respondentem, Matthiolus exhibuerit, fructu videlicet in longis pediculis è cauliculis inter folia dependente. Nam de vna stirpe quandoque sub diuersis appellationibus, separatisque locis Dioscoridem agere, & alibi ostendimus: veluti cap. de Tussilagine.

Ruellij autem conuersionem non esse fidelem & ipse Matthiolus postea agnouit. Græcum exemplar habet, *καρπὸν ἐν μέσσοις* (scilicet *φύλλοις*) *ἐρυθρὸν*, hoc est, fructum in mediis foliis rubentem. Quod & sic se habere Theophrastus etiam testis, qui Laurum Alexandrinam & Ruscum lib. III. *ἐπιφυλλόκαρπα*, hoc est, fructum folio ferentia esse refert. Præter hæc duo nec alia *ἐπιφυλλόκαρπα* nominans, innuere volens, non restare epiphyllocarpa alia. Quod sententiam nostram adstruit, & Hippoglossum Laurum Alexandrinam siue Idæam esse confirmat. Huc verò etiam facit, quòd inter appellationes Lauri Alexandrinæ nomen *ὑπόγλωσσόν* ascriptum quoque sit. Matthioli verò falsam esse iconem, & ad infidelem Ruellij versionem excogitatam, ex his quæ hæctenus scripsimus satis apparet. Nisi fortassis, quam icone exhibet, illa sit, quæ à C. Clusio in Observationibus Pannonicis pro tertio Polygonato depingitur, cuius & nos Pempt. III. lib. I. cap. XXI. meminimus, quod tamen verisimile haud videtur: nam Matthioli icon, licet fortassis aliquo modo, non tamen satis respondet. Et ut illa sit, quæ expressam voluit, tamen Laurus Alexandrina nequit esse. Laurus siquidem Alexandrina Dioscoridis, à Theophrasti Lauro Alexandrina non differt. Nam & hanc in mediis foliis fructum ferre Dioscoridis Græca & emendata exemplaria passim habent. Mirum autem quòd cum ipse errorem Ruellianæ interpretationis animaduernerit, talem iconem in suis Commentariis relictam voluerit.

Ceterum Hippoglossum siue Laurus Alexandrina à Germanis quidem *Zäpflinfrant* / & *Dungenblat* dicitur: Belgis *Tonghenblat*: Hispanis *Lengua de cavallo*: Anglis *Double tonge*.

RR

Super-

Ruellij versio infidelis.

ἐπιφυλλόκαρπα.

Matthioli falsicon.

Superfunt verò & alia quædam eius apud veteres Græcos nomina: vt, *δανάη, ζάλεα, σφαίνη*, ac inter nothas *συμοθεακή, μέθειος, δηλωασοι*: apud Græcos verò nostri temporis Coraco Votano.

Porro Laurus Alexandrina temperatura euidenter calida est. Radix pondere drachmarum sex cum dulci vino difficulter parientibus, & stillicidio laborantibus succurrit; & sanguinem quoque menstruum elicit, vt auctor Dioscorides. Similia & Plinius habet: Celeres partus, ait, facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit menselque eodem modo pota.

Baptista Sardus ad suffocationes ex vtero hanc vehementer commendat: Exhibendo, inquit, cochlear paruum pulueris, vel herbae, vel radice mulierem suffocatione ex vtero laborantem mox liberat: eandem verò & ad intestinorum ramices extremum esse scribit remedium, puluere videlicet radice exigui cochlearis mensura cum iusculo carnis aliquot continuis diebus propinato.

De Cappare. CAP. VI.

Capparis.

ACVLEATVS frutex Capparis est, cuius ramuli non minus acutis & hamorum instar aduncis spinis horrentes quàm Rubi, per terram orbiculariter sternuntur, si non pedamentis quibusdam fulciantur: folia circa hos lata, veluti Mali Cotoneæ, sed tamen rotundiora, è sinu quorum tenues exeunt pediculi capita rotunda proferentes, quibus dehiscentibus flos candidus panditur, quem sequuntur fructus oblongi, Olivis similes, in quibus semina parua & albida conduntur: radix lignosa, grandis, numerosa, crassiore cortice conuestitur, cuius in Medicina frequens vsus.

In Italia, Hispania, aliisque calidioribus regionibus absque cultura Capparis nascitur, tenui solo, asperisque locis, & iuxta rudera, vt Dioscorides scribit. Theophrastus natura sua siluestrem esse, & cultum non admittere refert: nostra tamen ætate à nonnullis colitur, ac siccis lapidosisque locis feritur.

Capparis æstate floret: viget verò in Autumnum vsque: rudimenta florum antequam dehiscent colligenda, & muria aut sale condienda.

Nomen apud Græcos idem quod apud Latinos obtinet, *κάρπαις* siquidem dicitur: a nonnullis verò & *κυνόβατος*, sed propriè Cynosbatos siue Canirubus, est siluestris Rosa, vt alibi ostensum est. Germanis *Kappern*: Belgis *Cappere*: Italis *Capparo*: Hispanis *Alcaparras*: Gallis *Cappres*: Anglis *Capper*.

Capitula siue rudimenta florum, hoc est, nondum completi flores, Capparorum nomen in Officinis acceperunt.

Cappares itaque siue flores nondum completi temperamento calidi sunt ac tenuium partium, si recentes edantur, exiguum admodum alimenti conferunt; sale verò macerati multò etiam minus: non tam edulia idcirco, quàm ciborum obsonium & medicamentosum condimentum, collapsam ciborum appetentiam excitant, humido ventriculo conferunt, salivationem eius reprimunt, pituitam verò & in eo hærentem detergant, iocinoris lienisque obstructions expurgant, quartana laborantibus ac lienosis cum cibo profunt. Eduntur autem, sale prius cloto, decocti, addito oleo & aceto, acetariorum aliorum instar, aut vnà cum cibus coquantur.

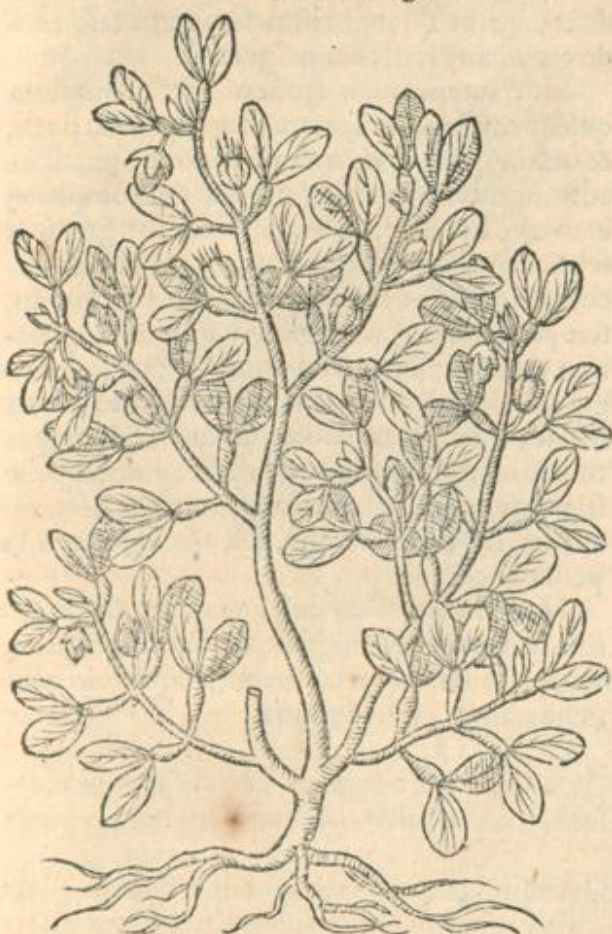
Cortex autem radice ex diuersis facultatibus constat: exalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, contrahendi adstringendique quadam potentia comuncta.

Lienes induratos, si quod aliud medicamentum, iuuare valet, cum foris idoneis remediis admixtus,

admixtus, tum intra corpus assumptus; & quidem vel in aceto aut oxymelite decoctus, vel aridus contusus, aliisque permixtus: hoc etenim modo crassos lentosque humores euacuat, & eos per urinas, sæpe etiam per ventrem sanguinolentos defert, vnde & lienes adiuti & coxendicum dolores: menses verò etiam promouet, & ex capite pituitas purgat detrahitque, quod *ὑπορλεγματίξιν* vocant: auctor Galenus. Idem cortex, vt Dioscorides scribit, vlcera vetera fordida, & quæ occaluerunt expurgat: lienosis cū Omelysi imponitur: manducata dentium doloribus auxiliatur, cum aceto verò vitiliginis abstergit: folia verò & radices contrita, duritias & *ῥοῖδα*; siue itrum as discutunt: succus aurium vermiculos infusus enecat.

De Cappare Fabagine.

Capparis Fabago.

CAP. VII.

AD Capparem autem & referte recentiorum plerique student Capparem Fabaginem nuncupatam, non fruticis quidem, sed herbe speciem. Cauliculos hæc promit teretes, læues, ramosos; & circa hos folia lata, oblonga, crassiuscula, minora quàm Capparis, Portulacæ æmula, ab vno pediculo bina, saturato colore vnà cum cauliculis virentia, flores verò priusquam pateant rudimentorum Capparis florum similitudinem referentes; completos autem inalbicantes, staminibus aliquot luteis mediis: succedunt filiquæ in quibus semina: radix tenuis in diuersa tendit.

Quibus locis spontè exeat aut gignatur nondum accepimus: in hortis Belgij olim hanc conspiciere datum fuit.

Nominatur hæc à recentioribus Capparis Fabago, vt scripsimus, & à plerisque Capparis leguminosa. Veteribus notam fuisse non constat; Cephæam siquidem esse non fuerit facile affirmare, breui ac succincta admodum apud Dioscoridem descriptione extante. Describitur verò ab Auicenna cap. xxviii. herba quædam Ardifrigi nomine, cum qua Capparis Fabago melius responderet, si tam graui esset odore, quàm sapore amaricat: Ardi-

frigi siquidem valdè acuti & grauis odoris est, vt Auicenna scribit:

Est herba, inquit, similis Cappari, acuti odoris valdè & grauis, habens fructum in vaginis. *Ardifrigi.* Quòd si autem errore transcribentium, pro saporis, odoris vox supposita esset, Capparis Fabago cum Ardifrigi conuenire posse videretur. Sed quis hoc temere affirmauerit? Sit ergo Capparis Fabago, sua contenta appellatione, nec aliam expetat aut requirat.

De facultatibus verò nihil occurrit scribendum.

De Vua crispa. CAP. VIII.

BICVBITALIS aut altior hic frutex est, & admodum spinosus: multis tenuibus lignosis aculeatis & albicantibus ramulis luxuriat: folia non magna, lata, rotunda quoque essent, nisi profundius incisa, Vitiginea quodammodò referrent, ambitu verò reliqua etiam crenata, colore autem pulchre virent, mollia verò & vnà sunt ac modicè pilosa: flosculi ex herbaceo albid, aut perquam exiguum purpurei: fructus acini rotundi, non racematim coherentes, sed secundum ramulos sparsim baccarum aliarum modo dependentes, colore initio virentes, gustaque austeri, per maturitatem verò subflauescentes, vinoso succo pleni, sapore aliquantulum dulces, in quibus semen candicans: radix lignosa fibris non destituitur.

Ad limites agrorum & hortorum hæc spina collocatur, & non rarò ipsa hortorum est sepium.

Citò admodum, & frequenter ante Veris æquinoctium folia erumpunt: acerbi fructus Aprilis ac Maio mensibus colliguntur: maturi verò sub finem Iunij demum decerpuntur.

R R 2

Nomen

Vua crispa.

Nomen frutex hic apud Veteres non habet, qui eum non cognouerunt, vel neglexerunt: recentiores quandoque Grossulariam, frequentius verò ab acinis Vuam crispam, Vuam spinam, Vuam spinellam, Vuam crispinam appellat: Germani Kraußbeer, aut Kraußelbeer: Belgæ Stielbestie/ knoeselen/ & Croelbestien: Hispani Vua crispa, siue Espina: Itali Vua spina: Galli Groiselles: Angli Goes berrye. Non est autem Rhamni species, vt ex iis, quæ de Rhamno mox scribenda, satis constat. Non est etiam spina Græcis ἀκωνία καὶ ἀκωνία dicta, quam Theophrastus Graminis ferè modo germinare scriptum reliquit.

Sunt autem huius fruticis baccae nondum quidem maturæ temperamento frigidæ ac siccae, & ordine quidem secundo intenso, & facultate adstringentes. In cibatu harum vsus omphacij loco est. Iuscula in quibus incoctæ, ori grata, & febricitantibus vtilia: eduntur verò & aliis decocta modis, quocumque autem tandem modo, semper crudum ac frigidum succum ingenerant, qui ad alimenti substantiam nihil aut exiguum admodum conferat: aluum verò etiam sistunt, & sanguinis fluores, ac mensium purgationes reprimunt, nisi in debilem admodum ac frigidum incidant ventriculum, quem non adiuuant, sed vel aggrauant, vel aluo quoque vnà permota conturbant.

Maturi fructus vti dulciores sunt, sic & parum aut nihil adstringunt, & caloris exiguum

quid obtinent: alimenti verò & paulò amplius quàm immaturi conferunt, idque non adeò crudum; verùm rarò hi vel ad condimenta desiderantur, vel eduntur.

De Ribefio. CAP. IX.

RIBESIVM non spinosum quidem est, sed certis de causis ab Vua crispa non videtur diuellendum. Eius species duæ sunt, fructus colore & sapore differentes; vnus enim rubet, alterius niger est.

3. Fruticosa autem stirps est, lentos ac flexibiles ramos profert cortice subnigricantes, quibus adnascuntur folia lata, ambitu & crenata, & Vitis foliorum modo dissecta, sed minora multò, è quorum sinu pediculi dependent oblongi, floribus initio onusti, deinde baccis vuæ non racemosæ modo digestis, colore per maturitatem rubentibus, sapore grato acidulis.
2. Altera species priorem ramis, foliis floribusque refert, sed fructus niger est, & ingrati saporis, & idcirco nullius pretij ac inutilis habetur.
1. Ribesium rubentis baccae in multorum hortis habetur: ad sepimenta vtile, tum & ad topiarias scenas, quas non difficili opere conuellit ac ornat.
2. Alterum in hortis habere paucis curæ est: iuxta fossas & serobes agrorum aut pratorum quandoque reperitur.

Floret Ribesium Aprili ac Maio, sub finem verò Iunij, quandoque, sæpius verò Iulio mense baccae maturæ.

Nostri ætas Ribesium appellat, & Grossulariam rubram, ac Grossulariam transmarinam: Germani Sant Johans traubel siue traublin / Sant Johans beerlin: Belgæ Bestkens ouer zee: Itali Vuetta rossa: Galli Groisseletz, Groiselles d'outrè mer: Bohemi Jahodi S. Jana: Officinis Ribes nomine cognitum quod fructu rubet. Describitur verò istud à Serapione capite CCXLI. Sed Fuchsius & Matthiolus nostrum negant idem cum illius esse: facultates tamen conuenire diffiteri nequeunt; at descriptio, aiunt, non respondet.

Ribes est, inquit Serapio, planta, habens capreolos rubros ad viriditatem tendentes, & folia magna, lata, rotunda, viridia: grana, quorum est sapor dulcis cum acetositate, & ipsa sunt frigida & sicca in secundo gradu. Quid autem in hac descriptione repugnans? Plantam esse, ait, hoc est, fruticem, habentem ramulos (interpret capreolos nominat) rubecos, ad viriditatem tendentes, & talia sunt Vere nouo erumpentia cum folijs germina, quæ vetustate subnigricant.

Ribesum fructu rubro.

Ribesum fructu nigro.

gricant : folia, si cum aliorum minorum nonnullorum fruticum multò minoribus comparantur foliis, magna sunt ; lata eadem & virentia esse, manifestum ; rotunda verò etiam dici possunt. Quid igitur desideratur, nisi rectum iudicium: id si adhibeatur, Rubes nostrum idem cum Serapionis ac reliquorum Arabum est. Quòd si in aliquo verbo, veluti in dictione, Capreolos, hæsitatio aliqua occurrat, interpreti imputandum, qui non fidelissimus Serapioni contigit, vt ex cap. de Mummia satis constat. Numquam Serapio Mummiam existimauit esse mixturam ex aloë & myrrha & eo quod his admiscetur ex humiditate corporis humani: interpretis istud est commentum. Ita eum hinc pro Ramulis, Capreolos scripsisse, quid verat?

Petrus Bellonius in lib. De arboribus Coniferis, pro Ribesio aliam ostendit stirpem à se in Libano monte locis frigidissimis repertam, vbi ferè toto anno nix visitur, foliis Lapathi grandioribus ac rotundioribus, senis septenisve ab vna radice, baccis rubentibus, è medio sinu foliorum veluti Lauro Alexandrinæ & Rusco exeuntibus, racematimque dependentibus. quod legitimum esse Ribes ex eo colligit, quia Serapio Ribes in niuosis prouenire scriptum reliquerit: verum & aliæ stirpes in niuosis non rarò nascuntur, quæ tamen idcirco Ribesia non sunt. In summa autem Arabum breuitate nihil temerè affirmandum, præsertim cum Ribes vulgare descriptioni quam ex Ysaaco Serapio adfert, non repugnare queat, & facultates conueniant, vt ostendimus.

Ribes Boblonij.

Ribesij autem nostratis rubentes baccæ, quarum vsus & non aliarum est, frigida & sicca temperamento sunt, ordine secundo satis intenso, & cum partium tenuitate nonnihil quoque adstrictionis obtinent. Ardores febriles restinguunt ac mitigant, bilem reprimunt, sanguinem contemperant, putredinibus aduersantur, sitim vehementer sedant, ventriculi subuersiones, & choleram morbum sistunt, dysentericis ex calida causa laborantibus vtilis.

De Spina acida siue Oxyacantha. CAP. X.

FRUTEX acida Spina est procerus, plurimis virgultis ac ramis assurgens, aculeis candicantibus ac valde pungentibus, admodum spinosis, quorum cortex læuis ac tenuis est, ligni verò materies lutea; foliis hæc conuestiuntur paruis, oblongis, dilute virentibus, ambitu crenatis,

RR 3

Spina acida siue Oxyacantha.

natis, & nonnihil asperis, sapore acidis: flosculi ex oblongis pediculis coherent lutei: baccae succedunt paruae, oblongae, tenues, colore per maturitatem rubentes, osseo intus exiguo nucleo, sapore acida; quae ubi inaruerunt, nigrae sunt: radices lignosae in diuersa sparguntur, luteae quoque, sed coloratiores quam sit ligni materies.

In pluribus regionibus incultis ac desertis, non tamen arenis, sed nonnihil humentibus locis gignitur, tum & in siluis; quandoque verò & iuxta agrorum limites. Transfertur verò & ad hortos, ad quorum sepi-menta utilis est.

Aprili folia ei subnascuntur noua, atque eodem tempore ex veteribus caudicibus turiones erumpunt oblongi, molles, Myacanthae Asparagis similes, qui esui idonei sunt, nec citò lignosi fiunt aut durefcunt, Maius flores adfert, sed September fructus.

Galenus hanc Spinam Graecè *ὄξυανθῶν* vocat, & ab *ὄξυανθῶν* differetem in lib. De facult. simp. medic. facit: sed & manifestius in lib. De facult. aliment. ubi Oxyacanthae. Asparagos inter edules refert, quales non Oxyacanthus, sed Oxyacantha siue Acida Spina, vt iam scripsimus, profert.

Dioscorides huius Spinæ non meminit; nam quam ipse Oxyacantham feminino genere nominat, Galeni est masculini ge-

neris Oxyacanthus; vt sequente capite etiam dicendum.

Amyrberis Auicenna vtrumque fruticem sub Amyrberis nomine complexus videtur: ait enim: Et eo est rotundum, rubeum, campestre: & nigrum, oblongum, arenosum (*lego* acetosum) & & montanum. Quibus verbis vtriusque fructum expressit: nam rotundus ac rubens Oxyacanthi est: niger verò & oblongus Oxyacanthæ, quem scripsimus arefactum nigrum esse. Officinis autem hic frutex Berberis appellatur, ab Amyrberis voce deprauata: recentioribus Crespinus, Italis similiter *Crespino*: Hispanis *Espino de mainelas*: Germanis *Paisselbeer* / *Saurich* / *Erbse* / *Bersich*: Belgis *Sauseboom* / *Suerboom*: Gallis *Espine vinette*, atque inde Latino nomine *Spiruina*: Anglis *Haudthorn* / & *Map*: Bohemis *Drack* / *Duffall*.

Folia autem & fructus huius Spinæ ordine secundo refrigerant ac resiccant: &, vt Galenus quoque affirmat, tenuium sunt partium, ac incisuum quid obtinent.

Folia ad ciborum condituram & obsonij loco à nonnullis vsurpantur, veluti Oxalidis. Decoctum eorumdem aduersus ardentis & biliosas febres confert: sanguinis feruorem & iocinoris nimium calorem contemperat.

Fructus ad eadem conferunt, qui & cœliacis ac dysentericis utiles habentur; & omnes sanguinis superfluos fluores cohibere possunt.

De Spina acuta. CAP. XI.

1. **A**CVTA Spina magnus est frutex, non rarò in arborem Pyri altitudine excrescens, præfertim cultu accedente: caudices ei sunt crassi rami duri ac lignosi, oblongis acutis & duris spinis horrentes: folia latiuscula, profundis incisuris dissecta, læticia, cum virore resplendentia: flores in umbellis albidis, suauis odorati: baccae rotundae, per maturitatem rubentes, in quibus mollis ac dulcis pulpa, & semina aliquot albida: radix alte in terram descendit.

In siluis, secus vias, agrorum hortorumque sepi-menta ac limites nascitur, ac non rarò hortos ipsos sepi-: ubique frequens.

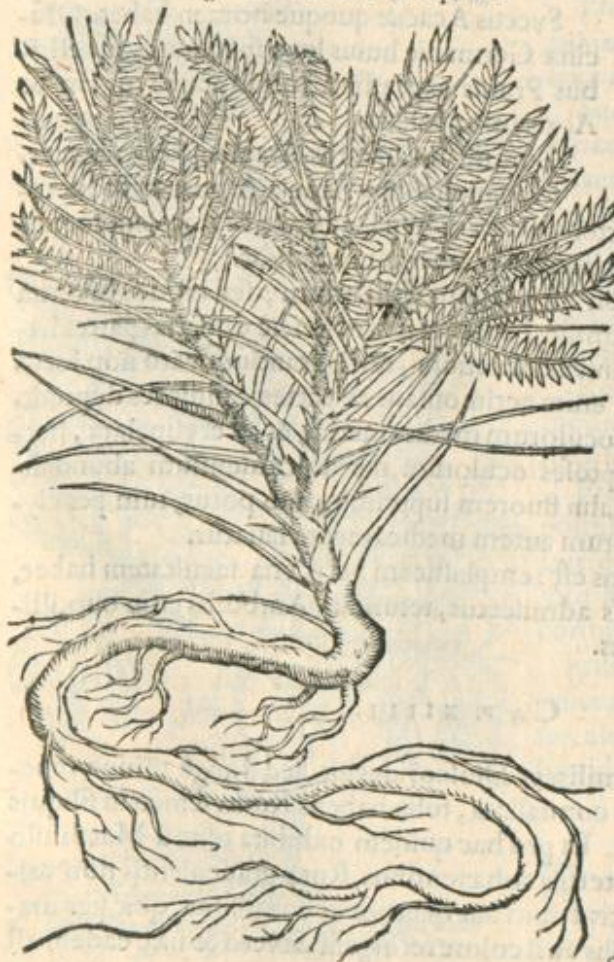
2. Huic verò & altera quaedam annumeratur acuta Spina, cuius folia angustiora, sed oblonga sunt: flores quoque in exiguis muscariis candidi & odorati, prioris similes: baccae forma & magnitudine pares, sed luteo Croci colore rubentes. Humilior autem hæc Spina est, nec ita facile arborefcit; rara quoque, & in paucorum tantummodò hortis apud Belgas reperibilis.

Vtra-

Oxyacanthus siue Spina acuta.

Tragacantha, siue Hirci spina.

Vtraque mense Maio floret: folia paulò prius erumpunt: bacca Augusto aut serius maturefcunt, esca futuræ turdis, sturnis, merulis, ac aliis per hiemem auibus.

Dioscorides hanc describit, & ὀξύανθος feminino genere nominat: Galenus verò in lib. De simpl. med. facult. masculino genere ὀξύανθον. Oxyacanthus, ait, arbor, vt Pyri siluestris habet speciem, ita & vires non dissimiles, &c. Sic & Dioscorides de Oxyacantha: Arbor est Pyraëto similis, valde spinosa, &c. Serapio hanc Amyrberim appellat. Sunt verò, vt & Dioscorides scribit, quibus *πυραία* dicitur aut *πυράνη*. Pyrinae autem nomen alteri ac minori Spinae proprium esse videtur. Germanis *Hagedorn*: Belgis *Hagedoren* / & *Witte Hagedoren* prior Spina dicitur: Italis *Bagaja*, *Amperlo*: Hispanis *Pirlitero*: Gallis *Aube spine*. Nuncupatur verò & à nonnullis Spina vallaris, & Spina sepicularis.

Ceterum huius bacca, vt Dioscorides scribit, alui profluuium & mensium abundantiam sistunt.

De Tragacantha, siue Hirci spina.

CAP. XII.

TRAGACANTHA humilis spina est, furculos edit breues, robustos, latè dispersos: folia verò circa hos complura, ex multis ad ynum neruum siue costam coherentià, instar foliorum Lentis, quorum singularia tenuia sunt & angusta, sub his autem duræ, albicantes, rectæque spinæ: radix lignosa in obliquum latè spargitur, summo terræ cespite hærens; ex qua vulnerata lacryma siue gummi effluit albidum, facileque concrefcens.

Theophrastus spontè lacrymam effluere atque spissari, nec opus esse vt radix vulneretur, lib. ix. scriptum reliquit. Præstat autem, Dioscorides ait, pellucens, gracilis, læuis, sincera, & subdulcis.

In Creta insula copiosam reperiri Bellonius lib. primo Singularium refert, & quidem non nisi in montium iugis. Theophrastus, Hæc antea nasci tantum in Creta, ait, putabatur: nunc verò in Achaia, Peloponneso, & aliis locis, ac in Asia circa Mediam comperiri certum est. In Arcadia etiam nascitur, quæ Cretica non deterior existimatur. Nostra ætas in Gallia Narbonensi hanc etiam obseruauit.

Græci hanc Spinam *Ἰαράκανθος* vocant, Latine Hirci spinam dixeris. Lacryma siue gummi, Tragacanthæ quoque nomen habet: in Officinis gummi Tragacanthæ, aut gummi Dragaganti barbare vocatur.

Tragacantha autem siue Lacryma Tragacanthæ, emplasticam vim obtinet, quare

RR 4

acri-

acrimoniam humorum obtundit, resiccat verò etiam nonnihil. Ad tusses, arteria exasperationes, raucedines, omnesque acriores ac tenues destillationes plurimum in eclegmate prodest. Linguae subdita asperitatem eius colliquescens tollit: renum doloribus, vesicae rosionibus, ac vrinae ardoribus auxiliatur cum passo aut glycyrrhizae decocto epota. Vfus quoque eius ad ocularia medicamenta.

De Acacia.

CAP. XIII.

Acacia.

Deprauata
Matthioli
imago.

centioribus dictam, pictura exhibet, cui præter veritatem spinas addidit, vt Acaciam mentiretur. sed tamen nec sic Dioscoridis descriptioni respondentem reddidit.

Acaciae autem succus, vt Galenus ait, non est partium simularium, sed cum substantia frigida & terrea, cui & quaedam aquea commista, quasdam etiam in sese dispersas partes habet tenues & calidas. Est itaque tertij ordinis exiccantium, refrigerantium verò non lotus primi, secundi verò vbi lotus fuerit, lotionem enim acrimoniam ac partes calidiores deponit.

Conducit autem, inquit Dioscorides, ad oculorum medicamenta, & ad erysipelata, herpetas, chimetla, pterygia, oris vlcera: proptofes oculorum reprimat: mensium abundantiam sistit: procidentem vterum contrahit: alui fluorem supprimit, tum potus, tum per clysterem inditus: capillos denigrat. Ad oculorum autem medicamenta lauatur.

Gummi adstringens & modicè refrigerans est: emplasticam verò vnà facultatem habet, qua acrimoniam medicamentorum, quibus admiscetur, retundit. Ambustis cum ouo illitum, vesicas excitari prohibet: Dioscorides.

De Acacia altera.

CAP. XIII.

ALTERA Acacia Spinæ Ægyptiæ assimilis, vt Dioscorides ait, sed longè minor teneriorque, stirps humilis, aculeatis spinis conuallata, folia habens Rutæ: semen in siliquis trium aut quatuor capacibus Lente minus. Et pro hac quidem exhibita olim à Matthiolo fuit stirps lignosis & aculeatis ramis, foliis ternis coherentibus, Rutæ graueolentis non valde dissimilibus, semine minore quàm Lentis, tribus aut quatuor in vna siliqua, quæ per maturitatem colore sunt luteo, & sub radiis Solis auri colore refulgent. Si verò & hæc eadem est quam

Acacia altera.

Prunus silvestris.

quam Anguillara secundam Acaciam esse iudicat: flos ei quoque luteus, veluti filiqua est.

Nascitur altera Acacia in Cappadocia ac Ponto, ut Dioscorides refert: reperitur verò & in Corsica, ac nonnullis Italiae montibus; tum & alibi.

Autumno semen maturum est.

Hanc *ἑτέραν ἀκκίαν*, siue alteram Acaciam, & Ponticam Acaciam nominant: Officinis & multis incognita est.

Huius autem succum Dioscorides adstringere etiam ait, sed viribus quàm alterius inferiorem, & ad ocularia medicamenta inutilem.

De Pruno silvestri, siue Acacia Germanica.

CAP. XV.

SILVESTRIS Prunus humilis ac spinosus frutex est, Pruno multò breuior ac minor, ramis tenuioribus durisque hinc inde spinis aculeatis: foliis verò & angustioribus, durioribus, ac minoribus: flosculi similiter albidi: fructus rotundus, paruus instar magni vuæ acini, è caruleo virescens, osse intus exiguo, gustu admodum austero adstringens: radix lignosa in diuersa tédit.

Aggeres agros sepientes, aliaque eiusmodi editiora & inculta loca siluestris Prunus occupat.

Apud Germanos & Belgas frequens, tum & alibi.

Primo Vere floret, Autumno exigua Pruna colligi possunt, & expressus succus resiccandus: resiccari verò & ipsos expediens ac vtile quoque fuerit.

Fruticem hunc *ἀγριοκοκκιμηλίαν*, aut *κοκκιμηλίαν ἀγρίαν* nominant: fructum verò *ἀγριοκοκκιμήλον*, hoc est, siluestre Prunum.

Succum ex his expressum & resiccatum Officinæ Acaciam appellant; & deficiente legitima Acacia, hanc eius loco substituunt: vnde & Acacia Germanicæ stirpi nomen factum.

Acacia succo-
noma.

Germani fruticem *Schlehdorn*: fructum *Schlehen* vocant: Belgæ similiter *Stehedoren* / & *Stehen* dicunt: Galli *Prunier sauvage*: Angli *Slootree*: Bohemi *Ernsa*.

Refrigerant autem & resiccant tertio prope modum ordine Pruna siluestria, ac præsertim ipsorum densatus succus: & vnà validè adstringunt.

Prodest succus ad omnia quæ adstrictionem postulant: sanguinis vndequaue fluores reprimat: emplastris ac cataplasmatis quæ reprimendi vim habent vtiliter admiscetur, tum & cæliacorum ac dysentericorum medicamentis.

Fructus post maturitatem, ut Dioscorides ait, resiccati, & cum passo decocti, ventriculo vtiliores, aluumque magis adstringunt, quàm hortensia videlicet Pruna.

De Rhamno. CAP. XVI.

RHAMNI Theophrasto duo sunt, albus & niger, vterque *ἀκανθοφόρος*, siue spinas ferens. Plinius similiter lib. XXI. cap. XIII. Rham-

Rhamnus primus.

Rhamnus primus alter.

Rhamnos duos recenset. Inter genera, inquit, Ruborum Rhamnos appellatur à Græcis candidior ac fruticosior: alterum est siluestre, nigrius, ac quadamtenus rubens: fert veluti folliculos: huius radice decocta fit medicamentum quod Licium dicitur. Horum duorum Rhamnorum meminit & Dioscorides, sed tertium addit, quem reliquis præponit, priore loco ipsum enumerans, candidum secundum, nigrum verò tertium facit.

1. Primum autem fruticem esse refert iuxta sepes nascentem, & ramos ferentem rectos ac spinas duras veluti Oxyacanthæ: foliis paruis, oblongis, subpinguibus & mollibus. Et hunc quidem doctissimus Clusius diligentius descripsit his verbis:

Est Rhamnus frutex sepibus faciendis idoneus, ramis rectis, in multa virgulta sese diuidentibus, candidis, validis ac firmis aculeis horrentibus: foliis, quæ plerumque quaterna aut quina ad singularum spinarum exortus nascuntur, oblongis, subpinguibus, Oleæ similibus, subalbidis, sed teneris, & succulentis, quæ Autumnino, nouis succrescentibus, interdum decidunt: flores Autumnino longiusculi, candidantes, extremis oris in quinque crenas diuisi: quibus decidentibus, quoddam feminis rudimentum, vt in Iasmino relinquitur: numquam tamen eius fructum videre mihi contigit: crassa multiplici que radice firmatur.

Istius verò generis & alium se obseruasse addit, fere assimilem, sed humiliorem, & frequentioribus ramis fruticantem, ac candidiorem: minoribus foliis, magis carnosis: floribus eiusdem formæ, sed colore purpureis.

Horum priorem nasci ait multis Hispaniæ, Lusitaniæ, & Galliæ Narbonensis locis: alterum verò rariorem, & non nisi vno loco in Regni Valentini finibus à se repertum.

2. Alter Rhamnus multis albidis ramulis, lentis ac frangi contumacibus, acutarum longarum que spinarum vallo communiter late diffunditur: folia oblonga, angustiora, candidiora, minora que quam Oleæ: flos herbaceus circa ramulos frequens: bacca deinde rotundæ, racematim quasi coherentes, Asparagi minores, colore flavescentes, succo interius luteo.

Non deest hic Rhamnus in Hollandiæ, ac potissimum Flandriæ maritimis littoribus: reperitur verò & alibi in conualibus, ac iuxta profluentes amnes: veluti iuxta Lycum Vindelicæ fluium, vbi eum frequentem esse Valerius Cordus scribit.

Vterque autem hic Rhamnus, prior videlicet ac secundus, perpetuò cum foliis virent: fructus siue bacca secundi, etiam hieme frutici adherentes permanent.

Tertium

Rhamnus secundus.

Rhamnus tertius.

Tertium Rhamnum Dioscorides describit nigricantibus, & quadamtenus rubentibus: ramis oblongis, quinum cubitorum, spinosis, sed minus duras ac infirmiores spinas habentibus: fructu lato, tenui, folliculari, σφουδύλιον siue verticillo similem. Existimantur autem hæc verba à nonnullis doctis, & quidem haud temerè, non ad tertij Rhamni, sed ad Paliuri descriptionem facere, quæ mutila & imperfecta apud Dioscoridem est.

Nam Theophrastus & ipse Plinius, non videntur inter secundum & tertium, hoc est, inter album & nigrum, aliud quàm coloris discrimen agnovisse. Quod si ita est, Paliurus tertii Rhamni species esse non poterit, qui pro tertio Rhamno à multis habitus fuit: sed omnino stirpem aliam tertium Rhamnum esse consequetur, Rhamnis ceteris non abimilem, qualis est Clusij Rhamnus tertius.

Fruticosus autem hic admodum est, frequentes habet ramos, cortice vestitos nigro, spinisque longis aculeatos: folia oblonga, angusta, crassiuscula, aliquot simul enata coherentia, colore virentia, gustu adstringente: flores exiguos iuxta folia plurimos, coloris herbacei: fructus nigri, rotundi, ac acerbi.

Perpetuè & hic viret: fructus verò æstate ad maturitatem peruenit.

Spinam autem hanc Græci *ράμιον* appellant: Latinis similiter Rhamnus: à nonnullis verò & *περσεφόλιον, λουκήν, στα*, id est, Spina alba, Spina Cerealis: ut inter nothas voces ascriptum est: à Marcello verò etiam Spina salutaris, & Herba salutaris, quæ velut vuam, inquit, habet. Italis *Marruca*, & *Rhamno*: Hispanis *Scambrones*.

Valerius Cordus alteram Rhamni speciem *Oleastrum Germanicam* facit.

Ac Rhamnus, ut Galenus ait, desiccatur & digeritur ordine secundo, refrigeratur verò primo completo, ac secundo incipiente.

Omnium folia, Dioscorides ait, erysipelatis ac herpetibus efficaciter in cataplasmate adhibentur: sed teneris adhuc utendum, Galenus addit.

De Paliuro. CAP. XX.

PALIVRVS frutex prædurus, quandoque in arborem transiens, ramis longis & aculeatis, sed spinis iuxta folia minoribus ac minus nocentibus: foliis verò parvis, latis, quasi rotundis, acuminatis, è virenti nigro quasi subrubentibus, flosculis ad fastigia cauliculorum coaceruatatis,

3.

1.

Paliurus.

Rhamnus solutius.

succedunt baccæ initio virides, per maturitatem nigrae, vno aut altero intus exiguo nucleo.

uatis, colore luteis: lobis planis ac latis spondylis siue verticillis assimilibus, in quibus femina terna quaternave læuia, pingua vt Lini, siue, vt Dioscorides ait, λιπώδη.

Nascitur in humidis & aridis veluti Rubus, & pluribus in Græcia locis.

Est verò & alius præter hunc Paliurus, fruticosior Loto: folia cuius qualia prioris, sed fructus differens; qui non planus, sed rotundus ac ruber, magnitudine qua Cedri bacca aut paulò minor, nuclei cuius non simul eduntur: fructus suavis est, & esui per se iucundus, si quis autem vinum infundit, tum & ipse suauior, & ipsum vinum suauius reddi asseueratur. Quod & Plinius lib. xlii. cap. xix. Fruticosior hic fructuque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur: iucundus per se (fructus) atque suauiter è vino, quin & vina succo suo commendans.

In Libya hic nascitur. Postponit huic Cyrenaica regio Loton suam, vt Plinius affirmat.

Huius Paliuri mentionem quoque facit Diphilus Siphnius apud Athenæum libro xliii. referens sæpius in secundis mensis in pulchra Alexandria appositos se comedisse fructus.

Folia autem Paliuro decidua sunt, non quemadmodum Rhamnis perpetua. Ceptiuo Vere germinat Paliurus, Plinio teste.

Spinofus autem hic frutex Græcis παλις-εγς dicitur: Latini ac Itali eandem retinent vocem. Plinius semen Zuram appellari refert.

Porro Paliuri folia & radix non obscuram habent adstringendi vim: semina verò incidendi, qua calculos vesicæ comminunt, & ad pectoris pulmonisque excretionem auxiliantur: vt Galenus ait.

Foliorum, inquit Dioscorides, & radice decoctum aluum fistit, vrinasmouet, contra venena & serpentum morsus auxiliatur.

Radix phymata & œdemata discutit trita & imposita.

Semen tussi opitulatur, & vesicæ calculos comminuit.

De Rhamno solutiuo. CAP. xviii.

Quem Rhamnum solutiuum appellant, frutex est facile arborefcens, caudice mediocri crassitudinis, cuius exterior cortex qualis Ceraso, interior verò ligni materies sublutea, & rami aliquot acutis spinis veluti Pyrastris sepiuntur: folia viridia, lata, tenuissime per margines ferrata, minora quàm Pomi: flosculi exigui iuxta foliorum pediculos aliquot exeunt herbaei:

Iuxta

Iuxta limites agrorum, in sepibus, in siluis, atque aliis incultis exit locis, amat riuulos & scrobes aquas habentes.

Maior mense flores promit, Autumno baccæ maturefcunt.

Rhamnum folitium recentiores nominant, quod uidelicet instar Rhamni spinosa fit, & expurgandi facultatem baccæ obtineant. Matthiolus Spinam infectoriam, Valerius Cordus Cerui Spinam facit; nonnullis uerò & Burgispina: Germanis *Erensbeer*/ *Wegdorn*: Italis *Spino merlo*, *Spino zerlino*, *Spino Ceruino*: Belgæ fructum *Wijnbessem*/ id est, quasi dicas, Baccas Rhenanas uocitant.

Baccæ autem huius Spinæ, ut gustu amaritudinem cum adstrictione nonnulla referunt, ita & calidæ siccæque sunt ordine secundo. Purgatrices eadem sunt, crassam pituitam & biliosos quoque humores per aluum educunt. Datur aridarum in puluerem tritarum à drachma ad sesquidrachmam: nonnulli baccas numerant, qui à xv. ad xx: exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præstat autem ipsas confractas in iusculo pinguis carnis absque sale incoquere, atque iusculum ebibere: sic etenim minore cum molestia, ac paucioribus ventris doloribus ac torsionibus euacuant. Incoquantur autem baccæ à xl. ad lx. pro robustissimis etiam plures.

Baccæ nondum maturæ resiccatae, in aqua temperatae, luteum præbent colorem, sed maturæ virentem.

Exprimitur ex maturis succus, qui cum modico aluminis decoctus, pictoribus pro saturato virenti colore in usu est, quem *Saffigruen* appellant.

Saffigruen.

De Pyxacantha & Lycio ex Dioscoride.

CAPVT XIX.

Pyxacantha Matthioli.

PYXACANTHA spinosa est arbor, ramulistrum cubitorum aut longioribus, cortice luteo, & colore diluti Lycij, iuxta quos folia Buxi æmula, *πυξά*, densa siue crassa. Fructum habet Piperis magnitudine, nigrum, amarum, *πυκνόν*, densum siue succi plenum, & læuem: radices multas obliquas lignosas.

Nascitur in Cappadocia & Lycia, & aliis regionibus plurimis: loca amat aspera. Bellonius in Palæstina à se repertam scribit.

Pro Pyxacantha à Matthiolo pictura exhibetur stirps foliis Buxi; frequentibus admodum foliis, spinis aliquot intermediis, sed hanc non esse legitimam, doctiss. Anguillaræ aliorumque est sententia, cui quoque & nos accedimus. Leonhartus autem Rauwolfius in suo Itinerario diligentissimo, aliam omnino Lycij iconem exhibet, ramulis spinosis; & circa hos foliis Buxi æmulis, & fructu in breuibus pediculus rotundo.

Matthioli icon suspensa.

Extrahitur autem ex Pyxacanthæ foliis ac ramulis, aut, ut Plinius, ex ramis & radicibus, per decoctionem succus, cui Lycio nomen.

Folia, inquit Dioscorides, cum ramis tūduntur, & multis diebus macerata decoquuntur; postea lignosis reiectis, quod reliquum rursus decoquitur, donec mellis habeat consistentiam. Plinius sic habet: Coquuntur in aqua tusi rami radiceque summæ amaritudinis æreo vase ferè per triduum; iterumque exempto ligno donec mellis crassitudo fiat: lib. xxiiii. cap. xviii.

Quam Græci *πυξάκανθα* uocant, Latine Buxeam spinam quis dixerit: nominatur uerò & *λύκιοι*, à succo qui ex ea coquitur.

Succus propriè *λύκιοι* dicitur, apud Latinos idem nomen retinet. Officinis Lycium incognitum est, quæ eius loco succum fructuum Periclymeni siue Caprifolij perperam, & cum grauissimo errore substituunt: ut suo loco scriptum est.

Officinæ error.

Lycij succedaneum. Dioscorides ex Rhu *χάλισμα* facere docet, ad eadem ad quæ Lycium conueniens, quod deficientis ac desiderati Lycij succedaneum est, & in omnibus medicamentis eius loco adhiberi ex re est.

Lycium autem, auctore Galeno, exicatoriæ est facultatis, & compositum ex diuersi generis substantiis: vna quidem tenuium partium digerente atque calida, altera terrestri ac frigida, ex qua adstrictionem obtinet: in calore autem mediis ac symmetris proximum est. Proinde ad varia eius vsus. Caliginem, inquit Dioscorides, oculorum discutit: palpebrarum scabiem, pruritus, veteresque fluxiones sanat: facit ad aurium putredines, exulceratas gingiuas, & tonsillas, labiorum fissuras, sedis rimas, attritusque illitum. Cœliacis & dysentericis potum & per clysterem inditum prodest. Datur sanguinem excreantibus & tussientibus ex aqua: muliebria etiam appositum sistit. Contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, aut in melle fumitur.

De Agrifolio. CAP. XX.

Agrifolium.

AGRIFOLIUM frutex est, quandoque, cultura præcipuè, in arborem excrescens: caudices arboribus mediocri crassitudine; fruticibus non valde crassi, quorum ramuli lenti sunt ac flexibiles, & cortice conteguntur læui ac virente. materies ligni dura ac solida, ac interius nigricans, quæ & in aqua sedit, veluti Lignum Indicum, quod Guaiacum dicitur: folia pulchrè virent, læuia ac glabra, Laurinis fere similia, sed minora, ac pungentibus aculeis per margines angulosa; quos tamen senescente arbore pauciores vel nullos habent, flores albi & odorati: bacca rotundæ, Ochri magnitudine, vel non multò maiores, colore rubentes, sapore ingrata, nucleo intus albido, quæ non facillè decidunt, sed diutinè ramis adhærent: radix lignosa.

Fit ex huius arboris aut fruticis cortice, qui læuis est, Viscum, quo in capiendis auribus aucupes & rustici vtuntur. Corticem, inquit Ruellius, detrahunt, & facta humi scrobe, locis viginosis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putrescere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri solet. Tunc marcidum eruunt, & tantisper pila contundunt, donec in viscum lentescat: demum in profluente, vt adhærentes corti-

cum reliquiæ sordesque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt.

Exit Agrifolium locis incultis ac desertis, tum & quibusdam locis iuxta vias, ac in siluis. Perpetua autem ac immortalis coma viret: Autumno ferè bacca maturantur, quæ non rarè etiam hieme ramulis adhærent.

Agrifolium hunc fruticem arborem Latini vocant: Itali *Agrifoglio* ac *Aguifoglio*: Hispani *Azebo*: Germani *Walddistel* & nonnulli *Stechpalmen*: Belgæ *Hulst*: Galli *Hous*, & *Housson*: Angli *Doty*.

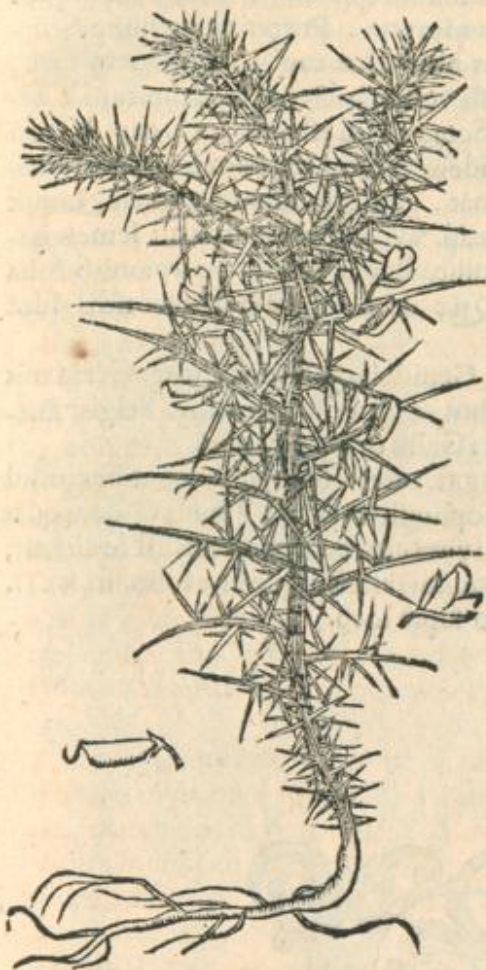
Creditur esse à Theophrasto *ἀγέλα* dicta, quam plerique Latinè etiam Aquifolium aut Aquifoliam dici volunt. Plinius autem lib. xxvii. cap. xxviii. Aquifolium interpretatur *κρόταινον*: sed Cratæus folio est oblongo Mespili simili, quem Athenæus lib. secundo eundem cum Ceraso esse iudicat. Theodorus Gaza *φιλύκη* Theophrasto nuncupatum Aquifolium interpretatur. Philyce autem ex perpetuè virentibus quidem est, sed candor ei qualis Celastro, cuius materies albida: & in alendo pecore honor, fronde semper redundans. At tale Agri folium non est, cuius materies neque albida, neque frondes pecori viles præbet.

Agri-

Φιλύκη.

Agrifolij autem baccæ temperamento calidæ sunt ac siccæ, tenuiorum item partium, & flatus discutunt. Ad colicos dolores vtilis sunt: crassos siquidem pituitosos humores per aluum educunt, x. aut xii: numero assumptæ, vt ab his accepimus, qui earum experimentum quandoque fecerunt.

Viscum autem ex huius cortice factum non minùs nociuum est, quàm ex arboreo visco præparatum: tenacissimum siquidem est: interanea omnia conglutinat: excrementorum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo perniciem homini adfert, non qualitate aliqua, sed glutinosa sua substantia.

De *Genista spinosa*. CAP. XXI.*Genista spinosa*.*Genistæ spinosæ altera icon.*

In totum Spina hæc stirps est, densa spinarum durarum acutarumque agmine circum-
 quaque circumsepta: folijs caret, nisi Vere, & quidem exiguis ac mox deciduis: fruti-
 cosa autem est, & non rarò cauliculis lignosis pluribus assurgens, humilior quandoque,
 subinde altior, pro loci natura: flosculi è spinosis ramulis erumpunt, quales *Genistæ*, lutei,
 qui in calidis regionibus sub feruente Solis æstu adedò rufo colore intenso sunt, vt purpurei
 appareant: siliquæ sequuntur assimiles: radix lignosa ac lenta, modò recta descendit, aliàs
 per obliquum fertur. 1.

Huic accedere potest & altera spinosæ *Genistæ* species, quæ virgulas quasdam admodum
 tenues promit, initio minutulis folijs ac innocentibus exiguis spinulis circumuallatas. postea
 verò cum annuæ fuerint, defluentibus foliolis, folijs durioribus spinulis communitas: flosculi
 huic pallidè lutei, minores quàm *Genistæ*: siliquæ paruulæ, in quibus semina exigua rotunda
 & subrubentia: radix lignosa & lenta quoque est. 2.

Prior in pluribus reperitur regionibus, vt in Germania, Belgio, Italia, Gallia, Hispania,
 Anglia, & locis quidem incultis quoque ac neglectis. 1.

Altera pluribus per Brabantiam locis occurrit, nonnihil humentibus, sed incultis quoque
 ac neglectis. 2.

Flores harum Maio conspicui: & prioris quidem in Hispania Autumno etiam, vt Clu-
 sius refert.

1.

Genistella.

Scorpius.

2.

Harum priorem Belgæ Genistam nominant spinosam, vulgò *Gaspeldozen*. Habetur autem hæc pro Theophrasti Scorpio, quem Gaza Nepam nominat. Duo siquidem Theophrastus ait ex toto aculeata esse, & difficulter alia præter hæc reperiri posse. In totum aculei sunt, inquit, *Corruda* & *σκόρπιος*. deinde post: Quod ex toto spinosum exiguo est numero, & difficile quidquam inuenieris præter *Corrudam* & *Scorpium*. *Corruda* autem nota est: relinquitur *Scorpius* idem cum *Genista spinosa*. *Scorpij* autem nomen apud Plinium quidem *πολύσμηρος*, & aliquot stirpibus commune. Præter enim hunc *Scorpium*, cuius libro xxv. cap. v. mentionem facit, Theophrasti verba referens, & *Aconitum Theiphonem* *Scorpius* illi est libro xxv. cap. x. Iam & *Scorpioidem* dictam herbam *Scorpium* quoque nominat. Ex argumento nomen, inquit lib. xxii. cap. xv. accepit *Scorpius*: semen habet ad similitudinem caudæ *Scorpionis*: folia pauca. Quæ de *Scorpioide* *Dioscoridis* sunt verba.

Altera, *Genistella* passim vocatur: Germanis *Erdtsfriemen* / *Stechend psfriemen*: Belgis *Stehende byem*: Gallis *Genest picquant*.

De spinosi autem *Scorpij* facultatibus nihil apud Theophrastum extat. Plinius easdem quas *Scorpioidi* vires ei tribuere videtur. Est & alia, ait, eiusdem nominis effectusque sine foliis: lib. xxii. eodem quo supra loco.

STIR-

STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTADIS SEXTAE

LIBER SECVNDVS,

DE FRVTICIBVS NON SPINOSIS.

PRÆFATIO.

ASPINOSIS fruticibus ad non spinosos transeundum, quorum non exiguus numerus occurrit: sed tamen non omnes veteribus cognitos describere instituimus, sed quorum notitia ad posteritatem peruenit, vel quos cognoscere refert. Superiori autem libro finem imposuit Genista spinosa, huius vero initium non spinosa exhibet Genista.

DE GENISTA.

CAPVT I.

Genista cum rapo.

Genista Italica.

FRVTICOSA stirps Genista est: caules aut potius tenues caudices habet ligno-
fos, à quibus plurimæ tenues sparguntur virgulæ angulosæ, virentes, lentæ,
& flecti neque faciles, non rarò quoque in alas diuisæ; circa quas folia exi-
gua, obscure virentia, & flosculi eleganti colore lutei, & tandem siliquæ planæ
per maturitatem nigricantes, veluti Faselii siue Bonæ dictæ, in quibus semina
plana, dura, subruffa, Lentibus minora: radix dura & lignosa fibras quasdam obliquas subinde
à se dimittit. Attollitur autem Genista frequenter in satis magnam altitudinem, hominis
staturam attingens: floribus hæc multis sæpe grauida; quandoque verò humilis permanet,
quæ rarò florifera. Huius verò radicum fibris adnascitur quod Rapum appellant Genistæ.

Est autem hoc tuberosum quoddam, turbinatum, subnigricantibus squamis opertum, ^{Rapum}
pulpa interiore sublutea, à quo caulis assurgit dodrante breuior, floribus circa fastigium sub- ^{Genistæ.}
candidis, Lamij ferè æmulis, succedentibus oblongis, crassis, teretibus, non tamen magnis lo-

culis, in quibus femina minutissima & superuacanea. Tota autem facie istud Orobanchen Dioscoridis refert, lib. 111. Pempt. 1111. descriptam: hoc solo ab ea differens, quod non inter Legumina exeat: sed è fibris radicum Genistæ, quibus adhærescit.

Nascitur Genista in Germania, inferiore præsertim, frequentissima aridis, incultis ac desertis locis, tum & iuxta siluarum & agrorum limites: & quæ humilior est rapumque ferens, macro, tenui, ac arenoso solo gaudet.

2. Præter verò hanc & alia elegantior Genista est, ramuli siue virgæ cuius virentes quoque, lentæ similiter, & ad vincendum accommodæ, paucis adèdè foliis conuestiuntur, vt nudæ ferè appareant: circa harum autem fastigia flores spicato ordine exeunt, eleganter quoque lutei, odorati, maiores quàm prioris, siliquæ verò & nigræ, planæ, & longiores.

Hæc Italiae indigena est: fertur & in Hispania prouenire: apud Belgas verò hortensis.

3. Iam & hirsuta quædam Genista est, candidioribus ac mollioribus foliis, qualis in Hispaniæ nonnullis regnis, & præsertim iuxta Calpem nascitur. Meminit huius Titus Calphurnius Bucolicôn Ecloga secunda sic scribens:

*Cernis ut, ecce pater, quas tradidit Ornite vacca,
Molle sub hirsuta latus explicuere Genista?*

Floret Germanica Genista sub finem Aprilis, aut Maio mense, atque tunc rudimenta florum adhuc virentia, prius videlicet quàm lutea fiant, decerpta, muria aut sale condiuntur, quæ postea elota & decocta Capparorum in obsoniis loco habentur, nec minore cum suavitate manduntur.

Siliquas cum maturis seminibus Augustus mensis præbet. Rapum Iunio præcipuè mense apparet ac conspicuum est.

Italica Genista ferius quidem, sed diutiùs in Belgio floret.

Appellatur autem hic frutex à Latinis quidem Genista, aut, vt quidam volunt, Genesta: Italici *Genestra*: Hispanis similiter *Genestra*, aut *Giestra*: Germanis *Psriemen*: Belgis *Bzem*: Gallis *Genest*: Anglis *Boome*.

At Genistæ virgæ, flores, ac femina excalfaciunt ac resiccant secundo ordine: tenuis quoque sunt essentia, & expurgandi ac aperiendi vim obtinent: & præcipuè semen quod siccius est, minusque excrementitiis humiditatibus redundat.

Decoctum virgularum & cymarum Genistæ, hepar, lienem, & renes expurgat ac aperit: per aluum aquosos humores detrahit, hydropicis idcirco auxiliare, præsertim ex vino, reliquis ex aqua vtilius. Ad eadem commendatur & semen.

Paratur verò & ex Genistæ ramulorum ac virgultorum aridorum & combustorum cinere cum vino tenui albo, cuiusmodi Rhenanum est, lixiuium, quod ad Cachexiam & Leucoplegmatiam à nonnullis valdè commendatur: & potenter quidem hoc aquosos ac serofos humores cum vrina & per vesicam expellit, sed & acrimonia sua interna viscera quandoque & lædit & exedit.

Mesues floribus ac ramulis humiditatem ait incidentem adesse, sed excrementosam, & ob id vomitoriam: & stirpem omnibus suis partibus conturbare, prouocare, incidere, attenuare, pituitam & crudam materiam à iuncturis cum violentia vomitione ac deiectione expurgare. Videntur autem ista non de Genista, sed de Sparto scripta, quod per superna Hellebore ritu purgare, auctores sunt Dioscorides & Plinius. Addit verò de Mesues Genistam calculum frangere renalem atque vesicæ, neque permittere vt in his materia diutiùs hæreat, aut in calculum dureseat.

Flores exigui muria conditi, & pro obsonio mansi, languentem excitant appetentiam, & hepatis ac lienis infarctus expediunt. Iidem completæ maturitatis cum axungia porcina triti ac permisti, dolores podagricos lenire feruntur. Mesues verò hos cum melle rosato, aut ouo strumas scribit resoluere.

Rapum Genistæ in vino decoctum ad renum & vesicæ dolores commendatur, vrinas promouet, calculos dissoluit & expellit. Succus è recenti rapo Genistæ expressus, recentia vulnera glutinat, vetera & sordida expurgat: vlcibus quoque malignis ac diuturnis prodesse recentiores affirmant.

De Genista tinctoria. CAP. II.

FOLIOSA hæc Genista ampliùs est quàm præcedentes, humilior tamen & rarè rectè asurgens, sed ad latus declinans: sarmentosas quoque ac tenues herbaceas virgulas à caudice exiguo & lignoso promit, foliis circumuestitas multis virentibus, latioribus, langioribusque quàm vulgaris, flores circa fastigia copiosi, pulchrè lutei, quales Genistæ: siliquæ quoque eiusmodi: semen non abfimile: radix lignosa.

Pluribus

Genista tinctoria.

Genistæ tinctoriæ altera icon.

Genista humilis.

Pluribus per vtramque Germaniam prouenit locis incultis, quandoque humentibus aut vmbrosis: siluas quoque ac montosa non raro subiti Italiae quoque haud incognita.

Iulio & Augusto cum flore reperitur: atque tunc à nonnullis ad tinctoræ vsum colligitur ac subsecatur.

Clusius & alteram huius speciem exhibet magis fruticosam & altiorem, & ad duorum cubitorum altitudinem rectè assurgentem: cuius caudex enodis, digitum crassus, candicante obducitur cortice, ramosque multos spargit fragiles, circa quos folia Lini, supernè virentia, inferius incana ac resplendentia: flores spicati, Genistæ tinctoriæ æmuli. Hanc autem in Murciano Hispaniæ regno secus vias à se conspectam, & mense Martio cum flore repertam refert.

Est verò & inter Genistas quædã omnino humilis, ac terræ superficiei incumbens, cuius cauliculi in membranofam latitudinè exteli, folia oblonga referunt, à quibus & deinde alij enascuntur, & ab his rursus alij, nec finis donec ad fastigiũ peruentum: folia autem nulla habet alia. ex horum fastigijs emicant flosculi lutei veluti Genistæ, sed minores; & siliquæ exiguæ, radix tenuis est.

Harum autem Genistarum priorem plerique florem appellant tinctorium: rectius verò Genista tinctoria dicitur. Meminit huius Plinius:

SS 4

Tin-

2.

3.

1.

Tingendis, inquit, vestibibus nascentes Genistæ: lib. XVI. cap. XVIII. Germanis *Ferbblumen*/*Heydenschmuck*: Belgis *Akerbuzen*: Italis (ni fallor) *Cerretta*, *Braglia*, & *Cosaria*, vt cap. de *Lysimachia* Matthiolus scribit: Anglis *Dreweed*.

2. Altera ab Hispanis *Scoba* nominatur.

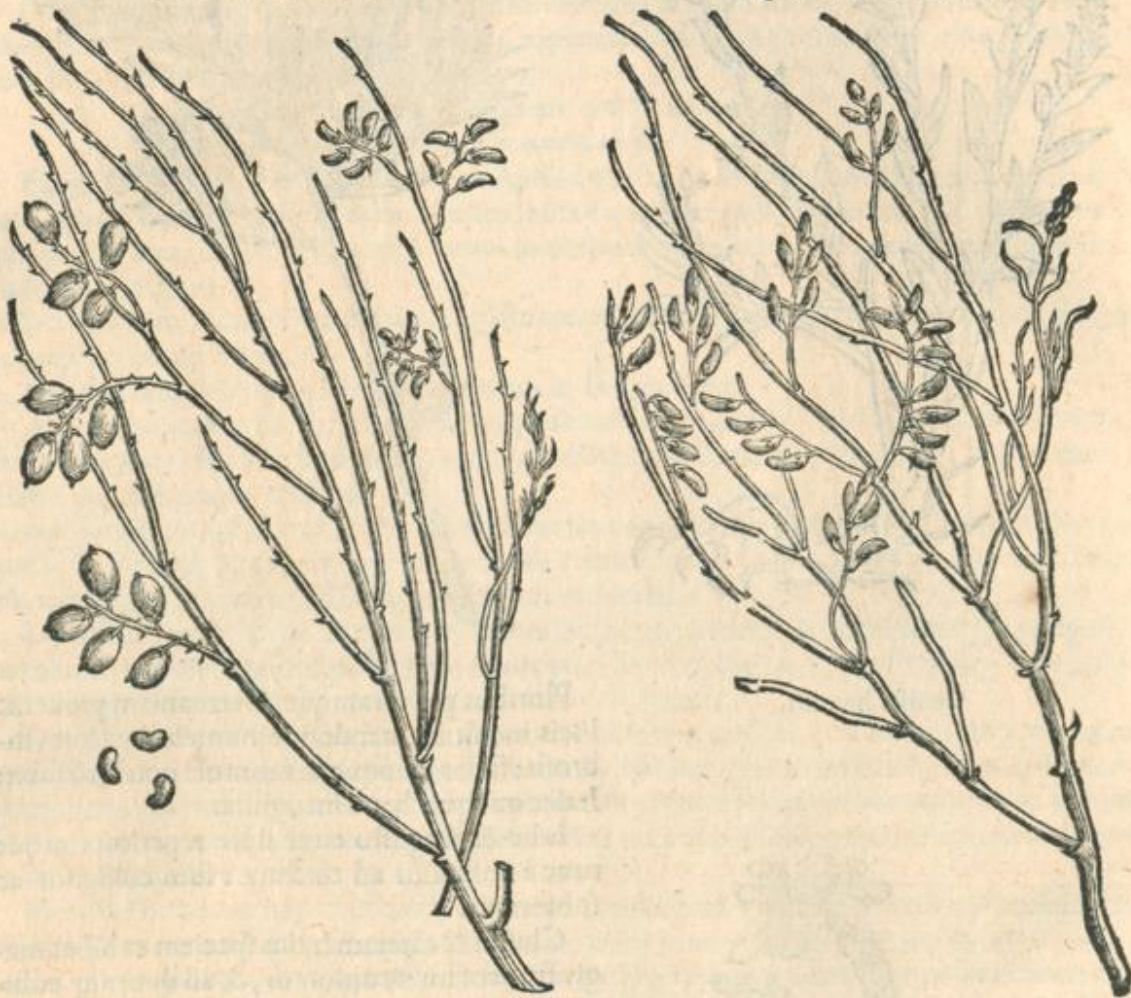
3. Tertia à nonnullis Genista humilis vocatur: à Germanis *Erdtsfriemen*/hoc est, terrestris Genista, siue *Chamægenista*.

Sapore autem Genista tinctoria amaro, Genistam priorem refert. proinde & secundo excessu calida siccaque: existimatur verò & reliquis facultatibus ei affimilis.

De *Sparto frutice*. CAP. III.

Spartum frutex maius.

Spartum frutex minus.

DVPLEX Spartum est: vnum frutex, alterum herba.

Spartum frutex Genistæ, quam Itala terra producit, virgalis similis est; quæ virentes, striatæ, tenues, & ad nexum flexumque faciles ac expeditæ sunt. Folia ei nulla, nisi prima germinatione, quæ paruula & citò defluunt: flores in lateralibus pediculis spicato exeunt ordine lutei: lobi qui succedunt rotundis oblongiores, minoribus *Bonis* siue *Fafelis* (quos *Dioscorides* *Phasiolos* nominat) adèd similes, vt sublato pediculo, ab huiusmodi *Fafelis* non mox discernantur; in quibus semen durum ac nigrum: radix lignosa.

In Hispaniæ prouinciis *Spartum* nascitur, & vno loco altius ac fruticosius; altero verò humilium, cuius tamen lobi maiores sunt.

Græcis *αρδρον* ac *αρδρον* dicitur: Latini iisdem vocibus vtuntur, modò *Spartum*, aliàs *Spartium* nominantes: Hispani *Retama* vocant.

Sparti autem, quo vites alligantur, tum fructus, tum virgarum succus non instrenuè trahentis est facultatis: sic *Galenus*. *Dioscorides* verò, *Semina*, ait, & flores cum melicrato quinque obolorum pondere pota, purgant per superiora vehementer, veluti *Helleborum*, sed tutò, ac citra periculum: semen per inferna purgat.

Ramorum in aqua maceratorum ac tusorum extractus succus, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur, si quantù cyathus manè bibatur. Quidam verò hos ramulos marina aqua macerantes, ischiadicis per clysterem iniiciunt: educunt autem sanguinea & strigmentosa.

De

De Sparto herba. CAP. IIII.

Spartum herba.

Sparti herbæ alia species.

ALTERVM Spartum herba, vt inquit Plinius, spontè nascens. tenuia ac iuncea hæc è radice numerosa emittit folia, cubitalis subinde longitudinis, lenta quoque & obsequiosa, quæ ætate duriora redduntur, culmi inter hæc assurgunt altiores, paniculam ferè arundinaceam proferentes, nonnullorum Graminum assimilem, in quibus oblongum nascitur semen. radices fibrosæ sunt ac perpetuæ, quæ facillè luxuriantes atque inter se implicitæ latum constituunt cespitem, duorum quandoque pedum spatium occupantem.

In compluribus Hispaniæ Bæticæ locis hoc Spartum prouenire Clusius scribit, sed tamen omnium frequentissime ab initio Granatensis regni ad Murgim vsque urbem, quæ modò Murcia, in quo terræ spatio & Noua Carthago, nunc Cartagena, sita est: reperitur verò & in Valentino agro, vbi lætius & vberius exit.

Conueniunt autem hæc cum iis quæ de Sparto herba Plinius lib. XIX. cap. II. scriptum reliquit, & quidem his verbis: Herba hæc spontè nascens, & quæ non queat feri. Iuncusque propriè aridi soli, vni terræ dato vitio: namque id malum telluris est, nec aliud ibi feri aut nasci potest. In Africa exiguum ac inutile gignitur, Carthaginensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facisque, hinc calceamina, & pastorum vestes: animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate.

Conficiuntur verò ex hoc & hac ætate aulæa, corbes in quibus vix passæ & caricæ, tum & alia conduntur: nec aliud huius, quod scitur, vsus est: nec nomen præterquam Sparti, aut Sparti herbæ.

De Tamarice. CAP. V.

TAMARIX frutex haud magnus est, hominis ferè altitudine: caudices habet lignosos quidem, sed nequaquam crassos: ramulos verò ab his complures: folia verò circa hos frequentia, parua, oblonga, teretia, ac tenuia, quasi lineolis transuersis ac obliquis siue incisuris superficietenus exasperata, indiuisa tamen: flores muscosi, numerosi, albidi, aut ex albido purpurascens tenuium furculorum fastigia occupant; quibus semen succedit papposum, quod

Tamarix.

Tamaricis ramulus cum floribus.

quod per maturitatem, dehiscens conceptaculis in quibus continetur, effluit, ac à vento abripitur, non minus quàm Salicis: radix qualis fruticum lignosa, in diuersa tendens.

Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes fluuios, non rarò etiam circa paludes nascitur, solo frequenter saxoso: humidiores siquidem & lapidosos amat tractus: reperitur in Germania, Vindelicia, Italia, Hispania, ac in Græcia quoque.

In Ægypto autem ac Syria, vt Dioscorides, Tamarices quoque gignuntur: in Tylo verò & Arabiæ insula, vt Theophrastus scribit, quarum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, sed validum veluti *αφθρον*, siue lignum, aut aliud quoddam forte.

Tamaricem hanc Dioscorides *ήμεγε*, siue fatiuam aut vrbanam nominat, & fructum ait proferre Gallis persimilem, gustu inæqualiter adstringentem.

Petrus Bellonius Singularium lib. secundo Tamarices præaltas & aliarum arborum instar magnas se in Ægypto vidisse refert: & locis quidem quandoque humidis secus flumina, non rarò verò etiam in aridis & sabulosis, vbi nulla alia nasceretur arbor. quæ Gallas, incolis Chermasel dictas, subinde adeò multas è ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauate ferè fatiscerent.

Tamarix Græcis *μυκη*: Latinis verò etiam Myrica: in Officinis Tamariscus dicitur: ab Octauio Horatiano Murica. Dioscorides in Græcia & Italia nascentem *αγελαν* ac siluestrem facit: Germanis est *Amarrissen holtz* & *Pors*: Belgis *Tamarischboom*: Italis *Tamarigio*: Hispanis *Tamargueira*, & *Tamarix*: Gallis *Tamaris*: Anglis *Tamarisk*: Bohemis *Amarriss*.

Myrica autem abstergentis est ac incidentis facultatis absque perspicua deficcatione: habet verò & adstrictionem nonnullam. Atque ob has facultates admodum prodest lienì indurato decocta cum aceto aut vino; siue radice, siue foliis, siue extremis ramulis: auctor Galenus.

Decoctum foliorum ex vino lienem absumere Dioscorides quoq; scribit: deinde & idem ad dolorem collutione prodesse, & ad muliebres menses infusu: & apte iis qui pediculis & lentibus abundant affundi.

Cinis combustæ admodum deficcatoriæ est facultatis, plurimam abstergenti facultatem habens, paucillum adstringendi.

Fructus autem siue Galla maioris Tamaricis non paucam sortita est adstrictionem, adeò vt Gallæ

Gallæ omphacitidi siue immaturæ proxima sit, nisi quod acerbitas euidentior est in Galla: Myricæ autem fructus temperatura inæqualis, immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi, quod sanè Gallæ haud inest, vt Galenus ait.

Conuenienter hoc vtimur, inquit Dioscorides, vice Gallæ in medicamentis oculorum ac oris, ad sanguinis excretiones: prodest verò & cœliacis, fluxui muliebri, ictero, ac à phalangio demorsis. Cortex ad eisdem vsus adhibetur. Conficiuntur ex ligno ad bibendum pocula, vt ex his potus sumptus lienosis proficit.

De Erica. CAP. VI.

Erica prior.

Erica altera.

E R I C A humilis, sed tamen lignosa ac fruticosa stirps, rarò dodrantalis altitudinis, virgulas promit complures, ac circa has foliola duriuscula ac asperiuscula, Tamaricis aut Cupressi quodammodò similia: flosculos secundùm virgulas ordine digestos, exiguos, diluto rubente colore purpurascens, rarò albidos: radicem lignosam per summam terram sparsam. Et hæc verè ac propriè Erica apud Veteres habetur.

Sunt verò & alij humiles lignosi frutices, qui inter Ericas numerantur; quarum vni virgulæ quoque lignosæ à radicibus complures, sed tenues, subrubente colore nigricantes, non rarò sesquipedales vel altiores, foliis quæ admodum exiguis circumuestiuntur, quàm vulgaris Thymi minoribus: flosculi in fastigiis ac cacuminibus virgularum quini senive, aut plures coherent, deorsum dependentes, forma oblongi, intus caui, dolioli alicuius effigiem referentes, colore diluto purpurascens: radix serpens, pluribus germina locis edit. Ex hac Erica scopæ fiunt, quibus domus verruntur, tum & aliæ, quibus vestes expurgantur.

Vtraq; inferiori Germaniæ siue Belgio satis vulgaris, locis aridissimis, sterilibus, ac incultis.

Floret & vtraque æstate, sed prior diutiùs, sic vt & Autumno cum flore reperiri queat.

Memini verò & aliam quamdam me obseruare Ericam, humilem quidem, sed lignosis virgulis etiam luxuriantem, cuius exigua quoque sunt foliola, sed angusta, & oblongioris formæ: huic spicato ordine ad fastigia virgularum, vnico tamen tantummodò latere, exeunt flosculi eleganter rubentes, nigris prominentibus apicibus.

Nascitur hæc in Germaniæ illo tractu, qui ex Bohemia Norimbergam ducit, locis aridis & incultis, ac iuxta siluas.

Mense

Erica tertia.

Vaccinia nigra.

Mense Aprili cum elegantibus flosculis reperta.

Describuntur verò & multæ aliæ à doctis. C. Clusio Ericæ, quas ex suis per Hispaniam Observationibus requirendas relinquimus.

Erica autem à Græcis *ἐρείκη* dicitur: nonnulli perperam Myricam nuncupant: Germanis ac Belgis *Heiden*: Italis *Erica*: Hispanis *Breço*, *Queiro*: Gallis *Bruyre*: Anglis *Heath*.

At Ericæ, vt Galenus sentit, digerendi per halitum facultatem obrinet. Flore eius ac foliis vtendum.

Auxiliantur, inquit Dioscorides, coma & flores serpentium moribus imposita. Ex floribus autem reprobum mel apes colligunt.

De Vacciniis nigris. CAP. VII.

VACCINIA, de quibus hoc loco agimus, à Violis differunt; nec flores sunt, sed baccæ: istorum autem Vacciniorum aliquot reperiuntur species, Nigra videlicet, Rubra, & quæ Palustria dicuntur.

Vulgatissima Germaniæ sunt nigra, quorum fruticem Myrtillum quidam appellant: est autem hic exiguus, vix dodrantalis, cauliculis & ramulis tenuibus, virenti cortice conuestitis: foliis maioris Buxi, tenuioribus tamen & ambitu leuiter ferratis, ad Myrti vnus generis accedentibus: flosculi secundum ramulos rotundi, concaui: baccæ Iuniperis magnitudinæ satis respondent, in summitate concauum veluti umbilicum habent, perinde ferè vt Taxi; colore è cæruleo saturato nigricant, sapore subacido ac adstringente, in quibus complura tenuia parua, albicantia semina: radix subest lignosa, tenuis, & subinde proserpens.

Macro steriliq; solo, ac incultis siluosisq; gaudet: subinde in editis, vento expositis, ac montanis reperitur: non ratò etiam ad plana descendit. In Germania vtraque, Bohemia, & nonnullis Galliæ locis frequens.

Subnatis Vere nouis foliolis, paulò post flosculi apparent: baccæ sub finem Iunij ac Iulio perficiuntur: reperiuntur verò nonnunquam & Septembri: tametsi enim maturæ, non faciliè tamen corrumpuntur.

Baccas istas Germani *Heidelbeeren* appellant: Brabantii *Crakebesien*/ quòd strepitum quemdam, dum dentibus franguntur, edant: nonnulli *Dauerbesien*, & *Postelbesien*: Galli *Airelle* aut *Aurrelle*, vt Ioannes de Choul scribit: Bohemi *Ezerne iahody*. Germaniæ pleræq; Officinæ Myrtillos; propriè autem Myrtilli fructus sunt Myrti, prout hoc tempore Pharmacopœi loquuntur. Apud Græcos & veteres Latinos nomen, quòd sciamus, non habent; nam quòd plerique Vitem Idem, à Plinio Alexandrinam cognominatam, existiment, veritati repugnat.

Vitis

Vitis siquidem Idæa non modò cum Vite vinifera similitudinem aliquam habet; sed Vitis etiam species est. Siquidem Theophrastus, qui huius meminit, nullo addito epitheto; ἀμπέλον simpliciter nominat (vt paulò post ostendetur) quod haud dubiè non fuisset factururus, si à Vite vinifera differentem habuisset.

Quæcumque enim stirpis alicuius nomen acceperunt, addito aliquo epitheto exprimuntur, vt ab ea, cuius nomen mutuatae sunt, differentes agnoscantur: vt; Laurus Alexandrina; Vitis alba, Vitis nigra, Vitis siluestris, & tales alia.

Iam quæ & à stirpe aliqua appellationem mutantur, si non in vniuersum, tamen vel folio, vel fructu, vel alio aliquo ipsas referunt: Vitis alba & nigra, siue Bryonia vtraque folia clauiculaeque habent, vt Vitis vinifera, repunt & eodem modo. Vitis siluestris sarmenta Vitis modo emittit, & fructu exiguis vuis similem profert. Laurus Alexandrina & Chamædaphne, item & Daphnoides Laurum foliis æmulantur. Sycomorus fructu Ficum, foliis Moriūm refert. Chamædryd folio est Quercus simili, Peucedanus Peuces. Ita de aliis quæ ab alia aliqua nomen acceperunt. Frutex autem iste humilis, nec vllò modo, nec vlla parte Vitem refert.

Nascitur autem Vitis, quam modò Idæam cognominant, non in altissimis ac niuosis Idæ tractibus, (vt quidam interpretari studuerunt) sed circa Idam prouenit: Idam quidem montem non Cretæ, sed Troadis in Asia minore; quæ à Ptolomæo Geographiæ lib. v. cap. 11: Alexandri Troas appellatur. Vnde & non temerè à Plinio lib. xiiii. cap. 111. Vitis Alexandrina dicta est: haud secus quàm illic enata Alexandrina Laurus à Theophrasto nominatur: Propria ἠδὲ τῶν Ἰδῶν, id est, circa Idam esse feruntur, inquit, Alexandrina dicta Laurus, & Ficus quædam, & ἀμπέλος, id est, Vitis. Huic autem Viti similes apparent, quas Philostratus in Vita Apollonij apud Mæones & Lydos (haud procul à Troade sitos) nasci refert, cum iis Vitibus illas comparans, quæ apud Indos ultra Caucasum gignuntur. Vites autem, ait, paruae admodum, quales apud Mæones Lydosque ibi nascuntur: vinum tamen ex illis expressum gustatu ac ore iucundissimum.

Traditur autem hæc Vitis, iuxta Idam nata, σαμνῶδης, id est, fruticis instar esse, ῥαβδῶδες *Vitis Idæa.* μικροί, id est, virgulis paruis, ramulis verò ad instar cubitum extensis, circa quos ῥάγες, siue acini, ἐκ πλαγίῃ, siue obliqui, nigri, magnitudine Fabæ, dulces; intus habentes γαρτῶδες π, id est, vibaceum quoddam, molle. folium autem huius rotundum, indiuisum, ac paruum.

Describitur hæc à Plinio lib. xiiii. cap. 111. iisdem ferè verbis: Alexandrina appellatur, inquit, Vitis iuxta Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo ac rotundo sine diuisuris.

In quibus verbis, pro eo quod Theophrastus habet, ῥάγες εἰσὶν ἐκ πλαγίῃ, Plinius non acinos, sed racemos obliquos legit: quod Viti magis conuenit.

Cum descriptione autem hac, fruticulus Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquam conuenire satis manifestum: humilis enim est, vix cubitum altus, paucis breuibus & nequaquam cubitalibus ramulis; haud racemos, sed nec vuarum acinis similes fructus, sed veluti Taxi baccas profert; non dulces, sed subacidos & adstringentes; in quibus quoque non γαρτῶδες π molle, sed multa exigua candida plana semina: folium verò non rotundum, sed rotundo longius; non vt Vitis, sed ad Buxi accedens. Iam & credibile est hunc in Italia, Græcia, ac minore Asia non reperiri, cum Germaniæ & Bohemiæ proprium Matthiolus asserere videatur: tantum abest vt Vitis Idæa aut Alexandrina dici aut haberi queat.

Vaccinia autem huius fructus posse non abs re nominari videntur, cum bacca sint: nam à baccis Vaccinia quasi Baccinia dici possunt. Sed tamen & alia Vaccinia esse non repugnat: Vaccinium etiam πολύσμηρος est dictio pluribus communis. Violas Vaccinia dici cap. de Violis scriptum. Hyacinthum scriptum & Vaccinium Latinis appellari innuit Virgilius Bucolicón primo Ecloga x. Theocriti verliculum Latinè reddens, qui est Eidyllio x.

Καὶ τὸ ἰὸν μέλαν ἔστι καὶ γαρτῶδες ὑάκινθος.

Virgilius:

Et nigra Viola, sunt & Vaccinia nigra.

Vitruuius Architecturæ lib. vii. Vaccinium quoque à Viola distinguit, & ex ea purpuram elegantem fieri refert, ad quam cum Hyacinthus scriptus non conferat, aliud omnino istud Vaccinium ab Hyacintho esse oportet, quòd ad tingendum purpureo colore faciat.

Meminit & Plinius lib. xvi. cap. xviii. Vacciniorum, quæ ad vestes seruitiorum purpura tingendas adhibentur.

Sint autem hæc eadem cum nostris Vacciniis, difficile fuerit asserere: præsertim cum Plinius Vaccinia inter eas stirpes recenset, quæ in aquosis gignantur: nostra verò in montanis, editis ac vento expositis: nec constat deinde in Italia cognita esse. Vt cumq; est, Vaccinia hæc

TT

nostra

nostra dici possunt, & cum Vacciniis Plinij ac Vitruuij in eo conueniunt, quòd vestes telèque lineæ tingi purpureo colore his queant.

Ceterum Vaccinia hæc facultate secundo ordine, eoque satis intenso frigida sunt, & vnà cum manifesta adstrictione resiccant. Ventriculo æstuanti conueniunt, sitim sedant, ardentium febrium calores mitigant, aluum reprimunt, vomitum sistunt, dysenteriam ex flaua bile natam curant, aduersus choleram morbum profunt.

Excoquitur horum succus donec crassescat, & addito melle & saccharo conseruatur. Rob Officinæ appellat: quod ipsis crudis baccis ad omnia præferendum: nam subinde, dum hæc crudæ eduntur aut assumuntur, ventriculum debilem ac frigidum offendunt, & tantum abest vt aluum adstringant, aut fluentem reprimant, vt etiam eam sua frigiditate ac cruditate perturbent: quod succus coctus siue Rob haudquaquam efficit.

De rubris Vacciniis.

CAP. VIII.

Vaccinia rubra.

RUBRORVM Vacciniorum frutex quodque humilis est, nec quàm nigrorum altior, virgulis tenuibus, paucis ramis, foliis durioribus, perpetuò virentibus, maioris Buxi similibus, aliquantò maioribus: flosculi non secundum ramulos, sed in fastigijs virgularum aliquot simul proueniunt, forma oblongi, rotundi, diluto colore rubentes: succedentibus baccis, quæ maturæ rubent, sapore acidæ & adstringentes: radix tenuis serpit.

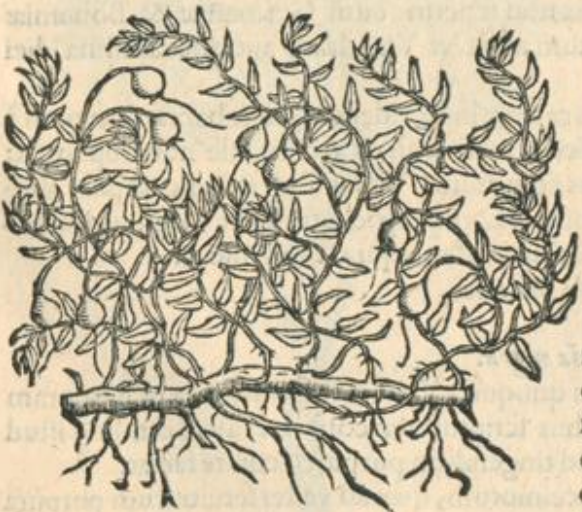
Siluoſis & interdum opacis quibusdã Brabantia locis reperitur. Gesnerus in altis Heluetiorum montibus gigni scriptum reliquit.

Nomen à nigris, quibus forma satis respondent, Vaccinia rubra habent. Germanis *Rothe Heidelbeer*: Belgis *roode Crakebestem*: Gallicis *Aurelles rouges*: Conradus Gesnerus Vitem Idæam rubris acinis dixit, sed multò minus quàm nigram cum Idæa Vite hanc conuenire ipsarum baccarum exortus ostendit: non etenim ad latera cauliculorum veluti nigra (quod existimantibus Vitem Idæam hanc esse imposuit) sed è ramulorum cacuminibus corymborum instar dependent.

Facultatem autem rubra Vaccinia & frigidam siccamque habent, & simul adstringendi vim.

De Vacciniis palustribus.

CAP. IX.

PALVSTRIBVS Vacciniis graciles ac ferè instar setarum tenues, nonnihil subrubentes coliculi, doctante breuiores exeunt, circa quos parua foliola, veluti Thymi aut vulgaris Serpylli: flosculi in extremis virgis, deinde baccæ dependent, rubra Vaccinia referentes, sed turbinatæ, per maturitatem rubentes, quandoque punctulis purpureis conspersæ, sapore acidæ: radix instar tenuis bacilli, obliqua, ex qua sursum complures coliculi, & inferiùs fibræ aliquot demittuntur. Talem enim obseruare me memini, quando virens cespes vnà cù baccis olim ad me missus fuit, sublata siquidem vndequaue terra ac herbis, radix, qualem descripsimus, relicta est.

In humidis & vliginosis locis proueniunt sæpenuerò apud Hollandos. Valerius Cordus quasdam his similes baccas, si non eadem, in macris, humidis, putridis, muscosisque quoque

quoque reperiri refert, & plurimum circa VVittenbergam Saxoniae oppidum.

Sub finem Iulij, ac Augusto mense baccæ ad maturitatem perueniunt.

Hollandi *Deentbesien*: Germani *Mosbeeren*/ id est, acinos aut baccas palustres appellant: Oxycoccon Valerius Cordus: nos *Vaccinia palustris* nominauimus, à similitudine, quam ab aliis habent *Vacciniis*.

Frigida autem & sicca huiusmodi *Vaccinia*, vnà cum quadam partium ac substantiæ tenuitate, quæ tamen quandam adstrictionem coniunctam habeat.

Ardentium febrium calorem, atque in his sitim, mulcent, bilis ardorem reprimunt, vomitum sistunt: ciborum appetentiam, per biliosos corruptosque humores deiectam, restaurant, pestilentibus morbis aduersantur.

Coquitur verò & horum succus, donec crassior factus addito sacharo conseruari queat, qui ad omnia, ad quæ baccæ, etiam vtilior est.

De Portulaca marina. CAP. X.

Portulaca marina.

Portulacæ marinæ ramulus.

MARINA dicta Portulaca non herba veluti hortensis, sed exiguus est frutex: cuius ramuli duri ac lignosi: folia pinguia, carnosa, forma Postulacæ æmula, sed albidiora ac duriora: flosculi cauliculos parte superiore ambiunt, quales Blito aut Atriplici ferè, nec dissimile semen latum ac planum: radix lignosa, viuax, veluti & ipsa stirps, quæ defluentibus paucis foliis hiemem sustinet.

In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, & aliquibus Hollandiæ aggeribus ac tumulis arenosis gignitur, & alibi similibus locis.

Iulio mense cum flore potissimum viget.

Huius verò & aliæ reperiuntur species foliis candidioribus, longioribus, & Oliuæ ferè similibus; non rarò quoque altiores aut ramulis teneriores, quales in Lusitania & Valentino Hispaniæ regno se vidisse & obseruasse Clusius scribit.

Hanc stirpem Græci *άλιμω* cum aspiratione vocant: differt ab *άλιμω* absque aspiratione: Latinis quoque Halimus est: vulgò Portulaca marina: Belgis *Zee Dozelepen*: Angl. *Sea Dozelline*.

Partium autem est Halimus, vt inquit Galenus, dissimilariū: maior verò pars eius ca-

TT 2 lida

lida est temperatè , cum humiditate non concocta & leuiter flatuosa.

Folia, Dioscorides ait, decoquantur ciborum gratia. radix conuulsa, rupta, torminaque mitigat cum melicrato drachmæ pondere pota : eadem lactis vbertatem facit. Folia autem in Belgio veluti Cappares sale aut muria condiuntur, & eorum loco mensis inferuntur edunturque, & nec quidem reluctante palato, cui grata sunt. Galenus verò etiam prima eius germina in Cilicia esitari ac reponi, in posterum vsui futura, memoriæ proditum reliquit.

De Myrto. CAP. XI.

Myrtus prior.

Myrtus altera.

MYRTVS magnitudine foliorum non parum differens est: differt & fructus colore, qui modò albicans, aliàs niger est.

Frutex autem Myrtus haud magnus, cultura in exiguæ arboris speciem quandoque adulescens, cuius ramuli siue virgæ lentæ, flexibiles ac obsequiosæ, subrubente cortice conuestiuntur: folia circa hos læuia ac resplendentia, lata aliquantulum & acuminata, vni quidam minuta, alteri verò maiora, & Vincæ peruincæ vulgaris æmula, tertiæ autem mediæ magnitudinis: sunt eadem nonnullis rariora, quibusdam frequentia cauliculos densius stipantia: flores candidi sunt, staminibus aliquot concoloribus mediis: fructus baccæ sunt oblongæ, colore aut nigræ aut subalbidæ, in quibus copiosa minuta candidaque semina. Foliis ac floribus Myrtus iucundè odorata est: qui etiam ex his, & præsertim è floribus, stillatitius elicitur liquor, gratum ac suaue redolet.

Circa autem Myrti ramulos ac caudices inæquale quoddam eminensque subinde nascitur, eiusdem coloris, ramos ipsos veluti manus aliqua amplectens ac ambiens: quod Myrtidanum vocatur.

Lætatur Myrtus littoribus marinis, lacuum, stagnorum, fluuiorumque ripis, montium conuallibus: gignitur feliciter in hortis & viridariis, cultuque luxuriat. Vento Septemtrionali exposita ac frigidiora odit loca: montes fugit: in calidis idcirco regionibus facilis copiosusque eius prouentus.

In Germania verò reliquisque frigidis ac rigidis prouinciis ægrè ac difficulter colitur, & nisi intra penuarias cellas hibernis mensibus transferatur, intercidit.

Vbi

Myrtidanum.

Myrtus tertia.

Myrti ramuli cum flore ac semine.

Vbi suæ spontis est ac nasci gaudet, vnà cum Rosis floret: fructus Autumno maturefcit: alibi florem tardè, fructum numquam perficit.

Græcis *μυρτιν* est: Latinis Myrtus: Arabibus Alas: Italis *Myrto*: Hispanis *Arrayhan*: Lusitanis *Murta*, & *Murtella*: reliquæ nationes Latinam ferè appellationem seruant.

Inter Myrtos autem, quæ minuto ac exili folio, Plinio Tarentina est: quæ verò frequentibus foliis densissima, exotica. Nigra Myrtus, cuius baccæ nigræ; candida, quæ albidas baccas gignit, appellatur: virent verò & huius dilutiùs folia. Satiua autem habetur in hortis ac viridariis culta: siluestris quæ sua sponte nascitur: huius baccæ crebrò minores: illius autem maiores. Numerat Plinius & alias species, Patritiam, Plebeiam, ac Coniugalem, quæ qualesq; sint, non ostendit. Oxymyrfinen etiam inter Myrti species reponit, quæ tamen Myrtus non est, sed aculeata stirps: de qua inter Spinofas.

Quod caudices ambit, *μυρτιδανον*, vt scripsimus, appellatur: Plinius tamen libro XIII. cap. xvi. vinum ex siluestribus Myrti baccis Myrtidanum vocari ait, si modò integrum est exemplar. Dioscorides siquidem, & similiter Sotion in Geoponicis, ex maturissimis Myrti ^{Vinū Myr-} nigris baccis vinum exprimi referunt: verùm hoc ipsum *μυρτινης οἶνος*, hoc est, vinum Myr- ^{teum.} teum aut Myrtites dicitur.

Conficitur verò & vinum ex Myrti baccis cum foliis tuis, ac in mustum infusis, quod *μυρ-* ^{Vinū Myr-} *τινης οἶνος*, id est, Myrsinite vinum, vt Dioscorides ait, vocatur. Neutrum Myrtidanum à ^{sinite.} sinite. Græcis nominatur.

Veneri autem sacra habita olim fuit Myrtus: Plinius lib. xv. cap. xxix. Ara, inquit, vetus fuit Veneri Myrtæ, quam nunc Murtiam vocant.

Ceterùm Myrtus ex contrariis substantiis constat, vincente frigido terreno: habet & tenuè quiddam calidum, itaque valenter, vt Galenus ait, desiccat.

Adstringunt autem folia, fructus, germina, ac succus, tum foris apposita, tum assumpta: sanguinis sputationes, tum & alias eruptiones reprimunt: contra muliebria profluvia in fessu profunt: quo modo, tum & fotu superfluentes hæmorrhoides sistunt: alui fluore laborantibus ac dysentericis auxiliantur: renum ac vesicæ vlcera rosionesq; sanant: oculorum inflammationes mitigant cum farina polenta imposita: vtiliter quoque omnibus incipientibus

bus inflammationibus exterius admoventur: nec non recentibus ex casu, ictu, aut conatu supra vires doloribus. Ventriculum humidiorum adiuuant: vrinam mouent fructus foliaque resiccata; virentibus enim humiditas quaedam superflua ac nocens adest.

Luxatos artus horum decocto foueri expedit, & fracta curationi rebellia, tum & extremarum partium vlcera ex vino: vitiliginem emendat, purgat furfures & achoras, capillos denigrat, & fluentes continet.

E virentibus autem baccis extrahitur succus, qui resiccatur, & ad vsus supradictos seruetur. Eximitur verò & e foliis succus, affuso vetere vino aut aqua pluuia, cuius recentis vsus est, nam exiccatus cariem sentit, & vires, vt Dioscorides ait, amittit.

Myrtidanum magis quàm Myrtus desiccatur, & vehementius adstringit. Quidam id tundentes, ac vino austero subigentes, pastillos formant, qui ceratis, infessionibus, cataplasmatibusque admisti, ac aliis vbi adstringendum est, folio ac semine efficaciores sunt.

De Vitice siue Agno casto. CAP. XII.

Vitex.

Viticis ramulus cum flore.

VITEX haud magnus frutex est, arboris exiguae in modum assurgit: caudices habet lignosos non crassos: ramulos verò oblongos, lentos, flexibiles, frangi que contumaces: folia ex vno pediculo coherent quina, oblonga, acuminata, veluti Salicis, sed minora molliora que, medio horum maiore ac longiore: flores verticillatim spicato ordine virgularum fastigia circumdant, colore aut purpurei toti, vel purpurei albo intermixto: semen rotundum instar piperis.

Nascitur in fluuiorum asperis ripis, in conuallibus, torrentium alueis, locis videlicet palustribus, in Italia, ac aliis calidioribus prouinciis. Germania aut Belgium Viticem non habet, nisi cum diligentia ac cura in hortis excoltam.

In Belgio serò, ac Augusto demum mense cum flore reperiti quandoque contigit.

Græci hunc fruticem *ἀγνον* nominant, & *λύρον*: Quonia, inquit Plinius lib. xxiiii. cap. ix. matronæ Thesmophoriæ Atheniensium castitatem custodientes, hic foliis cubitus sibi sternunt: Latinis verò Vitex appellatur. Dicitur verò & à nonnullis, vt inter voces nothas ac spurias refertur, *ἀγνος*, *ἀμπελομίανος*, *τειδάκτυλος*: Latinis Salix marina, aut Salix Amerina, & Piper

Piper

Piper agreste: Germanis Schaaffmulle/ Keüschbaum: Belgis vnà cum Officinis Agnus castus: Italis Vitice, Agno casto: Hispanis Gattilo casto: Anglis Chaite tree.

Agni autem folia & fructus exalfaciunt ac resiccant tertio ordine: partium sunt admodum tenuium, & flatus discutunt. Edule autè apud nonnullos semen habetur, teste Galeno, & quidem per se vel frixum. Non frixum dolorem capitis adfert, frixum verò minus caput tentat. Alimentum autem præbet corpori exiguum, idque resiccans: flatus valide dissipat: quamobrem accommodù iis, qui à venereis puros se conseruare cupiunt; huic enim resistit.

Præstant eadem fruticis flores ac folia, tum & assumpta, tum & substrata. Prodest verò & Viticis semen ad iecur & lienem indurata ac obstructa: à serpentibus demorsis: splenicis & hydropicis bibitum: lac euocat, & in vino drachmæ pondere potum promouet.

Decoctum herbæ ac seminis circa vterum morbos ac inflammationes in seflu mitigat. Cit mentes etiam semen cum Pulegio bibitum: item & suffitum ac suppositum: capitis dolores in cataplasmate soluit. fouentur hoc addito oleo & aceto lethargici ac phrenetici.

Folia suffita ac substrata venena fugant, & imposita mortibus illorù auxiliantur. Testium duritias cum butyro & foliis Vitium emolliunt: sedis rimas semen cum aqua impositum mitigat: cum foliis verò medetur luxatis & vulneribus. Virgulam qui manu tenuerit, dum iter facit, negatur intertriginem sentire: auctor Dioscorides.

De Ligustro siue Phillyrea. CAP. XIII.

Phillyrea.

FRVTEX arborefcens Ligultrum est, cuius ramuli aut virgæ rectæ foliis conueftiuntur mollibus, refplendentibus, faturato colore virentibus, Clematidis Daphnoidis siue Peruinca æmulis, fed tamen longioribus, quàm Oleæ etiam maioribus, latioribus ac nigrioribus: flores candidi, fuauiter odorati, paruuli, racemofi; fequuntur baccæ initiò virentes, per maturitatem nigrae, in exigua vix modum congeltae, quæ fuccum redeunt è rubro punicante purpureum: radices hinc inde per obliquum fparguntur.

Italiae, Galliae, Germaniae vtrique, aliisque plurimis Occidentis regionibus Ligultrum familiare est: fecus aruorum margines, & in filuis quandoque reperitur: rigua & aquofa amat. Ad topiarias fcenas à nonnullis expetitur, quas facili opere haud ineleganter conueftit.

Sub finem Maij mensis, aut Iunio flores facit: Autumno ac circa hiemem baccæ maturantur, quæ fubinde tota hieme refiant, defluentibus interim foliis, quæ Vere noua renafcentur.

Latini Ligultrum: Itali hac ætate *Guisfrico*, voce à Ligultro corrupta appellant: Græcorum est *φιλύρεα*, nequaquam verò *κίερος*: Cyprus fiquidem frutex Orienti proprius, Ligultrum Occidenti familiaris. Magna quidem vnus cum altero fimilitudo est, vt ipfæ defcriptiones oftendunt: fed tamen hoc differunt, Bellonio teste, quòd Ligultro folia hieme defluant; Cy-

prus verò perpetua fronde vireat. Iam & Cypri folia capillos ruffant, vt Dioscorides ait, ac, vt Bellonius refert, ad luteo tingenda colore faciunt; Ligultri verò ad tincturæ vfum haudquam feruiunt. Proinde perperam Plinius lib. XXIII. cap. x. Ligultrum eadem arborem effe cenfet, quæ in Oriente Cyprus. Quod tamen non ex fua, fed ex aliorum videtur fententia fcriptiffe: nam lib. XII. cap. XXIII. Quidam, ait, hanc (fcilicet Cyprus) effe dicunt arborem, quæ in Italia Ligultrum vocetur. Effe verò Ligultrum ipfam Græcis appellatam *φιλύρεαν*, defcriptio oftendit.

Phillyrea, inquit Dioscorides, arbor est Cypro magnitudine fimilis: foliis Oleæ nigriobus, ac latioribus: fructum habet Lentifci fimilem, nigrum, fubdulcem, racematim cohærentem: & tale omnino ipfum Ligultrum, vt iam oftendimus.

TT 4

Arabs

Plinius
notat.

Arabs Serapio Ligustrum cap. XLIIII. Mahaleb nominat: est tamen & aliud Mahaleb granú, cuius mentionem facit Auicenna cap. 478. tepido calore resoluens ac dolores sopiens. Serapio de vtroq; simul egisse videtur, & diuersa Mahaleb sub vnius capituli titulo cõplexus. *Mahaleb Serapionis.* Appellatur verò à Germanis Ligustrum *Beinhölzlein / Mundholz / Nhem oder Schurweis den:* à Belgis *Keelcrup / Monthout:* à Gallis *Troesne:* ab Anglis *Ppuet:* à Bohemis *Gijvonij.*

Baccas sunt qui velint Vaccinia etiam dici, atque Vaccinium illud esse, cuius architecturæ lib. VII. Vitruuius meminit cap. XIIII. de coloribus purpureis: Eadem ratione, inquit, Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. In tanta veterum breuitate quid poterit certi adferri aut statui?

Frigida autem & adstringentia sunt folia: ad oris & tonsillarum incipientes inflammationes plurimum conducunt. Baccis merulæ, turdi, aliæque nonnullæ aues hieme haud iniucundè vescuntur.

De Cypro ex Dioscoride & aliis.

Cyprus.

CAP. XIII.

Cyprus latiore folio.

NON magna quoque arbor Cyprus est, Mali Punicæ magnitudine, aut paulò amplior: folia eius oblonga sunt vt Oliuæ, sed tamen latiora, molliora, & non perinde candida, sed virentiora: flores candidi, racemosi, odorati: fructus sunt baccæ nigræ, Sambuci acinis similes.

Optimum, inquit Dioscorides, nascitur in Canopo & Ascalone: Canopus autem vrbs est Ægypti, olim celebris, quæ vni ex septem Canopico Nili ostio agnomen dedit. Ascalon ciuitas est Palæstinæ, quæ Syriæ est prouinciæ.

Plinius Cyprum in Ægypto quoq; arborem esse tradit, Ziziphi foliis, semine Coriandri, flore cádido, odorato. Coriandri auté semen cum Sambuci baccis magnitudine satis cõuenit.

In Ægypto magnus huius, & hac ætate est prouentus, vbi eius folia studiosè colliguntur, resiccataque in alias prouincias mittuntur, præsertim Turcarum Imperio subditas, vt Bellonius lib. II. Singularium refert.

Græcis *κίπρος* est: Latini eandem vocem retinent. Falluntur qui Ligustrum, Plinij auctoritate decepti, existimant, vt superiore capite ostendimus. Arabum Alkana siue Henne est: appellatur & modò à Turcis Henne.

Adstri-

Pseudoligustrum.

Syringa.

Adstrictoriam autem vim Cyprum habent folia, ut Dioscorides. Commanducata oris ulceribus medentur: feruidis inflammationibus imposita profunt. Decoctum ipsorum ambustus affunditur. Ruffant eadem trita capillos, herbae Lanariae succo macerata, & illita, ut quidem Dioscorides. Bellonius non modò capillos, sed & inferiores humani corporis partes, tum & unguis his colorari ac tingi refert, quod apud Turcas, ut ait, pulchrum habetur.

Flores cum aceto fronti impositi, capitis dolores sedant.

Fit & ex his Cyprinum oleum, odoratum, calfaciens, & nervos emolliens.

De Pseudoligustro. CAP. XV.

PSEVDOLIGVSTRVM ad mediocri arboris magnitudinem ferè adolefcit: folia ei sunt oblonga, lataq; veluti minoris Cerasi: flores candidi, suauolentes, plures ab vno tenui oblongo pediculo ordine digesti dependent; quibus succedunt bacca per maturitatem nigrae, offe intus duro, haud magno; crispis lineolis elegàter imbricato, in quo exiguus nucleus.

Reperitur hæc arbor non paucis Belgij locis, sed tamè rarò obuia: in Austria frequè admodum visitur, ac in densis Silesiæ quibusdam siluis.

Floret autem Ligustrum istud incipiente Maio mense, baccae sub Autumnum ad maturitatem perueniunt.

Pseudoligustrum, alio destitutum nomine, appellatur: sunt qui *ἀγρον* siue Viticem, sed perperam vocitent; vnde & Pseudoagnos à nonnullis dictum: vulgò *Dogelkierst* / id est, auium Cerasi, Germanicè *Eszen* nominant. Suspiciuntur nonnulli Mahaleb istud esse, de quo Auicenna cap. 478. & quod à Serapione ex Mesuæ sententia refertur: sed id ipsum difficillimum fuerit asserere: cum Mahaleb istud ab Auicenna nullis exprimat notis.

Ceterum quod ad Pseudoligustrum attinet, eius quidem in Medicina vsum esse nondum accepimus.

Nuclei qui in officulis continentur, uti Cerasi nucleos sapore satis referunt, ita quoque facultate ipsis respondere videntur, temperatè videlicet calidi, & urinas clementer promouentes, ac nephriticis ea propter utiles.

De Syringa. CAP. XVI.

SYRINGA frutex ampliter luxuriat: caudices eius ac rami geniculis articulati, tenui cortice subrubro exterius sordescunt, interius verò cãdida, fungosa, molliq; medulla replentur: folia oblonga, lata, venosa, ambitu leuiter incisa, Pyri foliis magnitudine formaq; ferè asimilia, sed asperiora, ex vno geniculo bina sibi opposita: flores spicato breui ordine digesti fastigiis adnascuntur candidi, ex quatuor mediocri longitudinis foliis, cum grauitate quadam odorati:

odorati: fructus parui, crispī, ac quasi ex multis exiguis valuulis coherentes, superius latiores, versus pediculum contractiores, per maturitatem nigri; in quibus semen tenue & oblongum: radix aliorum fruticum modo in ramulos diuisa.

Apud Belgas temerè alibi quàm in hortis requiritur: fertur ex Hispania allatus frutex.

Sub finē Maij aut ferius flores in hortis apparent, semen Augusto aut Septēbri perficitur.

Syringa à recentioribus nominatur, aut potius *σύνεργος*, id est, fistula, quòd caudices & ramuli exempta medulla fistulosi sint & inanes. Cognominatur non rarò quoque candida, aut Syringa candido flore, ad differentiam nempe Lillach, quæ Syringa cærulea subinde dicitur.

De usu autem & facultate huius fruticis nihil compertum vel ipsi habemus, vel ab aliis accepimus.

De Lillach. CAP. XVII.

Lillach.

Matthio-
lus nota-
tur.

Glans vn-
guentaria.

FRVTICOSA stirps est quæ nostra ætate Lillach appellatur. Complures hæc à radice promittit virgas, siue tenues caudices rectos, ramosos, geniculis quoque, vt Syringæ, interseptos, sed breuiore; cortice minus ruffo, interiore verò medulla candida quoque ac fungosa: folia huic è singulis geniculis duo situ opposita, lata, acuminata, lauia, minora, duriora, virentiora, ac magis resplendentia quàm Syringæ: flores racematim coherent exigui, dilute carulei, ex tenui oblongiore collo in quatuor paruula folia explicati: succedunt siliquæ planæ, oblongæ, per maturitatem punici coloris, membrana media interseptæ, in quibus semina quaterna ferè, angusta, ac ruffa: radix in non paucas fibras distribuitur.

Aliunde quoque in Belgium hæc stirps venit, hortorum facta alumna.

Floret sub finem Aprilis ac Maio mense.

Recetiores, vt diximus, Lillach nominant: quidam etiam Syringam cæruleam. Vocem autem Lillach plerique Ben interpretantur: Ben verò Serapionis & Arabum, Glans est vnguentaria, hoc est, *βάλανος υνρετική* Græcorum, à qua Lillach plurimum differens est. Inter alia discrimina evidentissimum est, Lillach nullam nucem ferre; vt cumque à Matthiolo contra veritatem ei appingatur: sed siliquam exiguam tantummodò profert, cuius semen nihil oleosi continet.

Glans vnguentaria fructus est arboris Tamarici similis, magnitudine Auellanæ nucis, è cuius

nucleo, non secus ac ex Amygdalis amaris, oleosus exprimitur succus, cuius ad pretiosa vnguenta vsus est, vt Dioscorides ait: hac verò ætate non omnino etiam neglectus: nam huius oleo odoribus imbuto, chirothecis aliisque, suavis odoris gratia conciliatur.

Ceterum Lillach vsus aliquem in Medicina esse ignoratur, idcirco & facultates eius incompertæ & latentes.

De Rhoë siue Rhu coriaria. CAP. XVIII.

RHVS ad duos aut tres cubitos assurgit, subinde culto & secundo solo proceri hominis altitudinem superat, in ramulos, aut citius virgulas multas diffunditur: folia ex pluribus, ix. videlicet aut xi. committuntur, quorum medius neruus siue costa rubet, singularia verò foliola inalbicant, lata, oblonga, & ambitu serrata: flores candidi racematim prodeunt, succedente semine aliquantulum lato, quasi Lentis, ad Terebinthi fructus magnitudinem accedente; quod tandem rubescit: radix haud altè descendens, per summa cespitum hæret.

Theophrastus huius duas facit species, masculum & feminam; quarum vna sterilis, altera fructifera.

Plinius lib. xxiii. cap. ii. Rhois duo etiam genera describit, alterum *ῥοῖς ἄγρις*, quod reuera non nisi Rhois semen: prius herbam siluestrem foliis Myrti esse refert: mox fruticem coriarium appellari ait, subrutilum, cubitalem, crassitudine digitali, &c. Suspectus autem hic

Plinij lo-
cus sus-
pectus.

locus

Rhus coriaria.

locus videtur, & duarum stirpium descriptiones complecti, vel aliàs errore ac vitio aliquo haud carere.

Nascitur, inquit Dioscorides, Rhus in petrosifis: apud Hispanos nonnullis in montibus ac siluis frequens: prouenit & pluribus in Apennino Italiae monte locis, tum & iuxta Pontum. Archigenes apud Galenum De med. secundum loca lib. viii. in Syria gigni ostendit, Syriacum eligens.

Flores Rhois Iulio mense prodeunt, semen Autumno cum vna maturatur.

Græcis ῥοῦς: Rhus, inquit Plinius, Latinis nomen non habet. Gaza tamen ex etymo Græcæ vocis nomen effingens, Fluidam appellat. Arabibus est *Sumach*: Italis *Somacho*: Hispanis *Sumagre*: Belgæ Arabicam vocem contrahentes *Siuachi* vocant. Folia fruticis ῥοῦς βυρσοδεψικὴ appellatur: Latini Rhun coriariam dicunt siue Rhoën. Semen verò ἔρυνθος, & ῥοῦς ὄντι τὰ ὄντα nominatur: Latini Rhoën culinariam, & Rhoën obsoletiorum nuncupant.

Huius fructus, folia, & semen insigniter adstringunt, vnaque refrigerant ac reficcant: & reficcant quidem ordine tertio, secundo verò refrigerant; vt auctor Galenus.

Foliorum vsus ad densanda coria præcipuus: laudantur hircorum & caprarum his præparata. Decoctum verò foliorum capillos denigrat, dysentericis vtiliter infunditur, & in horum portiones ac infusus additur. Eadem ex aceto & melle gangrænas & pterygia cohibent imposita.

Conficitur ex aridis foliis in aqua ad mellis consistentiam decoctis *χύλισμα* (recentior ætas *Lycii succedaneum*) extractum dixerit) ad eadem vti Lycium conueniens, auctore Dioscoride: Paulus verò Ægineta expressum è virentibus foliis succum huius loco commendat.

Semen eisdem effectus præbet: coeliacorum & dysentericorum obsoniis admiscetur: fractis, luxatis, suggillatis cum aqua impositum inflammationes arcet: linguæ asperitatem cum melle permixtum abstergit: muliebria profluvia sistit: hemorrhoides nimium profluentes cum querno carbone impositum cohibet.

Aqua in qua semen infusum decocta, concrefcit, spissaturque, quæ & ipso semine efficacior habetur. Desluit & ex ipso frutice gummi, quod dentium cavitatibus inditum dolores tollit, vt Dioscorides refert.

De Cotino Coriaria. CAP. XIX.

CO TINUS Coriaria frutex quoque est haud magnæ altitudinis, ad quatuor aut quinque cubitos assurgens: ramulos fert complures, rotundos, obscure subrubente cortice conuestitos: folia lata, venosa, rotundis longiora, quorum pediculi rubent, Vlmi foliis ferè similia, sed minora, læuora, & dilutiùs virentia: pro floribus in summis caulibus crispa exit, tenuis, mollis, veluti lanugo, copiosa, instar racemi compacta, obscure purpurei siue punici coloris: Lentibus minora exigua semina, quæ postea sequuntur, è ruffo subnigricant: radix lignosa haud altè dimittitur.

Reperitur in plerisque Italiae & Galliae montibus, in Histriae Alpibus, in Pannonia superioris, siue Austria, tum & in Hungariae, ac Bohemiae arduis siluis.

Nominatur à Plinio Cotinus lib. xvi. cap. xviii. Est, inquit, in Apennino frutex, qui vocatur Cotinus, ad lineamenta modo Conchylij colore insignis. Est tamen & κοινος Oleaster siue Olea siluestris, à qua frutex ille multum differt. Proinde Cotinus Coriaria rectè dici potest: placet nonnullis Scotinum appellari, quæ apud nullum veterum vox extat. Pannonij *Šarbiaub* vocat. Existimatur verò & hic frutex Plinij esse Coggygia, de qua lib. xiii. c. xxii *Coggygia*. his verbis agit: Similis (scilicet Vnedoni) & Coggygia folio magnitudine minor, proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum euenit.

Sunt

Cotinus coriaria.

Chamelæagnus.

Elaagnus.

Rhus sil.
uestris.

Sunt autem huius folia, tenuiaque virgulta, vnà cum seminibus validè adstringentia, frigida, siccaque, veluti Rhus. Denfantur etiam coria non minùs feliciter & eleganter huius fruticis foliis, ac tenuibus virgultis, quàm cum Rhoë.

Radix ad tincturam (vt refert Anguillara) utilis, rubente colore lanas pannolque inficiens. Quod Plinius haud ignorauit, ad lineamenta modo Conchylij colore insignem fruticem hunc (radice nempe) esse reterens.

De Chamelæagno. CAP. XX.

CHAMELÆAGNVS humilis & exiguus est frutex, cubiti altitudinem, rarò attingens: ramulos promit nonnullos: foliola circa hos latiuscula, oblonga, Myrti foliis haud multùm dissimilia, sed duriora, & subinde longiora: è sinu foliorum flores spicati exigui luteoli exeunt; quibus semina succedunt alpera, cacumine pungentia, in racemi exigui & oblongi formam cohærentia, oleoso succo per maturitatem redundantia: radix subest lenta & dura. Totus frutex cum grauitate quadam odoratus est, præsertim semen, & eius oleosa pinguetudo.

Gaudet locis incultis & ericastris, aliquantulum aquosis ac palustribus. In Britannia plerisque locis, & apud Brabantos ac Flandros non rarò occurrit.

Maiò ac Iunio flores apparent: Iulio & Augusto semen perficitur. tunc collectus fruticulus ad forum vnà cum fructu intertur.

Brabanti ac Flandri Gagel appellant, nonnulli Myrtum Brabanticam, & Pseudomyrsinen: Cordus Elaagnum: nobis Chamelæagni vox placuit. Elaagnus siquidem Theophrasto describitur fruticosa, Vitici similis, folio molli ac lanuginoso, flore Populi: qualis haud est à nobis descripta.

Nomen apud Veteres, quod sciamus, non inuenit, nisi sit Rhus siluestris Plinij, de quo lib. XXIIII. cap. XI. Herba est, inquit, siluestris, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit.

P. Pena & M. Lobelius alium omnino pro Rhu siluestri fruticem exhibent, ad coria præparanda etiam vtilem, ramulis quadrangulis luxuriantem: virentibus frequentibus toliis exornatum, Myrti aut Rusci similibus, cuius semen in angulosis valuulis spiræ aut cochleæ modo conuolutum gignitur: quod minùs quàm Kali herba sit.

Familiare esse referunt Narbonensi Gallia, & iuxta Lani fluminis ripas siue margines copiosum frequensque nasci.

Sed ad Chamelæagnum reuertimur: huius semina impensè calida ac sicca sunt, ad tertium vtriusque gradum accedunt. Folia quoque calida

calida & facultate sicca sunt, sed multo minùs. Fructus cerebro molestus: ceruissæ inter coquendum additus (quod à plerisque fit) admodum caput tentantem, & citò ebrietatem adferentem eam reddit. Totus frutex cum fructu aridus, vestimentis interpositus, à tineis & vermibus ea tuetur.

De Lantana siue Viburno. CAP. XXI.

Lantana.

INTER humiles frutices & Lantana numeratur. Virgas lignosas siue tenues caudices edit bicubitales, aut altiores, digitalis aut pollicaris crassitudinis, lentos, flecti faciles, frangi que contumaces, cortice albicantes: folia verò magna, lata, ambitu siue marginibus crenata, vimis magnitudine & forma ferè similia, sed hirsuta & dum vigent candida, rubentia verò cum citò casura emarcescunt, quæ ex singulis ramulorum geniculis bina ex aduerso coherent: flores racematim enascuntur candidi: acini succedunt in vnam congesti, Lentis magnitudine ac similitudine, vtrimque leuiter compressi, qui initio virent, inde rubent, per maturitatem nigricant: radix per summa cespitum huc & illuc diuagatur.

Locis frutescens, asperis, ac petrosis, in montibus ac siluis etiam prouenit: Italia, Germaniæ ac Galliæ nota.

Æstate flores visuntur: bacca siue acini sub Autumnum ad maturitatem perueniunt: Vere noua folia exeunt.

Itali vulgò *Lantanam* nominant: Gallis *Viorne* dicitur. Creditur esse Viburnum, quod humilem lentumque fruticem Virgilius Bucolicôn Ecloga prima ostendit, Romam commendans urbem:

*Verùm hæc tantùm alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.*

Sunt autem Lantanæ & folia & bacca refrigerantis, resiccantis, & adstringentis facultatis.

Ad tonsillarum & gutturis, omnesque oris cum inflammatione tumores decoctum initio vtiliter gargarizatur: laxiores gingiuas contrahit & dentes firmat. In lixiuio eadem decocta capillos denigrant. Acini facultate respondent, quorum aridorum puluis alui fluores, sanguinisque profluvia, tum & muliebria cohibet. Ex cortice radice aliquamdiu sub terra macerato, ac deinde decocto tusoque, viscum ad aucupia parari posse sunt qui referant ac affirmant.

De Buxo. CAP. XXII.

BVXVS parvæ arboris similitudine assurgit, caudicibus subinde humani cruris, rarò femoris crassitudine: ramosa est: folia verò habet magnitudine Myrti ferè, sed duriora crassioraque, rotundis longiora, læuia, ac resplendentia: flosculi herbacei sunt: fructus rotundiufculi, ingustabiles, & omnibus animantibus inuisi: vt & Theophrastus lib. III. testatur. Materies ligni durissima ac densissima quidem, sed ad opera quæuis conueniens, & valde tractabilis, grauissima quoque, & in aqua subiidens, colore luteo pallefcens, cariem ac teredines non sentit.

Huius verò & alia quædam species humilis existit, quæ ad duos aut tres pedes tantummodò attollitur, sed in latitudinem diffunditur: ramuli huic numerosi tenues admodum: folia verò rotundiora & dilutiùs virentia.

Argentia & umbrosa Buxus loca amat: nascitur in altis quoque ac rigentibus montibus.

Perpetuò autem viret, nec frigora horret: Aprili noua germina promit, atque subinde flosculos.

V V

Buxum

1.

2.

Buxus.

Virga sanguinea.

Θηλυκὴ
ἴα.

Buxum autem Græci *πύξον* vocant: Germani Buchsbaum: Belgæ Burboom: imperitum verò vulgus *Dainboom*: Itali *Fosso*: Galli *Buys*: Angli *Bore*: Bohemi *Duffspan*.

Minor *χαμηλὸς* ac Humibuxus dici posse videtur, aut humilis Buxus.

Buxi folia, quantum quidem gustabilis qualitas ostēdit, cum siccitate quadam adstringunt; vsum tamen nullum in Medicina habent: nam quòd quidam huius comam tusam apoplecticis propinent, ratione caret; nam fructus vel odore frequenti, quem tamen exiguum habet, cerebro ac capiti molestus est. Multum verò & à veritate aberrabit, qui huius scobe, ligni Guaiaci loco yti voluerit.

De Virga sanguinea. CAP. XXIII.

VIRGA sanguinea ab Italis dicta, Corno assimilis est, in arborem tamen non excrecit, sed fruticosa permanet: virgulæ eius nouellæ geniculatæ sunt, ac obscurè purpureo colore rubent: intus verò medullam albidam ac fungosam habent, veluti Sambuci: vetustiores verò caudices, ligni materia dura ac ossea, Corno non cedunt, quam & albidam habent: folia qualia Corno, lata, virentia sunt ac nervosa, quorum pediculi etiam rubent, quandoque & quadam intercurfantes venulæ: fastigiantes umbellæ floribus albidis grauidæ sunt: baccis verò initio virentibus, cum verò maturæ fuerint nigricantibus, sapore ingratis, & volucrum nulli desideratis.

In dumis ac sepibus crescit, ponè agros ac filuas.

Vere, Aprili mense flores exeunt: fructus Autumno maturitatem consequuntur.

Italis vulgò *Sanguino* & *Sanguinello* vocatur: Petro Crescentio *Sanguinus*: Matthiolo *Virga sanguinea*. Extant pauca de *Virga sanguinea* apud Plinium lib. XXIII. cap. x. Nec *Virga*, inquit, *sanguinea* felicior habetur: cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauère, aperit. Difficile aut fortassis etiam temerè fuerit, ex his paucis verbis, Plinij *Virgam sanguineam* eadem cum *Sanguino* affirmare. Germani hanc *Hartriegel* nominant: Belgæ *Wilde Cornoelle* id est, *Cornum siluestrem*: & Gallicè *Cornellier sauvage*. Valerius Cordus *ῥόδον αγρία* facit, id est, falsam siue spuriam *Cornum*. Videtur verò & hæc esse Theophrasti *ῥηλον αγρία*, siue *Cornus femina*. Virgulas hæc habet paruas, medullam intus continentes, non veluti maris duras ac solidas: fructum verò *ἀλεγοῦν*, hoc est, esui haud idoneum, & serotinum, vt qui post Autumnii æquinoctium demum perficiatur. Ac talis quidem *Cornus siluestris* siue *Virga sanguinea*, cuius noui ac tenelli termites rubentes medullam intus, vt scripsimus, habent; fructus verò ingrati, & qui tardè maturentur.

Partium

Partium dissimilariū baccæ istius sunt : quasdam enim habent calicas, amaras, & exteriorias : plurimas verò frigidas siccas, acerbis & adstringentes : vsum tamen in Medicina nullum habent. Matthiolus ex baccis prius decoctis, deinde prælo subditis, oleum exprimi refert, quo Ananienfès rustici in lucernis vtantur. Quod verò de cortice Virgæ sanguineæ Plinius scribit, id præstare posse corticem huius Corni siluestris siue Virgæ sanguineæ, nec comperit, nec verisimile est : Ait enim, vt iam retulimus, corticem eius interiorem cicatrices, quæ præsanuere, aperire.

De Euonymo. CAP. XXIII.

Euonymus.

HAVD procerus frutex Euonymus est, Mali Punicæ magnitudine : ramulis plurimis diffunditur. veteres caudices corticibus inalbicant : recentiores ac non ita dudum enati virent, & quibusdam à cortice eminentiis quadrangulares apparent : ligni materies dura, ex dilute luteo albida : folia oblonga, lata, tenuia, ac mollia sunt : flosculi albidi quinifeniue, ex tenui pediculo umbellæ ferè instar cohærent : fructus quadrangularis, rubens, quatuor continet grana albida, quorum singula luteo conteguntur cortice, qui detractus luteo inficit colore.

Locis incultis ac frutetosis exit, circa asperos colles & aggeres : non rarò & agris pro sepimento est vnà cum Rubis aliisque sentibus.

Aprili mense flores, fructus sub finem Augusti aut Septembri mense maturi apparent.

A Theophrasto hic frutex *ευώνυμος* appellatur, & lib. III. De stirpium historia ab ipso describitur : nonnulli Anonymos parum rectè legunt. Petrus Crescentius Fusanum appellat, quòd ex huius ligno fusi fiant : atque ex eadem causa à Germanis Spindelbaum, plerique tamen Hahnrodlin dicunt : Brabantè verò *Papenhout* : Itali *Fusano* : Galli *Fusin*, & *Bonnet de prestre* : Angli

Spindel tree. Qui hanc *Ζύγαν* siue Iugalem faciunt, à vero recedunt : *Zygia* siquidem Aceris est species, vt infra dicitur.

Perniciosus autem hic frutex ouibus est, vt Theophrastus scribit, capris verò & nocius. Fructus huius, inquit, oues enecat : similiter & folium ac fructus capras maximè interimit, nisi infra supraque purgentur. Fertur verò hic fructus homini exhibitus, & per superna ac per inferna purgationem moliri, si terni aut quaterni fructus dentur.

De Frangula. CAP. XXV.

COMPLURES à radicibus rectas virgas edit Frangula, x. aut XII. pedes altas, pollicaris crassitudinis, in ramulos nonnullos diuisas ; quarum exterior cortex niger est, qui verò ligno proximus subest, luteus, ac luteo quoque Croci colore tingit. ligni materies candida & fragilis, rufescente quadam medulla media. folia sunt qualia Alni vel Cerati, nigriora tamen & paulò rotundiora : flosculi inalbicant : baccæ rotundæ fructus sunt, in quibus fissura quædam apparet, quasi ex duabus in vnã coaluissent, colore initio virentes, deinde rubentes, postea nigricantes ; nuclei verò in his duo sunt exigui : radix per summa cespitum vagatur.

In siluis apud Brabantos frequens est, præsertim humidioribus ac vliginoso solo sitis. Reperitur & in Germania ac Bohemia.

Vere noua folia & flores nascuntur, Autumno baccæ.

VV 2

Alum

Frangula.

Alnum nigram fruticem hunc sunt qui vocitant: alius Frangulae nomen magis placet: Petro Crescentio Auornus est: Brabatensibus *Sporckenshout* / & quandoque *Dijthout* / quod pueri ex his sibi tela conficiant: Germanis *Faulbaum*: Bohemis *Krußhyna*.

Interior autem huius cortex apud rusticos nonnullos in usu est, qui eius utuntur diluto, quando corpus expurgare cupiunt. Expurgat autem crassos pituitosos humores, tum & biliosos: & non modò per inferiorem sedem, sed frequenter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac molestia. Rusticorum idcirco magis est medicamentum, quam urbanorum; ac eorum qui crassa victus ratione utuntur, quam delicatè viuentium. Sunt verò & qui afferant, corticem aridum mitiorem esse, & minores molestias excitare: recenti siquidem ac nondum reficcato humiditatem quamdam superfluum adesse, quae torsiones adferat ac vomitiones excitet, ventriculumque perturbet.

Idem verò cortex in vino aut aceto decoctus collutione dentium dolores mitigat: aduersus scabiem & cutis foeditates etiam commendatur.

Folia latum feruntur bubus, ac praecipue vaccis pabulum, quae horum pastu lac reddunt copiosius.

De Colutea. CAP. XXVI.

FRVTICOSA quoque stirps Colutea est, hominis altitudinem superans; caudicibus lignosis non admodum crassis, qui in tenues ramos sparguntur: folia oblonga sunt, ex pluribus ad vnum neruum composita, veluti Viciae, sed maiora; quorum singularia cum particularibus Foenograeci conuenire possunt: flores lutei sunt instar Genistae, succedunt siliquae vesicularum instar distentae, ac veluti vento inflatae, colore nonnihil purpurascens; in quibus semina dura, nigra, plana, ac Lentibus proxima.

Hortensis apud Belgas est stirps, & semine nascitur: citò perficitur: tertio anno flores & fructus facit.

A Maio in multam aetatem floret: interea siliquae maturum semen praebent.

Frutex hic à Theophrasto Graecè *κολούτεια* per *ou* diphthongum in secunda syllaba dicitur: Latine, interprete Gaza, Coloutea, aut Colutea: Germani *Weißsch Emsen*: Gallicis *Baguenaudier*. Falluntur qui Senam esse rentur: idcirco & improprie Belgis *Geneboom* vocatur.

Differens autem haec Colutea est ab altera *κολούτεια* per *u* secunda syllaba: Colytea siquidem haec, ut Theophrastus lib. III scribit,

Colutea.

Colytea.

bit fruticosa & ἄγριος, id est, odorata, & multiramosa est, inuentu rara, non frequens; folium habet Laurinum veluti latifoliae Lauri, rotundius tamen ac maius, simile apparet Vmifolio, sed oblongius, colore vna parte herbido; inferiore vero albido ac neruoso, cortice non læui, sed veluti Vitis vestitur: ligni materies, dura solidaque: radices per summa vagantur graciles, solutæ, crispæ, & valdè luteæ: florem fructumque dicitur non proferre. Et de Colytea quidem hæc.

At Coluteæ fructum siue semen, quod in filiqua nascitur, mirum in modum oues pinguefacere, Theophrastus scriptum reliquit.

De Anagyri. CAP. XXVII.

Anagyris.

Eghelo.

A NAGYRIS exiguæ arboris instar frutex est, ad hominis altitudinem, aut interdum amplius assurgens: ramos à caudicibus suis fundit complures, subinde tenues, quorum cortex saturato virore nigricat. Folia circa hos ab vno pediculo terna, Trifolij Asphaltitis æmula, dilutiùs tamen superiùs virentia: flores oblongi, auri colore lutei, Genistæ per similes, bini ternive quoque cohærentes: siliquæ succedunt pollicem latæ, in quibus renum forma Phaseolis similes duri fructus, sed minores, initidò albidi, deinde purpurascens, postremò è cæruleo nigricantes. Ingrato autem huius folia ac flores odore sunt, veluti Spatulæ foetidæ, adeoque graui, vt & prætereuntibus molestus sit.

1.

In plenisque Gallia Narbonensis, tum & Hispania locis absque cultura gignitur; tum & alibi secus vias, veluti in Creta insula, vt Bellonius refert.

Primo quoque tempore flores producit: semen cum vna, Dioscorides inquit, durefcit.

Græcis ἀνάγρις, aut ἀνάγρις, quæ & incorrupta adhuc vox in Creta permanet: Latinis Anagyris: à nonnullis verò & ἀγοπρις, aut, vt inter nothas scribitur, ἀγνάκοπρις.

Existit verò & alter huic haud multum dissimilis frutex, non raro arborefcens: folio quoque Trifolij, floribus luteis, racematim palmi longitudine digestis, siliquis ac semine vti prioris; qui non modò graui, sed & omni destitutus est odore.

2.

In siluis ac montibus haud procul Tridento frequens nascitur.

Vulgò apud Ananienfes Eghelo dicitur. Refertur hic ad Laburnum, de quo Plinius

V V 3 lib.

Laburnum lib.

lib. XVI. cap. XVIII. Alpina hæc arbor est, nec vulgò nota, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Repugnat autem Matthiolus, qui mauult Anagyridis alteram speciem statuere, quàm Laburnum esse concedere: floris siquidem racemum, ait, non cubitalem, sed palmi tantum modò longitudinis esse: apibus verò flores gratos affirmari, quæ à Plinij dissentiant verbis.

Ceterùm Anagyris, vt Galenus scribit, exsiccantis ac digerentis est facultatis. Folia, Dioscorides ait, tenera trita cœdemata reprimunt imposita: cum passo verò drachmæ pondere bibuntur aduersus asthma, & si mentes, secundæ, aut fœtus hæreat; ad capitis verò cum vino dolores. Radicis succus digerit ac maturat; semen comestum vomitiones cit. Quod non modò graueolentis Anagyridis, sed & alterius Eghelo dicti, vt Matthiolus scribit, facit.

De Arbore Iudæ.

CAP. XXVIII.

Arbor Iudæ.

Sycomoros

Cercis.

INTER frutices numeranda venit & Arbor Iudæ dicta, non nisi cultura arborefcens; qua accedente, haud difficulter arboris asurgit modo: è caudice lignoso ramulos nonnullos promit, corticibus è purpura nigricantibus; à quibus flores in breuibus pediculis exeunt forma Ochri, sed colore eleganti purpureo rubentes, quando que & cædidi, ramulorum cortice & vnâ albicante: folia rotunda sunt, Afari fere similia, sed molliora, tenuiora, dilutiusque virentia: siliquæ succedunt floribus digitum longæ ac latæ, planæ, tenues, compressæ; in quibus semen planum durumque veluti Lentis.

In nonnullis Hispaniæ prouinciis in sepibus ac dumis reperitur: Italiæ quoque montes, ac Narbonensis Galliæ agri hoc non destituuntur frutice.

Flores primo tempore erumpunt, & prius quàm folia; siliquas æstas maturat.

Vulgò Arboris Iudæ nomen inuenit. Sunt qui Sycomoron appellauerint, quòd videlicet è crassioribus ramulis flores ac siliquæ dependeant: sed legitima Sycomorus fructu Ficum refert, & folia habet qualia Morus arbor, vnde illi nomen. Ab aliis *κερκις* creditur esse, de qua his verbis Theophrastus: Cercis fructum in siliqua facit.

Quæ aded pauca sunt verba, vt ex his nihil certi haberi queat: plures etenim in

siliqua fructum ferentes frutices sunt. Galli *Gvainier*, quasi vaginulam, appellant. Hispanorum plerique *Algorouo loco*, id est, siliquam siluestrem aut fatuam: alij *Arbol d' amor*, propter elegantiam.

Matthioli
notatur

Incompertæ autem & incognitæ huius fruticis vires sunt & facultates: nam quòd Matthiolus hanc Acaciam (additis præter veritatem spinis) faciat, figmentum est.

De Ceratonia.

CAP. XXIX.

CERATONIA ex fruticum arborumque siliquas ferentium numero quoque est: mediocris autem magnitudinis arbor, valde ramosa, foliis oblongis ex aliis pluribus coacervatis, veluti Fraxini, sed particularibus eorum latioribus, durioribus, rotundioribusque: fructus oblongæ sunt siliquæ, pede longiores, pollicem latæ, planæ, crassæ, in quibus semina plana lataque: siliquæ ipsæ sapore dulces sunt, & à nonnullis eduntur; sed non prius quàm dudum collectæ & resiccatae fuerint; nam virentes adhuc, etiam maturæ, ingrato sapore esui displicent.

In Apulia regni Neapolitani prouincia, tum & nonnullis Hispaniæ locis incultis gignitur. Nascitur verò & apud Indos aliosque Orientales populos, vbi siliquæ melleo aded redundant succo, vt eo ad condituram Zinziberis, aliorumque fructuum vtantur, vt Matthiolus refert,

refert,

Ceratonja.

refert: Strabo autem lib. xv. Aristobulum referre ait, arborem esse in India non magnam, quæ magnas siliquas habeat, denum digitorum longitudine, mellis plenas, quas qui ederint, non facile feruari. Quod de recentibus, atque nondum resiccatis siliquis veritatem tantummodò fortassis habet.

Floret Ceratonja mox soluta hieme: Vere appetente fructus maturos subAutumnnum proferunt.

Arbori *κερατόνια* nomen est: Latinis similiter Ceratonja: Hispanis *Garono*.

Fructus siue reliqua *κεράνον* dicitur: Siliqua Latinis, aut Siliqua dulcis: in Officinis nonnullis *Xylocaracta*: in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis: ab Apulis verò *Salequa* vocatur: Hispani *Alfarobas* aut *Algaronas*, & absque articulo *Garonas*: Germani *Sant Johans brot* id est, Sancti Ioannis panem, nec alio nomine vulgo Belgarum innouit.

Ceratonja autem exsiccantis est & adstringentis facultatis, sicuti & fructus, nonnihil etiam dulcedinis continens, vt Galenus auctor. Siliquæ autem recentes assumptæ stomacho aduersantur, vt Dioscorides ait, & aluum soluunt: resiccatae verò eandem sistant, & stomacho gratiores sunt. Vrinam quoque ciunt, sed præcipue vinaceis exemptis. Est autem prauis fucci edulium, concoctu difficile, & quod non facile aut celeriter descendit.

Casia nigra.

De Casia nigra. CAP. XXX.

TAMETS I non frutex sed arbor sit Casia nigra, quia tamen siliquas profert, hoc loco describenda fuit, ne siliquarum feraces se iungerentur. Magna autem & procera est hæc arbor instar nucis Iuglandis: folia habet haud dissimilia, ex pluribus composita, sed singularibus magis acuminatis: materia arboris solida & compacta est, colorisq; nigri veluti Guaiaci; exterius verò cortice contegitur lutei aut buxei coloris. Fructus siliquæ sunt oblongæ, teretes, nigrae ac lignosæ, crebris ligneis membranis transversalibus interseptæ, inter quas, præter semina plana lataque qualia Siliquæ, & nigra dulcisq; continetur medulla; quæ exempta inter medicamenta clementia locum inuenit.

In Ægypto hæc arbor frequens nascitur: præfertur Memphitica & Alexandrina.

Veteribus hæc arbor incognita, vel aded neglectim habita, vt eius non meminerint. Arabes vsu medullæ siliquarum cognito in pretio primi habuerunt, atque deinde posteriores Græci, vt Actuarius & eius ætatis alij, à quibus *κασία μέλαινα*, id est, Casia nigra appellatur. Est autem fructus, inquit Actuarius lib. v. eius fistulosus & oblongus, nigrum intus humorem

concretum gestans, qui haudquaquam vna continuatione coaluit, sed ex interuallo tenuibus lignolis membranis dirimitur.

Officinæ Cassiam fistulam, & Cassiam, per duplex ff, fistulam nominant. At Veterum Cassia fistula, siue *σύειξ* Græcè, cortex ille odoratus est, fistulæ oblongæ ac teretis instar conuolutus: quem nunc Officinæ Canellam vocant, & quo legitimi Cinamomi loco vtuntur.

*Cassia
syrinx.*

Ceterùm medulla Cassiæ nigræ, cuius est vsus, humida est ordine primo satis intenso: in calore verò parum medium temperatumque excedit. Vim habet leniendi, & aluum clementer subducendi: fæces educit, & humores qui circa primas venas hærent, idque citra torsiones & molestiam, sed tamen ventriculo minus grata, facillè nauseam excitat. Admiscetur idcirco à nonnullis ei vel Aloë, vel Hierè picrè puluis nondum melle addito: sic verò & ventrem magis subducit, & ventriculo minus nocens redditur. Alij Rhabarbarum addunt, & ita quidem cholagogum fit medicamentum, atque febricitantibus ac tertiana laborantibus vtile. Possunt & alia admisceri pro conditione morbi & laborantis. Calculosis quoque ac nephriticis hæc quoque admodum conueniens est, præsertim admixtis nonnullis diureticis, sed non vehementibus: dolores siquidem sopit, vias laxat, & ad calculi aut arenularum faciliorem descensum ac exitum non parum confert.

Tam benignum autem, vt Mesues ait, & innoxium hæc medulla est medicamentum, vt cuiuscumque tandem ætatis hominibus, ac etiam pueris, tum & grauidis ac puerperis turò exhiberi queat. Foris admota cutis asperitates mitigat, & inflammationibus imposita ad suppurationem adiuuat.

STIR-

PRÆFATIO.

FRVCTICIBVS *Arbores succedant: quarum tria nobis sunt fastigia; vnum fructiferarum; alterum siluestrium; tertium perpetua fronde virentium. Fructifera autem hæ omnes sunt: sed illas fructiferas nuncupare libuit, quarum fructus hominibus edules ac utiles, quæ nuncupantur, siue domestica aut cultiuæ idcirco etiam dicuntur. Plinius has urbanas non improbè dici sentit, quia videlicet fructu mites, vel aliqua dote homines iuuant: lib. XVI. cap. XIX.*

Quæ verò fructus ferunt humanis vsibus abdicatos, æreæ ac siluestres dici possunt.

Arborum verò & earum, quæ fructus idoneos proferunt, discrimina quadam sunt: quædam fructus carne edules sunt, vt Poma ac Pyra: alia nucleo, vt Amygdala & Nuces: nonnulla verò & carne ac nucleo, veluti Mala Persica, Pruna, Cerasa, & id generis alia. Sunt verò & in singulis differentia, quas historia progressu facili erit cognoscere.

Cum autem de iis arboribus primùm agendum videretur, quarum fructus carne sua præcipuè esui apti, Malus siue Pomus se reliquis omnibus præferendâ offert. Ab hac igitur initium sumendum.

DE POMO SIVE MALO.

CAPVT PRIMVM.

Malus.

MALI nomen latè apud Veteres patet, pluribusque commune est: sed de præcipuè dictis Malis primùm, de reliquis deinde.

Est autem, Malus arbor quidem caudice subinde mediocris crassitudinis, nõ alta, sed longis ramis usque inconditis in latitudinem expansa: cortex mediocriter æqualis, non valdè scaber est: folia lata, rotundis longiora, marginibus leuiter crenata: flores quinquefolij, non parui, colore albidi, sed frequentius ex albido & diluto purpureo rubentes: fructus magnitudine, forma, colore, & sapore differentes sunt. horum superior pars floris specimen retinet; inferiori, qua sinuosi sunt, pediculus adhæret breuis, cum quo arbori annectuntur: radicem quædam altiùs, sed per obliquum tamen, descendunt, reliquæ sub ipso terræ cespite huc illuc sparguntur. Constant autem fructus exteriori cute, interiori carne & semine, quod in loculis duriusculis membranaceis inclusum in medio relidet, & cortice quidem nigricat, medulla verò albidum est. Per magna autem nõnulla Poma sunt: quædam paruula: medij generis plurima non desunt: pallido colore albicant pleraque: cineritio ferdent alia: rubent illa, & vel parte aliqua vel tota: forma

forma quibusdam rotundior, plerisque oblongior, sapore vel dulcia, vel subacida: plurima ex his variè mistum saporem obtinent: auctera sunt siluestria.

2. Sunt etenim & quaedam siluestres Mali culturæ expertes, non insitæ videlicet, quarum fructus acerbi sunt & adstringentes. Insitione siquidem Poma & Pyra mitescunt.

3. Est tamen & *χαμαιμηλέα* quaedam, siue humilis Malus, fruticis modo adolescens, quæ non propter insitionem, sed natura sua Poma fert præcocia, mediocriter dulcia, colore admodum dilute flauo albicantia.

Plantantur ac seruntur in hortis ac paradisis eò destinatis culturæ ac insitæ Mali: siluestres alicubi neglectim habentur.

Florent circa finem Aprilis, aut sub initium Maij: Poma præcocia quidem, matura circa Calendas Iulij: reliqua Septembri ferè mense: paucissima prius.

Malus Græcis *μηλέα* est: Latinis & Pomus: Germanis *Apffelbaum*: Belgis *Appelboom*: Gallia *Pommier*: Bohemis *Jablon*.

Fructum Græci *μήλον* vocant: Latini Malum aut Pomum: Germani *Apffel*: Belgi *Apfel*: Galli *Pome*: Hispani *Mansanas*: Bohemi *Jabfko*.

Præcocia poma humilis Mali, Brabati vulgò Poma Paradisi, aut Poma D. Ioánis nominat. Est autem Pomorum omnium temperies frigida & humida, coniuncta cum humore quodam excrementitio: verum sicuti neque frigiditas omnibus æqualis est, ita nec quantitas superflui humoris. Citiùs corrumpuntur in quibus hic redundat: diutiùs verò asseruari possunt in quibus paucior est; aduentitia siquidè & excrementitia humiditas corruptionis est causa,

Dulcia Poma. Dulcia autem Poma minus frigida sunt ac humida: carnis suæ soliditatem hæc cocta retinent: alimentum conferunt amplius ac minus humidum, quàm cetera Poma: minus facile per ventrem etiam descendunt.

Acida Poma. Acida frigidiora sunt, tum & humidiora: horum coctorum substantia diffluit, nec soliditatem suam retinet: alimentum parcius subministrant, idque crudum ac frigidum: ita verò & facile ac citò delabuntur, vt etiam remorantem aluum promoueant, præsertim ante alium cibum assumpta.

Acerba siue Austera Poma. Acerba aut Austera Poma, vt sunt siluestria ac immatura, frigidiora sunt: succum ingenerant crassiorum, ac omnino flatulentum: minus nocent, si citò ac velociter descenderint; si hæserint, flatus gignunt, ac colicos adferunt dolores.

Medij saporis Poma. Quæ inter hæc medij sunt saporis Poma, ac non rarò duarum vel trium qualitatum gustum referunt, vincentis saporis facultates præcipuè obtinent; aliarum verò & participes sunt. Præstant autem semper crudis, Poma cocta: quorum malignitas sæpenumerò non modò per ignem emendatur, sed & additis vel aromatis, vel aliis corrigi potest.

Prodesse autem possunt Poma ventriculo calido: austera verò etiam calore languentem ac resolutum roborare queunt. Inflammationibus omnibus, sed præcipuè incipientibus, Poma etiam commode imponuntur.

Succus Pomorum odoratorum ac medij saporis compositionibus nonnullorum medicamentorum admiscetur, tum ad humorum melancholicorum contemperacionem, tum & ad medicamentorum impensius resiccantium qualitatem remittendam: vt sunt, Serapium ex Pomis Regis Saporis, Antidotum ex granis cocci Baphici, & si quæ sunt alia.

Vnguentum Pomatum. Conficitur verò & cum eiusmodi Pomis vnguentum ex adipe porcina & aqua rosacea, cuius ad nitorem faciei & aduersus cutis asperitatem vsus est.

Arboris folia cum adstringendi facultate refrigerantia: inflammationibus initio quoque vtilia habentur.

De Malo Medica. CAP. II.

ARBOR hæc non admodum magna est: rami eius lenti ac obsequiosi cortice virent, & spinulas aliquas, non tamen frequentes adnatas habent: folium oblongum, latum, læue, odoratum, Laurino simile: flores subpurpurei, staminibus in medio tenuibus ac capillaceis: fructus oblongus est, Cucumere vulgò dicto non rarò maior, quandoque minor, & Limonia mala non multum magnitudine excedens: cortex huic diluti aurei coloris, tuberculis nonnullis exasperatus, odore grato præstans: subest caro crassa, albida, dura, aromaticum quid resipiens, sed exiguum, & neque acris neque acida, sed ferè qualitatis gustabilis expers: interior medulla non multa quidem, succo acido plena turget, in qua semen conditur Hordei grano maius ac crassius; cortice duro, interiore substantia albida ac amara.

Ad huius genus pertinent & Limonia Mala, tum & Anerantia dicta, quorum arbores Malum Medicam magnitudine, virentibus spinosisque ramis, ac foliis auri Læmulis referunt. flores autem vtriusque candidi sunt; & Anerantij odorati admodum, cuius & folia subinde maiora.

Limo-

Malus Medica.

Malus Limonia.

Limonia autem Mala oblongi crassique sunt fructus, Citriis tamen minores: cortex luteus, amaricans & suaueoleus, sed tenuis; caro albida cui valde exigua accedit: copiosam autem admodum hæc Mala medullam habent, succo magis pregnantem ac redundantem, qui & acidior est: semina & in hac continentur veluti Citrij, nec minus amara.

Anerantia Mala rotundam formam instar globi obtinent, & Limoniis minora sunt. cortex horum intensiore auri colore nitet, odoratus quoque, exterioreque cute amaricat, non nihil asper, quasi rugosus, subinde crassior, quandoque tenuior, sed tamen quam Limoniorum crassior, subditam habens substantiam albidam, mollem, ac fungosam: interior pulpa siue medulla multo copiosoque succo madet, & semina comprehendit minora quam Citriorum, forma, colore, saporeque alioqui similia, succus modò dulcis est, aliàs acidus; non rarò medij ac vinosi saporis.

Huc verò & alia quædam referuntur Mala, Assyria nuncupata: horum arbor aliarum Malorum similitudinem refert: rami haud dissimiles: folia paulò quam Limoniorum maiora: flores Medicæ Mali æmuli: fructus rotundus, sed triplo quadruplòve quam Anerantij maior, crasso è luteo pallidulo rugoso ac asperiusculo cortice, in quo quandoque quædam veluti fissuræ patent: interior substantia succosa admodum est, sapore acidula veluti Limoniorum, sed palato minus grata, in qua & semina gignuntur veluti Mali Citrij & aliorum.

Nascuntur Mali Medicæ, tum & Limoniæ & Anerantiæ, in Italiæ præcipuè maritimis, ac in Adriatici & Tyrrheni, tum & Ægæi maris insulis: gignuntur verò & in Mediterraneis iuxta grandiores lacus, qualis est Benacus, vbi & Citria, sed ceteris minora, proueniunt. Est & Hispania horum ferax, sed locis præcipuè vel iuxta mare, vel haud procul disitis: Galliæ & quædam prouinciæ, quæ Mediterraneum mare attingunt, etiam istis gaudent fructibus.

A Media autem primùm in Italiam venisse non modò Plinius aperte scribit, sed & Virgilius innuit Georgicón 11. de Malo Medica sic scribens:

*Media fert tristes succos, tardumq; saporem
Felicis Mali, quo non presentius vllum,
Pocula si quando saue infecere nouerca,
Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba,*

Auxi-

Malus Anarantia.

Malus Assyria.

*Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbor, faciemq; simillima Lauro.
Et, si non alium late iactaret odorem,
Laurus erit. folia haud ullis labentia ventis,
Flos apprima tenax, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.*

Arboresistæ perpetuò virent, & vt Plinius inquit, omnibus horis pomiferæ sunt, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis verò subnascentibus.

1. Prior *μηλέα μεδική*: Latinis Malus Medica, ac Malus Citria dicitur.

Fructus verò *μήλον μεδικόν ἢ κίτριον*, Malum Medicum siue Citrium, & Citromalum. Æmylianus apud Athenæum, Iubam Mauritanix Regem refert, de Citrio meminisse, qui Malum hoc apud eos Malum Hespericum dicat nominari. Galenus Malum Medicum amplius vocari negat, sed Citrium dici, atque eos qui Medicum appellant, hoc agere ait, vt quæ loquuntur nemo intelligat: Officinæ huiuscemodi Mala Citrones vocant: Germani *Citrit* *öpfel*: *Citrimaten*: Belgæ *Citroenen*: Itali *Citroni* ac *Cedri*: Hispani *Cidras*: Galli *Citrons*: Angli *Citron appet*: Bohemi *Cytrynowe jablko*.

2. Alterum Pomi genus Limonium Malum dicitur: Officinis Limones: Gallis *Limons*: Belgis *Linonen*.

3. Tertium Malum Anarantium aut Anarantium; à quibusdam verò Aurantium: ab aliis Aurengium, ab auri luteo colore: sunt qui Arantia dici velint ab Arantio Achaix oppido: vel Arania à gente eius nominis in Persia: Italis *Arancio*: Germanis *Pomerangen*: Belgis *straengie appelen*: Gallis *Pommes d'Oranges*: Hispanis *Naransas*: Bohemis *Pomerancij*.

4. Quartum Pomum Assyrium à quibusdam dicitur: vulgo Itatorú *Lomie* appellatur, à quibus & Pomi Adami nomen accepit, ex eo nempe, quòd rude vulgus huiuscemodi Pomum fuisse existimet, de quo Adamus in Paradiso, transgressus Dei mandatú, comederit: vnde & in illo morsus vestigia apparere aiunt. Sed alij, non huius generis Pomú, sed illud fuisse ferunt, quòd Arabes *Mufam* siue *Mofam* vocat, cuius Auicena cap. 395. meminit: Istud etenim Iudæorú nonnulli pro eo habent, ex quo Adamus comedens peccauit, vt And. Theuetus refert.

Cete-

Ceterum fructus omnes isti ex dissimilibus & facultate multum differentibus partibus compositi sunt.

Cortices odorati, amaricantes, sicci sunt ac calidi.

Caro albida frigida ac crassi succi, praesertim Citriorum.

Interior succosa pulpa siue medulla acida, qualis Citriorum ac Limoniorum, refrigerans est, & cum partium tenuitate resiccans.

Semen verò quia amarum, excalfaciens atque resiccans.

Cortex autem Citrij venenis omnibus aduersatur, qua de causa & Theriacis compositio-^{Citrij Mali vires.} nibus quandoque admiscetur: commanducatus oris halitum commendat, & sua uolentem reddit: assumptus verò & frigidum ventriculum roborat.

Caro verò albida, solida, duraque subinde editur, sed difficulter admodum concoquitur, & crassum, frigidum pituitosumque succum procreat. Galenus cum garo & aceto ipsam mandi refert, ut saporis hebetudinem acuant, atque hoc modo assumptam facilius concoqui. Posteritas hanc cum saccharo condire didicit: quo modo praeparata ori gratior, facilioris concoctionis, & copiosioris alimenti redditur, & obstructionibus minus obnoxia.

Veteres Citria Mala (ut Theophrastus hist. lib. 1111. scribit) non edebant, placebant odore, & inter vestes reponerentur, quas à tineis & blattis inoffensas cõseruant: contra verò venena mortifera, quando opus, ipsis utebantur, quo nomine vel maximè fuisse commendata, etiam Virgiliani versus, quos supra attulimus, attestantur. Extat apud Athenæum lib. 111. facinorosorum ad serpentes damnatorum, qui ab esu Citrij Mali liberi ac salui euaserint, historia.

Interiorem pulpam succo acido plenam Galenus non uescam ait: sed nostra ætas hac non rarò pro condimento utitur, atque inter hæc assumpta, bilem, si quæ in ventriculo est, reprimat, languentem appetentiam excitat, & ventriculo grata est. Facit eadem aduersus uehementes ardentisque febres, & omnes morbos pestilentes ac venenosos, quibus à totius substantiæ proprietate resistit. Cor eadem roborat: refrigerat, & simul crassa attenuat, & lenta viscidaque incidit.

Paratur ex hac & Serapium, quod de acetositate Citri Officinæ nominant, ad eadem utile & conueniens, palato gratius.

Conficitur verò & tale Serapium ex Limoniorum acido succo, similis omnino facultatis.^{Limonij Mali facultates.} Nam & Limoniorum interioris pulpæ siue substantiæ succus acidus, Citrij succum tum qualitate, tum facultatibus reliquis ita refert, ut vno deficiente, alter eius loco substitui queat. Cortex Limonij nec inferior Citrij cortice habetur: albidam autem carnem Limonium Malum tam habet exiguam, ut nullius censeatur momenti.

Aqua ex integris Limoniis per vitrea organa elicita, vitiligines & maculas tollit, faciei que nitorem conciliat. Eadem pota urinas prouocat, & calculos coherentes dissoluit, frangit, & expellit.

Malorum verò Anarantiorum cortex Citriorum ac Limoniorum facultate satis similis,^{Anarantij Mali vires} tantò tamen calidior, quantò acrior ac amarior. Interior succosa pulpa siue medulla acida quidem eiusdem aut non multò inferioris est facultatis, quàm sit Citriorum aut Limonum, at dulcis non adeò refrigerat aut resiccet, sed ad temperatum quemdam calorem & humiditatem accedit, ori grata; & alimenti plus quàm acida confert, sed id ipsum tenue ac exiguum: medijs autem saporis succo vinoso prædita, medio se habet modo, frigidior quàm dulcis, minus verò frigida quàm acida. Flores Anarantij odorati ab unguentarijs ad odoramenta paranda usurpantur. Extrahitur verò & ab ipsis per vitrea organa aqua admodum odorata, quæ assumpta sesquiunciæ pondo sudorem mouet, & febribus medetur.

Semen autem omnium istorum ventris lumbricos necat & expellit: venenis quoque po-^{Seminis facultates.} tenter resistit, & aduersus scorpionum ictus assumptum conducit.

Quæ Adami vocantur Poma, Limonijs praesertim acido succo facultatibus respondere videntur, sed tamen minus efficacia.

De Malo Punica. CAP. III.

MALI Punicæ duæ sunt: vna fructifera, altera sterilis.

Vtraque humilis & haud magnus frutex est, tenues aliquot ramulos promit, exiguis paucisque aculeis spinosos: foliola parua sunt, & Myrti æmula, pediculis annexa rubentibus: flores secundum ramulos vnà cum staminibus medijs ac ipsis quoque Cytinis eleganti purpureo colore rubent.

Cytinus calyx est oblongus, anteriore parte latior, in septem rimulas (totidem videlicet^{Cytinus.} quot flori foliola) fatiscens, Afari floribus maior, cuius inferior pars in fructum ac amplum transit pomum; superior denticulata vnà cum staminibus ipsi medio insidet Pomo: durus ac

Malus Punica.

Fructus verò & ipse *ῥόα* siue *ῥόα* dicitur: Latinis Malum Punicum: Officinis Malum aut Pomum Granatum: Germanis Granatapffel: Belgis Granaetappel: Italis *Melagrano*, & *Pomo Granato*: Hispanis *Granadas* & *Romanas*: Gallis *Pommes Granades*. Anglis *Pomgranat*: Bohemia. *Granatowe*.

Flos fecundæ Mali Punicæ Græcis *κύπρος* dicitur, qui tamen propriè ipsius floris calyx est: Latini nomen seruant.

Siluestris verò ac sterilis flos *βαλαύστιον* nominatur: Officinæ similiter Balauustum vocant.

Cortex siue putamen ipsius Mali, cuius frequens vsus, Græcis *σίδιον*: Latinis Malicorium & Sidium: Officinis cortex Granatorum appellatur.

Sunt autem Mali Punicæ interiora succulenta grana esui apta, boni mediocriter succi, ventriculo grata, sed omnia tenuis ac exigui aut nullius alimenti.

Dulcia non æquè ut cetera refrigerant: ad nutriendum aptiora sunt, sed promptè inflationes pariunt, febricitantibus idcirco minùs laudata.

Acida, & præsertim nonnihil austeritatis referentia, manifestè refrigerant, resiccant, & nonnihil adstringunt: æstuanti ventriculo profunt: choleram morbum reprimunt ac sistunt: aduersus dysenterias, nauseam, & vomitum conducunt.

Fît autem ex acidorum eiusmodi granorum succo Serapium, quod eadem potest, & grauidis *κίττα* laborantibus sepe numero multù prodest, nisi omnino vetriculi frigiditas obtet.

Nuclei acinorum, ac præsertim acidorum, resiccati refrigerant similiter & adstringunt: ventris fluores, vomitus, & sanguinis excreationes cohibent: ventriculum roborant.

Idem verò & Cytini & Balauustia præstant, temperamento ac facultatibus nucleis similia: mobiles verò dentes firmant, gingiuarumque vitia & hæc collutione emendant: Enterocœlen erumpentem cum cataplasmate imposita repellunt.

Malicorium, acinos, Cytinos, ac Balauustia facultate non modò refert, sed & ipsis potètius est: refrigerat etenim & adstringit valentiùs: oris tonsillarumque inflammationes gargarizatione reprimi: & ad omnia quæ refrigerari adstringique postulant, valdè conducit.

Succum verò refert Dioscorides & ex Cytinis ac Balauustiis colligi: hic autem facultate ac viribus asimilis est Hypocistidi, eodem auctore.

quasi lignosus huius Pomi cortex est, foris obscuri ac sordidi purpurei coloris, interioriùs luteus, in quo oblongioris figuræ granula reconduntur, quæ, vbi maturitatem assecuta fuerint, eleganti colore rubent, ac succi plurimum habent, vno in singulis vinaceo simili semine: differunt grana sapore; quædam dulcia, alia acida, tertia vinoso gustu media.

Siluestris Malus Punica florem quidem facit, sed qui nullo succedente fructu perit: è breuib; calyculis hic exit, & frequentibus densisque foliolis multiplex est. Huius genera complura Dioscorides colore differentia esse refert: vnum candidum, alterum *πυρρὸν* siue fuluum, & tertium *ῥοδόχεον* siue rubentis rosei coloris: Officinis autem Belgij notior est rubentis coloris.

Proueniunt Mala Punica in calidis Meridie versùs regionibus, veluti in Italia, Balearibus insulis, Hispania, ac præcipuè in regno nunc appellato Granatæ: quod à frequentia malorù Punicorum (quæ vulgò Granata) nomen ac episse creditur. Gignuntur autem passim etiam citra culturam, culta tamen meliùs proficiunt: in hortis siquidem, vinetis, viridariis, aliisque perinde ex cultis lætiora proueniunt.

Malus Punica Græcè ab Atticis *ῥόα*: ab Ionibus verò *ῥόα*, ut Galenus ait.

De Malo aurea. CAP. IIII.

Ad Mali Punici formam accedit Mali aureæ dictæ Pomum, & ipsum cognomento aureum, sed magna & procera hæc arbor est, longis ramis valde patula: folia etiam prægrandia, tres subinde cubitos longa & duos lata, in quibus crassiores venæ secundum longitudinem productæ, veluti in Cynaræ foliis: fructus permagnus est, ad instar humani capitis, forma & colore Malo Punico similis: habet verò & intus recondita complurima succi plena grana, sed oblongiora & maiora quam Punici Mali, & colore non rubentia, sed auri luteo splendens, sapore subacidulo, ori grata.

A quo huius descriptionem habuimus, sibi hanc Panormi in Sicilia visam retulit in horto excellentissimi cuiusdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina sit, & ex India vel aliunde illuc olim aduecta.

Nomen autem hic vel arboris vel fructus huius nullum sibi aliud cognitum affirmabat, quam Mali aurei, atque hoc nomine fructum appellari: potest autem hoc nomen accepisse, quòd grana auri luteum colorem referant.

Plinius huius, ut videtur, meminit lib. xii. cap. vi ubi arborem hanc Palam, fructum verò Arienam dici refert.

Maior alia (videlicet in India) Pomo & suauitate præcellentior, quo sapientes Indorum viuunt: folium alas anium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum: fructum cortice emittit, admirabilem succi dulcedine, ut vno quaternos satiet. Arbori nomen Palæ, Pomo Ariensæ. Plurima est in Sydracis, expeditionum Alexandri termino.

De facultatibus verò nihil quoque aliud accepimus, quam quòd ipsa auri colore succulenta grana valde & acutè febricitantibus admodum essent & grata & vtilia; utpote quæ & calorem magnum contemperarent, ac sitim vehementer sedarent.

De Malo Cotonea. CAP. V.

Malus Cotonea.

HAVD magna arbor Malus Cotonea, sed humilis, frequenter verò etiam instar fruticis nascitur: cortice vestitur asperiusculo, squamas quasdam quandoque dimittente: ramos explicat aliarum arborum modo, circa quos folia subrotunda, veluti vulgaris Pomi, superna parte virentia ac glabra, prona verò mollia ac albicantia: flores ex purpureo candidi sunt: fructus Pomo similes, nisi incisuris quibusdam quandoque crispentur: figura & magnitudine differunt: quidam enim rotunditatis in orbem circinata, minores; alij oblongiores, maiores; tertij se medio habent modo; omnes tenui pubescunt lanugine, colore auri lutei, odore fragranti caput subinde ferientes: sapor quoque omnibus austerus: caro interior lutea, semenque nigricans in membranis, uti aliorum Pomorum, conditum.

In hortis & cultis locis proueniunt: non rarò verò in hortorum ac vinearum sepimentis feruntur: planis ac mediocriter humentibus gaudent.

Autumno & Octobri potissimum mense maturitatem poma ista adipiscuntur.

Arbor *μηλιά κυδωνία*: Latinis Malus Cotonea.

Fructus *μηλον κυδωνιον*, Malum Cotoneum, Pomum Cydonium, & non rarò Cydonium absolute; quo nomine Officinis innotuit: à quibusdam verò etiam *χρυσόμηλον*, ab exterioris cutis colore aurum referente: Germanis *Quitten* / *Quittenapffel* aut *Kuttienapffel*: Belgis *Queappel*: Italis *Mele cotogne*: Hispanis *Codoyons*, *Membrillos*, & *Marmellos*: Gallis *Pomme de coing*: Anglis *Quince*: Bohemis *Kdauic*.

Maiora huius generis Mala, quæ fere Pyri turbinatam figuram exprimunt, Galeno *σευθία*, Struthia, & *σευθομίλα* appellatur: Belgis *Quepeeren* id est, Cotonea Pyra. Columella

tria Cydoniorum genera statuit, Struthia, Chrysomeliana & Mustea: sed quæ aut qualia sint non exponit. Struthia Galenus commendat: Dioscorides verò minora istis præfert.

Sunt autem Mala Cotonea refrigerantia quidem ac resiccantia ordine siue excessu secundo, ac vnà validè adstringunt, præsertim cruda: adest verò & ipsis superflua quædam & excrementitia humiditas, quæ diu ipsa incorrupta asseruari non patitur. Crudorum vix vllus est vsus: cocta gratiora sunt; ventriculum roborant, vomitum sedant, alui fluores reprimunt, dysentericis ac cœliacis vtilia; profunt verò & sanguinem expuentibus, vel etiam vomentibus, tum & quibus menses copiosius fluunt.

Cotoneum Malum addito oleo Mastichino coctum, ac deinde tritum, & cataplasmatibus in modum ventriculo impositum, singultum potenter sedat, & vomitum ac choleram sistit.

Ex carne leuigata & cum melle cocta, quod *μιλοπλακοῦντι* Galenus appellari ait, olim in Hispaniis coquebatur, ac Romam deferebatur, diuque asseruari poterat. Nunc caro eorundem non cum melle, sed cum sacharo coquitur, varièque apparatus: quæ non modò seruari diutine potest, sed & multis annis incorrupta durat: veluti & illud, quod ex decocti Pomi expressa substantia cum sacharo concreti iuris instar gluten conficitur: vel quæ ex crudorum succo parantur, vt sunt Serapia: vel etiam ipsa poma integra sacharo condita. quæ omnia diutissime citra corruptionem asseruari possunt. Sapiunt hæc omnia palato: ventriculo grata ipsum roborant: fluores omnes sistunt, siue ventris, siue aliarum partium, tum etiam sanguinis.

Coquitur & oleum cum Cotoneis, quod *μήλιον* vocatur, quo vtimur, inquit Dioscorides, quotiens adstringente opus est.

Semen Cotoneorum in aqua temperatum mucaginem reddit, quæ in ore detenta linguæ asperitates in ardentibus febribus vehementer ac citò lenit: ambustis eadem vtiliter illinitur, ac dysentericorum enematis additur, dolores etenim intestinorum lenit, & mordacium humorum acrimoniam obtundit.

De Malo Persica. CAP. VI.

Malus Persica.

ARBORESCIT quidem Malus Persica, sed in arborem magnam haud excrefcit: ramos effundit nonnullos, fragiles aded, vt quandoque fructuum ponderi succumbentes disfruantur. Folia oblonga sunt, ambitu crenata, Salignis ferè similia, gustu amara: flores dilute purpurei: fructus rotundi, rimæ quodammodò persimilem figuram ab vna parte ostètant; molli tenuique lanugine pubescunt; colore foris vt plurimum albidus, quidam vna parte, alij in totum saturo colore rubentes, lutei etiam nonnulli: caro exteriorem corticem colore refert, lutea luteis, rubens saturatè rubentibus, candida albicantibus: quorum tamen nonnullis, vna videlicet parte extrinsecus rubicundis, circa nucem eleganti purpuræ ruberæ colore caro nitet. Sunt verò huiuscemodi Persica sapore vinosissima, atque idcirco gratissima; lutea verò ceteris duriora: in medio autem Persici lignosa, dura, scabra, & rimosa nux latet, in qua amygdali æmulus nucleus, cortice persimili: substantia interiùs albida, sapore subamara.

Ex cortice autem Persicæ vulnerato gummi profluit initid liquidum, quod successu temporis siccius ac durius redditur, veluti ex Amygdalis ac Cerasis.

Persica in hortis ac vinetis seruntur ac plantantur.

Citò Persica Malus enascitur: tertio aut quarto à satione anno fructus facit: facile etiam

perit: diuturna non est: floret paulò post erumpentibus foliis Aprili mense: fructus Septembris maturos reddit.

Μήλια περσική: Latinis Malus Persica, & Persica: Germanis *Persigbaum*: Belgis *Persse boom*: Gallis *Perscher*: Anglis *Pershe tree*.

Μήλιον

Μήλον περσικόν, & πέρσικον quoque absolute, fructus, ut Galenus testatur, dicitur: Latine Malum Persicum, & Persicum: Germanis *Yfer sig*: Belgis *Perfen*: Italis *Pesche*: Hispanis *Pexegos*: Gallis *Peschés*: Bohemis *Brestew*. Horum quædam Duracina Latinis dicuntur, quorum nempe caro à nuce non facile abscedit, sed firmius adhærescit.

Sunt verò & alia quædam Persica nullam ferentia lanuginem, sed glabra, lævia, exterius tum & interiore carne virentia, aliis duriora; in cuius lignosa nuce nucleus reconditur Amygdalo persimilis. Arbor horum Persicam refert. Medium quoddam genus inter Persicum & Amygdalum videtur: vulgò *Persenaux* aut *Persenoix* appellant: Latine id Nucem Persicam sonat.

Persica autem frigida sunt & humida, vtriusque qualitatis ordine secundo: succum habent ac vnà substantiam facile corruptibilem, qui alimenti conferre queat nihil, nocere verò potest, præsertim si post alios cibos postremoque loco edantur; tunc enim & alios cibos in corruptionem pertrahunt. Sed ante alios cibos assumpta minus mala existunt: cum enim humida ac lubrica sint, facile ac citò descendunt, & aluum lubricam reddentes aliis ad descensum viam præparant.

Nuclei autem Persicorum calidi sunt ac siccis: aperiunt & extergunt: aduersus lienis ac iocinoris obstructions conducunt: breuiter, Amygdalis amaræ facultate ac viribus similes; Extrahitur verò ex his cum aqua Pulegij succus lacti similis, quem in ore frequenter contineri Apoplecticis prodest, saliuam elicit, & linguam expedit.

Folia Persicæ amara excalfaciunt quoque ac resiccant: viscerum obstructions aperiunt: ac purgandi potentiam obtinent, qua biliosos ac pituitosos humeros per aluum detrahunt: decoquantur in aqua, sero lactis, aut vino diluto. Eadem contusa ac vmbilico puerorum imposita, vermes interficiunt ac educunt. Resiccata verò & cruentis vulneribus inspersa, ad sanitatem ea perducunt.

Feruntur & flores, sacharo potissimum conditi, ad alui expurgationem quoque facere.

Gummi temperamento mediocre est: sed substantia lentum ac glutinosum, cuius beneficio tenuium humorum acrimoniam obtundit: phtisicis ac tussientibus in eclegmate conducit, & ad omnes sanguinis excretiones, aliosque fluores accommodatur.

De Malo Armeniaca.

CAP. VII.

Malus Armeniaca.

Hæc arbor maior est quàm Persica: caudices nanciscitur crassiores: durabilior est, præsertim insita: folia huius lata & acuminata veluti nigræ Populi, at minora, & ad Betulæ magis accedentia, marginibus ferrata: flores albicant: fructus rotundus Persico similis, colore intus forsique luteus; in quo cõcluditur ossæa nux nigricans, nequaquam aspera aut scabra ut Persici, breuior etiam ac minor, in qua nucleus dulcis.

Differunt autem poma siue fructus non parum magnitudine: parui quidam sunt, nec Prunis vulgaribus maiores; alij verò ad mediocrium Persicorum magnitudinem accedunt, vel etiam æquant. Ex huius autem arboris caudice, qua parte cortex rimosus est, vel etiam ramis, gummi quoque quoddam effluit, veluti ex Persica.

Habentur ac feruntur in hortis: & quædam absque cultura aut insitione, quæ exigua sunt: alia insita maiora. Inferuntur autem optimè in Prunum, & si taleolus siue furculus, qui inferitur, arboris fuerit per insitionem cultiuæ, elegantes magnique fructus sunt futuri.

Præueniunt Armeniaca multo tempore Persica, nam Iulio matura sunt.

Græci arborem *μηλέαν Αρμενιακίην*: Latini

tini Malum Armeniacam faciunt. Fructus verò *μήλον ἀρμενιακόν* vocatur: à nonnullis verò *περκόκκιον*, vel *βρεικόκκιον* vocibus à Latina deprauatis; Latine siquidem præcox quandoque præcoquum dicitur: nominatur verò & Malum Armeniacum: vulgò Armeniacum: Germanis *Molletten*, *Molheim*: Sane *Johans Pferfig*: Belgis *Orange Persen*, *Auant Persen*: Italis *Armeniache*, *Bacoché*, *Grisomele*, *Moniache*: Gallis *Abricoz*: Hispanis *Alvarcoques*, *Aluarchigas*, & *Albercocs*: Anglis *Abretotia*.

Galenus inter Præcocia & Armeniaca differentiam facere videtur in lib. De aliment. facultatibus, Præcocia Armeniacis præferens: vtraque tamen *ἀρμενικα* appellari confitetur. quæ alij *ἀρμεία* per quattuor syllabas proferunt. In libris verò De simp. medic. facultatibus, tum fructum, tum arborem *περκόκκιον* vocari affirmat. Recentiorum nonnulli differentiam quamdam inter hæc etiam constituunt: vt quidem maiora ac insita Armeniaca sunt, Gallis *Auant Perses*: minora verò Præcocia, Gallis *Abricoz*.

Sunt autem Armeniaca siue præcocia Mala frigida quoque ac humida secundo ordine, sed tamen minus humida quam Persica, qua de causa nec ita citò aut facile corrumpuntur, & ventriculo ac ori gratiora apparent. Corrumpuntur tamen & ipsa, nec alimenti conferunt quidquam: atque hoc ipsum frigidum, humidum, ac excrementitium. Post alios cibos sumpta ipsos corrumpunt ac vitiant: initio verò & ante alios cibos esca, facile descendunt, & aliorum faciliorem descensum procurant, veluti & Persica.

Nucleus interior horum dulcis est, Persicorum nucleis facultate nullatenus similis.

Foliorum huius arboris facultas nondum explorata.

De Amygdalo.

CAP. VIII.

Amygdalus.

PERSICÆ similitudinem Amygdalus refert, arbor tamen procerior, caudice crassior, & vita diuturnior: folia eius oblonga, acuminata, marginibus crenata, qualia Persicæ: flores similes: fructus Persicum quoque æmulatur, fissuram ab vna parte instar rimæ habens, & exteriore cute molli, araneosaque quali lanugine obducta; sed sub hac nulla, vel exigua eaque dura ac cartilaginea caro subest, quæ nõ editur: interior nux longior quam Persico, non ita aspera, sed leuis, in qua nucleus; hoc est, Amygdalû continetur, Persici nucleo longius, sapore dulce, quandoque amarû: radix arboris altè descendit Gummi autem quod ex hac manat, simile est Persicorum.

Amat loca regionisque calidiores, atque idcirco rarò ac difficulter nascitur aut fructum facit in Belgio.

Floret eodem, quo Persica tempore: Amygdala subinde Iulio ad perfectionem perueniunt.

Arbor à Græcis *αμυγδαλή*, Latinis Amygdalus nominatur, Germanis *Mandelbaum*: Gallis *Amandier*.

Ἀμυγδαλόν, & Amygdalum fructus appellatur: Officinis Amygdala: Germanis *Mandel*: Belgis *Amandien*: Italis *Mandole*: Hispanis *Almendras*, *Amelles*, & *Amandas*: Gallis *Amandes*: Anglis *Almond*: Bohemis *Mandlij*.

Amygdala autem quæ dulcia sunt, vbi inaruerunt moderatè calida ac sicca sunt: amara verò calida ac sicca ordine secundo. Adest verò vtrisque oleosa quædam ac pinguis substantia, quæ prælo excuti potest, sed tamen exigua.

Dulcia Amygdala recenter decerpta ori grata sunt, alimenti nonnihil conferunt, sed hoc ipsum crassum ac terrestre: crassius verò etiam quæ arida ac dudum collecta sunt. Tarde autem & hæc descendunt, præsertim à putaminibus liberata: nam veluti trumentorum cortices

ces

ces siue fures ad facilem excrementorum alui descensum adiuuant; ita quoque & Amygdalorum putamina. Ab his itaque quæ repurgata sunt, adeò tardè descendunt, vt etiam fluentem aluum cohibeant: quamobrem & cœliacis & dysentericis vtiliter exhibentur.

Extrahitur ex Amygdalis dulcibus, addito liquore, chylus albidus lacti similis, qui præter quòd alat, ac dysentericis ac cœliacis vtilis sit, pleuriticis quoque ac purulenta expuentibus prodest, vt Alexander Trallianus testatur: adest enim & Amygdalis aperiendi concoquendique cum extersione quadam facultas, qua pectori ac pulmonibus auxiliatur, & ad spuri purulentorumque expurgationem adiuuant. Conficiuntur verò & ex Amygdalis istis bellaria ac tragemata, vt sunt vocati Mallepanes, & alia eiusmodi, quæ plus quidem, quàm extractus succus reficcant, & ventrem fluentem retinent; ad pectoris tamen pulmonisque expurgationes non minus faciunt.

Oleum ex Amygdalis dulcibus recenter expressum anodynon est, & dolores omnes sopit: exhibetur sanguine prius detracto pleuriticis, sed vtilissimè nephriticis, & à calculi doloribus molestatis: vrinarios meatus laxat, lubricosque, & ad calculorum descensum aptiores reddit: aluum etiam lenit, faciliorem facit, quamobrem & colicis huius vsus accommodus: vtile verò & puerperis, relictos enim à partu dolores citò tollit.

Amygdala amara extenuandi ac aperiendi vim obtinent: iecur ac lienem ab obstructionibus liberant; lateris doloribus idcirco auxiliatur: aluum quoque faciliorem efficiunt, vrinæ & menses prouocant; stranguriæ medentur, expurgantur & facilius in pulmonibus ac pectore hærentia, Amygdalis amaræ in eclegmate admixtis: sanguinis sputationes addito Amylo supprimunt. teruntur quina senave à ieiuno assumpta ebrietatem arcere. Abitergunt verò & hæc cutis in facie vitia, & in reliquis corporis partibus: putrescentia vlcera quæ terpunt emundant: canis moribus cum melle imponuntur: cum aceto vel rosaceo temporibus imposita, capitis doloribus prodesse Dioscorides refert.

Exprimitur & ex istis oleum, quod vrinæ prouocat, sed potissimùm scorpionibus aliquot Oleum scorpionum. in eo extinctis ac maceratis, quod calculosis, ac cum molestia ac difficultate vrinam reddentibus, ubi perinæque illitum, multum prodest.

Gummi Dioscorides ait calfacere & adstringere, quæ tamen in hoc non percipiuntur. Sanguinem autem expuentibus auxilio esse potest, non adstringendi facultate, sed substantiæ suæ lentore; meatus videlicet, ac poros obliniendo, & sic quidem & veteri tussi mederi potest, & magnos ex calculo dolores lenire, & potissimùm vrinæ acrimoniam retundere, si cum passo vino bibatur, vel etiam cum alia quavis dulci potione, vt glycyrrhiæ, vel vuarum passarum decocto. Extergere verò idem cum aceto dissolutum impetigines, summum corpus occupantes (quod Dioscorides addit) à ratione haud alienum est.

De Pyro. CAP. IX.

PYRORVM vrbana plurimæ sunt, siluestres verò aliæ.

Vrbana Pyrus arbor est Malo procerior: ramis non in latitudinem effusis, sed altum pentibus: caudex tubinde crassus: ligni materies admodum tractabilis, ad typos ex ea sculpendos valde accommoda, colore sublutea: folium latiusculum, ambitu leuiter circinatum, virens, sed prona siue inferiore parte albidius: flores albicant Pyra (hoc est, fructus) magna ex parte oblonga, & turbinatæ formæ, sed magnitudine, colore, forma, & gustu siue sapore admodum differentia: cute etiam conteguntur non vnus coloris. quædam enim virenti; alia ex parte, vel in totum subrubente; pleraque sordente. caro albida est: semen in membranaceis loculis nigrum, medium occupat. radix Pyri in rectum ac obliquum fertur.

Siluestris Pyrus vrbanae satis referret, nisi subinde breuior, & spinas secundum ramos duras haberet ac pungentes, & fructus duros, austeros, & esui haudquaquam aptos.

Plantantur ac in hortis habentur Pyri vrbanae, non secus ac Mali, quorum varia insitione ex agrestibus mites ac edules fructus redditi sunt.

Siluestres Pyri in plerisque locis, vel in siluis, vel circa agrorum magines, secusque vias, nulla cura aut cultura adhibita sponte sua nascuntur.

Flores Pyri Aprili mensè vt plurimum apparent: folia inde sequuntur: fructus non omnis eodem tempore maturatur: quædam enim Pyra Iulio, alia Augusto: Septembri nonnulla, vel etiam serius, vt austeriora quæ hiemem attingunt.

Nominatur Pyrus vrbana siue cultiua Græcis *ἀμύγδαλος*, *ἀμύγδαλος*, vel per duplex *πυρρα* & *ἀμύγδαλος*: à Tarentino in Geoponicis *ἀμύγδαλος*: Germanis *Dyrbaum*: Belgis *Peetboom*: Gallis *Poyrier*.

Pyrum Græcis *ἀμύγδαλος* & *ἀμύγδαλος*: Germanis *Dyrn* / *Dyre*: Belgis *Peere*: Italis *Pere*: Gallis *Poyre*: Hispanis *Peras*: Anglis *Peare*: Bohemis *Hruffia*.

Pyrus.

Siluestris Pyrus Latinis Pyrafter etiam dicitur: Græcis *ἄρσις*: quo nomine & fructus & arbor ipsis cognita. Cognomina Pyrorum multa apud veteres ac præcipue Plinium lib. xv. cap. xv. quorum nullum ad posteritatem peruensse apparet: non desunt verò & recentioribus suæ nomenclaturæ, quas ad veterum referre difficillimum, cum præter sola cognomina vix quidquam posteritati reliquerint: deinde & singulis nationibus, vel etiam vrbibus suæ sint: & aliis atque aliis locis, aliter Pyra nuncupentur.

Relictis igitur Pyrorum variis cognominationibus, ad facultates, quæ Medico cognoscendæ, conuertimur, quæ pro saporum differentiis etiam variant: Pyrorum enim quædam dulcia, vnctuosa nonnulla, acida alia, austeri aut acerba pleraque, præsertim silueltria: nec desunt ex horum mistione composita, vel etiam quæ insipida dici queant, ad aquæ saporem accedentia.

Sunt autem Pyra quidem omnia frigida; adest verò & cunctis adstringendi quædam facultas, ac terrena substantia: & acerbis quidem & austeris copiosior, dulcibus verò paucior: quæ nonnullis adeò multo est excrementitio humore imbuta, vt diutine conseruari nequeant: alia verò minus huiuscemodi humoris obtinent, quæ diutius conseruari, vel omnino etiam reficcari queunt.

Alimenti autem Pyra omnia amplius & copiosius quàm Mala siue Poma conferunt, sed hoc ipsum frigidum quidem ac reprobum.

Dulcia & vnctuosus saporis plus quàm cetera nutriunt: aquosa exiguum habent alimenti: parcè etiam alunt acerba & austeri, velut & acidiora. Crudis semper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeò acerba aut austeri sunt, vt non nisi cocta edi queant: horum autem & nonnullis tam copiosa humiditas, vt super prunas, vel sub ipsis coqui ipsa expediat.

Retinent autem Pyra omnia ventrem, & acerba quidem & austeri potissimum: dysentericis & cœliacis in cibo conueniunt.

Arida ac reficcata Pyra, siue cocta siue cruda edantur, ventris fluxus sedant, & sanguinis quoque fluores sistunt: ad muliebria profluuii accommodari possunt.

Incipientibus inflammationibus Pyra, austeri aut acerba maximè, vtiliter imponi possunt, tum & arboris folia, quæ & adstringendi cum refrigeratione vim & facultatem obtinent.

De Mespilo. CAP. X.

MESPILI duæ Dioscoridi, vna Aronia vocitata: altera in Italia nascès, quæ vulgaris est. Vulgaris Mespilus arbor est non magna, caudice frequenter tortuoso, ramis duris, frangi contumacibus: foliis oblongioribus, sed angustioribus quàm Mali: floribus albis magnis, quinque foliis: pomo paruo, rotundo, vmbilico lato & amplo: pulpa initio albida, & tam acerba, vt edendo non sit, prius quàm mollescat; in qua semina siue ossicula quina, plana, dura recondita sunt.

Mespili in hortis habentur: non rarè verò & in dumetis ac viuis sepibus virent ac vigent. In Oxyacanthum, non quidam in Acidam illam spinam, sed in alteram acutam, insita, optimè proficit, & fructus profert duplo triplòve, quàm non insitè maiores, exiguis Malis magnitudine ferè æquales.

Serò admodum sub finem Octobris mensis Mespila maturescunt; flores tamen sat tempestiue exeunt.

Arbor

Mespilus.

Mespilus Aronia.

Arbor à Theophrasto Græcè *μεπίλη*: Latinè Mespilus: Germanis *Mespilbaum*: Belgis *Mispelboom*: Gallis *Nefflier*.

Pomum *μέπιλον*: Latinis similiter Mespilum: Germanis *Mespil*: Belgis *Mispel*: Italis *Nespolo*: Gallis *Neffle*: Hispanis *Nesperas*: Anglis *Melder* & *Medelx*: Bohemis *Nysspule*.

Hanc autem Mespilum Dioscorides *ἐπιμηλίσσα* quoque dici affirmat, & à nonnullis *στα-
νιον*: Galeno etiam in lib. De simp. medic. facultatibus hæc *ἐπιμηλὶς* est: quæ à rusticis in Ita-
lia (ut ait) *ἐνθῶν*, siue *Vnedo* appellatur, ac plurima in Calabria gignitur. Sub Mespili siqui-
dem voce, haud alterius quàm *Tricocci*, quæ & *Aronia*, meminit.

*ἐπιμηλὶς.
Vnedo.*

Sitanij nomen Theophrasto cognitum est, tamen non *στανιον*, sed *στανείος* exemplaria habeant. Tria huic Mespilo sunt genera, *ἀνθῶν*, *στανείος*, *ἀνθροειδῆς*. Sitanios fructum grandio-
rem, candidioremque habet: reliquæ minorem. Conuenit Sitanios hac de causa cum Mespilo vulgari: aliæ ad Aroniam Mespilum referendæ.

Aronia Mespilus, quæ apud Dioscoridem prima, arbor est Malo altitudine inferior: ramis duris ac aculeatis: foliis fissis veluti acutæ spinæ, maioribus (ut Theophrastus ait) quàm *Apj* (videlicet hortensis) diuisuris, quæ antequam decidunt rubescunt: flores herbacei racemati-
tim cohærent: fructus rotundis longiores, quàm vulgaria Mespila minores, qui initio virent ac duri sunt; maturi rubentes ac molles, gustuque suaves, in quibus tria tantummodo continentur dura ossicula.

Est autem Mespilus Aronia Græciæ quàm Italiæ, à Galeni & Dioscoridis ætate notior. Nascitur modo Neapoli in hortis, teste Matthiolo.

Fructus huius tarde etiam maturefcit.

Appellatur hæc Græcis *μέπιλος* & *μεπίλη*: à nonnullis *ἀρονια*. Galenus hanc quoque *μεπίλον* nominat, nec alterius mentionem facit: priorem siquidem, ut scripsimus, *ἐπιμηλίσσα* vocat. Huius fructus *ῥίκοκος* etiam à tribus granis dicitur: Neapolitanis verò *Azarolo*.

Vtriusque autem Mespili fructus refrigerans, & potenter adstringens est. Vulgaris quidem acerbis admodum & *κακοσώμαχος* ac ventriculo ingratus; capitis mouet, ut Galenus ait, dolores, quod quidem verum est, si adhuc durus & priusquam mollis tenerque redditus fuerit, edatur. Mollior factus minus adstringit, nec ventriculo æquè molestus, citò tamen corrumpitur,

2.

pitur, vt qui iam semicorruptus existat: quam obrem & parcè admodù hoc fructu vtendù est.

Aroniæ verò Mespili fructus ventriculo gratiores, crudi ac cocti eduntur: condiuntur hi quandoque cum sacharo aut melle, quo modo apparatus ori ac palato grati sunt ac iucundi: vterum verò gerentibus etiam perquam vtilis, ventriculum etenim roborant, & illarum malaciæ ac nauisæ resistunt.

De Cornu. CAP. XI.

Cornus.

MEDIOCRIS arboris in modum frequenter Cornus nascitur, quandoque verò numerosis virgis fruticat: cortice vestitur scabro: materies ligni admodum dura & solida est: folia læuia, lata, & venosa: flores muscosi, sublatei: bacca oblonga, initio virent, maturitate rubent, sapore cum aciditate quadam austeræ; oblongo, osseo, albedo intus nucleo, veluti in Oliuis; quibus & fructus forma, & non rarò magnitudine assimilis est.

Plerisque Germaniæ locis citra culturam gignitur: habetur tamen & in hortis, & non modò Germaniæ aut Belgij, sed & in aliis regionibus.

Citò & multò priùs quàm pleræque aliæ arbores Cornus flores suos profert: fructus tamen Augusto demum mensè maturitatem nanciscitur.

Græci *κενταύριον* arborem vocant: Latini Cornum: Germani Cornelbaum/ *Chierlinbaum/* Surbeerbaum: Belgæ Cornoele boom: Itali *Corniolo*: Galli *Cornillier*: Hispani *Cornizolos*: Angli *Cornell tree*: Bohemi *Wlastas wiffne*.

Cornum fructus est: Germani *Cornell*: Belgis *Cornoele*: Italis *Cornole*.

Atque hæc Cornus, Theophrasti mas quidem esse videtur, duplicem siquidem Cornù facit: marem videlicet & feminam.

Mari tribuit solidum lignum, quale huic Cornu; quam tum propter hanc, tum & alias rationes pro mare recipimus. Femina videtur vulgò dicta Virga sanguinea, quæ & Cornus siluestris, & *Ἰνδονεγία*, vt huius *Pemptadis* lib. 11. cap. xxiii. latius ostensum est.

Ceterum Corni fructus admodum acerbus: refrigerat, desiccatur, & adstringit, esui tamen & aptus; non rarò quoque editur: aduersus alui profluvia & dysenterias auxiliatur: frigido tamen ventriculo nocet, & cruditates eius adauget. Folia autem arborisquæ germina acerba similiter gustu sunt, valenterquæ desiccant: maxima vulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum: at paruis vulneribus mollioribusquæ corporibus magis contraria, Galeno auctore.

De Sorbo. CAP. XII.

1. **P**ROCERÆ magnitudinis arbor Sorbus est: caudice recto, cortice læui, ligni materia solida & còpacta, folio oblongo Fraxini æmulo, ab vnus medij pediculi lateribus, vtrimque alarum instar singularibus prodeuntibus ac expansis, vno ad fastigium eminente, quæ mollia, oblonga, auersa parte inalbiantia, per margines serrata, Orni foliis perquam similia: minuti candidi & racemosi flores cohærent, & fructus racematim, palliduli, ab vno latere rubentes, forma nonnihil differentes, ac etiam sapore. Quidam enim rotundiores sunt, alij oblongiores, ouali figura Pyris quibusdam quodammodò assimiles: hi gustu sunt asperiores, illi verò suauiores ac mitiores.

2. Est verò & siluestris quædam Sorbus, Vitigineo folio, læui, Aceris assimili, quæ arbor quoque procera, cortice læui, & materia satis dura: flosculis in laxiore umbella candidis; succedunt bacca oblongiores, Auellanarum aut Oliuarum non magnarum magnitudine, puniceæ aut rubentis coloris, sapore cum aciditate quadam acerba, in quibus exigui nuclei nigricant.

Ad

Sorbus.

Sorbus torminalis.

Ad Sorbi siluestris genus refertur & à nonnullis Ornus dicta, quæ lib. I III. huius Pempt. cap. XIII. exhibetur.

Sorbi Italiæ familiares sunt: in Germania verò & quandoque reperiuntur, in montanis ac frigidis, solo lapidoso, & non rarò iuxta Rhenum, aut alios fluuios.

Siluestris siluis quoque gaudet ac montosis, ac pingui cretosoque solo.

Fructus Sorborum Autumno demum ad maturitatem vnà cum Mespilis perueniunt.

Dicitur arbor Græcis quidem *ὄρν* & *ὄρνη*: Latinis Sorbus: Germanis *Sperverbaum*: Belgis *Sorbenboom*: Gallis *Cormier*.

Siluestris verò à Plinio Sorbus torminalis: Germanis *Aressel*, *Aeschrosstlin*, & *Wilder Sperserbaum*.

Baccæ siue fructus Sorbi *ῥορ* siue *ῥορ*: Latinis Sorbum, Germanis *Spierling*, *Spörapffel*: Belgis *Sorben*: Italis *Sorbe*, & *Sorbole*: Gallis *Corme*: Hispanis *Sernas* & *Sorbas*: Bohemis *Kzerbínj*.

Adstringentem autem ac refrigerantem Sorba facultatem obtinent; & validiùs quidem dura, quàm quæ mitia molliaque reddita sunt. Mollescunt autem alicubi tepente, aut non omnino frigido loco, suspensa, aut fœno paleisve substratis reposita. Nimiù fluente aluo talia in cibo admittuntur, ventrem enim retinent; alimenti verò si quid præbeant, hoc ipsum valde exiguum, crassum, frigidumque est, quamobrem cum ab his, tum aliis similibus fructibus in cibatu abstinere expedit, nec aliter quàm vt medicamentosis vti. Siftunt autem hæc omnes ventris cœliacas & dysentericas fluxiones: vomitiones reprimunt: sanguinis item eruptiones compescunt, si priùs quàm matura fuerint, dissecta, & in Sole siccata, ad vsum seruentur. Potest verò variis modis istis vti, pro conditione videlicet affectus & loci malè habentis.

De Arbuto. CAP. XIII.

HUMILIS magna ex parte Arbutus est, Coronæ Mali (cui hanc Dioscorides cõparat) magnitudine plurima parte satis assimilis: caudice asperi ac scabri corticis: ramis frequentibus per fastigia rubentibus: foliis latis, oblongis, læuibus, Lauri vel Ilicis æmulis, è virente colore pallidulis: flosculis racematim coherentibus, concauis & albidis, subinde vna parte

Arbutus.

Arbuti ramus cum flore.

parte purpurascentibus: succedunt fructus è tenuibus dependentes pediculis Fragis similes, sed maiores, magnitudine Sorbi, nullo intus ossiculo, sed exiguis tantummodò seminibus, qui per initia virent, maturi verò eleganti colore rubent; gustu subausteri, ac quasi insipidi, quibusturdi ac merulæ per hiemem vescuntur.

Arbuti in Græciæ plerisque regionibus, in Creta insula, in Italia, ac Hispania gignuntur. Proueniunt & in conuallibus Athou montis, vbi, quæ alibi pumilæ, in magnas arbores excresecunt, vt Petrus Bellonius scribit. Iuba etiam auctor est, quinquaginta cubitorum in Arabia esse, vt tradit Plinius lib. xv. cap. xxiiii.

Iulio & Augusto Arbuti flores demum erumpunt, hieme fructus maturitatem assequitur. Theophrastus anno integro fructum ait maturescere, sic vt simul vnum haberi, alterum verò flore sponderi contingat. Quod & Plinius. Fructus, inquit, anno maturescit; pariterque floret subnascens, & prior coquitur.

Arbor hæc Græcis κόμμεσι dicitur, Latinis verò Arbutus.

Fructus μεμάκυλον, aut vt alij legunt, μεμάκλον: Latinè Memæcydon: Plinius verò etiam Vnedonem appellat. Aliud corpus, ait, est terrestribus Fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod solum Pomum simile fructui terræ gignitur. Galenus tamen Vnedonem Epimelidem facit, vt ante scriptum. Arbutum autem Itali *Albatro*: Hispani *Maçono*, *Med. o. h. yro*, & *Medronho*: Galli *Arboutes*.

At Arbuti fructus edulis quidem est, sed ἀγροῦδες: vt exemplar Dioscoridis habet: (acetosus, Ruellius vertit; fortassis rectius ἀγρωῦδες, siue insipidus) ventriculo infestus, capitisque dolorem adferens.

De Pruno. CAP. XIII.

MEDIOCREM Prunus altitudinem & crassitudinem assequitur: cortice vestitur læuiusculo: folia habet lata, & quàm sint rotunda longiora, circumferentiis serræ modo incisis; flosculos albos. Pruna colore, forma, & magnitudine differunt, omnia carne cuteque constant, ac nucleo lignoso putamini incluso, quod ossiculum dicitur. Prunorum siquidem quædam ex cæruleo nigricant; quorum & longiora hæc, rotundiora illa, alia ceræ colore lutea, ex punice rubentia nonnulla, reliquis ferè maiora: nec desunt virentia subinde admodum longa,

Prunus.

longa, sapore dulci gratissima. Caro etiam quibusdam sicciore, facileq; ab osse separabilis: aliis humidior, & pertinacior adhaerens.

Gignuntur Pruni in omnibus cogniti orbis regionibus: terram amant solutam & hortensem. Differentiam verò ab ipsis regionibus etiam accipiunt, non solum formae quidem, sed praecipue, ut dicetur, facultatum.

Inferuntur verò & Pruni in alterius nonnumquam generis arborem, quae faciem parentis, succum adoptionis, ut Plinius dicit, exhibent.

Praeter has verò & silvestris quaedam Prunus est: ut cap. xiiii. huius Pempt. lib. i. scriptum.

Theophrastus autem, & Plinius Aegyptiae etiam cuiusdam Pruni meminerunt: quae insignis magnitudinis est arbor, fructum ferens natura & magnitudine Mespilo proximum: quae mense Pyanepsione florere incipit: fructum verò circa solstitium hibernum perficit, nec folia dimittit. Verum huiusmodi Prunus incognita est.

Vulgares ac hortenses Pruni & Aprili mense flores edunt: folia mox una erumpunt. aestate Pruna maturefcunt: quaedam citius, nonnulla tardius.

Prunus autem Graecis κοκκυμύλα appellatur: Germani Pflaumenbaum: Belgis Puymbosom: Hispanis Ciruelo, Andriño, & Amexeyra: Gallis Prunier.

2.

3.

Pflaumen/Pflaumen: Belgis Puymbosom: Italis Prune, & Susino: Gallis similiter Prune: Hispanis Prunas, Andrinās, Amexas, & Ciruelas: Bohemis Šiveřka Šlyva. Accesserunt autem his à regionibus & patria cognomina. Damascena veteres appellarunt in Syria prope Damalcum nata: Hispanica, quae in ea regione proueniunt: sic & nostra aetas Pannonica siue Hungarica: item Morauica: quaedam & Gallica, à patria appellat. Clearchus Peripatericus Damascena Pruna Rhodios ac Siculos dicit βραβύλα appellare: quemadmodum & Theocritus Syracusius:

Ὅσσην βραβύλοισι καὶ βραβύλοισι ἔφαζε.

Flectuntur Brabylorum onerati pondere rami.

Et rursus:

Ὅσον μίλλον βραβύλοισι ἴδιον.

Quam malum Brabyli iucundius.

Est autem hic fructus, Athenæo auctore, circumferentia Prunis minor, cibo verò idem, sed paulò δειμώτερος, siue acrior. Seleucus (teste eodem) βραβύλα, ἦλα, κοκκυμύλα, & μάδρυα eadem esse affirmat, & Madrya veluti μάδρυα dici: Brabyla quia βράβυλα siue ventri grata, & cibum expellant: ἦλα quasi ἕλα, sicuti Demetrius Ixion in Etymologia.

At Pruna, quae quidem matura, recens abs arbore decerpta, qualiacumque tandem sint, humectant ac refrigerant, atque ab ipsis quam minimum corpori alimenti accedit, atque hoc ipsum nequaquam bonum. Nam veluti Pruna citissime corrumpuntur, ita quoque & ipsorum succus in corpore corruptioni ac putredini obnoxius est, & alia secum assumpta alimenta corrumpit: vtilia autem tantum modò his sunt qui aluum sibi mediocriter humectari ac refrigerari postulant: humiditate enim sua ac lentore aluum faciliorem reddunt.

Passa verò Pruna ac reficcata vtiliora sunt, stomacho gratiora: alimenti plus ac omnino melius, nec facile corruptibile conferunt. Fama est, inquit Galenus in lib. De aliment. facult. omnium esse praestantissima, quae in Damasco vrbe Syria nascuntur: secunda autem post illa, quae in regione quam Iberiam ac Hispaniam nominant, proueniunt: verum haec nihil adstrictionis praeseferunt: nonnulla verò Damascenorum plurimum. Damascena siquidem magis adstringunt: at quae Iberia profert, dulciora sunt. Dioscorides Damascena reficcata ventrem sistere dicit: sed Galenus in lib. De simp. medic. facult. ipsa palam etiam subducere aluum affirmat; minus tamen, quam quae ex Iberia importantur. Cocta autem in melicrato

YY

in quo

in quo plusculum sit mellis, aluum admodum (eodem auctore) deiciunt, etiam si quis sola ipsa sumpserit, & multò magis si post ipsa Melicratum forpserit.

Nostra ætas in Germania circa Damascum Syriæ urbem natis caret: Pannonica siue Hungarica laudat, oblonga & dulcia; sed magis tamen Morauica ad aluum leniendam commendat, præsertim Brunnae nata, quæ Morauicæ olim Marcomannorum prouinciæ vrbs est primaria: hæc etenim, vbi aquea humiditate consumpta, reficcata fuerint, ori suaui palatoque gratissima, aluum citra molestiam ita facile ciunt, vt deiectiona vi Cassiam & Mannam post se relinquunt, vt Thomas Iordanus affirmat.

Gummi autem quod ex Pruno profluit, Dioscorides ait agglutinare, potum in vino calculum comminuere, ex aceto illitum lichenas infantium sanare. Potest autem idem, quod Perficæ ac Cerasi.

De Myxis. CAP. XV.

AD Prunorum genus Myxa referri posse videntur. Arbor horum Pruno haud multum dissimilis, sed humilior: folia rotundiora ac duriora, flores in racemulis, aut citius in laxioribus exiguis umbellis albicantes; subsequuntur paruis Prunis assimiles fructus siue bacca calyculo cuidam veluti glandis insidentes; quibus maturis color est ex atro siue nigro virefcens, triangulum in his ossiculum nucleum continens: sapore autem hi fructus dulces sunt, sed pulpam habent lentam admodum ac viscidam, ad viscum conficiendum idoneam.

In Syria ac Ægypto frequentia Myxorum arbuta sunt: olim Italiæ peregrina, nunc in illius hortis familiaris Plinij ætate primùm illata: nunc cœperunt, inquit lib. xv. cap. xxviii. Myxæ Romæ nasci insitæ Sorbis.

Arborem Plinius Myxam appellat. hanc verò eam esse, quam *ἀμαμξίν* Matron Parodus in cœna Attica apud Athenæum appellat, suspicari quidem licet: sed affirmare non est promptum, præsertim cum & exemplaria quædam *ἀμαμξίς* habeant. Bacca autem siue fructus *μύξον* & *μυξάειον* dicitur; neque aliud nomē Latinis: Arabes & Officinæ Sebesten appellant.

Sunt autem Myxa siue Myxaria temperatè admodum frigida ac humida, ac substantiam habent viscidam ac crassam; corpus idcirco plus quàm alij quidam fructus nutriunt; sed & viscera angustosque meatus facile obstruunt, ac inflationes pariunt. Leniunt eadem exasperatas fauces & pulmones: sitim quoque sedant in eclegmate, aut alio quocumque modo apparatus, vel etiam per se assumpta. Ventrem verò & horum pulpa lenit drachmarum x. aut sesquiunciarum pondere exhibita.

Conficitur verò & ex his Antidotus siue Electuarium ventrem subducens, sed quod facilè mucorem contrahit: proinde non nisi recenter parato vtendum.

De Zizypho. CAP. XVIII.

ZIZYPHVS arbor est Pruno non multò minor, caudice contorto, cortice scabro ac rimoso: ramis duris, frequentibus ac fortibus aculeis, spinosis, à quibus dodrantaes aut longiores pediculi emittuntur, Iuncorum instar, lenti ac obsequiosi, tenuesque instar virgularum Sparti; circa quæ ex interuallis alterno ordine folia prodeunt oblonga, haud magna, duriuscula, Clematidis prioris, Peruinæ dictæ, æmula; iuxta verò folia palliduli ac muscoti exeunt flosculi, deinde bacca succedunt oblongæ, magnitudine mediocrium Oliuarum aut paruorum Prunorum, in quibus ligneum veluti in Prunis ossiculum, quo nucleus cõtinetur.

In Italiæ complurimis locis Zizyphi nunc nascuntur, quæ olim peregrinæ ex Syria illuc allatæ sunt, & circa Plinij quidem ætatem, vt ipse lib. xv. cap. xiiii. scriptum reliquit.

Zizypha grano seruntur mense Aprili, inquit Plinius lib. xvii. cap. x.

Græcis *ζίζυφος*, & *ζίζυρος* per *ιώτα* secunda syllaba nuncupatur: Latinis similiter Zizyphus: Petro Crescentio Zezulus.

Fructus *ζίζυφα*, *ζίζυρα*, & à nonnullis *ζίνζυφα* dicuntur. Galenus etiam *σμενα* appellat, vt satis ostendit Auicenna cap. 369. de Iuiubis, hoc est, Ziziphis, in quo ascripta ea sunt, quæ de Sencis in lib. de aliment. facult. Galeni habentur. Latinis similiter Zizypha ac Serica: Officinis verò Iuiubæ nominantur.

Præter hanc verò & alia est appellata Zizyphus.

Arbor autem hæc est non magna, sed fruticosa ac ramosa: cortex læuis est, & veterum ramulorum puniceo colore nitet, à quibus & tenues veluti priori Zizypho virgulæ exoriuntur tenues, albidæ ac molles, quibus folia adnascuntur oblonga, mollia similiter & albicantia, & auersa parte etiam candidiora, Salicis similia, nisi angustiora & albidiora essent: flosculi verò & secundum folia bini ternive prodeunt, concaui, sublutei, odorati, staminibus aliquor exiguis mediis: fructus qualis prioris Zizyphi; Oliuæ similis, albidus, dulci quoque & candida pulpa, ossiculo medio, in quo nucleus.

Non

Ziziphus.

Ziziphus Cappadocia.

Non paucis Italiae & praesertim Hispaniae locis nascitur: colitur quoque in nonnullis Germaniae ac Belgij hortis.

Flores Iunio mense in Belgio apparent: fructum Autumno in Italia ac Hispania maturari contingit: in Belgio nullus floribus succedit.

Altera haec Ziziphi species est, quam Columella lib. IX. cap. IIII. albam nominat, ad differentiam prioris, quae illi rutila. Plinius hanc Cappadociam cognominat, lib. XXI. cap. IX. ubi agit de honore Coronarum, quarum duo ait esse genera; quando aliae flore constant, aliae folio. florem esse dixerim, inquit, genistas (nam ex iis decerpitur luteus:) item Rhododendron: item Zizipha, quae Cappadocia vocantur: his odoratus, similisque Olearum floribus. Nec temere haec à Columella, vel à Plinio pro Zizipho haberi videtur: nam & folia & flores ex teneris recenterque enatis virgulis, veluti priori Zizipho, exeunt: flores valde odorati, utpote late etiam odorem diffundentes: & fructus Ziziphi alterius similes.

Sunt autem Zizipha, priora quidem illa Officinis notissima, temperie quidem frigida, sed non vehementer, utpote primum frigiditatis ordinem non excedentes: humida quoque nonnihil, substantiae autem siue essentiae crassioris: pro edulio assumpta difficulter concoquantur: agre ac tarde descendunt: ventriculum aggrauant: parum omnino corpori alimenti exhibent. Medicamenti vice data, acrimoniam tenuium mordacium ac salforum humorum obtundunt ac mitigant, eosdemque increassant; atque idcirco quae ex ipsis fiunt eclegmata aut Serapia perquam commoda sunt aduersus tusses, sanguinisque sputationes, ex acrium tenuium aut salforum humorum destillationibus.

Valet ad eadem & decoctum ipsorum, sed potissimum aduersus urinae ardores ac stillicidia, renum exulcerationes, & velicæ rosiones.

De Cerasis. CAP. XVII.

CERASORVM quatuor genera nostra aetas numerat: vna maior ac siluestris est, altera hortensis, tertia aciduli fructus, Chamæcerasus quarta est.

Prior magna & procera arbor est: caudice mediocriter crasso, atque in ramos plurimos superius distributo: cortice nonnihil laevi è puniceo colore subnigricante, lento ac obsequioso.

YY 2

I. ligni

Cerasus.

Chamaecerasus.

ligni materia medio quoque subnigricat; circumferentia inalbida, folia magna sunt, lata, oblonga, venosa, ambituque crenata: flores albi, mediocris magnitudinis, quinque constant foliolis, & aliquot staminibus concoloribus mediis: fructus in rotunditate oblongi ex tenuibus ac praelongis descendunt pediculis, ossiculo intus duro, quod exigua carne contegitur; cuius nucleus cum leui quadam ac exigua amaritudine non ingratus. Colore autem fructus quidam rubent, alij nigricant; sapore verò dulces.

2. Altera Cerasus cortice, magnis foliis, floribus candidis priorem refert; sed humilior est, nec in tantam ut illa altitudinem excrescit: caudices etiam minus crassi: Cerasum autem maius, carnosius, plus succi habet, quod & dulce, & colore vel rubens, vna tamen parte albidiore, vel nigrum: ossiculum huius & nucleus, veluti superioris.
3. Tertia Cerasus etiam quam priores humilior ac tenerior est: caudices tenuiores: cortex asperior, non minus tamen obsequiosus: folia similia quidem, sed minora: flores haud dissimiles; at fructus, hoc est, Cerasum rotundius, carnosius, plus succi habens, sapore vinoso acidulum: colore similiter aut rubens aut nigricans; quoddam verò & quasi albidum, quod rarius est. Est autem in hoc, & nonnulla varietas alia. quæ etenim citra insitionem nascuntur Cerasi, aut in alias eiusdem generis insitæ, magna admodum Cerasa frequenter ex breuibus pediculis dependentia gignunt, quæ subinde adeò magna sunt, ut XVI. vel etiam plura suorum ossiculorum pendeant: earum verò quæ in siluestrem siue priorem Cerasum (quod sæpè fit) inseruntur, Cerasa minora sunt, & longioribus hærent pediculis, citius autem maturitatem hæc assequuntur; ossicula verò istorum minora sunt quam superiorum.
Præbent autem & hæ omnes Cerasi gummi, è corticibus aliqua parte vulneratis; quod ex luteo colore pallefcit, & tandem durum redditur.
4. Quarta, quæ quidem Chamaecerasus, humilis est, non arbor, sed exigua fruticosa ac ramosa stirps, subinde cubitalem altitudinem non excedens: foliola cum aliarum forma conueniunt, sed omnino exigua sunt: fructus verò etiam paruuli, aliisque persimiles.
5. Præter has verò Cerasos & alterius cuiusdam iconem Matthiolus exhibet, cuius Cerasa complura racematim instar vuae simul cohærent, quam & idcirco Racemosum appellat, & sibi Veronâ à Francisco Calzolario missam refert.

Cerasus

Cerasus prior natura sua siluestris in siluis, secus agrorum margines, aliisque incultis frequentius quam alibi gignitur. 1.

Duæ succedentes hortenses sunt. 2. 3.

Chamaerasus in Bohemia, Moravia, Austria iuxta semitas, ac vias non raro reperitur, & ut Matthiolus, in Tridentino solo. 4.

Aprili mense Cerasi florent. In fructu præbendo quædam præcocios, aliæ seriores. Rubra autem Cerasa semper sui generis nigra præcedunt. Prima autem siluestris sunt Cerasa, quæ iunio maturantur: succedunt circa Iulij Calendas Amarenæ, præsertim in siluestris Cerasum insitæ, nam aliæ sunt tardiores: tardissima sunt secundi generis Cerasa, quæ & hortensia ac dulcia.

Arbor Græcis *κέραος*: Latinis similiter Cerasus est: Germanis *Kirschbaum*: Belgis *Kersboom* & *Kirckenboom*: Gallis *Cerisier*.

At fructus *κέραον* & *κέραου* à Græcis appellantur: & Latinis similiter Cerasa: Germanis *Kirschen* & *Kirschchen*: Belgis *Kerschen* & *Kircken*: Italis *Ceregie*: Gallis *Cerises*. Hispanis *Cerezas*: Bohemis *Wissne*.

Prioris generis Cerasa vulgò *Cleyn Kirschen* id est, parua Cerasa, quia ceteris minora, dicitur: item & *Wilde Kirschen*: Germani *Wilde Kirschen* hoc est, siluestris Cerasa, sunt enim siluestris Cerasi fructus: eadè & præcocia sunt, prius siquidè quam reliqua maturitatè consequuntur. 1.

Secundi generis vulgò Hispanica cognominantur Cerasa. fieri autem potest, ut hæc sint Lusitana à Plinio dicta; quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. 2.

Amarenas tertiæ Cerasi fructus, posterior ætas nuncupat, vel etiam Merendas: Italicorum plerique *Marasche*, & *Amerine*: alij *Marchiane*, vel *Duracine*: Germani *Amarellen* & quæ nigra sunt *Weichslen* / *Weinszell*: Brabantii *Kircken*: ahbi in Belgio etiam *Kerschen*. Plinius libro xv. cap. xxv. Duracinis principatum tribuit, quæ Campania, Pliniana, ait, appellat. Ad hoc verò genus referenda videntur Cæciliana rotunda, neque enim ex Cerasis alia his rotundiora: item & nigerrima Actia nominata, quædam siquidem & horum nigra sunt, quæ resicari ac diutinè conseruari queunt. 3.

Inter Cerasia autem optima sunt acidula, Amarena dicta: dulcia illa parua siluestris siue præcocia deterrima, mali sunt succi, citissime corrumpuntur, & malos ingenerant humores: vnde non solum facile lumbrici, sed & molestæ ac sabinde pestilentes febres gignuntur. Atque idcirco in benè institutis Rebuspublicis, ne in forum veneant pestilentia temporibus, diligenter cauetur.

Lusitanica siue Hispanica Cerasa, facultatibus his vicina sunt, minùs tamen promptè corrumpuntur, & frigidiora sunt, nec tamen boni succi.

Amarena verò, quæ quidem rubent, melioris sunt succi, sed aquei, frigidi, ac humidi: sitim sedant: æstuantis ventriculo profunt: febricitantibus vtilia: facile descendunt, & aluum lubricam reddunt: nutrimenti verò nihil exhibent. At nigra huius generis sicciora sunt, & nonnihil quoque adstringunt: hæc resiccata siue passa, Prunorum instar ori ac ventriculo grata sunt, & aluum laxiorem cohibent.

Cerasorum gummi cum vino diluto sumptum, fertur adiuuare calculosos: prodesse autem potest vias lubricando, & humores, si qui acres sunt, contemperando: tussi veteri & hoc modo medetur: addit Dioscorides bonum colorem, oculorum claritatem, & ciborum appetentiam facere.

De Moro. CAP. XVIII.

PROCEERA arbor Morus est, nec minùs ramosa, caudex eius non raro crassus: cortex scaber, radicis verò luteus: folia lata & acuminata, duriuscula, & secundum margines ferrata: pro floribus iuli sunt virentes, lanuginosi: fructus oblongus, ex granis coaceruatus, Moro in Rubo nascenti, similis, sed crassior, longior, ac omnino maior, initio virens, maturitate nigricans, succo tamen, quo redundat, rubens: radix in multas spargitur propagines.

In hortis feritur ac plantatur Morus: calida & sicca loca desiderat, ac lætum solum: in humido deterior redditur, & pauciora Mora adfert. Seritur Morus commodè talea siue furculo: inferi verò aut inoculari etiam potest in nonnullas arbores: in Populum albam insita Mora fert candida, ut quidem Beritius in Geoponicis refert.

Inter urbanas arbores nouissime Morus germem emittit, nec prius quam frigore soluto, Maio mense: arborem idcirco sapientissimam, eam veterum nonnulli appellarunt.

Augusto mense matura Mora leguntur. Hegesander apud Athenæum, suis temporibus intra viginti annorum spatium Moros fructum non tulisse affirmat, atque tantam podagræ pestem omnes inuasisse, ut non viri solum, sed pueri, puellæ, eunuchi que, & mulieres eo morbo laborarent.

Morus.

Morus candida.

Μορέα autem & *συκκμνεία* vel *συκκμνος* arbor Græcis: Latinis Morus est: Officinis Morus Celsi: Germanis Maulbeerbaum:: Belgis Moerbeste boom: Gallis *Meurier*.

Μόρον & *συκκμνον* fructus nominatur: Latinis Morum: Officinis Morum Celsi: Germanis Maulbeer: Belgis Moerbeste: Italis *Moro*: Gallis *Meure*: Hispanis *Moras*, & *Mores*: Bohemis *Moruffe*.

At Mora ante maturitatem collecta refrigerant & resiccant ordine propemodum tertio, & valenter adstringunt: resiccata ad cœliacos & dysentericos affectus vtilia sunt: admiscetur pulvis obsoniis, vel cum vino & aqua bibitur. Sanguinis fluores, & superfluentes menses eadem reprimunt, ad oris & faucium inflammationes conducunt, tum & ad aliarum partium inflammationes incipientes idonea.

Matura ac recentia Mora frigida similiter sunt, & humore vinosi saporis copioso redundant, qui nonnihil resiccantis est facultatis, & adstrictionis haud expers est: atque idcirco quoque ad stomatica medicamenta, qui oris tonsillarumque inflammationibus adhibentur, vtilis & perquam commodus.

In cibo hæc Mora sumpta, ac ante alios ingesta, citissimè per intestina substantiæ suæ humiditate ac lubricitate descendunt, & aliis cibis ductu suo viam, vt Galenus ait, struunt: aduersus sitim conducunt, appetentiam calore languentem excitant: ventriculo non aduersantur, parcissimè autem corpus alunt. Secundo autem loco, aut post cibos assumpta, citò quoque vnà cum cibis corrumpuntur: tametsi enim fugacibus sint innocentes, corrumpuntur tamen ac vitiantur, nisi celeriter descendant.

Cortex radice Mori amarus, calidus, ac siccus est, & expurgandi facultatem obtinet. Decoctum huius iocinoris ac lienis obstructions aperit, aluum mouet, & latos lumbricos expellit. Idem cortex in aceto maceratus dentium dolores sedat. præstat hoc ipsum foliorum & corticis decoctum, Diosc. ait. Qui & circa messis tēpus ex Mori incisa radice succum promanare tradit, quem postridie sit concretum inueniri, atque hunc aduersus dentium dolorem efficacem, phyma discutere, & ventrem purgare. In foliis autem ac primis germinibus huius arboris, mediam quamdam esse Galenus ait adstringentis ac expurgantis facultatem.

Vermes sericum præbentes.

Foliis verò nutriuntur ac sustinentur vermes illi qui sericum nent ac præbent: ex Erucarum

rum

rum sunt hi genere, serico confecto in Aurelias transeunt: inde in Papiliones vertuntur, veluti & aliae omnes Erucae. Papiliones isti corpore graues, exiguas pro ratione corporis habent alas, proinde non auolant, sed generationi intenti citò pereunt: mas quidem coitu, femina vbi oua excluserit.

De Sycomoro. CAP. XIX.

Sycomorus.

SYCOMORVS non exiguae proceritatis arbor est, Moro magnitudine & aspectu proxima, folio verò & ipsum referens: fructum verò fert magnitudine & figura Ficus, succo & sapore Caprifici perlimilem, verùm dulciorem, & interioribus granis carentem, qui non ex tenerioribus ramulis prodit, sed ex caudice & maioribus vetustisque ramis fecundissimo prouentu erumpit: multo autem lacteo succo hæc arbor turget, qui vulnerata parte aliqua mox effluit.

Nascitur, vt Dioscorides scribit; plurimum in Caria, Rhodo, locisque non multi Tritici feracibus, in quibus iuuamentum adfert, & pro pane frumentoque sufficit, cum annonæ premit penuria. Galenus Sycomori plantam in Alexandria Ægypti, vnà cum fructu Ficui albæ assimilem, se vidisse scribit. Huius ramum cum fructu ac foliis olim ad me misit magnificus vir Iacobus Antonius Cortusius patritius Patauinus.

Ternos quaternosque fructus anno vno fundit, & si ferreis vnguibus scalpatur, etiam frequentiores.

Huic arbori *συκομόρον* à Ficu & Moro nomen est: Cornelius Celsus inuerso nomine Morosycon appellat: Ægyptij nostro tempore Ficum Pharaonis, teste

Bellonio: dicitur verò & *συκὴ Αἰγυπτία*, siue Ficus Ægyptia: item & *συνάμνος Αἰγυπτία*, id est, Morus Ægyptia.

Fructus verò *συνήμορον* quoque appellatur, & ab Italis *Sycomoro*, & *Fico d' Egitto*.

Sycomori autem fructus, vt Galenus ait, nullam habet acrimoniam; exiguae dulcedinis particeps; estque facultate vt Mora humidior quodammodò ac frigidior.

Vtilis, inquit Dioscorides, aluo, sed *ἀσφορος*, hoc est, nullius alimèti, & ventriculo molestus.

Eximitur verò ex arboris cortice lachryma primo Vere prius quam fructus ferat, quæ spongia aut vellere excepta siccatur, in pastillos cogitur, ac hęcili reponitur. Facultatem hæc habet mollientem, vulnerum conglutinatricem, & crudorum resolutricem: bibitur verò & illinitur contra serpentium morsus, lienis durities, stomachi cum refrigeratione dolores. Ceterime autem hic succus teredinem sentit.

De Ficu. CAP. XX.

FICVS non omnino recto assurgit caudice, nec omnino læui cortice, sed asperiusculo conregitur: materies ligni alba, fungosa, tenellorum verò ramulorum mollis etiam ac medullosa. Folia ampla in quinque partes, eminentibus totidem angulis, dissecta, veluti Vitis; sed maiora, duriora, asperiora, ac nigriora: fructus nullo apparente prius flore aut iulo, aliòve quod floris vicem supplere queat, iuxta pediculorum, quibus folia adhærent, annexum erumpunt, & quidem particulatim; initio admodum paruuli, successu temporis maiores; forma turbinata vt Pyri, nonnulli tamen longiores, alij verò breuiores ac magis sessiles, colore vel albidus, vel subrubentes, vel ex cæruleo saturato purpurei; pulpa interiore molli, suauis, ac prædulci, granis compluribus referta. Ex Ficus autem cortice, foliorum pediculis, immaturis Ficibus vulneratis liquor fluit lacti similis, sed acris & amarus.

YY 4

In

Ficus.

Ficus Pumila.

In Græcia, Italia, Hispania, aliisque regionibus perinde calidis, ac Solis radiis expositis frequentes Ficus sunt: in Germania at Belgio crescunt quidem; sed raro ad perfectionem fructus perueniunt, nisi vel diligenti cura adhibita, vel hiems admodum clemens, æstasque feruida fuerit.

Germina cum foliis Maio mense in Germania erumpunt, atque his in longitudinem proficientibus multiplicantur & folia & Ficuum rudimenta: quorum priores Septembri ad maturitatem perueniunt, si ætas fuerit calida: in Italia verò ac Hispania etiam citius ac prius. posterius verò enatæ Ficus, si per hiemem non deciderint, altero anno mox adueniente æstate perficiuntur.

Arbor Ficus Græcis συκή dicitur, & à nonnullis ad differentiam Caprifici συκή ἡμερος: Latinis Ficus, & Ficus sativa, siue Urbana; Germanis Feigenbaum: Belgis Dijgheboom: Gallis Figuier: Italis Fico: Hispanis Higuera.

At fructus σύκον Græcis: Latinis verò etiam Ficus; & qui nondum maturus est, ὄλιωθος: Latinis Grossus: qui verò resiccatus siue passus, Græcè ἰχθας, Latinis Carica dicitur: Germanis Feigen: Belgis Dijghen: Gallis Figues: Italis Fichi: Hispanis Higos: Bohemis Fijsch. Semina quæ in ipsis Ficibus, καρχαμίδες, Cechramides Galenus appellat.

2. Inter vibanas Ficus & humilis quoque ac parua quædam est sesquicubitalis altitudinis, foliis & fructu priori assimilis. Pumilam hanc Ficum recentior ætas rectè appellat.

3. Est verò & siluestris quædam species, cuius fructus ad maturitatem peruenit numquam: Theophrasto ἰελεός: Plinio Caprificus appellatur. fructus ὄλιωθοι quoque nominantur, & vt Dioscorides, ἑλενοί.

Virides autem recentes ac maturæ Ficus reliquis fugacibus in cibo præferuntur, alimenti quoque amplius quàm ceteri præbent, sed non omnino optimi succi. Superfluum verò & quamdam excrementitiam humiditatem coniunctam habent, propter quam & flatibus ventrem implerent, nisi citò descenderent, & facile per ventrem permearent; huius etenim beneficio nec flatus vel permanent vel dolorifici sunt. Profunt verò & eadem Ficus nephriticis, nam vias laxant, lubricant, aperiunt, & non nihil quoque abstergunt: vnde post earum esum arenulas subinde multas excerni contingit.

Siccæ

Siccæ autem Ficus, siue Caricæ; mediocriter excalfaciunt, nutriunt quoque, & alimenti non exiguum conferunt, sed tamen non probum sanguinem gignunt: quamobrem & offenduntur qui iis largiùs vescuntur, & copia pediculorum ipsis prouenit: aluum verò & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant; præsertim ante alios cibos præsumptæ. Asperæ arteriæ; pectori, pulmone, renibus; ac vesicæ vtilis sunt, nec muliebri vtero incommodæ: attenuandi siquidem, leniendi, concoquendi, ac maturandi facultatem obtinent. Quæ pectori inhaerent concoquunt, maturant, & expurgant, præsertim cum Hysso aut conuulsiuæ herbæ decocto: ventri, tussi, ac diuturnis pectoris ac pulmonis vitiis hoc modo auxiliantur: renes expurgant, & ab arenulis liberant: vesicæ dolores mitigant: grauidæ si Ficus aliquot ante partum diebus vescuntur, faciliùs pariunt: exanthemata siue papulas prætereà, & sudores Ficus etiam, vt Dioscorides ait, prouocant. Tumores vel concoquunt vel discutunt; ad concoquendum Triticea farina; ad digerendum Hordeacea admixta, Galeno auctore, conferunt.

Decoctum Ficum oris ac faucium tumores & abscessus citò facileq; ad suppurationem perducit, sæpiùs in ore detentum aut gargarizatum.

Lacteus autem Fici arboris liquor & succus foliorum eius non mordicat tantùm, aut abstergit vehementer, sed & vlcera, & ora vasorum referat, & myrmecias eiicit: verùm & purgare potest: auctor Galenus. Coaguli modo, Diosc. ait, lac coagulat, concretumq; vt acetum dissoluit. Menstrua cum oui luteo aut Tyrrenica cera appositus cit: podagricorum cataplasmatum cum farina Fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, discolorum a Sole cutem, alphas, scabies, ichoras cum polenta expurgat: instillatum plagæ percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis moribus auxiliatur: dentium doloribus lana exceptus prodest, & cavitati eorum inditus: myrmeciam tollit cum adipe circumlita in ambitu carne.

De Ficu Indica. CAP. XXII.

Ficus Indica.

Ficus Indicæ fructus & flos.

INDICA hæc Ficus appellata arboris specie absque caudice & ramis adulescere videtur, tota enim nihil aliud quam ex foliis folia apparet; folium siquidem in terram depectum mox radices agit, & alia ex se promit, à quibus & aliis prodeuntibus succedunt rursus & alia, donec ad arboris altitudinem peruenerint, effusis interim & veluti ramis, ab vno nempe subinde

inde duobus aut tribus foliis enatis: nonnumquã tamen caudicem facit, tunc videlicet quando non ex folio enata, sed ex semine sata fuerit. Oblonga autem Ficus Indicæ lataq; sunt folia, & pollice non rarò crassiora, è quibus albidæ, tenues, oblongæ, acutæque prominent spine (rarò absque his prouenit) in extremis autem foliis primùm flores erumpunt oblongi; deinde fructus subsequuntur Ficibus turbinata forma quodammodò similes, nec minores; colore è viridi purpureo, interiore pulpa succosa rubicunda, sanguineoque colore manus veluti Mora inficiente, quorum fastigium foliosa quædam instar coronæ ambiunt; veluti ostendit icon, quam magnifico viro Iacobo Antonio Cortuso patritio Patauino acceptam ferimus.

Ex India in Italiam aliasque prouincias illata fertur. In Germaniæ ac Belgij hortis hanc quandoque reperiri contingit, sed haudquaquam fructum proferentem: quem Italia tamen quandoque videt, Hispania autem frequentius.

Opuntia.

Existimatur autem hæc esse Opuntia à Plinio dicta herba, de qua lib. XXI. cap. XVII. sic habet: Circa Opuntem Opuntia est herba, etiam homini dulcis: mirumq; è folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci. Opuns autem ciuitas Phocidi in Græcia vicina, vt Pausanias, Strabo, & Plinius testantur. Vulgò autem hæc stirps Ficus Indica nominatur, ab Indis verò Tunc.

Ficus Indica Theophrasti.

Describitur autem alia quædam pro Ficu Indica à Theophrasto lib. IIII. quam Plinius lib. XII. cap. V. iisdem ferè verbis, sed Latine redditis, eleganter exprimit: Ficus, ait, ibi exilia poma habet. Ipsa se semper ferens, vastis diffunditur ramis: quorum imi ad eò in terram curuantur, vt annuo spatio infigantur, nouamque sibi propaginem faciant circa parentem in orbem quodam opere topiario. Intra sepem eam æstiuant pastores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora specie subter intuenti, proculque fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, siluosa multitudine, vasto matris corpore, vt LX. p. pleræque orbe colligant, vmbra verò bina stadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea causa fructum integens, crescere prohibet. Rarusque est, nec Fabæ magnitudinem excedens; sed per folia solibus coctus prædulci sapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Acelinam maximè annem.

De Castanea. CAP. XXII.

Castanea.

Castanea Equina.

ADMODVM magna & procera arbor Castanea est: ramos extendit plurimos: caudex crassus, qui aliquãdo tantæ amplitudinis visus, vt à tribus hominibus vix complecti poterit:

tuerit: ligni materia solida ac durabilis; folia magna, aspera, rugosa, ambitu incisa, singularibus Nucis iuglandis foliis maiora: tenues, oblongi, viridesque iuli: fructus calyce concluditur rotundo, aspero, & echini modo spinoso, qui sponte dehiscens maturum fructum siue nucem demittit. Nux non rotunda, sed compressior ab vno latere, plana, & superiore parte acuminata: cute contegitur dura, lenta, & admodum læui, obscuri punicei coloris: caro siue interior nuclei substantia dura ac alba, tenuisque membrana velatur, quæ cuti subest.

Montibus & opacis gaudent: descendunt verò quandoque & ad plana: solum amant molle ac nigrum. Quibusdam verò in locis ac regionibus maiores ac mitiores: aliis verò minores gignuntur.

Iuli cum foliis Aprili mense erumpunt, sed Noces ferius, ac Autumno demum perficiuntur.

Castanearum autem arbor Græcis pariter ac Latinis cum fructu nomen habet commune: Germani *Kestbaum* & *Kastanienbaum*: Belgæ *Castamboom*: Galli *Chastaignier*: Angli *Chestnuts tree* vocant.

Nux autem Græcis *καστανος*: à nonnullis *Διός βάλανος*, *σαρδία βαλανος*, *λόπιμα* aut *κασάνιον* appellatur: Latinis Castanea, Iouis glans, Sardinia glans: Germanis *Kesten*/*Kastanien*: Belgis *Castanien*: Italis *Castagne*: Gallis *Chastaigne*: Hispanis *Morones*, *Castanas*: Anglis *Chestnuts*: Bohemis *Kastan*: quæ autem maiores Italis *Marroni*: Gallis atque Belgarum nonnullis *Marons* vocantur.

Est verò præter hanc & alia quædam Castanea, arbor procera quoque & magna, cuius folia in quinque segmenta diuisa Pentaphylli referunt, sed maiora & ad Ricini quodammodo accedentia. clauduntur & huius noces duris ac spinosis echinis, quæ crassiores, & quàm vulgares Castanæ rotundiores sunt.

Hæc Italiæ peregrina, in Orientis regionibus gignitur. Equina autem Castanea idcirco nominatur, quòd anhelosis & tussientibus equis auxiliatur. Castanea equina.

At vulgares nostræ Castanæ admodum resiccant, & simul adstringendi facultatis participes; in calido verò ac frigido temperatæ videntur; habent tamen & flatulentum quiddam, atque propter hoc, nisi prius cute vulnerata, cum strepitu repente, dum ab igne coquantur, exiliunt.

Inter omnes glandes, Galenus ait, principatum Castanæ tenent, solæque siluestrium fructuum alimentum memorabile corpori præbent. Tardè autem admodum descendunt, difficulter concoquantur, & crassum humorem adferunt, flatusque ingenerant; ventrem verò etiam sistunt, præsertim crudæ.

Coctæ Castanæ minùs difficulter conficiuntur, faciliùs descendunt, flatulenti minus habent, ventrem tamen & adstringunt.

Ex Castaneis crudis arefactis, & in farinam deinde redactis, panem coqui posse, sunt qui affirmant, verùm hunc siccum & friabilem admodum esse oporteret, difficulter concoqui, & tardè admodum descendere: auxiliarius autem talis esse posset cœliacis & dysentericis.

De Nuce Iuglandæ. CAP. XXIII.

PRÆGRANDIS arbor hæc Nux est, crasso ac procero caudice: cortici cineritio colore subuirente, & frequenter rimoso: ramis in amplitudinem sese diffudentibus: foliis ex quinis senisve ad vnam costam Fraxini modo cohærentibus, vnoque eminente; quæ latiora longioraque sunt quàm singularia Fraxini, læuia item & odore graueolentia. Iuli noces præcedunt, quæ iuxta foliorum pediculos binæ aut ternæ prodeunt, per initia, cum tenellæ, suauolentes: herbaceo ac virente hæ conteguntur cortice; lignosum putamen subest, in quo nucleus continetur, tenui velatus cuticula, quadripartitò ferè diuisus, intermedia lignosa veluti membrana, cuius interior caro albida, dulcis, & ori grata est: recès quidem; arida enim oleosum ac rancidum quid subinde contrahit.

In agris secus vias ac semitas, pingui ac restibili solo Nux proficit, & in hortis: lætis gaudet collibus: aquosos non amat tractus.

Primo Vere folia ac vnà iuli erumpunt: Noces Augusto mense leguntur.

Ipsa arbor *κάρυα* appellatur: Latinis Nucis nomen & arbori & fructui commune est: Germanis *Nußbaum*: Belgis *Notboom* & *Notelaer*: Gallis *Noisier*: Hispanis *Nogueyra*: Anglis *Walnutte tree*: Bohemis *Wlasty wofech*.

Nucem Græci *κάρυον* vocant, & *κάρυον βασιλικόν*, id est, Nucem regiam: dicitur verò & Nux Iuglans, quasi Iouis glans, aut iuuans glans: & à quibusdam Persica nux: Germanis *Welschnuß* & *Baumnuß*: Brabantis *Oker noten* / *Walsche noten*: Itali *Noci*: Galli *Ngis*: Hispanis *Nuezes* & *Nous*: Anglis *Walnut*: Bohemis *Wlasty worech*.

Nucum

Nux iuglans.

Nux auellana, siue Corylus.

Nucum autem adhuc virentium recentes nuclei ori quidem grati sunt, frigidi exiguum habent, humidi verò imperfectè concocti non parum. Difficiliter concoquantur, parum alunt, ægrè descendunt.

Aridæ nuces excalfaciunt & reficcant, & magis quæ oleosæ ac rancidæ factæ sunt: ventriculo hæ valde inutiles, & præter quòd difficiliter concoquantur, bilem etiam adaugent; capitis item dolorem adferunt, & tussientibus ac pectori nocent. Cum Carycis autem & Ruta præsumptæ, lethalibus venenis aduerfari feruntur; & latos lumbricos largiùs esitata pellere. Cum Cepa, fale, & melle canis hominisque morfui imposita conueniunt. Commanducata verò ac imposita gangrenas, carbunculos, ægilopas, & alopecias celeriter, vt Dioscorides refert, sanant. Efficaciter & hoc præstat oleum ex ipsis exprellum, quod tenuium est partium, digerens ac excalfaciens.

Nuces integræ, priusquam lignosum induerit putamen, decerptæ, ac cum saccharo aut melle condita, ori ac palato gratæ sunt, aromaticum quid relipiunt, & propter exterioris corticis adstringendi potentiam, ventriculum etiam roborant; non tamen vt alimentum, sed vt medicamentum assumptæ.

Exterior Nucum virens cortex adstringendi eximiam vim obtinet: stomaticum medicamentum ex eius succo componere Galenus inuenit ac docuit, ad omnes oris inflàmationes vtilissimum.

Folia & prima germina aliquid adstrictionis, eodem auctore, possident; excellit tamen in ipsis sicca calidaque temperatura. Ad balnea, corporis que lotiones quidam recentiorum hæ adhibent, in quibus & digerendi, & sudores mouendi vim exercent.

De Nuce auellana, siue Corylo.

CAP. XXIIII.

CORYLVS crassis sæpenumerò caudicibus aut robustis fruticat stolonibus, qui hominis staturam frequenter multum superant, & in ramos sparguntur enodes, lentos, ac obsequiosos: folia lata sunt, maiora rugosioraque quàm Alni, marginibus serratim incisa, colore virentia, auersa parte albidiora: cortex tenuis est, radix crassa, alta, & robusta: oblongi tenues compactique iuli pro floribus dependent: nuces Iuglandibus multò minores calyci inhaerent calloso, herbacei coloris, extremis partibus fimbriatis, Rosarum alabastra propemodum referentibus: putamen læue & lignosum est: interior nucleus carne cõstat albida, dura solidaque, tenuis quem contegit membranula, quandoque rubicunda, sæpius candicans, sapore non ingratus.

Coryli frequenter in siluis ac in vliginosis incultis proueniunt: seruntur & in hortis, quarum Nuces

Nuces meliores sapidioresque, nucleo foris plerumque rubent.

Iuli primo quoque tempore erumpunt; nondum soluta hieme, qui Martio aut Aprili succedentibus foliis defluunt: Augusto mense maturæ carpuntur Nuces.

Frutex Latinis Corylus dicitur: Græcis verò *κάρυα ποντική*, id est, Nux Pontica: Germanis *Häselstrauch*: Belgis *Häselcr.*

Nux *κάρυα ποντική*, & *λεπτοκάρυον*, id est, Nux Pontica; tenuis Nux, parva Nux: nominatur verò & Nux Prænestina, Nux Heracleotica, & vulgò Nux auellana, quo nomine etiam Officinis innotuit: Germanis *Häselnuß*: Belgis *Häselnoten*: Italis *Nocciuole*, *Auellana*, *No-celle*: Gallis *Noisettes*, *Noiselles*: Hispanis *Auellanas*: Bohemis *Lyřkova Borech*.

Quæ autem harum cute rubent, satiuæ ac vrbanae Auellanae habentur, ac legitimæ Ponticae: Germanis *Ähornnuß*, & *Äothnuß*: Belgis *Roode Häselnoten* dictæ.

Aliæ verò albidæ, siluestres iudicantur.

Auellanae autem Nuces recentes nondumque resiccatae, humiditatis quoque excrementiæ nonnihil in se continent, cuius occasione flatulenta sunt. Concoctioni verò non modò recentes, sed & aridæ admodum rebelles sunt, essentia siquidem sunt terrestris & frigida, & densioris solidiorisque substantiæ, qua de causa & difficulter admodum descendunt: ventriculo quoque idcirco molestæ ipsum aggrauant.

Succus autem ex his, veluti ex Amygdalis, lacteus extractus valenter aluum adstringit, atque cœliacis & dysentericis hac ratione prodesse potest.

Iuli frigidi ac sicci, & similiter adstringentes: ventris quoque fluxiones sistunt.

De Pistaciis.

CAP. XXV.

Pistaciorum arbustum.

Pistacij ramulus cum fructu & corniculis.

ARBOR Pistacia ferens Terebintho similis est. Folia huius quàm Lentisci maiora, sed eodem modo composita, similiq̃ ordine disposita ac digesta, colore è viridi in luteum languescente. Fructus siue nuces racematim ex suis pediculis dependent, conorum Pini nucibus siue strobilis maiores, Amygdalis verò multò minores; exterius horum corium tenue ac virens est; putamen ligneum fragile & albicans; nucleus pulpa viret, sapore subamaro dulcis, ori gratus, nonnihilque odoratus.

ZZ

In

In Persia, Arabia, Syria, tum & apud Indos Pistacia nascuntur: iam verò & Italiae indigena facta sunt: Venetis enim, & Neapoli, ac alibi proueniunt.

Nucem autem hanc Graeci *πιστάκιον* vocitant, apud Athenæum, Nicander Colophonius in Theriacis *πιστάκιον* nominat:

Ψιτάκι ἀκρεμόνεος ἢ ἀμυγδαλέοισιν ὅμοια.

Possidonius *βιστάκιον*, alij *φιστάκιον*: Latini voces seruantes, & Pistacion, Bistacion, aut Phistacion dixerunt: Officinæ Fistic: Hispanis *Alhocigos*, & *Fisticos*: Italis *Pistacchi*.

Terebinthus Indica.

Theophrastus lib. 1111. De stirpium historia Pistaciorum arborem sub Terebinthi apud Indos nascentis nomine descripsisse videtur: in India siquidem Terebinthum esse tradit, aut Terebintho similem, quæ folio, ramis, ac reliquis Terebinthum æmuletur, sed fructu differens sit, quem Amygdalis similem facit. Et hanc in Baëtris esse, & fructus Amygdalis etiam suauitate præstantiores.

Pistaciorum autem nuclei non rarò veluti strobilón eduntur: temperati calidi ac humidi sunt: concoquantur non ita facile, sed multò quàm Nuces faciliùs: succi sunt boni, aliquantulum tamen crassi; alimenti corporibus conferunt non exiguum: extenuata reficiunt: vires reparant: phthisicis ac tabidis profunt: cruda pulmoni aut pectori inhaerentia concoquant, maturant & expurgant: iecur ab obstructionibus liberant: nephriticis quoque auxiliantur; renes etiam ab arenulis & calculis liberant, dolores eorum mulcent; vlcera leniunt, semen & libidinem augent.

De Nuce vesicaria.

CAP. XXVI.

Nux vesicaria.

Coulcoul.

HVMILIS arbor Nux vesicaria est, non rarò emissis aliquot à radice virgis fruticans: ligni materia albida & perquam dura ac solida est: cortice è viridi inalbicat: folia ex quinis ferè particularibus cohærent, per ambitus incisa, Sambuci æmula, sed minora, dilutiùs virentia, nec graueolentia: flores candidi racematim ex tenuibus pediculis dependent: folliculi succedunt vesicarum instar, in quibus crebrò duæ, quandoque vna tantummodò nux parua, Auellana minor, sed quàm Cicer Arietinum maior, putamine lignoso ac subruffo, pulpa interiore virescente, sapore in initio dulci, sed tandem nauseoso.

Loca amat inculta, neglecta, siluas, dumos, & sepimenta.

In Italia, Germania, Gallia, & alibi gignitur.

Flores Maius mensis, nuces præbent Augustus ac September.

Vulgo Germanorum *Vimpernûß*: hoc est Belgis *Vimpernoten*: Gallis *Nex coupe*: nonnullis Pistacium Germanicum: aliis Arbor vitis: Nucis vesicariæ appellatio nobis præ ceteris placuit. Matthiolus in Epistolis suis *Coulcoul* & *Hebulben* Turcorum cum hac conuenire sentit. Gulielmus *Quacelbenus* *Coulcoul* à quibusdam Constantinopoli in deliciis haberi affirmat,

præsertim quando recentes ex Ægypto aduehuntur. Vetus autem nomen hæc stirps non habet, nisi sit *Staphylodendron* Plinij, pro quo à recentioribus habetur. Meminit verò huius Plinius lib. xvi. cap. xvi.

Staphylodendron.

Est & trans Alpes, inquit, arbor, simillima Aceri albo materia, quæ vocatur *Staphylodendron*: fert siliquas, & in iis nucleos sapore nucis Auellanae.

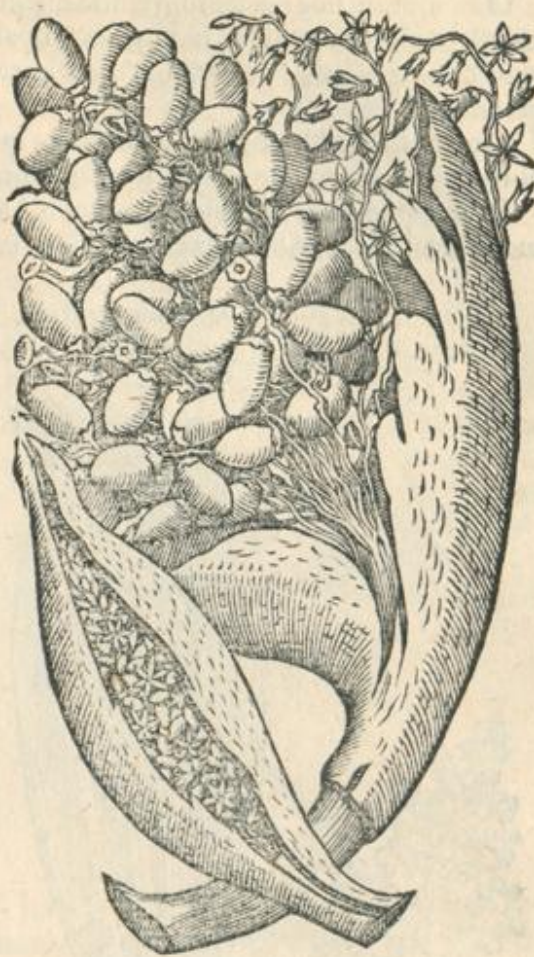
Ceterum nuces istæ humidæ sunt, superfluoque crudo humore redundant: atque idcirco & facile nauseam excitant, & ventriculû perturbant, vtpote quæ adstrictionis obtineant nihil, atque idcirco edules non habentur. Vsum verò in medicamentis nec vllû habent cõpertum.

De

De Palma. CAP. XXVII.

Palma.

Palmarum fructus & flores cum Elate.

PALMA procera admodum est arbor; caudice crasso & squamoso, ramos fastigio tantummodò promit, & quidem numerosos ac foliosos; foliis vestitos oblongis quali veluti Iridis. flores inuolucro quodam includuntur, quod inter ramos exit, quo tandem delihcente ac sese pandente, albi prodeunt, ex breuibus ac tenuibus pediculis, virgulis quibusdam adherentes: succedunt ab iisdem virgulis dependentes Palmulæ, forma tereti ac oblonga, dulces, & quandoque cum leui quadam austeritate, colore subruffæ; ossiculo intus duro ac oblongo, quod pro nucleo ac semine est.

In Africa ac Ægypto Palmæ frequentes sunt: earum autem quæ in Palæstina Syria præstantiores Palmulæ sunt: iudice Galeno.

Autumno Palmulæ maturefcunt, atque tunc decerpantur in Sole siccantur, vt commodiùs & transferri & conseruari queant.

Arbor φοίνιξ Græcis dicitur: Latinis Palma.

Fructus βάλανος φοινίκων, id est, Glans Palmarum, & vna dictione φοινικόβελανος: Latinis Palmula: Officinis Dactylus: Germanis Datteln: Belgis Davelen: Italis Dattoli: Gallis Dattes: Hispanis Tamaras, & Dattiles: Bohemis Dastyle. Palmularum autem dulciores, quales Palæstinae καρωται appellantur.

Inuolucrum siue tegumentum florum ac Palmularum σάθη, & à quibusdam ἐλάτη nominatur: à nonnullis verò & ipsorum florum ac fructuum rudimentum inuolucro contentum ἐλάτη vocatur, ab aliis verò βόρασος.

At Palmulæ qualescumque tandem omnes concoctu difficiles sunt, & capitis dolorem mouent: detiores quidem sicca & adstringentes, vt Ægyptiæ: molles verò humidæ & dulces, vt καρωται, innocentiores sunt. Succus autem qui à Palmulis in corpore generatur crassus omnino est, lentoris quoque quippiam obtinet. Celerrimè autem à talibus iecur obstruitur, præsertim inflammatione aut scirrho occupatum: lien quoque læditur ac offenditur. In regionibus trigidioribus enata Palmulæ, vbi integrè maturefcere nequeunt,

ZZ 2

si fre-

si frequentius edantur, crudis etiam humoribus corpus implent, & flatus gignunt.

Sicciores Palmulae, ut Dioscorides refert, sanguinem excreantibus, stomachicis ac dysentericis utiles sunt: cum Cotoneo & cerato cenanthino vesicae medentur malis impositae.

Caryotae pulmonis & arteriae asperitatem leniunt.

Osiculorum siue nucleorum cinis adstringendi, & simul emplasticam facultatem habet: contra oculorum pustulas, staphylomata, palpebrarum defluvia cum Nardo efficax est: cum vino *καρσάρκω μελι*, in ulceribus carnis excrescentias reprimat, atque ulcera ad cicatricem perducit.

Rami & folia adstrictionem eundem quoque obtinent, sed praecipue ipsa Elate, hoc est, florum involucrium: proinde ubi adstrictione opus est, his uti licet.

Extat compositio Diacalitheos in lib. De medic. secundum genera, quae cum Palmulae ramo, rudiculae loco, mouenda est, non alia de causa, quam ut adstrictionis aliquid inde accipiat.

De Chamarrhiphe.

CAP. XXVIII.

Chamarrhiphes.

PALMÆ sed humile genus Chamarrhiphes à Theophrasto habetur. Huic autem mox à radice germen quoddam erumpit cubitale, inferiore parte omnino crassum, superiore tenuius; à quo folia Palmæ similia, sed minora ac breuiora; à latere verò & coma erumpit, cum flosculis racematim coherentibus: germen verò istud, prius quam flores conspicui sunt, innumeris ferè membranaceis involucribus, circumsepta in se continet foliorum florumque rudimenta; utraque admodum candida, quæ secundis mensis cum exiguo sale & piperis eduntur, ori palatoque grata.

Nascuntur, ut Theophrastus tradit, in Creta, sed multò plures in Sicilia: iam verò & in maritimis quibusdam Italiæ reperiuntur, tum & in Hispaniæ nonnullis locis proueniunt: vnde Antuerpiam adferuntur.

Χαμαρρίφης à Theophrasto appellatur: à Neapolitanis *Cephaglione*: vulgò Palmites. Quod verò in medio ipsius germinis edule habetur, *ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος*: Latine Palmæ cerebrum dicitur.

Galenus Palmæ cerebrum ex differentibus partibus constare sentit; aquea videlicet quadam substantia tepida, & altera terrestri frigida: proinde humidum est, & cum adstrictione quadam refrigerans.

In cibo sumptum crudos humores ac flatus gignit: atque idcirco cum sale & pipere edibile est.

De Olea. CAP. XXIX.

OLEARVM quædam satiuæ ac vrbanae, alia siluestres.

1. Vrbanae siue satiuæ Oleæ prægrandes sæpissimè ac proceræ arbores sunt: ramis complurimis in latum amplumque diffusis: folia oblonga, angusta, dura subcandicant: flores racemosi albi: fructus siue baccæ oblongæ virent in initio, sed maturæ nigricant ac oleosæ sunt, nucleo interius duro.

2. Siluestres Oleæ humiliores ac minores sunt: rami harum aculeati: folia magnitudine cedunt satiuis: baccæ quandoque frequentiores dependent, sed minores, pauciorisque carnis.

Nascuntur satiuæ ac siluestres Oleæ in complurimis Italiæ, Galliæ, ac Hispaniæ locis, tum & circumuicinis insulis: amare feruntur loca maritima: plerique enim, ut Columella refert, existimant ultra miliarium sexagesimum à mari Oleam aut non viuere, aut non esse feracem.

Iunio

Olea.

Olea cum fructu ac flore.

Olea siluestris ramulus.

Iunio mense Oleæ omnes florent, decerpuntur Nouembri aut Decembri: vbi verò paululum resiccatæ fuerint, & rugas contraxerint, torcularibus subiiciuntur, & oleum ex ipsis addita aqua exprimitur. Quæ sale autem & muria condiendæ ac asseruandæ sunt, prius legi debent, & quidem antequam maturæ sint, dumque adhuc virent.

Ἐλαία, & ἔλαία ἡμερῶν Græcis appellatur, quæ fatiua ac vrbana Latinis Olea est: Germanis Delbaum: Belgis Olijboom: Italis *Oliuo domestico*: Gallis *Oliuier*: Hispanis *Oliuo*, & *Olinera*.

Bacca Oliua dicitur: Græcis verò etiam ἔλαία: Hispanis *Azeytuna*: Gallis & Belgis *Oliue*.

Oliuæ sale ac muria conditæ, Græcis ἀλμαδες, & κολυβάδες nominantur.

Siluestris Olea ἀγροελαία, ac etiam κόπυρος vocatur: à nonnullis ἔλαία Αἰθιοπική: Latinis Oleaster, Cotinus, Olea Æthiopica: Germanis Wilder Delbaum: Italis *Oliuo saluatico*: Hispanis *Azebuche*, *Azambulheyro*: Gallis *Oliuier sauuage*.

Oliuæ autem, quæ quidem ad eò maturæ sunt, vt sponte sua vel cadant, vel mox casuræ (quas *στυπτεῖς* appellant) moderatè calidæ ac humidæ sunt, exiguum tamen, si edantur, corpori præbent alimentum.

ZZ 3

Imma-

Immaturæ adstringunt ac resiccant.

Halmades siue muria asseruata, quæ & Colymbades, humentem nimium ventriculum resiccant & roborant, aduersus eius saluationem conducibiles: cibi fastidium tollunt, appetentiam excitant; alimentum verò ab his nullum, multò minùs probum expectandum.

Rami, folia, & germina Oliuarum refrigerant, resiccant, adstringunt; & potissimum silueltris: satiuæ vi ac facultate inferiora sunt, idcirco ad ocularia medicamenta, quæ adstringentia admisceri postulant, vttiliora, vt pote mitiora. Cohibent eadem, auctore Dioscoride, erysipelata, herpetas, epinyctidas, carbunculos, nomas, siue depascentia vlcera: crustas expurgant cum melle imposita; emundant verò & sordida: inflammationes & phlygthla cum melle imposita discutunt: amotam capitis cutem agglutinant: oris vlcibus commanducata medentur.

Succus & decoctum eisdem præbet effectus, succus verò etiam sanguinis eruptiones & muliebria profluua sistit.

Exprimitur succus tuis foliis, affusoque vino (quod præstat) aut aqua, siccatusque in sole, in pastillos digeritur.

Sudor è virenti ligno accenso profluens, lichenes, furfures, & scabiem illitu sanat.

Oleum ex maturis Oliuis, quales *στυπτείδες* dictæ, humectat ac modicè calfacit: ac tale quidem omnino dulcissimum quoque est: at *ωμοτελείς* & *ὀμφακίνοι* appellatum, ex immaturis videlicet Oliuis, quantum habet adstrictionis, tantumdem & frigiditatis.

Vetus Oleum quod ex dulci ac maturo inueterato tale redditum est, calidius vnà etiam factum est, & potentioribus ad digerendum viribus pollet: quod verò ex crudo confertur, quippiam adhuc adstrictionis conseruat, & mixtæ est facultatis, partim videlicet adstringentis, & partim discutientis; digerendi siquidem facultatem ætate contraxit, adstringendi à seipso retinuit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ

PEMPTADIS SEXTÆ

LIBER QVARTVS,

DE ARBORIBVS SILVESTRIBVS.

PRÆFATIO.

Quæ sint siluestres nobis Arborea, in præcedentis libri præfatione dictum est, nempe quarum fructus homini edendo non sunt: quæ verè siluestres ac à γειν, magna siquidem ex parte in siluis, aut aliis locis agrestibus proueniunt; neq; etiam cultura sic mitescunt, ut fructus esui idonei reddantur.

DE QVERCV. CAPVT I.

Quercus.

Quercus humilis.

GLANDIFERARVM arborum, quas Græci δρύες appellant, complura sunt genera: eius tamen quæ communiter δρύς, à Latinis Quercus, duo sunt: ἡμερῆς videlicet, quæ ἡμερῆς, & ἀγρία, quam Robur appellant: nam reliquæ δρύες propria nomina obtinent. veluti σπίνος, σέλλος, αἰγίλαψ, πλατύφυλλος, ἀλίφλοιος, quibus quandoque & φῆρος siue Fagus & ὄξυα annumerantur.

Hæmæris Quercus Robore siue αγρέλι Quercu sæpè humilior est, caudice tamen crassissimo, eo autem nec recto nec læui, sed detorto, multis ramis aliisque comoso. materies huic robusta, verùm infirmior quàm Fago; tractatu ad omnia opera quàm Roboris facilius; Glaus omnium maxima, & dulcis.

Siluestris Quercus non rarè in permagnam altitudinem assurgit, frequenter ingentium ramorum armamentis latissimè patet: caudices eius subinde admodum crassi, ambitu duas aut tres orgyas patentes: ramos amplissimos fundit, in plurimas alas diuisos: folia læuia sunt, durius-

ZZ 4

durius-

duriuscula, lata, oblonga, ambitu sinuosa, superna parte virétiora: Glandes oblongæ quidem, sed breuiores quàm Hemeridis; singulæ suis inhærent calycibus, foris asperiusculis, & membranaceo cortice conteguntur: interior nucleus ex duabus partibus componitur, veluti Fafelorum Eruiilorumque fructus, & Amygdala. Cortex nouellarum, ac veluti fruticantium, læuis, glaber, ad coria densanda utilis: veterum verò asper, crassus, durus & rimosus: interior ligni materies sufflaura, dura, ac solida, & quò vetustior, hoc quoque durior, exterior cortici proxima candida, facilè cariem sentit, præsertim si tempore non idoneo caesa arbor fuerit, radices & latè fundit Quercus, & partim in altum demittit, quibus firmiter inhæret.

Vix vllum solum Quercus respuit, nam & arido sterilique prouenit, lætiore tamen solo melius proficit: in collibus & montosis gignitur: ad plana etiam descendit. passim per Europæ prouincias obuia est Quercus, præsertim Robur: Hemeris siquidem nõ ita vulgaris est.

Siluestris autem in quibuidam regionibus altior, in aliis humilior euadit: nam in plerisque Hispaniæ prouinciis ad tantam, vt Clusius refert, altitudinem haud excrescit, quantam vel in Germania, vel in Belgio: adè verò & humilem Quercum quamdam haud procul Vlixipone à se repertam refert, vt pedem altitudine vix superet, quæ tamen & Glandem fert Roboris similem, sed calyci foris læuiori insidentem, quæ gustu admodum amara.

Folia Quercubus vt plurimum sub Autumni finem defluunt: quibusdam tota hieme, sed arida permanent, donec à nouis superuenientibus deturbentur, quod sub finem Aprilis in Germania accidit.

In agro Thurio quamdam Quercum Theophrastus esse inquit, quæ numquam folia demittit, & non cum aliis, sed post exortum Caniculæ germinet.

Glandes Autumno maturæ è calycibus decidunt, & non multò post ipsi calyces.

Cædendæ sunt Quercus ad ædificia vtilis futuræ Decembri aut Ianuario mense, & decrescente quidem Lunæ lumine. Si etenim incrementum Luna capiente succidatur Quercus, ligni materies citò cariosa fit, præsertim candida.

Quercus Græcis δρῦς, vt diximus, appellatur.

Quæ Glandem dulciorem & maiorem profert, ἡμερος est, quæ & ἡμερὶς nominatur: Latine Placida, vt Gaza vertit: potest satiua & urbana, aut etiam culta dici: nonnulli μύδιον quoque vocant: Macedones ἐτυμόδρυν aut ἐτυμόδρυνον, quasi dicas Veriquercum, interprete Gaza, aut verè Quercum.

Altera δρῦς ἀγρία: Latinis Robur dicitur & siluestris Quercus: vulgò Quercus: Italis Quercia: Hispanis Roble, aut Roure: Gallis Chesne: Germanis Eychenbaum: Belgis Eychensboom: Anglis Oite tree: Bohemis Dub.

Fructus Græcis βάλανος: Latinis Glans; Germanis Eychel: Belgis Eckel: Hispanis Bellotas: Italis Chiande: Bohemis Stalud appellatur. Sunt tamen & aliæ βάλανοι, sed quæ non simpliciter, verùm cum adiectione alterius vocis proferuntur: vt, Διὸς βάλανος, & Σαρδάνια βάλανος, Castanæ fructus: φοινικοβάλανος, Palmæ fructus.

Cauum cui Glans inhæret, Græcis ὀμφακίς appellatur, Paulo Ægineta lib. III. cap. XLII. ὀμφακίς. teste: ὀμφακίς, inquit, ἐστὶ τὸ κοίλον ὅθεν ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρῦος βάλανος: hoc est, Omphacis est cauum ex quo Glans quercina enascitur, Latinis Calyx Glandis: Officinis Cupula Glandis.

Quercus autem folia, cortices, Glandium calyces, Glandesque ipsæ vim habent valide adstringentem cum resiccandi tertio ordine potentia & nonnulla refrigeratione. Præstat autem reliquis (vt Galenus ait) membrana quæ cortici caudicis subest, & quæ fructus carnem conueltit. Ad fluxum muliebrem, supertuentes menses, sanguinis expuitiones, ventrisque fluores vtilia & commoda habentur: datur decoctum horum aut aridorum puluis: miscentur & pellis.

Glandes, si edantur, ægrè concoquuntur; alimenti homini quidem nihil, nisi fortassis crassum, crudum, & frigidum conferunt: sues his pinguescunt, & duram solidamque carnem colligunt.

De Galla, & pilula Quercus. CAP. II.

MVLTa præter Glandem proferre Quercum Theophrastus annotauit, quorum non omnia, sed præcipuè nota, ac in vsum recepta, nobis describenda: vt sunt Galla, Pilula, & Viscum.

Gallas autem ferunt singula glandiferarum genera, sed Hemeris & Robur Medicinæ vtilem, & ad coria densanda accommodam.

Duplex autem Dioscoridi & Galeno Galla est: vna paruula, solida, non perforata: altera maior, flauescens, foraminosa, & interiore parte laxior; vtraque rotunda, & pilulæ formam refert: & quædam exteriori superficie læuis, in aliis tubercula quædam exigua eminent.

Similis forma Gallæ est, quæ foliis absque pediculo quoque inhæret ac insidet, pilula siue sphaerula

Galla maior.

Galla minor.

sphærula dilutè virens, laxa, & aquosa, in cuius medio subinde aut musca aut vermiculus re- ^{Pilula}
peritur: quæ in calidis regionibus, in modum lævis parvæ Gallæ quandoque indurefcit, vt ^{Quercus.}
Theophrastus ait.

In ramulis tenuibus absque pediculo vt plurimum gignuntur Gallæ, quandoque, sed rarò, ab extremis virgulis dependent.

Apud Italos, Hispanos, atque Bohemos frequenter reperiuntur: in vtraque Germania raræ aut nullæ nascuntur; sed pilulæ in foliis in his regionibus facis frequentes.

Nascitur, inquit Plinius, Galla Sole de Geminis exeunte, erumpens noctu semper vniuersa. Galla autem Græcis κηκίς dicitur: Latinis, vt diximus, Galla: nomen Officinæ & Itali retinent: Germanis Gallapffel: Belgis Galnoten: Hispanis Agalla, Galha, & Bugalha: Gallis Noix de Galle: Bohemis Dubova kultura / Gallies.

Prior, quæ minor Græcis ὀμφακίς dicitur, non quòd immatura, sed acerba, admodum sit, Omphacij siue succi immaturæ vix instar. Differt ab hac Galla ὀμφακίς, quæ est, vt supra scripsimus, cauum Glandem continens.

Maiorem Galenus à rusticis appellari refert οἰνοκηκίδα, quasi vini Gallam: nonnulli legunt ὀνοκηκίδα, hoc est, asininam Gallam.

Theophrastus quoque duarum Gallarum meminit: vnam paruulam esse ait: alteram πικρόδη καὶ μαλαίαν, hoc est, piceam (alij resinofam) & nigram: Plinius nigram lib. xvi. capite VII. tradit diutius virere & crescere, vt interdum Mali compleat magnitudinem.

Quæ in foliis natum reperitur, σφαιρίον τῆς δρύος appellatur: Latine Pilula Quercus: plerique Gallam viridem, aut mollem Gallam: Germani Eychapffel: Brabanti Ercuen appeli.

At Galla Omphacitis, auctore Galeno, tertij in desiccandi, secundi in refrigerando est ordinis: admodum acerbum est medicamentum: partes languidas & laxas constringit contrahitque, veluti in carne excrescentias: fluxiones repercutit, ac resiccant strenuè ipsis resistens, præsertim ad gingiuas, tonsillas, aut vicinas oris partes decumbentes.

Alterà Galla desiccant & adstringit quoque, sed tantò minùs, quanto acerbæ qualitatis minùs est particeps. Decocta, trita, & cataplasmatibus modo ad sedis inflammationem & proci- dentiam vtiliter imponitur. Decoquitur in aqua, si modica adstrictione opus: in vino verò, præsertim acerbò, si vehementiore.

Denique

Denique Gallæ combustæ, sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, suntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate: carbonibus autem imponere ipsas oportet vsque dum vndequaque candeant: aceto & vino deinde extinguendæ.

Profunt verò Gallæ dysentericis & cœliacis cū vino aut aqua & impositæ & assumptæ, vel obsoniis additæ. In summa his vtendum ad resiccanda & adstringēda, quæ his opus habent.

Pilulæ quæ in foliis reperiuntur ad Gallarum facultatem accedunt, sed tamen ipsis multò infirmiores ac minis efficaces.

De Visco.

CAP. III.

Viscum.

CVBITI altitudinem Viscum non excedit, in latitudinē verò sese effundit, ramis multis, geniculatis, lentis, & lignosis, qui in multas alas diuiduntur, & cortice conuestiuntur dilutè admodum virente. Folia oblonga sunt, duriuscula, Buxi maioris foliis satis similia, attamen paulò longiora, circa genicula, post exiguos flosculos subluteos succedunt baccæ tres aut quatuor cohærentes, candidæ, transparentes, exiguo in medio semine nigro, quibus inest lentus admodum, viscidus, ac tenax succus: radices nullas profert, arborum enim ramis adhæret.

Nascitur autem non modò in Quercu, ac reliquis *spuâs* generibus, verùm & in Pomis, Pyris, Tiliis, Betulis, Salicibus, Mespilis, Cotoneis, & aliis: in terra satum non prodit, solius arboris comes est; nec nasci proditur, nisi semine per auis alicuius aluum reddito. Fertur, inquit Athenæus lib. ix. si *οὐράς* Visci semen comederit, super quacumque arbore ventrem exonerauerit, Viscum nasci.

Oenadem autem Latini interpretes Vinaginem nominant; quæ à nonnullis turdus existimatur, nam hæc Vinearum accola est.

Viscum semper viret, tam hieme quàm æstate: baccæ Autumno perficiuntur, tota hieme restant, esca futuræ nonnullis auibis, vt turdis, merulis, ac palumbis.

Ἰξία & *Ἰξία* Græcis, Latinis Viscum appellatur: Germanis *Mistel*: Belgis *Marenacien*:

Italis *Vischio*: Hispanis *Liga*: Portugallensibus *Visgo*.

Glutinum autem, quod ex baccis Visci conficitur, similiter Viscum & Ixia vocatur. Dicitur verò *Ἰξία* quoque Chamæleon albus, propter Viscum quod iuxta radices eius quandoque reperitur. Chamæleoni quoque nigro hæc vox inter nothas adscripta est. Refertur Ixia quoque lib. vi. à Dioscoride, & à Paulo Ægineta lib. v. inter deleteria & venenosa: quæ autem sit hæc venenosa & maligna Ixia, difficultate & ambiguitate non caret. Multi Chamæleonem nigrum esse volunt: alij glutinum esse, quod ex Visci acinis siue baccis confectum, qui Ixiam à Chamæleone nigro differentem haud temerè existimant.

Paulus siquidem Ægineta in enumeratione simplicium venenorum, lib. v. cap. xxx. Chamæleonis nigri primùm meminit; deinde paulò post Ixiæ. Cùm verò particulatim singula prosequitur, de Chamæleone nigro cap. xxxii. de Ixia verò, quæ & Vlophonon, cap. xlvi. agit, & vtrisque multùm differentia symptomata praua ostendit.

Dioscorides verò & ipse lib. vi. in censu simplicium venenorum, Chamæleonem nigrum priùs, deinde paulò post Ixiam reponit; tametsi de sola Ixia particulatim scripserit.

Ostendunt hæc Chamæleonem nigrum ab Ixia, quæ inter venenosa habetur, differre. Iam & Chamæleonem nigrum Viscum ferre, aut ita glutinosam & lentam habere substantiam, vt *Ἰξία* aut Viscum dici debeat aut queat, nusquam legitur.

Proinde Ixia inter venena relata, ex acinis siue baccis Visci glutinum est, quod cùm acre sit, linguæ inflammationem excitare potest, & tenaci ac læta suo substantia interanea ita congluti-

glutinare, simul contrahere ac concludere, vt excrementorum exitus ac descensus impediatur: quæ inter nocumenta Ixiæ referuntur.

Cum acrimonia autem viscum, id est, glutinum ex acinis confectum; calfacit; ex plurima etenim aërea & aquea, paucissima terrestri substantia, auctore Galeno, constat; nam acrimonia in eo amaritudinem superat: humores vehementer ex alto extrahit, nec eos tantum tenues, sed etiam crassiores, eosque diffundit ac digerit. Phymata, ait Dioscorides, parotidas, & alios abscessus cum resina ac pari cera maturat: cum thure vetera vlcera & malignos abscessus mollit: lienem cum calce aut gagate lapide, aut aslo coctum, & impositum minuit: cum Auripigmento aut sandaracha vngues extrahit: mixtum cum calce & vini fæce vim suam intendit.

Intrò autem assumptum istud viscum lethale est, & grauissima symptomata adfert: vehemens linguæ cum tumore inflammatio excitatur; mens mouetur; cordis vires, animusque recedunt.

— & ambo

In caco obstructi conuient ventre meatus

Potus atque cibi . status vbi carcere clausi

Dant strepitum, & circum spatium voluuntur iniquis:

Sic miserè afflictus vix tandem ducere presso

Ore potest animam.

vt in Alexipharmacis Nicander, interprete Gorrao.

Ligno in Quercu nati visci, pro amuleto aduersus comitalem morbum nonnulli vtuntur, & similiter contra sanguinis vndequaue eruptiones; sed exiguo, imò nullo cum fructu aut successu.

De Ilice coccum ferente, siue minore. CAP. IIII.

Ilex minor coccigera.

TAMETS I Theophrastus vnus tantummodò *κρίνου* siue Ilicis meminerit, duo tamen eius genera posteritas statuit: vnū Coccum ferens, alterum glandiferum tantum. Quod à Dioscoridis sententia haud alienum: Ilicem siquidem glandiferam lib. I. inter *σπύες* refert: alteram verò lib. IIII. sub titulo *κόκκου βαφικῆς* describit.

Coccum autem ferens Ilex quandoque vnico caudice arborefcens attollitur: sæpè fruticans plures à radice caules promit ramosos; circa quos folia oblonga, marginibus crenata, ad singulos angulos aculeata ac spinosa, minora non modò quàm Roboris, sed & quàm Ilicis glandiferæ, ramulis grana absque pediculis adhærent, colore primum albido, per maturitatem verò cineritio, Erulix magnitudine, in quibus exigui vermiculi gignuntur, qui immobiles initio, donec Soli expositi vi caloris prorepant, & aufugere conentur, sed à custodibus qui assident in linteo tantisper concutiuntur, donec exanimentur: glandem (si quando profert) pusillam gignit, calyce spinoso ac echinato inhærentem, gustu amaram. Alta, inquit Theophrastus, radice descendit.

In Gallia Narbonensi, ac eiusdem Prouincia, in Hispaniis quoque Ilex crescit, sed tamen non vbique Coccum gignit, sed iis potissimum quæ ad mediterraneum mare vergunt locis, & quæ Solis ardore torrentur, C. Clutio teste: neque illic perpetuò, sed tantisper quàm humiles frutices sunt; vbi enim adoleuerint & glandem fecerint, Coccum ferre desinunt. idcirco incolæ prægrandiores succidunt, vt iterum noui prodire cauliculi queant, qui Coccum adferant.

Petrus Bellonius in Singularium suorum libris in Palæstina, ac iuxta Lacum qui mare Tyberiadis dicitur, nasci Coccum baphicum refert, & in exiguis quidem arboribus prouenire: item & in Creta insula paruulas esse arbores Coccum ferentes, ex quo indigenæ locupletem prouentum accipiunt, qui cortices à pulpa siue vermiculis separant, atque hanc leui compressu in pilam efformatam, multò pluris quàm inanes exuuias, & veluti relictas granorum

vesiculas,

vesiculas, distrahunt; ad tincturam purpurei coloris, quem vulgò Scarlatum vocant, vtilem.

Méminit & huius Cocci Pausanias lib. x. atq; arborem, quæ hanc producit, haud magnam quoque ostendit, vtpote Rhamni magnitudine; & in Phocide quidem nasci, quæ Macedoniae prouincia est, iuxta Bœotos, haud procul à Parnasso monte.

Gignitur, inquit Plinius, in Galatia, Africa, Pisidia, & Cilicia.

Theophrastus *πεῖνον* arborem esse magnam, & Roboris modo assurgere, & quidem non vbique; sed si locum & solum adipiscatur idoneum, montibus propriam esse, & in planis haud nasci, quorum contrarium recentiorum obseruationes docent.

Ipsò Vere, spirantibus Fauoniis ac imbribus decidentibus, granula exigua circa ramulos, præsertim vbi in alios diuiduntur, apparere incipiunt: Iunio mense ad perfectionem veniunt vnà cum innatis vermiculis, qui calore Solis animati mox auolant, si non studio ac diligentia custodum sæpiùs concussi interimantur. Arbuscula siue frutex perpetua fronde ac coma viret: Glans serò admodum perficitur, noua veterem occupat: quamobrem biferam quidam existimant, auctore Theophrasto.

Frutici siue paruulæ arbori huic *πεῖνος*, Græcis nomen est: Latinis Ilex: recentiores Ilicem Coccigeram aut Cocciferam appellant: Hispani *Coscoia*: Dioscoridi *κόκκος βαφικῆ* dicitur, sed minùs propriè.

Granum autem, quod tingendo est, propriè *κόκκος βαφικῆ*: Latinis Coccus infectoria, aut Coccum infectorium: Plinio etiam Culculium, siue (vt plerique legunt) Quisquilium dicitur: idem & Scolecion nominari ait, quod in Asia & Africa nascitur; quia celerrimè in vermiculum mutetur: Arabes & Officinæ Chesmes & Kermes nomine agnoscunt. Hallucinantur qui Chesmes ab Infectorio Cocco differens esse opinantur: & circa radices alicuius herbæ veluti Pimpinellæ reperiri ac colligi. Itali Cocci granum, *Grano de tintori*: Hispani *Grana para tannir*, & *Grana de tintoreros*: Germani *Scharlachbeer*: Galli *Vermillon*, & *Graine escarlate*, & *Scarlatum* vocitant.

Glans siue fructus huius à nonnullis, Theophrastus ait, *ἀκυλον* dicitur.

Ceterùm Granum tinctorium adstringendi vim cum nonnulla amaritudine habet, citra acrimoniam ac morsum reficcat. Proinde, inquit Galenus, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læsiones impositum: cum aceto nonnulli, alij cum oxymelite terunt.

Aduersus superfluentes menses à recentioribus commendatur, & exhibetur. Refertur & inter ea quæ cordi profunt, & ipsum corroborare existimantur. Ab hoc celebris illa apud Arabes Medicos compositio Alkermes nomen accepit: quæ ad cordis affectus à multis probatur, tametsi non nisi ad melancholicorum purgationes præcipuè inuenta ac instituta. Id quod lapidis Cyanei, vulgò Lazuli, in abundè magna quantitate additio, euidenter ostendit: nam hic cum facultatem habeat deleteriam, & simul melancholici humoris expurgatricem, cordi per se prodesse nequit: profunt autem reliqua, quæ idcirco admixta, vt cor à Cyanei lapidis iniuria tuerentur, & malitiam ipsius reprimerent.

Commendatur autem hæc compositio ad cordis tremorem, palpitationemque & synopen: aduersus melancholicas affectiones, tristitiamque absque causa euidente: animum recreare & exhilarare fertur.

Aduersus melancholicos affectus, vanas imaginationes, suspiria, tristitias, & mœrores citra manifestam occasionem conuenit quidem, quòd melancholicos & atros humores expurget. Prodesse & hoc modo cordi potest, & animum hilariorem reddere, auferendo nempe causam quæ molesta est: sed alio modo cor debile aut malè affectum roborare non potest, nisi lapide Cyaneo prætermisso.

Idcirco qui hac compositione aduersus palpitationes, tremoresque cordis, animi defectiones, sed haudquaquam veluti expurgante medicamento vti instituit, prudenter & rectè faciet præmittendo lapidem Cyaneum: nam exiguo pondere aut parua quantitate hic assumptus, expurgare nequit, perturbare interim ventriculum potest, præter quòd acri sua qualitate ac deleteria potentia interna viscera (si frequenter sumatur) plurimum offendat: atque hoc modo plus mali quàm auxiliij conferat.

Deinde non necesse, imò non expediens est, vt in hanc compositionem addatur seta tincta in Chesmes, vt Officinæ loquuntur, nam seta hæc absque Auripigmento & aliis perniciosis additis non tingitur, quorum malignæ qualitates vnà cum colore succis communicantur; si fericum tinctum his incoquatur.

Cocci grana per se sumenda sunt, quæ sola succos tingere abundè poterunt, & suarum virium participes reddere: neque opus quoque est setam crudam vnà cum granis incoquere, vt plerique iudicant; omitti hæc potest, ad cordis enim roborationem nihil facit.

De

Confectio
Alkermes.

Lapis
Cyanei no-
cumenta.

De *Ilice glandifera*, siue maiore. CAP. V.

Ilex maior glandifera.

ILEX maior ad iustæ arboris altitudinem non rarò excrefcit, subinde Pyro magnitudine haud inferior, ramis aliarum glandiferarum more diffunditur: materies firma ac solida. Folia humilis ac tenellæ; per margines, ferè vti prioris, spinosa & aculeata; adultæ verò haudquaquam spinis horrèt; ambitu quidem nonnihil sed minùs quàm Roboris sinuosa, instar foliorum Suberis, sed maiora & latiora, quæ superius virentiora, inferius inalbicant. Glans calyci spinoso inhæret, Quernæ similis, quæ per maturitatem nonnullis locis nigricans est, nucleo intus candido, sapore haud ingrato.

Dependet ex huius ramis subinde tenuis & capillaceus muscus cineritij coloris.

Vestuntur Ilicibus in nonnullis regionibus nemora, colles, loca campestria, aut conualles: compluribus Hispaniæ regnis familiaris. In Narbonensi Gallia ac Prouincia etiam haud infrequens. In Italia quoque nascitur. Glandem verò vno loco maiorem ac grandio rem quàm sit Quercus; alio minorem ac breuiorem profert.

Omni anni tẽpore viret: Glâdes ferò ac tardè perficiuntur: florem racemosum flauescentem se Maio mense conspexisse Clusius scribit.

Græcis est *ωρίνος*: Latinis Ilex: Hispanis *Enzina*: Italis *Elice*: Gallis *Chesne verd*, & *Eoufe*: Allobrogibus *Eulfe*. Fructum Hispani *Bellota* aut *Abillota* nominant. Theophrastus hanc ar-

borem non *ωρίνος* sed *συλακη* appellare videtur: vnius siquidem Ilicis tantummodò meminit, coccum videlicet ferentis: altera verò non Ilicem, sed Smilacem ab Arcadibus vocari tradit. Est autem *συλαξ* vox *πολύσημος* siue multa significans. Inter Legumina est Smilax cognomento hortensis, quæ Dolichus & Phascolus quoque appellatur: Smilax aspera & læuis inter eas quæ sese aliis conuoluunt: Smilax item Dioscoridi est Latinis Taxus dicta.

De Smilace autè Theophrastus sic habet lib. III. Qui Arcadium incolunt, arborem quamdam Smilacem appellant: similis hæc Ilici est: folia eius haud aculeata, sed teneriora & longiora, plurimasque differentias habentia.

De hac Smilace etiam Plinius lib. XVI. cap. VI. Ilicis, inquit, duo genera: ex iis in Italia folio non multum ab Oleis distant, Smilaces à quibusdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquifoliz. In quibus verbis pro Oleis, rectius fortassis Suberis aut *φελλοις* erit reponendum: nam Oleæ folio neque est, neque à quoquam veterum hæc Ilicis species siue Smilax esse traditur: Suber autem, vt diximus, folio refert, quod Græcis *φελλος*.

Ceterum Ilicis folia refrigerandi ac reprimendi vim, veluti omnium glandiferarum, habent: tusa aut trita tumoribus œdematosi imposita profunt, & imbecilles partes corroborat.

Radici cortex cum aqua coctus vsque dum dissoluatur, nocteque tota impositus, capillos denigrat: prius cimolia terra purgatos, vt Dioscorides ait.

Glandem expeti, edi, ac in forum venalem inferri apud Salmanticenses, ac plerisque aliis Hispaniæ locis C. Clusius refert. Atque de hac Glande scripsisse potuit Plinius lib. XVI. cap. V. his verbis: Quin & hodieque per Hispanias fecundis mentis Glans infertur.

De Phello siue Subere. CAP. VI.

SUBER mediocris magnitudinis arbor est, Ilici similis; caudice tamen crassiore; *δληρό-πλαθος*, siue paucorum ramorum: folia plerumque maiora, latiora, rotundiora, per margines incisa & aculeata, quandoque verò longiora & acuminata. cortex crassus, admodum scaber, & rimosus, sponteque dehiscens, ac in fragmenta sese separans; quæ nisi tempestiue detrahantur, alteri subnascenti cortici cedunt; qui sublato vetere veluti colore aliquo oblitus insigniter rubet. Glans calice maiore, hispido, aspero, magisque echinato insidet, adstringens,

a a

& gustu

Smilax:

Plinij lo-
cus suspe-
ctus.

Phellos siue Suber.

& gustu multò quàm Iigna in-
gratior: vno loco maior, alte-
ro minor.

Nascitur in Aquitania tractu
Pyrenæis montibus vicino: est
verò & in Hispaniæ regnis fre-
quens, ab Aquitanico nonni-
hil differens, vt C. Clusius tra-
dit: gignitur & in Italia, ac in
agro quidem Pisano folio lon-
giore ac acuminatiore; in Ro-
mano verò solo, latiore, & per
margines serrato ac asperiore,
Matthiolo teste.

Perpetua fronde in Hispania
ac Italia viret: circa Pyrenæos
montes foliis hiberno tempo-
re exuitur. Quod & de *φελλῶ*
Theophrastus scribit: *Γίνεται*
μὲν ἐν Πυρρηνίᾳ ὀκείφουλλον. id
est: Nascitur quidē in Pyrrhe-
ne folio haud perpetuò virente.

Φελλῶς Græcis: Latinis Suber
dicitur: Gallis *Liege*: Italis *Su-
gato*: eadem & cortici apud hos
nomina: Hispani arborem *Al-
cornoque*: corticem verò *Corcha*
de Alcornoque vocant: vnde
Belgis *Coxti* dicitur, qui tamen
& ipsum *Ulothout* appellant.

Euidenter autem cortex iste

cum adstrictione resiccatur: tritus & cum aqua sumptus sanguinem vnde quaque fluentem re-
primit. Suber ex vinorum cadis, inquit Paulus, combustum, cinerem reddit siccando vehe-
mentissimum, qui medicinis ad dysenterias inscriptis admiscetur.

Est deinde ad multa Suber vtile. Vfus eius, inquit Plinius, ancoralibus maximè nauium,
piscantium huc tragulis, & cadorum obturamentis, præterea in hiberno feminarum calcea-
tu. Qui ætate adhuc nostra vsus perdurat; nam piscatores corticem hunc, reticulorum alis,
ne sidant, appendunt: & sutores soleas aduersus frigora hoc muniunt.

De Phellodry ex Theophrasto. CAP. VII.

INTER glandiferas arbores reponitur & Phellodrys dicta: hæc media quædam inter Ili-
cem & Robur apparet: materies eius mollior ac solutior quàm Ilicis, fuluio verò quàm
Quercus: fructum minorem quàm Ilex habet, minimis Glandibus similem, & dulciorem
quidem quàm Ilicis, amariorem verò quàm Quercus.

In Arcadia nascitur, & si Matthiolo credimus, in agro Senensi, & Comitatu S. Floræ
apud Italos.

Ex siluestribus perpetuò virentibus & hæc est.

Φελλόδρυ Arcades, inquit Theophrastus, appellant, & *θῆλυον φρίνον*, id est, Ilicem feminam
esse existimant: ideoque vbi Ilex non prouenit, hac ad plaustra similiaque vtuntur opera: La-
cedæmonij verò, Elij, & Doræ *ἀγρίαν*, id est, siluestrem (nempe Ilicem) nominant: nonnulli
non *ἀγρίαν*, sed *ἀερίαν* legunt: (est autem Aria siluestris quoque arbor, perpetuò virens.)
Itali, Matthiolo auctore, Phellodryn *Cerro sugato* vocant, quasi Cerri Suberem: dicitur
autem *Φελλόδρυς*, quasi Suberi Quercus. Plinius eandem cum Subere esse existimare videtur,
verba quæ de Phellodry Theophrastus habet ad *φέλλον* transferens, lib. XVI. cap. VIII. his
verbis: Sunt & qui feminam Ilicem vocent: atque vbi non nascitur Ilex, pro ea Subere vtan-
tur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem.

Glans huius *ἀκυλον* ἢ *ἀκυλος* etiam dicitur. Appellant, inquit Theophrastus, Ilicis & huius
fructum *ἀκυλον*.

De facultatibus ex veteribus quod adferamus non occurrit.

κρια.

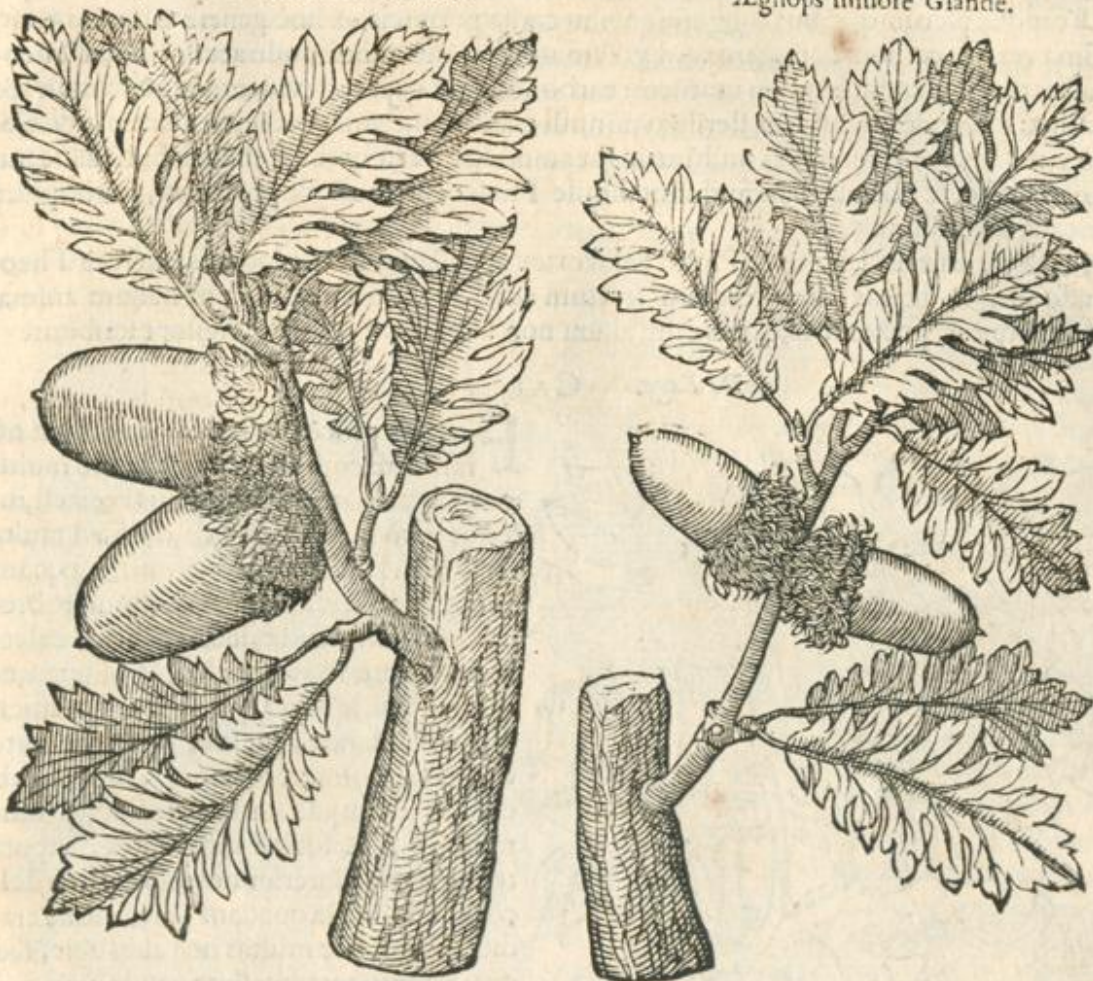
De

De *Aegilope*, ex *Plinio* & alijs.

CAP. VIII.

Aegilops siue *Cerris* maiore *Glande*.

Aegilops minore *Glande*.

Ex numero glandiferarum *δρυῶν*, *Aegilops* quoque est arbor procerā, caudice recto, excelso, ac læui, per longitudinem robustissimo, sed materia improba. Glans tristis, amara: echinatus asperque calyx, veluti *Castaneæ*: fert quoque & *Gallas Hemeridis* similes, sed læuiore ac inutiles.

Quod verò *φασκόν* (*Gaza penem*) appellant, *βεργχίσις* simile sola *Aegilops* producit, canum, muscosum, cubitali longitudine dependens, ceu villus lintei alicuius prolixus: nascitur id è cortice, non è furculo vnde *Glans*, nec ex *ὀφθαλμοῦ* siue *gemma*, sed à latere supernorum ramulorum.

Incultis autem amica *Aegilops*: raro non nisi in siluestribus reperitur: *Italiæ* magna ex parte incognita, vt *Plinius* refert. *Græcis ἀγίλωψ*: *Latinis Cerrus*. Meminit tamen & *Aegilops* & *Cerri* *Plinius*. Est verò & *ἀγύλωψ* inter frugum *Vitia*, quæ *Festuca* dicitur, multum ab arbore *Aegilope* differens.

Ex ramis dependens *Plinius Panum* nominat, lib. xvi. cap. vii. E glandiferis, inquit, sola quæ vocatur *Aegilops* fert panos arentes, muscoso villo, canos, non in cortice modò, verum & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta.

Nihil autem apud veteres de huius facultatibus scriptum reperitur.

De *Platyphyllo* siue *Latifolia* ex *Plinio*. CAP. IX.

Ab *Aegilope* proxima *Latifoliæ* proceritas est, & ipsa inter glandiferas *δρυές* referenda: sed materies ædificiis minùs utilis, quæ carbone dotata, *Vitiis* obnoxia est. *Glans* huic post *Quercus* gratissima: radix altè descendit: & si *Virgilio* credimus, *Æsculus* quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Non vbique, vt *Plinius* ait, nascitur.

A latitudine & magnitudine folij, *πλατύφυλλος*, ac *Latinis Latifolia* dicitur: eadem verò & *Latinis Æsculus* nuncupari censetur: de qua in *Odis Horatii*:

Nec rigida mollior Æsculo.

Dicata olim *Æsculus Ioui* fuit: nec de eius vsu aut facultatibus plura cognoscere contigit.

aa 2

De

Æsculus.

De Haliphloeo, siue Salsicortice, ex Plinio & Theophrasto. CAP. X.

HALIPHLOE OS altitudine non excellit: cui, vt Plinius ait, cortex crassissimus atque caudex plerumq; cauus fungosusque: nec alia putrescit ex hoc genere etiã cum viuit, pessima verò & carboni & materiae. Ad axes materiem eius tantummodo accommodã Theophrastus tradit, alioqui omnino inutilem: carbonem quoq; parum vtilem, quòd scintillet & transiliat: rarò eidẽ Glans, vt & sterilem nonnulli existiment: cum autẽ fert, amaram gignit, & adeò vitiosam, vt eã preter sues nullũ attingat animal; ac ne eã quidẽ, si aliud pabulũ habeant.

Gignit verò & Haliphloeos quiddam simile Phasco quem Ægilops profert, sed id ipsum nigricans & pusillum.

Ἀλίφλοιος Græcis, Latinis & Plinio Salsicortex appellatur: Macedonibus, auctore Theophrasto *ἄσπερις* dicitur; huius etenim fructum adeò ait vitiosum, vt eum nullum animal mandere queat, præter sues, & has cum alium non habeant. Quod de Ægilope scribitur.

De Fago. CAP. XI.

Fagus.

FAGVS procera arbor est, in orbem nõ rarò late comosa: caudice crasso multis ramis brachiato: cortex cuius læuis est, interior verò materies cãdida, dura, ad multa vtilis, folia lædia, tenuia, lata, minora quàm nigrae Populi: iuli minores quoque ac breuiore quàm Betulae, lutei. Fructus calyci includuntur foris hispido, & aliquantulum echini modo aspero, minus tamen quàm Castaneae, qui læui molliq; cute coniecti, colore & læuore Castaneis ab echinis exemptis similes, sed multo sunt minores, & formã differentes, vt pote triangulares: interior horum nucleus dulcis est, adiuncta quadam adstrictione: radices Fagus nec multas nec altas agit, sed quæ summo terræ cespite gaudeant.

Plana & cãpeltia Fagus amat: nascitur & in montosis, sed nonnihil humentibus.

Iuli cum foliis Aprili mense erumpunt, sed fructus Autumno demum maturatur.

Græcis est *φηγός*: Latinis Fagus: Germanis Buchbaum aut Buche: Belgis Buekenboom: Italis Faggi: Hispanis Haya, Faia, & Fax: Gallis Fau, aut Hestre: Anglis Beeche tree: Bohemis Duf.

Fructus, Nuces fagi: Græcis *βάλανοι τῆ φηγού*: Belgis Bueken noothens: Gallis Faine: Bohemis Dufwice dicuntur. Glandiferis autem arboribus Dioscorides Fagum annumerat, tametsi fructus Quernae Glandi nihil simile habeat.

Oxya.

Ad Fagi genus à nonnullis refertur, quæ *ὄξυν* à Theophrasto dicitur, à Gaza Sciscima. Arbor hæc est erecta, læuis, enodis, crassitudine & altitudine Abietis similitudinem referens: lignum eius *ὄξυν* siue benè coloratum, robustum, ac neruosum: cortex læuis: folium, crassum, *δυσίδης*, id est, dissectum, oblongius quàm Pyro, extremo aculeatum: radices neque multæ neque profundæ: fructus læuis *βαλανόδης* in echino, non tamen spinoso, sed læui, non hispido vt Castaneae, similis tamen illi dulcedine atque succo. Gignitur & in montibus. vtile lignum eius ad multa. Hucusque Theophrastus.

Ostrya.

Plinius & huius arboris meminit, sed sub Ostryae nomine (si modò non pro Ostrya legendum sit Oxya) lib. xlii. cap. xx. Gignit, inquit, (Græcia videlicet) arborem Ostryam, quam & Ostryam vocant, solitariam circa saxa aquosa similem Fraxinae cortice & ramis: foliis Pyri, paulò tamen longioribus crassioribusq; ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrent: semine Castaneae (perperam Hordeo) simili colore. materia est dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortefque miseræ.

Plinij locus emendatus.

Cete-

Ceterum ut ad Fagum redeat noster sermo, folia huius refrigerandi facultatem cum nonnulla adstrictione obtinent: inflammationibus omnibus incipientibus vtiliter imponuntur: commanducata labiorum asperitatibus & gingiuarum doloribus medentur.

Interiores fructus nuclei sapore cum leui adstrictione dulces, calidi quidem sunt ac humidi: feruntur renum ex calculo dolores si edantur mitigare; & ad calculorum ac aretiularum faciliorem exitum prodelle. Muribus autem hi gratissimi sunt, ac sciuris, quorum etiam prouentum augent. Saginantur & horum pastu porci; & alia quaedam animalia: delectantur his quoque turdi ac columbae.

Ligni autem cinerem ad vitri compositionem vtilem Petrus Crescentius scribit.

De Fraxino. CAP. XII.

Fraxinus.

ALTA & procera arbor Fraxinus quoque est: caudice assurgit recto, crassitudinis subinde haud exiguae; frequenter mediocri: cortice conregitur laui: lignum albidum est, laeue, durum, & tuberculatum: ramuli huius teneriores, recensque enati geniculis aliquot nodosi sunt, medullamque intus habent candidam & fungosam; sed vetustiores toti lignosi geniculis ac medulla carent. Folia oblonga, pennata ex copuluribus constant, ab vno pediculo siue costa, aut, ut Theophrastus, ἀφ' ἐνός μίσχου, coniugatim haerentibus, sibique inuicem ex aduerso positis; excepto extremo, vnico; quorum singularia oblonga, lata, Laurinis similia, nisi molliora, dilutiùs virentia, ac nequaquam odorata, & per circumferentiam leuiter serrata: à tenerioribus ramis iuxta foliorum exortum multae prodeunt simul dependentes, oblongae, angustae, planaeque veluti siliquae, volucrum nonnullorum linguis ferè assimiles, in quibus semen perficitur; quod gustu amaricans est: radices multae & sublimes.

Locis humentibus, veluti circa pratorum margines, aut fluuiorum ripas, melius Fraxinus proficit quam in siccis aut aridioribus.

Aprili mense in Germania ac Belgio folia & siliquae prodeunt: semen tamen non ante Autumnum maturitatem consequitur.

Arbor haec Graecis μελία dicta est: à nonnullis etià μίλτα: Latinis Fraxinus: Germanis Eschenbaum / Eschenholz / & Steynschén: Belgis

Esschen / Esschen boom: Italis Fraxino: Gallis Fresne: Hispanis Fresno: Fraxino, & Freixo: Anglis Ashe tree: Bohemis Besen.

Fructus siliquarum instar Officinae Linguam auis & Linguam passerinam vocitant: Graecè ὀρνιθόγλωσσον quis dixerit: sunt tamen qui velint Orneoglossum dici: alij Ornum ipsam Orneoglossum faciunt.

Facultatem autem Fraxini folia & cortex cum moderato calore efficaciter resiccantem habent: semen calidum ac siccum est ordine secundo.

Foliorum succus, aut ipsa folia imposita, aut ex vino assumpta viperarum morsibus ac ictibus resistunt, ut Dioscorides ait. Tanta autem est huius arboris contra serpentes vis, ut ne matutinas occidentesve umbras, quam sint longissimae, arboris eius, serpens attingat, adeoque ipsam procul fugiat: ut Plinius lib. XVI. cap. XIII. Idem verò ait Fraxini frondibus circumseptum serpentem, citius in ignem proximum, si adsit, abiturum, quam ad Fraxini frondem accessurum: & praeterea florere Fraxinum prius quam serpentes appareant; nec prius demittere folia, quam hi conditi sunt.

Experti, inquit, prodimus: si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quam in Fraxinum fugere serpentem. Mira naturae benignitas, prius quam haec prodeant florere Fraxinum, nec ante conditas folia demittere.

Vtraque, hoc est, folia & cortex ventrem feruntur adstringere, & cum aceto & aqua decocta ventriculo imposita vomitum sistere.

Semen quod folliculis eius inest medetur iocinoris ac lateris doloribus ex causa frigida cum vino: aquam quæ cutim subit educit: urinam cit: fertur & Veneris esse incitamentum, præsertim vnâ cum Pistaciis ac Pini nucleis assumptum.

Ligni materies est ad plurima utilis, Homeri præconio & Achillis hasta, vt Plinius ait, nobilitata. Eius verò *τορνδομελία* siue ramenta potu perniciem adferre tradunt, Dioscorides ait. Corticis cinis ex aqua illitus lepras curat, Plinio auctore.

De Orno. CAP. XIII.

Ornus.

ORNVS & arbor quidem subinde magna est, & Fraxino similis, eiusq; altera species, sed humilior. folia ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, vnoque eminente, constant, veluti Fraxini; sed minus dilutè virentibus, mollioribus, ac nonnihil pilosis, per ambitum profundius serratis, instar Sorbi: cortex mediocriter læuis est, interior ligni substantia minus crispa, coloratior, sed non minus dura: flores in umbellis albi & odorati: baccæ initiò virent, maturæ rubent, gustu insuaues, ac sapore ingrata.

In præaltis & asperis montibus Ornus gignitur, atque his gaudet: ad plana non, aut rarò admodum descendit; in quibus agrè quoque adolefcit, fruticis tantummodò, non arboris speciem referens.

Maiò mense & folia redeunt & flores vigent: Autumno verò baccæ ad maturitatem perueniunt.

Ornum hanc arborem Latini nominant, & non rarò siluestrem Fraxinum: & Fraxini quoque species est. Græci siquidem, vt non modò Plinius scribit, sed & Theophrastus, duo Fraxini genera fecere: vnum altum atque procerum, alterum humilior: alta autem & procera, Fraxinus vulgaris est; hu milior verò Ornus, quæ & *ὄρενή μελία*, siue montana

Βουμελία. Fraxinus, quia montibus propria: velut altera *πεδωνή* siue campestris vocatur, quæ & *βουμελία*, siue (vt Gaza) Bubula Fraxinus, sed rectius magna dicitur Fraxinus. Particula enim *βοῦ*, intentionis nota, solet magnis præponi: sic *βουλιμία*, aut *βουλίμος* magnam significant famem, & *βουμελία*, Fraxinum magnam. Nominatur verò Ornus Germanis *Waltbaum*: Belgis *Dauereffchen*, nonnullis *Qualita*: Gallis *tresne sauvage*: Bohemis *Šabr*. Matthiolus hanc Sorbum siluestrem facit.

De facultatibus autem vel foliorum, vel corticis, aut etiam baccarum, vt nihil apud veteres extat, sic & à recentioribus nihil compertum. Plinius verò Ornum facultatibus similem Fraxino facere videtur; lib. siquidem xvi. cap. xiiii. vbi de vtraque Fraxino scribit, campestem crispam esse tradit, montanam spissam; mox hæc subdit: Folia earum iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua Græci prodidère. Quæ quidem de Taxo veteres scripsere, non autem de Fraxino. Fefellit Plinium vocum *μυλου* ac *μελιας* affinitas: *μυλος* Taxus est, *μελία* Fraxinus sic vt Fraxino perniciosam illam facultatè perperam tribuerit, quæ Taxi est.

Plinij error.

*Symphor-
iani la-
psus.*

Lapsus est & in Orni historia Benedictus Curtius Symphorianus, cum ex Virgilij Georgicis Ornum Pyri flore esse existimat: ex ipso siquidem Virgilij carmine nequaquam hoc rectè colligi potest; agit siquidem non de formis arborum, sed de imitatione nonnullarum in alias dissimiles ac natura differentes, veluti Nucis in Arbutum, Mali in Platanum, Fagi in Castaneam: Pyri in Ornum: Quercus in Ulmum. Atque hoc modo Platanum scribit pomiferam, Fagos Castaneam ferre, Ornum incanescere Pyri flore, &c. vt ex ipsis Virgilij verbis manifestissimum est, quæ sic habent Georgicón secundo;

Infertur verò ex sæu nucis Arbutus horrida,

E

Et steriles Platani Malos gessere valentes,

Castanea Fagos: Ornus incanuit albo

Flore Pyri, glandemq, sues fregere sub Ulmis.

De Populo. CAP. XIII.

Populus alba.

POPULI duæ sunt: alba, & nigra: Pli-
nius tertiam annumerat Libycam;
Theophrastus verò *καρυδὴ* dictam.

Alba Populus perquam facilis auctu
arbor est, citò in altitudinem assurgit, su-
perius ramosa: caudicis cortex læuis est,
ramulorum verò etiam albicans: lignum
candidum facile finditur. Folia lata pro-
fundius incisa ac angulosa, Vitigineis fe-
re similia, sed multò minora, superiore
parte læuia, glabra, ac virentia; auersa ve-
rò albida, ac lanuginosa: iuli oblongi,
papposi, initio purpurascens: radices in
diuersa tendunt, summo terræ cespiti
subsunt, nec altius demittuntur: atque
idcirco validiore vento has arbores sub-
ueri non raro accidit.

Nigra Populus proceritate alba non
est inferior, subinde verò & excellior,
frequenter ramosior, non raro crassioris
caudicis: cortex eius læuis similiter est,
sed ligni materia durior, flauior, ac mi-
nus albida, neruosior, ac difficilius findi-
tur: prima huius germina futurorumque
foliorum rudimenta oblonga, hordea-
ceo grano maiora, pingue oleosum ac re-
sinosum quiddam continent digitis ad-
hærescens, colore flauo ad luteum acce-
dens, odore suauis gratum, quod maiori-
bus factis & in folia iam abeuntibus perit.

folium autem non angulosum, sed instar priorum Hederæ foliorum latum & acuminatum,
per ambitum verò nonnihil crenatum, colore virens, læue ac resplendens, longo tenuique
pediculo appensum, quamobrem ventis concussum strepitum exhibet: profert hæc & iulos,
ac deinde post hos oblongum veluti racemum, vuæ oblongioris speciem exhibentem, cui
baccæ adhærent rotundæ, quæ vbi maturuere, in papposam vanescunt lanuginem: radix
huius altius descendit, & firmius hæret.

Tertia Populus non multò minus quàm priores excelsa & procera est: cortex ac ligni ma-
teries ad nigrae similitudinem accedunt: iuli longiores ac nigriores, folia quoque nigriora ac
duriora, subrotunda, marginibus profundius incisa, quæ è longioribus pediculis dependen-
tia continuo ferè mouentur, atque inter se collisa crepitant, cælo etiam tranquillo ac sudo,
vel quàm minimum ventoso: radices huius firmiores, profundius quàm albæ descendunt.

Lucos, aquosa, & palustria Populi amant, stagnis gaudent, lætiores circa amnes nascun-
tur, ac præsertim alba.

Inter primas Populus germinat: præcedit reliquas nigra, cuius prima germina tunc colli-
genda, cum in ipsis resinosis liquor reperitur, quod subinde circa æquinoctij tempus, aut
paulò post contingit.

Populus alba Græcis *Λαύη* nominatur: Latinè verò à nonnullis Farfarus, vt à Plauto in
Penulo:

viscum legioni dedi
Fundâsque: eos prosternebam vt folia Farfari.

Germanis est *Popelbaum* / *Weiß Alberbaum* / *Weiß Popelweyden*: Belgis *Abeelboom* / quam
Grammatici perperam Abietem interpretantur: Italis *Popolo bianco*: Hispanis *Alamo blan-*
co, & *Ameyro*: Gallis *Peuplier blanc*: Bohemis *Čopel*.

Altera species Græcis *ἀργεῖος*: Latinis Populus nigra: Petro Crescentio Albarus: Ger-
manis *Aspen*: Belgis *Populiet* / & *Popetaer*: Italis *Popolo nero*: Gallis *Peuplier noir*: Hispanis
Alamo nigrilho: Anglis *Aspe* / vel *Poplar tree*.

Populus nigra.

Populus Lybica.

Primum illud erumpens germen, cuius in Medicina vsus, Officinæ Oculos Populi appellant: alij malunt Gemmam Populi dicere: Græcorum quidam *αἴσμα* appellant. vnde erroris occasionem acceperunt, qui non prima illa germina resinosa, sed racematim coherentia granula, in compositione vnguenti ex Populo assumenda temerè existimant; in quibus nihil resinosum. Græci certè non aliud quàm quod resinosum est, accipi volunt, licet fortassis hoc ipsum haud proprio nomine expriment. *Πολλὸν*, Paulus Ægineta lib. VII. ait, *αἴσι τὸ αἴσμα, ἔστι πρηνή*: id est, multa circa semen resina existit.

Error quomundam notatur.

In non minore autem versantur errore, qui Poëtarum fabulis addicti, Succinum ex Populi lachrymis in Padum defluentibus coire ac durari credunt. Neque enim ex Populi liquore, sed ex alio concrefcit: neque in Pado, sed in littore Borussico, Germanici siue Balthici maris Succinum colligitur.

Succinum.

3.

Tertia autem Populus Tremula à quibusdam cognominatur, voce à Gallis mutuata, quibus *Tremble* dicitur: Belgis à crepitu ac strepitu foliorum nomen quoque accepit, qui *hates* iter ipsam nominant. Existimatur verò hæc esse à Plinio Libyca dicta, & à Theophrasto *καρκε*, quam Gaza montanam Populum vocat.

1.

Ceterum alba Populus absterforiæ est facultatis, inquit Galenus, & temperaturæ mistæ, ex aquea tepida & terrena extenuata essentia.

Cortex, Dioscoride auctore, vnciæ (aut vt alij, & rectiùs, denarij) pondere ischiadicis prodest, & aduersus vrinæ stillicidium. Ischiadicis verò hunc corticem vtilem scribit & Q. Sorenius Sammonicus:

Sæpius occultus victa coxendice morbus

Perfurit, & gressus diro languore moratur:

Populus alba dabit medicos ac cortice potus.

Fertur verò & idem cortex sterilitatem facere cum Muli rene potus, quod & folia post purgationes sumpta posse existimantur: foliorum tepens succus aurium dolori infillatus succurrit.

Populi verò nigre resina, quæ primis inest germinibus siue Oculis dictis, calida ac sicca, partium tenuium, attenuandi ac molliendi facultatem obtinet: acopis & malagmatis commodè admiscetur.

Folia

Folia similem quodammodo facultatem habent, sed ad omnia infirmiore, Galeni sententia. Cum aceto hæc trita magna utilitate podagricis doloribus imponi, Dioscorides tradit. Semen, hoc est, prima germina, ut ante ostendimus, ex aceto potum comitialibus utile esse, idem auctor est. Fit ex Populi oculis unguentum Officinis notissimum: docet verò & oleum ex his conficere Paulus Ægineta, quod Ægyrinum dicitur.

De Ulmo. CAP. XV.

Ulmus.

INTER proceras & altas arbores & Ulmus est, ab imo ferè frequenter ramosa: crassi, scabri, ac rimosi exteriores caudicis cortices sunt; lenti verò & flexibiles, qui subsunt, veluti & ramulorum, qui non minus quàm Tiliæ obsequiosi ac flexu inuicti sunt: ligni substantia solida ac sufflata: folia lata, indiuisa, rugosa, venosa, longiora quàm Pyri, ambitu crenata, quadrupedum nonnullorum animantium, ac præcipue bouum, pabulo grata, in quibus folliculi superiore parte eminentes gignuntur, præter exiguos veluti culices, & liquorem continentes lentum ac viscosum, qui quandoque Solis caloribus induratus gummi instar concrefcit: semen planum, rotundum, tenue, membranofum, maius quàm Attriplicis, quod inter folia ac sub ipsis latitat: radix non in altum dimittitur, sed per obliquum spargitur.

Loca amat plana ac campeltria, lætumque ac humidum solum: iuxta fluenta, vel scrobes aquas habentes feliciter gignitur, & facile in altitudinem assurgit.

Huic autè non multum dissimilis & alia quedam præalta quoque ac proceras arbor nascitur, cuius lignosa materies multò durior est, & ad opera idcirco usurpatur quæ pondus ac vim sustinent: ut sunt Cochleæ & molendinorum

rotæ. Folia huius rugosa similiter & ambitu serrata existunt, veluti prioris, sed longiora & auersa parte læuora, dilutiùs virentia, quæ ubi resiccata fuerint gratù olent: ab his verò nulli exeunt aut nascuntur folliculi, & bubus eadem minus grata sunt: semen prioris fatis simile.

In densis siluis, locis montosis ac arduis hoc genus prouenit, veluti in Arduenna silua ac Sonia in Brabantia dicta, olim Arduennæ parte, in quibus hæc arbor frequens reperitur.

Erumpunt vtriusque folia sub finem Aprilis aut circa Maij initiù in Belgio quidem: eodem tempore & semen non modò prodit, sed & perficitur, ac vento mox abripitur & decidit, quod inutile habetur. Nemo enim, ut Columella ait, Ulmos ex semine ferit, sed ex sobolibus.

Liquor & folliculus Iunio mensè colligi potest, priusquam densari incipiat.

Ulmum Græci *Πελέα* nominant: Germani *Nüstholtz* / *Nüsterbaum* / *Bunerbbaum*: Belgæ *Olmen*: Galli *Orme*: Itali *Olmo*: Hispani *Ulmo*: Angli *Elm tree*: Bohemi *Šiliv*.

Semen à Plinio ac Columella *Samera* dicitur.

Vermiculi qui inter folliculos cum liquore reperiuntur, Græcis *κνίπες*: Latinis *Culices* ac *Muliones* vocantur.

Et prior quidem harum ea est, quam Theophrastus simpliciter ac citra adiectiuum *Πελέαν* appellat: duo siquidem huic genera sunt, vnum *ὄρενΠελέα*, alterum *Πελέα*. Eadem verò & *Atinia* Columellæ, siue Gallica *Ulmus*. Nam & hic duo Ulmi genera facit, Gallicum, & vernaculum: Illud, inquit, *Atinia*, hoc nostras dicitur. *Atiniam* siquidè lætiorem ac proceriorem esse, frondemque iucundiorem bubus præbere, quàm aliam; quod de priore quoque scripsimus.

Altera *Ulmus ὄρενΠελέα* Theophrasto est, quam Gaza *Montium* interpretatur: *Columellæ* verò vernacula ac nostras dicitur, id est, Italica: Belgis hæc *Uerseler*: & quibusdam locis *Deerenteer* nuncupatur.

Plinius lib. xvi. cap. xvii. quatuor Ulmi genera refert: sed *Atiniam* & Gallicam tamquam differentes pro duobus numerat, quæ *Columellæ* vnum idemque sunt genus: tertium nostratrem sibi ac *Columellæ* dictam facit: quartum genus addit siluestrem *Ulmum*, cuius nec *Columella* nec *Theophrastus* meminerunt.

Ulmi

Vlmi autem prioris folia & cortex cum moderato calore absterfionem non obscuram obtinent: lentum ac viscidum quid in mandendo habent.

Vulnera folia glutinant: idem & cortex fasciæ modo ipsis impositus ac circumligatus. ad lepras cum aceto trita faciunt & folia. Crassiozem corticem vncie pondò cum vino aut aqua potum pituitam detrahete Dioscorides refert.

Humor in folliculis repertus absterforius est, atque vnà conglutinans: illitus cuti nitorem inducit, faciei que maculas delet, vulnera recentia consolidat, curat & enterocœlas non inueteratas cum splenio impositus, ligatura rectè adhibita.

De Tilia. CAP. XVI.

Tilia.

DVVM generum Tilia est: mas, & femina. Tilia femina, vulgò nota, & magna arbor est: multis & oblongis ramis in latitudinem amplam sese facillè diffundens: caudices crassi sunt: cortex læuis, foris subnigricans, sed interius ex luteo inalbicans, lentus, flexibilis, admodum obsequiosus, ex quo & funes, & chordæ conficiuntur, ac alia quædam texuntur. interior materia læuis, non dura, enodis, & inalbicans, ex qua carbones confiunt, quorum ad pulueris eius compositionem vsus, quo bombardæ & bellica implentur tormenta: folia læuia, splendentia, lata, acuminata, Hederæ non angulosis ferè similia, sed dilutiùs virentia, & per margines incisa. Flosculi racematim aut umbellatim potiùs, in longis cohærent pediculis, qui à quibusdam veluti angustis & albicantibus foliis exeunt. Semen in rotundis folliculis baccarum Hederæ magnitudine nigricans, spontè vbi maturuerit excidit: radices in profundum descendunt, ac in latitudinem simul ex-patiantur.

Tilia mas, non minor aut minùs in amplitudinem diffusa est quàm femina: cortices lenti ac obsequiosè similiter sunt, & ad funes conficiendos idonei, sed tamen paulò duriores ac fragiliores. lignum durius, nodosius, & ex luteo coloratius, Vlmi satis simile: folia lata, haudquaquam læuia, sed asperiora, propemodum veluti Vlmi, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adeò rarò profert, vt sterilis & nec vllum facere

existimetur. Est autem hic planus, rotundus, & vti maioris Thlaspius in farctus, cohærent que plures è longiusculis pediculis racematim.

Pingue lærum que solum Tiliæ requirunt: in stercoreto optimè proficiunt: in arido ægrè adolefcunt: gignuntur quandoque, sed rarò, in siluis.

Flores femina Maio mense adfert: fructù verò maturù Septembri mense, aut paulò priùs.

Ruellij
error.

Tiliam Græci *φιλύεαν* nominant, quæ differens à *φιλύρεα* est: Ruellius perperam *φιλύρεαν* Latine Tiliam interpretatus est. Dicitur autè Tilia Germanis *Linden* & *Lindenbaum*: Belgis *Linde* & *Lindenboom*: Italis *Tilia*: Hispanis *Teia*: Gallis *Tilet*: Angli *Linden tree*: Bohemis *Lypa*.

Marem, Belgarum nonnulli patria voce *Ueline* appellant.

Error quo-
rundam.

Falluntur autem non parùm, qui Vlmu, aut huic cum folliculis in foliis similem pro Tilia mareicone exprimunt ac exhibent.

Tiliæ autem folia & cortex resiccandi quamdam vim habent, & vnà repellendi. Folia in aqua decocta oris pustulas resiccant ac sanant ore ex hac colluto: tumores etiam pedum reprimere feruntur, cum aqua decocta, & emplastri modo imposita.

Flores calidi sunt ac sicci, & partium admodum tenuium: aduersus capitis ex caussa frigida dolores, vertigines, apoplexiam, ac etiam morbum comitalem, à quibusdam commendantur: & non modò ipsi flores, sed & ex ipsis stillatitius liquor.

Tiliæ folia, Theophrastus ait, prædulcia, & plerisque animalibus pabulo: fructus mandi à nullo potest.

De

De Alno. CAP. XVII.

Alnus.

Betula.

Non minus quam præcedentes alta ac procera Alnus est: caudice assurgit mediocris crassitudinis rectæ: cortex eius scaber, fragilis, nigricans, ad cortij aliorumque tincturas utilis: lignum subrubet, molle, ac tractabile; quod extra aquas non diu incorruptum durat; sub ipsis verò aquis, ac in aquosis ad æternitatem immortale, ædificiorum fundamenta ac immania structurarum pondera sustinet: multa certè ædificia ex Alno palos subditos habent. Folia autem Alni, Pyri foliis maiora rugosioraque ad Colurna accedunt, per circumferentiam similiter crenata, tactu glutinosa: iulos quales Betula pro floribus emittit: oblongum est & ex multis squamulis compactum quod pro fructu habetur, quibus dehiscetibus semen excidit.

In aquosis nascitur, ac in humidis & paludosis siluis, nec alibi proficit.

Iuli Vere erumpunt; semen Autumno excidit.

Græcis κλίνδρον nominatur: Latinis Alnus: Petro Crescentio Amedanus: Germanis Erlenbaum & Elterbaum: Belgis Elsen & Elsenboom: Italis Alno: Gallis Aulne: Bohemis Wolffe.

Ceterum Alni cortex refrigerantem ac adstringentem cum siccitate facultatem obtinet. Incipientibus inflammationibus vtiliter imponi possunt. Conducunt quoque ad oris & tonsillarum inflammationes ac tumores, veluti nucum Juglandium cortices.

De Betula. CAP. XVIII.

BETULA sæpè ad mediocris arboris altitudinem excrescit; quandoque humilior fruticosa magis: cortex eius exterior caudicem conuestiens crassus, scaber, albidus, ac rimosus; qui verò huic subest interior, tenuis admodum, lævis, atque instar membranæ pellucidus: crassiorum ramulorum cortices inalbicant quoque, sed minimorum non ita, qui puniceo, qualis est Castaneæ echino exemptæ color, resplendēt, qui ferè deorsum reclinati ex arbore dependent, veluti iulorum aut foliorum pondere grauati: ligni materia alba est, similiter & ramulorum, qui & adeò læti ac flexibiles, vt ad circulos vafarios non minus vtilis sint, vel etiam vtiliores habeantur, quam Saligni rami: folia lata, acuminata, & per margines incisa, minora quam Fagi, læuioraque ac virētiora. Iuli oblongi sunt, in quibus quod semē existimatur, gignitur, quod dehiscētibus per ætatem iulis effluit.

In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac siluis,

Acer maior.

Acer minor.

filuís, tum & alibi gignitur: & quandoque in arenosis ac aridissimis, veluti in Brabantia Campania, quibusdam locis adeò sterilibus, vt ne herbam quidem producant, in quibus tamen Betula viget ac crescit.

Iuli primo tempore prodeunt: deinde folia Aprili mense aut paulò serius.

Nominatur hæc arbor Græcè à Theophrasto *σημύδα*: à nonnullis *σημύς*: ab aliis *σημύς*: Latinis *Betula*: non desunt verò & qui per duplex // *Betulla* scribant, veluti quædam Plinij exemplaria habet: Germanis *Birckenbaum*: Belgis *Berckenboô*: Italis *Betula*: Tridétinis *Beddollo*: Gallis *Bouleau*: Bohemis *Bryza*.

De medico autem vsu *Betulae* vel partium eius, nihil vel apud veteres, vel recentiores extat.

Gallica hæc arbor, inquit Plinius lib. xvi. cap. xviii. mirabili candore atq; tenuitate terribilis Magistratum virgis: nam ex ea olim contabant fascis magistratum. hac verò ætate, pueros quoque pædagogi ac parentes virgis ex *Betula* terrent.

De *Acere* & *Carpino*. CAP. XIX.

ACERIS species tres sunt: vna maior, altera minor, tertia *Carpinus* dicta.

Maiores speciosa ac procera arbor est: cortice mediocriter læui: materia interiore tenera ac tractabili: ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, angulosa, vitigineis fatis similia, sed læuiora mollioraque, & pediculo longiore eoque rubente annexa: flores racematim dependent ex albido herbacei: succedunt fructus oblongi, bini ex aduerso coherentes, circa annexum nuclei cõceptaculo tumentes, reliqua parte plena, ac membranæ instar tenui, Ephemeræ aut interiorum *Cicadæ* alarum similes: nuclei candidi ac exigui sunt.

Minor *Acer* frequenter in arboris speciem quoque adolescit, sæpè verò fruticis in modum humilis permanens nascitur: cortex huius similiter læuis: interior ligni substantia albida ac tractabilis: folium vt prioris angulosum, læue, glabrumque, pediculoque adhærescens rubente, sed multò minus, *Saniculæ* folio cum magnitudine, tum & splendore ferè persimile, nisi quòd profundius incisum: flores veluti maioris, herbacei, non tamen racematim, sed in umbellis exeunt: fructus similiter similes bini ab vno pediculo dependent.

Car-

Carpinus.

Carpinus caudice affurgit procero, cortice inal-
bicante, nonnihil aspero ac scabro: ligno solido
ac tenaci: rami in latitudinem effunduntur foliis
circumueffiti latis, haud angulosis, sed ad Vlmi
folia accedentibus, nisi teneriora essent: inter
hæc triangularia quædam racematim dependent,
iuxta quæ capitula Cicerum magnitudine, in qui-
bus fructus siue semen: radix firma crassaque.

Montibus propria maior Acer est, descendit ta-
men & ad plana ac campeltria; præsertim cultu
1.

Minor & in siluis montosis gignitur, vbi facile
arborefcit: reperitur verò & iuxta agrorum septa,
2.

ac quandoque secus riuulos fruticis instar nascens.

Carpinus & siluis & montibus gaudet.
3.

Vere omnibus folia exeunt, ac flores vtrique
Aceri: semen sub finem ætatis perficitur.

Acer Græcis σφένδαμος nominatur.

Maiorem Germani *Ahorn* & *Waldtschern* vo-
cant: Galli *Plasne*: Bohemi *Daxf*: & proprie σφέν-
δαμος hæc dicta esse existimatur. A veritate au-
tem longè recedunt, qui pro Platano hanc ha-
bent, vicinitate Gallicæ vocis decepti: Platanus
siquidem multum ab hac differens est.

Minorem Germani *Masfholder*: Brabanti
Weghout: Galli *Erable* appellant: creditur esse
γλίνος dicta.
2.

Tertia Carpinus est: nomen Itali & Allobro-
ges retinent. *Ζυγία* hanc Græcis vocari testis Plini-
us est. Dicitur autam *Ζυγία* quasi coniugalis,
3.

quòd ad *Ζυγία*, Latinis iuga, quibus boues iunguntur, conueniat: quæ & nunc ex hac confici
testatur Benedictus Curtius Symphorianus.

Theophrastus tria quoque Aceris genera statuens, primum σφένδαμον, alterum *Ζυγία*,
tertium κληρόφορον appellari ait: prout videlicet Stagyritæ distinguere solent: *Zygiam* autem
à Sphendamno differre, quòd huic candida ac neruosa materia sit; illi autem flaua ac crispa.
At verò Olympi incolæ, eodem auctore, *Zygiam* montanam esse volunt, Sphendamnon ve-
rò in planis nasci: nascentem verò in monte Acerem gratè coloratam, crispam, & ligno
solidam esse: campestem verò in planis candidam, rariorem corpore, minusque crispam:
& hanc à nonnullis γλίνος siue γλείνον, non autem σφένδαμον, vocari.

Plinius quoque tria Aceris genera tradit lib. xvi. cap. xv. (Titulus perperam notam dena-
rij x. pro ternarij III. habet) sed *Zygiam* siue Carpinum tertiam facit, κληροφόρου non me-
minit: campestem γλίνον etiam vocari refert.

Plinij lo-
cus em-
endat.

Ceterum Aceris aut Carpini quis sit in Medicina vsus, à Græcis proditum non reperitur.
Plinius verò lib. xxiiii. cap. viii. Aceris radicem contusam iocinoris doloribus efficacissi-
mè imponi scriptum reliquit.

Q. Serenus Sammonicus bibi cum vino aduersus lateris dolorem affirmat:

*Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accensum tinges lapidem stridentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis: hoc præsens medicamen habetur.*

De Platano. CAP. XX.

MA G N A arbor Platanus est, prælongis & amplissimè luxuriantibus ramis latissimè pa-
tet, spatiosam admodum vmbra efficiens, cuius gratia olim Romanis gratissima,
expetita, & commendabilis fuit: folia habet Ricini modo angulosa, maiora quàm Vitis,
rubentibus annexa pediculis: flosculi non magni, palliduli: fructus pilularum instar rotun-
dus, scaber, & nonnihil hirsutus: in Asia quidem hirsutior ac maior, ad Iuglandis nucis
quantitatem accedens.

Fontes ac fluuios Platani amant: Plinius aliquando vino enutritas refert. Tantum, inquit,
b b postea

Platanus.

postea honoris (scilicet Platanis) increuit, vt mero perfuso enutiantur: compertum id maximè prodesse radicibus. docuimusque arbores vina potare: lib. XII. cap. primo.

Italiae autem haec arbor aduena & peregrina: in Germania aut Belgio nusquam apparet: in Asia frequentior est: reperitur & in Cretae conuallibus, ac iuxta Athon montem: vt Petrus Bellonius in Singularibus refert.

Platani folia hieme dimittunt, teste Bellonio; proinde nec mirum si solem aestate arceant, hieme verò minimè. Commendatio arboris, Plinius ait, nulla alia maior, quàm solem aestate arcere, hieme admittete.

Dicitur autem haec arbor Graecis πλάτανος: & similiter Latinis Platanus: à latitudine nomen habet. Gallorum *Plasne* multum ab hac differt, quae Aceris species est.

At Platanus humidioris ac frigidioris essentiae est, vt Galenus ait: folia viridia ad oedemata & incipientes inflammationes faciunt, in vino decocta oculorum fluxiones imposita sedant.

Cortex & pilulae maiorem resiccandi potentiam habent. in aceto decoctus cortex dentium dolores sopit: pilulae virentes cum adipe tritae ambusta perfanant: eadem ex vino potae, à serpentibus demorsis auxiliantur. Crematus cortex vehementius resiccet, & vna abstergit, lepras pellit, & humidis vlcibus medetur.

Vitandus est puluis, Galenus ait, foliis arboris insidens, spiritu siquidem attractus, arteriam offendit, valenter desiccans & exasperans, vocemque laedit; sicuti & visum & auditum, si in oculos aut aures inciderit. Dioscorides hoc non modò foliorum, sed & pilularum lanugini tribuit.

Vitandus est puluis, Galenus ait, foliis arboris insidens, spiritu siquidem attractus, arteriam offendit, valenter desiccans & exasperans, vocemque laedit; sicuti & visum & auditum, si in oculos aut aures inciderit. Dioscorides hoc non modò foliorum, sed & pilularum lanugini tribuit.

De Salice. CAP. XXI.

1. **S**ALICES duae sunt: vna procera, altera minor.
Procera Salix, caudice mediocriter crasso, in altitudinem non minorem assurgit, quàm aliae maiores arbores, si non initio & citò à satiatione praecisa illi summa pars fuerit: cortex eius laeuis, lentus, ac flexibilis est: lignum albidum, & adeò lentum frangi que contumax, vt nullo oneri succumbat, quamobrem & machinae ex eo ad eleuanda maximi ponderis onera conficiuntur: folia oblonga, minora & angustiora quàm Persici, superiore parte virentia ac glabra; auersa verò molliora albidioraque: rami cortice vel purpureo vel albedo conuestiuntur: iuli qui primo tempore promuntur oblongi, muscosi, citò in albidos & lanosos pappos abeunt.
2. Minor à capite paululum eminente virgas progignit tenues, cortice nonnihil rubentes aut virentes, viminibus vtilis, & ad crates, corbes, aliamque non modò agricolarum, sed & vrbanoꝝ supellectilem, spectabili subtilitate, vt inquit Plinius, texendam. feritur taleis aut virgis in terram depositis, quarum, vbi incrementum acceperint, superior pars praescinditur, sic quod caput dicitur, illis subnascitur; vnde tenues virgulae exeunt, quibus saepius recisis, caput grandius redditur. Mutilantur quandoque & procerarum Salicum depositae ac plantatae taleae siue surculi, sed altiùs & supra hominis staturam; vnde crassiores nascuntur perticae, ad multa vtilis, & frequentius ad circulos, quibus lignea vasa ac dolia colligantur.
Salix aquosa desiderat ac humentia loca, nec etenim alibi Saliceta commodè proueniunt. Minor in palustribus omnino riguis feliciter nascitur.
Aprili mense, vel si serius, Maio, cum foliis prodeunt iuli, in quibus semen (si modò ferant)

Salix.

Salix pumila prior.

rant) citius cum pappis abripitur, quam ad perfectionem perueniat. Ocyssime, inquit Plinius post Theophrastum, Salix amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero Frugiperda; Græcè *ωλσίκαρπος*. Virgulæ & perticæ cæduntur quoque Verte, priusquam germinare Salix incipiat, & eodem tempore furculos deponere & serere conuenit.

Salix Græcis *ιτέα* vocatur: Germanis *Weyden*: Belgis *Witgen*: Italis *Salice*, *Salcio*: Gallis *Saux*: Hispanis *Salgueiro*, *Salzer*, *Sauz*: Bohemis *Wjba*.

Maior Salix perticalis appellatur, præsertim quæ sæpius mutilata ab vno capite plures ramos effundit. Huius generis cortice rubens Theophrasto nigra dicitur, altera verò candida: Plinius nigram Græcam cognominat (Finitur, inquit, Græca rubens) candidiorem verò Amerinam.

Minorem *ελικλώ*, non *ιτέα* Arcades nominare, Theophrastus scribit: Plinius & hanc Helicen nominat. Vterque hanc Salicis tertiam speciem statuit: dicitur verò & eadem Salix viminalis, Gallica Salix, & à Columella Sabina, quam & Amerinam vocari à plurimis scribit: Germanis *Kleyne Weyden*: Belgis *Wijmen*: Petro Crescentio *Vincus*.

Salicis autem folia refrigerandi facultatem obtinent, & cum nonnulla adstrictione citra morsum resiccantem: ad cruenti idcirco vulneris curationem adhiberi commodè possunt.

Inferuntur etiam perquam vtiliter rami cum foliis virentes in cubicula, ac iuxta lectulos ponuntur acutè febricitantium; aëris siquidem calorem vehementer contemperant, quod febricitantibus multum expedit.

Cortices similem facultatem habent, hos in cineres combustos, & cum aceto maceratos, callos & clauos extrahere Dioscorides scribit. Nonnulli, inquit Galenus, dum floret Salix, corticem incidunt, & succum quemdam colligunt, quo vtuntur ad ea quæ pupillas offuscant; extergente videlicet simulque tenuium partium medica mine.

De Salicibus pumilis, siue Chamæicis.

CAP. XXII.

PRÆTER Salices superiore capite descriptas, quibus nullæ ex aquatilibus arboribus, vt Plinius ait, vtiliores, & aliæ quædam supersunt. Vna quidem latioris folij, altera angustioris; vtraque autem humilis ac pumila.

Prior caudices profert tenues, lignosos, cubitales aut paulò longiores, in tenuiores ramulos diuisos, haudquaquam assurgentes, sed in obliquum tendentes & terram versus reclinatos; folia circa quos latiuscula, rotundis longiora,

bb 2

Portu-

Salix pumila altera.

Portulacæ marinæ Zelandiæ forma & magnitudine non multum absimilia, quæ inferiore parte molli quadam lanugine incanescunt, superiore verò virent: iuli circa ramulorum fastigia, mox dehiscences in albidam resoluuntur lanuginem, quæ vento abripitur: radix lignosa in altum & obliquum demittitur.

Prope maritimos tumulos, parte tamè à mari auersa, frequens in Batauorum Hollandia nascitur. C. Clusius similem (si non eadem est) in Pannoniæ superioris montibus herbosis, ac apertis locis reperiri scribit.

Altera cauliculis est gracilioribus, sed tamen lignosis, lentis, ac obsequiosis, in obliquum quoque vergentibus: folia parua sunt, & angusta: iuli in papposam lanuginem, veluti aliarum Salicum, citò pereunt: radix similiter lignosa.

Hæc non in maritimis, sed in ericetis quibusdam Brabantiæ haud procul Antverpiâ reperitur. Huic quoque satis similis angustifolia pumila Salix à Carolo Clusio in Austriæ caduis siluis & vliginosis pratis obseruata.

Salices pumilæ & χαμαιίρεας rectè dici possunt, & prior Marinæ cognomen non temerè usurpauerit.

Nullius autem sunt vsus, & ne viminibus quidem vtiles, multò minus ad medicinam conferentes.

De Sambuco. CAP. XXIII.

SAMBVCVS subinde mediocris arboris magnitudinè æquat, ramis suis latè effusa, quandoque verò fruticosa permanet: caudex plurima parte lignosus exiguū admodum medullæ intus habet; at rami, & præsertim iuniores geniculis articulati medullam multam albidam crassam interiùs recondunt, ac lignosi minus habent: cortex caudicū scaber ac rimosus ciceritio colore fordescit: ramulorū non omnino læuis, colore ferè assimilis, qui quidem exterior, subest enim huic & alius, ligno vicinior, virens: ligni materies dura solidaque, sufflauescens, findi facilis. Folia ex pluribus ad vñum medium pediculum quinis sensive coherent, veluti Iuglandis, sed singulis minoribus, ambitu ferratis, & graueolentibus: flosculi in latis laxisque umbellis albi & odorati: succedunt baccæ non magnæ, initiò virentes, postea nigricantes, quorum succus faturo colore rubet: semina in his parua, plana, oblongioris formæ.

Adnascitur non rarò veterum arborum aut fruticum caudicibus gummi quoddam, molle, nigricans, tenue, membranosumque, hominis auriculam quodammodo subinde referens, quod ablatum, resiccatumque contrahitur ac durefcit. Et huiusmodi quidem est passim vulgaris Sambucus.

Præter hanc verò & aliæ quædam nascuntur raræ ac peregrinæ: cuiusdam siquidem baccæ non nigrae, sed albidæ existunt: foliis ac floribus priorem referens.

Tertiæ folia admodum fissa & multum laciniosa: floribus ac baccis primæ simillima.

Quartæ flores quidem albi sunt, sed baccæ rubent, & vtraque non in umbellis, sed racematim congesta, ac vix in modum gignuntur: foliis autem ac reliquis vulgari accedit, nisi quod subinde altiùs excrescat, & procerior reddatur.

Iam & Sambuci species esset Ebulus, nisi herba foret, & nequaquam arbor aut fruticosa stirps. de hoc autem Pempt. III. lib. II. cap. XXIIII. scriptum.

Humidis lætatur Sambucus ac opacis, tamen & alibi prouenit, vt in hortorum, agrorum, pratorumque sepimentis.

Reliquæ species similes requirunt natales: sed cui fructus racemosus, montana est.

Sub finem Maij, aut circa Iunij Calendas apud Germanos ac Belgas Sambucus cum flore est: maturæ baccæ Septembri ac Octobri leguntur.

Græcis ακτή, quæ Latinis & Officinis Sambucus: Gulielmo Saliceto Beza: Germanis

nis

Sambucus.

Sambucus laciniato folio.

nis Holunder/Holder: Belgis Viter: Italis *Sambuco*: Gallis *Hus*, & *Suin*: Hispanis *Sauco*, *Sauch*, *Sambugueyro*: Anglis *Elder tree*: Bohemis *Dez*.

Quartam speciem nonnulli Sambucum siluestrem, sed Matthiolus montanam facit.

Gummi è caudice Sambuci profluens, Aurem Sambuci plerique: alij Iudæ auriculam nominant.

Galenus Sambuco qualem Ebulo facultatem ascribit, resiccandi videlicet, conglutinandi, ac modicè digerendi: verùm non hæ tantum, sed & aliæ ei facultates adsunt. Nam Sambuci quidem cortices, folia, prima germina, flores, ac fructus non modò resiccant, sed & calfaciunt, & vnà quidem purgandi vim obtinent, sed non absque molestia, & ventriculi incommodo.

Prima enim germina cocta, & Asparagi modo assumpta ventrem commouent, & quandoque ventriculo perturbato vomitionem faciunt. Simile possunt & folia.

Interior virensque cortex potentius purgat: bilem & aquosos humores detrahit, hydropicis ea de causa vrilis. Tunditur, & cum vino aut lactis sero liquor expressus propinatur.

Facultates huius participes sunt & flosculi recentes quidem, cum cibo aliquo permixti, veluti cum ouis frixi, ventrem quoque conturbant & deiectionem moliantur: resiccati verò simul cum humiditate purgandi potentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent: acetum in quo flores aridi macerati sunt, in cibis ventriculo gratum, appetentiam excitat, crassos crudosque humores incidit ac attenuat.

Seminis facultas paulò quàm reliquorum mitior: ventrem quoque mouet, & humores aquosos detrahit, in puluerem redactum, & drachmæ pondere exhibitum: recens collectum in aceto id macerari expedit, ac deinde resiccari, commodè additur facis vini aridæ par pondus, & nonnihil feminis Anisi, sic etenim citra omnem molestiam potentiam suam exercet, & hydropicis subuenit, continuis autem aliquot diebus exhibendum, cum modico vini, quibus placet.

Gummi Sambuci adstringendi ac resiccandi vim obtinet. Dilutum eius in quo paucis horis maceratum fuerit collutione ac gargarizatione oris tonillarumque incipientes inflammationes sedat, & columellam laxiorem reprimat.

Dioscorides tenera ac virentia Sambuci ait folia cum polenta inflammationes mitigare:

b b 3

ambu-

ambustis ac à cane demorsis prodesse: dolores podagricos cum seuo arietino aut hircino lenire imposita: glutinare verò & *καρποειδές*, id est, cauernosa vlcera. Nouellorum ramulorum medulla qualitatis expers est: hæc resiccata, atque nonnihil compressa aut contorta, ad fistularum angustiora ora dilatanda, imposita conducit.

De Sambuco palustris.

CAP. XXIII.

1.

Sambucus palustris.

2.

PALVSTRIS quæ dicitur Sambucus, non foliis, sed ramis ipsam refert. Humilior multò est, & fruticis in modum nascitur: rami cortice conuestiuntur veluti Sambuci, cineritio colore sordente; geniculis per interualla intersepti sunt, ac multam copiosamque albidam medullam intus recòditam habent; lignosi idcirco minus, quod candidum & fragile est: folia lata, angulosa, Vitigineis ferè similia, sed minora & molliora: umbellæ flosculos edunt, quorum exteriores secundum marginum crepidines maiores sunt, eleganter albidi & quinquefolij, Leuciois minores; reliqui verò medij ac intra margines exigui: baccæ ubi maturuerint, rubent, vuæ acinis minores, maiores quàm Sambuci, sapore haud gratæ, in quibus duri planique nuclei.

Circa humidos tractus & palustres gignitur: sepius verò & non rarò prata ac veruacta.

Umbellæ cum floribus Maio vigent: Autumno baccæ perficiuntur, quæ subinde tota hieme in frutice restant.

Huius verò & altera est species, similiter fruticosa tantummodò, quæ caudicibus, ramis per interualla articulatis ac nodosis, medullaque candida refertis; foliisque angulosis priorem omnino exprimit; sed

flores huius non ab umbellis exeunt, sed in rotundum, densum, orbicularemque globum confectim collecti simul vigent, exterioribus & umbellam superioris ambientibus, magnitudine & forma pares omnes; colore eleganter albidi, sed odore destituti; nullo succedente fructu.

Hortensis hæc est, & culturæ mangonio talis, vt creditur, facta. Apud Germanos ac Belgas subinde reperitur.

De hac Sambuci specie apud veteres nihil memoriæ proditum: neque enim Opulus est, vt nonnullos temerè suspicari contigit: multò minùs Platani species. Recentiores Sambucum palustrem, aut Sambucum aquaticam nominant. Valerius Cordus *Lycofaphylon* facit, & priorem fructiferam feminam, alteram sterilem marem nuncupat. Saxones, inquit Gesnerus, Vuam lupinam vocant, vnde *λυκοςφυλον* nomen Cordus inuenit: Germanis *Waldholder* & *Hirschholder*: Belgis *Swelcken* & *Swelckenhout*: Gallis quibusdam *Obiere*.

De facultatibus autem huius & baccarum eius nihil compertum apud aliquem extat, neque nos quidquam adferre possumus.

De Loto.

CAP. XXV.

LOTYS, de qua scribimus, arbor magnitudine Pyri, vel etiam maior altiorque: caudices subinde habet valdè crassos, cortice circumuestitos leui, atque è caruleo colore eleganter virente: ramos promit longos, in latitudinem expansos, folia verò veluti Ilicis, serræ modo marginibus incisus: baccæ rotundæ sunt, ac è longioribus dependent pediculis instar Ceraforum, initio ex cådido flauescens, rubentes deinde, sed ubi maturuerint, nigricantes.

Peregrina & rara admodum hæc arbor Belgio ac Germaniæ, ex Italia olim illata fuit, ubi fatis frequens, Matthiolo teste, reperitur.

Nascitur

Lotus.

Nascitur verò & Lotos arbor in Afri-^{Locus A-}ca, sed ab Italica in fructu aliquid dif-^{fricana.}ferens, vt Plinius apertis verbis lib. XIII. cap. XVII. ostendit: Africa, inquit, quæ vergit ad nos, insignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Magnitudo quæ Pyro, quamquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores; alioquin Illicis viderentur. Differentiæ plures, eæque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color Croci, sed ante maturitatem alius atque alius, sicut in Vuis.

Nascitur densus in ramis Myrti modo, non vt in Italia, Cerasi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ.

Ferunt ventris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere ossis videtur. Vinum quoque exprimitur illi, simile mullis, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccaque contusas cum alica ad cibos doliis eodi. Quin & exercitus pastos eo accepimus, vltro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Hactenus Plinius.

Præcipuam autem hanc, eodem loco ait, circa Syrtis ac Nasamonas; lib. verò v. cap. VII. haud procul à Syrti minore insulam esse tradit Menyngem, Lotophagitim dictam, à copia Lotorum.

Strabo autem lib. XVII. non modò Menyngem, sed & ipsam minorem Syrtim Lotophagitim dici affirmat. In principio, inquit, Syrtis insula quædam adiacet oblonga, nomine Cercinna: item altera minor Cercinnitis: his continua est minor Syrtis, quam Lotophagitim Syrtim vocant, huius sinus ambitus est M. & DC. ferè stadiorum, oris latitudo DC. iuxta vtrumque promontorium insulæ adhærescunt continenti, Cercinna scilicet & Menynx, magnitudine æquales. Menyngem Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & signa quædam extant, & Vlyssis ara, & fructus ipse. Nam Lotus arbor multa in ea est fructu suauissimo. Hæc Strabo.

Describit & hanc Lotum Theophrastus lib. IIII. Genera eius complura esse refert, fructu discreta: qui magnitudine Fabæ, maturescens Vuarum more colorem immutat. apud Lotophagos editur, dulcis, suavis, innocuus, & ventri salubris: suauior verò qui absque nucleo, ex quo & vinum exprimitur.

Natura autem hæc Lotos, eodem auctore, perpetua est: exemplo sunt Loti, de quibus Plinius lib. XVI. cap. XLIII. Romæ, inquit, Lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine Magistratibus CCCCLXIX. Urbis æde condita, incertum ipsa quanto vetustior. Esse quidem vetustiore non est dubium, cum ab eo loco Lucina mominetur. hæc nunc circiter annum CCCCL. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ Capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur. Verum altera Lotus in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de decumis, æquæua vrbi intelligitur, vt auctor est Massurius.

Græcè hæc arbor λωτός: Latine à Plinio Celtis vocatur: ab Italis *Perlaro*: à Tridentinis *Bagolaro*. Sunt verò & eiusdem nominis herbæ trifoliæ complures, de quibus Pempt. IIII. lib. IIII. latissimè scriptum est.

In Ægypto etiam quædam Lotos, ex palustrium genere: huic, vt Theophrastus ait, caulis ^{Lotos} natura similis Fabæ (videlicet Ægyptiæ) & fructus eodem modo: nascitur enim fructus in ^{Ægyptia.} capite modo quo in Faba: flos candidis liliis foliorum angustia proximus: radix huius Loti, ^{Κόραση.} *κόραση* dicta, rotunda & Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali nux Castanea regi-
tur;

tur; cuius interius candidum elixum aut assum gratum cibus: manditur verò & crudum; sed crudo gratus decoctum.

Lotus autem arbor (vt ad hanc redeat dictio) non multæ adstrictoriæ facultatis est particeps, auctore Galeno, sed & tenuium partium ac exiccatoria.

Ramentorum ligni decoctum siue potum siue infusum dysentericis & fluxione vteri laborantibus auxiliatur: citam aluum cohibet, & capillos rufat: & defluentes, addit Galenus, cohibet. Coquuntur autem, eodem auctore, ramenta, interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vius poposcerit.

De Azedarach. CAP. XXVI.

Azedarach.

ARBOR magna Azedarach est, cuius folia ex pluribus composita, Fraxini, Orni, aut Sorbi referunt, sed tamen minus dense coherentia, & profundioribus incisuris per circumferentiam ferrata, colore saturo virentia: flores quinque angustis foliolis stellæ instar radiati, è medio longiore tenuq; eminente calyce: fructus forma Ziziphorum instar, sed luteo colore pallescentes, gustu viroso & amaricante, sapore ingrati, osseo intus nucleo; quem transmissio licio ad precatórias catenulas, aliarum sphaerularum loco, nonnulli adhibent.

In Italiæ quorundam monasteriorum septis hanc arborem haberi Matthiolus refert: Lobelius Venetiis & Norbonæ frequentem esse ait. Solet verò & olim in elegantissimis Belgij viridariis feri ac coli.

Nomen autem huic ab Auicenna Azedarach, aut, vt nonnulli legunt, Azedaraeth: & nominant eam, ait, in Rechi arborem Myrobalanorum: & in Tabrasten, & Kien, & Thahich: Recentiores autem non parum errarunt, hanc Sycomorum esse volentes; & non multò minus, qui Loton arborem affirmarunt.

At flos huius, auctore Auicenna, calidus est ordine tertio, & siccus in fine primi: obstructions aperit, ac præcipuè cerebri: fructus pectori valde nocet, ventriculo aduersatur, ac molestiam adfert: perniciosus est, & fortassis interficit. Aqua foliorum pedunculos enecat, & capillos longiores reddit.

Fertur & decoctum corticum, Fumoterræ & Myrobalanis additis, conferre aduersus febres ex pituita natas. Succus extremorum foliorum cum melle venenis resistit.

Similia & Rhafis habet: Azedarecht, ait, calida est & sicca; obstructionibus quæ in capite congrua existit: capillos prolongat. Fructus tamen eius valde stomacho nociuus, qui & quandoque perniciosus inuenitur. Matthiolus folia huius & lignum animalia etiam necare tradit: veneno verò ipsius, remediis quibus Nerio occurrendum.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS SEXTÆ
LIBER QVINTVS ET VLTIMVS,
DE PERPETVA FRONDE VIRENTIBVS,
ET CONIFERIS, ET RESINIFERIS.

PRÆFATIO.

LAM ad operis nostri *noevīda* ac *finem* properamus, ultimumq; non modò sextæ Pemptadis, sed & totius stirpium historie librum aggredimur, quo non pauca comprehenduntur perpetua virentes fronde, inter quas Conifera ac Resinifera occurrunt; de quibus pro operis nostri instituto deinceps agendum. Auspicamur autem à Lauro semper frondente ac virente frutice, atque eodem quoque coronario. Operi sine imposto, veluti & certamini feliciter peracto, corona debetur. Non quidem cuius absoluto eadem, sed pro eiusdem conditione differens. Medico operi nulla aptior quam ex Lauro conferri potest. Apollini siquidem hæc sacra est: dedicata quoque & adamata. Apollo autem non vaticinationis tantummodò, sed & Medicina parens ac inuentor celebratur: atque vniuersarum herbarum ei subiecta potentia fertur. Opportune idcirco ad operis huius finem Laurus aditum præbet.

DE LAURO. CAPVT I.

Laurus.

LAURVS non rarò mediocris arboris altitudinem assequitur: ramis pluribus luxuriat, cortice virentibus. folia ei oblonga, lata, dura, colore virètia, suaueolentia, sapore nonnihil amaricantia: flores herbaei coloris secundum ramulos ac folia exeunt: bacca siue fructus rotundis longiores, cortice integuntur nigricante; interior harum nucleus in duas partes finditur, veluti Perfici, & Amygdali, aliorumque, colore è ruffo subnigricas, odoratus, sapore cum exigua acrimonia nonnihil amaricans.

Huius verò & altera species fruticosa magis existit, à radicibus germina plura emittens, quæ tamen in altitudinem tantam vt prior, non assurgit, & corticibus ramulorum rubet: folia verò etiam teneriora ac minus dura habet: ceteris priori non absimilis.

Duas autem has Laurus Dioscorides haud ignorauit. Quamdã enim tenuifoliam esse ait, alteram verò *πλατυτέαν* siue folio latiore; aut potius *χαρύτεαν*, id est, duriorẽ, quod magis conuenit.

Nascitur Laurus in Hispania, Italia, aliisque calidioribus regionibus: solo apud Belgas salilagine infecto melius proficit, vt in Zelandiæ insulis: alibi cura eget, & hieme à frigore arceri debet.

Vere noua germina, atque vnà flosculos proferunt: bacca sub Autumnum perficiuntur. Viret arbos perpetuò.

Græcis hæc *Δάφνη* dicitur: Latinis Laurus: Italianis *Lauro*: Germanis *Lorbeerbaum*: Belgis *Laurus boom*: Gallis *Laurier*: Hispanis *Laurel*, *Lorer*, & *Loureiro*: Anglis *Laurel* / vel *Bay tree*: Bohemis *Bobecf*.

Fructus Græcis *δαφνίδας*: Latinis Lauri bacca: Germanis *Lorbeeren*: Belgis *Walsteer*: Hispanis *Vayas*.

A Δάφνη

A Δάφνη Lædonis filia quam Apollo adamavit, nomen habere à Poëtis fertur.

At Lauri bacca & folia, vt Galenus ait, reficcant & excalfaciunt vehementer: plus tamen fructus quàm folia.

Cortex minus acris & calidus est, sed magis amarus: habet verò & adstrictionis nonnihil.

Lauri bacca cum melle aut passò in eclegmate profunt: Dioscorides ait, aduersus phtisim, orthopnoeam, & omnes circa thoracem defluxiones siue rheumatismos: contra scorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines siue ἀλφουδες expurgant: expressum verò harum aurium doloribus & auditus grauitati auxiliatur, cum vino vetere & rosaceo oleo instillatum: miscetur verò & istud acopis, & calfacientibus ac discutientibus vnguentis.

Nostri ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vtitur, sed ad ventriculi, iocinoris, lienis, ac vesicæ affectus has exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi fastidium pellunt: iocinoris ac lienis obstructions aperiant: vrinas ciunt: menses mouent, & ad secundarum expulsionem faciunt.

Oleum verò ex his expressum aut decoctione elicatum, scabiem atque similes cutis fœditates citò curat: cæcis atque ab alto delapsis quoque illitum prodest: iuggillata tollit & sanguinem concretum, & humores circa dolentem locum digerit ac discutit.

Folia, Dioscorides ait, in balneo aut infessu vteri ac vesicæ vitis conuenire: virentia folia placidè adstringere: trita verò ac imposita vesparum ac apum ictibus mederi: cum polenta autem & pane inflammationem omnem mitigare; mitigare verò & stomachum cum potu assumpta, sed vomitum ciere.

Coquantur verò Lauri folia à recentioribus non rarò cum nonnullis cibariis, præsertim piscibus: verùm inde nulla nausea accedit, sed cibus istis conditus sapidior, ac ventriculo gratior redditur. Radicis cortex, auctore Galeno, calculos confringit, & iocinori prodest, trium obolorum pondere ex vino odorato potus: quod & Dioscorides habet, qui & addit, fœtus in vtero necare.

De Tino, siue Lauro siluestri. CAP. II.

Tinus, Laurus siluestris.

TINVS Lauro minor ac humilior est: ramulis oblongis, articulatis, in alas diuisis: foliis latis, læuibus, relucentibus, Lauri æmulis, odore destitutis, non alternatim dispositis, sed e singulis articulis situ oppositis: flosculis in umbellis paruulis ad ramulorum cacumina albidis, foris subinde nonnihil purpurascens: baccis veluti Myrti, sed longioribus, ac cærulei elegantissimi coloris.

Peregrina hæc stirps Belgio est, in paucissimorum hortis olim conspicua. Italiæ ac Hispaniæ agri, tum & aliarum regionum huius feraces existunt: pro quarum differente situ ac natura mutationem quoque nonnullam accipit.

Viret Tinus perpetuò, & frequenter vno eodemque tempore cum flore & maturis baccis conspici potest.

Tino huic nomen est, dicitur & Laurus siluestris, siue δάφνη ἀγρία: à Catone Laurus siluatica: Italis Lauro saluatico: ab Hispanis Vna de perro: ab aliis Follado: à nonnullis Durillo.

Occurrit huius apud Plinium mentio lib. xv. cap. xxx. his verbis: Tinus, hanc siluestrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. Differt colore: est enim ei cærulea bacca.

De viribus verò huius nihil vel Plinius, vel veterum alius quidquam habet.

De

De Rhododendro. CAP. III.

Rhododendrum.

ARBORESCENS stirps Rhododendrum est, Lauri effigie spectabilis: folia eius oblonga, maiora latioraque: quam Amygdali, crassa item duraque: flores elegantissimi, rubentes Rosarum speciem exhibent; quibus pereuntibus siliquæ succedunt digitalis longitudinis, teretes, in quibus semen lanosis floccis albidis implicatum, qui & vento sicuti pappi abripiuntur: radix longa, polita, & lignosa.

Nascitur, inquit Dioscorides, in *Ῥοδοδαίονι*, id est, amœnis viridariis, maritimis, & secus flumina: in Italiae quibusdam huiuscemodi locis reperitur.

Iunio mense flores prodeunt, siliquæ seriùs perficiuntur.

Apud Græcos *Ῥοδοδαίον*: à Nicandro *Ῥοδοδαίον*: Latinis similiter Nerion: item & *Ῥοδοδαίον*, Rhododendron, & *Ῥοδοδάφνη*, Rhododaphne, id est, Rosea arbor, & Rosea Laurus: à nonnullis verò, ut inter spurias voces, *Ῥοδοδάφνη*, *Ῥοδοδάφνη*: in Officinis Oleander: Italis *Oleandro*: Hispanis *Adelfa*, *Eloendro*, ac *Alendro*: Gallis *Rosagine*.

Nerion autem siue Rhododendron foris impositum digerendi vim, ut Galenus ait, obtinet. at si intra corpus assumatur, perniciosum ac venenosum non tantum hominibus, sed plerisque etiam pecudibus.

Vim habent, Dioscorides scribit, flores & folia canibus, asinis, mulis, & plurimis aliis qua-

drupedibus animantibus exitialem ac lethalem: hominibus verò ex vino pota, sunt contra serpentium morsus præsidia; ac magis addita Ruta. Imbecillæ animantes, ut oves & capræ, si aquam bibant in qua folia maduerint, moriuntur.

De Iunipero. CAP. IIII.

INTER Iuniperos vna minor, altera maior peregrina. Est verò harum quædam florem edens, non tamen fructificans: alia fructum gignens florem haud adferens.

Minor Iuniperus lignosus est frutex, frequentibus alis ramosus: cortice membranaceo sponte disrumpente: materia ligni fulva, & cum accenditur odorata: foliola habet angusta, acumine pungentia, spinas idcirco magis quam folia referentia, non tamen admodum duras: baccæ eius, quæ fructum fert, initio virides, per maturitatem nigrae, legitimæ Fabæ, (in Græco *πεπερὰν* *καρπὸν* pro *καρπὸν* legitur) ac Ochri, id est, Eruiiæ magnitudine: radices hinc inde sparguntur, quædam tamen altè descendunt.

Iuniperus maior ad Cupressi altitudinem subinde excrescit, folio maiore ac duriore, fructu quoque grandiore, ad Auellanæ nucis quantitatem accedente, & ferè instar Gallæ, Bellonio auctore. Lachrymam hæc fundit liquidam æstiuis mensibus, quæ caloris officio in gummi coit.

Minor Iuniperus passim in vtraque Germania, Gallia, & alibi gignitur in incultis, desertis, apricis, montosis: rarè ad plana descendit, & frequenter humilis, sessilibus in terra ramulis latè sese diffundens, quandoque tamen exiguæ arboris instar se attollit, præsertim cultu accedente, aut in calidis regionibus.

In Fauro monte Bellonius maiorem gigui refert: Aloisius Anguillara iuxta littora maris Ligustici & Adriatici, & in Illyrico Iuniperum magnas baccas ferentem: alij in Gallia quoque Prouincia reperiri scribunt. Asperis maritimisque locis plerumque nascitur, ut inter notha Dioscorides.

Vtraque Iuniperus perpetua fronde viret, nec frigora horret: fructum tardè perficit, nec ante bimatum, singularis tamè annis novos promit, quo fit ut numquam absque fructu sit, & recen-

Dioscoridis
locus emen-
datus.

Juniperus.

recentes veteres occupent . Autumno autem demum ad maturitatem perueniunt.

Juniperus Græcis ἀρνειδος : Officinæ Latinam vocem retinent : Arabibus *Arconas* , & *Archenas* : Italis *Ginepro* : Germanis *Weckhoffer* : Hispanis *Enebro* , *Ginebre* , & *Zimbro* : Gallis & Belgis *Geneure* : Anglis *Juniper tree* : Bohemis *Jalowec*.

Appellatur verò & minor ἀρνειδος, μνωίδος, & ἀκαλίς, vocibus quidem inter nothas relatis.

Maior verò & similibus vocabulis κωπάριος ἀγρία, ἡ ἀκατία, necnon & μνωίδος.

Bacca Juniperi Græcis ἀρνειδος dicitur, quam & ipsa Juniperus ἀρνειδος quandoque appellatur : Germanis *Kranetbeer* / *Weckholterbeer* : Belgis *Geneurbesteu* : Hispanis *Neurinas* : Bohemis *Jeno Jalowecowe*.

Lachryma Juniperi, recepta Officinis voce, Vernix nuncupatur: Serapioni Sandarax & Sandaracha dicitur. Græcis verò alia Sandaracha Auripigmenti species, quæ in iisdem metallis quibus Auripigmentum gignitur, longè à Vernice hæc differt. Plinius lib. XI. cap. VII. & alterius quoque Sandarachæ meminit, quæ Erithace & Cerinthus vocatur: hæc est apum, dum operantur, cibus.

Calida autem & sicca est Juniperus: vtrique, vt Galenus ait, tertij ordinis. Bacca verò & calidè sunt, sed non perinde resiccates. Vernix primo ordine exalfacit ac resiccatur, vt Arabes referunt.

Juniperi fructus iecur renelque, Galeno auctore, expurgat: crassos glutinososque humores extenuat: salubribus medicamentis & antidotis admiscetur: affatim sumptus stomachum mordicat, caputque calefacit: alui excrementa nec retinet, nec propellit: vrinam cit. Potum hunc, Dioscorides ad vitia thoracis, tussis, inflationes, tormina, & venena prodesse: conuulsis, ruptis, & vuluæ strangulationibus conferre refert.

Aduersus autem veterem tussim, & difficilem illam, qua subinde pueri, excruciantur, & per quam crudi, lenti, viscosi humores, sanguine vnà quandoque permixto eiiciuntur, decoctum horum plurimum valere certissimum est.

Nonnulli in Bohemia aquam, in qua fructus isti macerati, alterius potus loco assumunt, qui admodum salubriter viuunt. Vtiliter autem hæc aduersus febres pestilentes & venena bibitur. respit autem haud ingratum. Superfunditur non semel tantum aqua, sed priore ferè exhausta, iterum vasculum noua adimpletur.

Foliorum ac ligni accensorum suffitu serpentes fugantur: & si quæ est maligna aëris qualitas, hoc emendatur. Succum foliorum ex vino illini & bibi, aduersus viperarum morsus prodest.

Corticis cremati cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

Ramenta ligni assumpta perniciofa esse, vulgaria Dioscoridis exemplaria habent: sed emendatiora nequaquam: nec quisquam veterum hoc asserit.

Vernix defluentes è capite pituitosos humores suffitu reprimat: assumpta potaque ventriculo ac intestinis crudos pituitososque inhærentes humores concoquit: lumbricos & ventris tineas necat: mensium profluvia & hæmorrhoides sistit: commendatur & ad sanguinis sputationem, sinuosa vlcera inspersa resiccatur ac carne replet: cum oleo rosato permixta manuum & pedum rimas sanat.

Fit ex hac cum oleo ex semine Lini temperata, liquida Vernix, cuius vsus ad tabulas depictas illustrandas, tum etiam ad ferri nitorem, & à rubigine defensionem, vtilis.

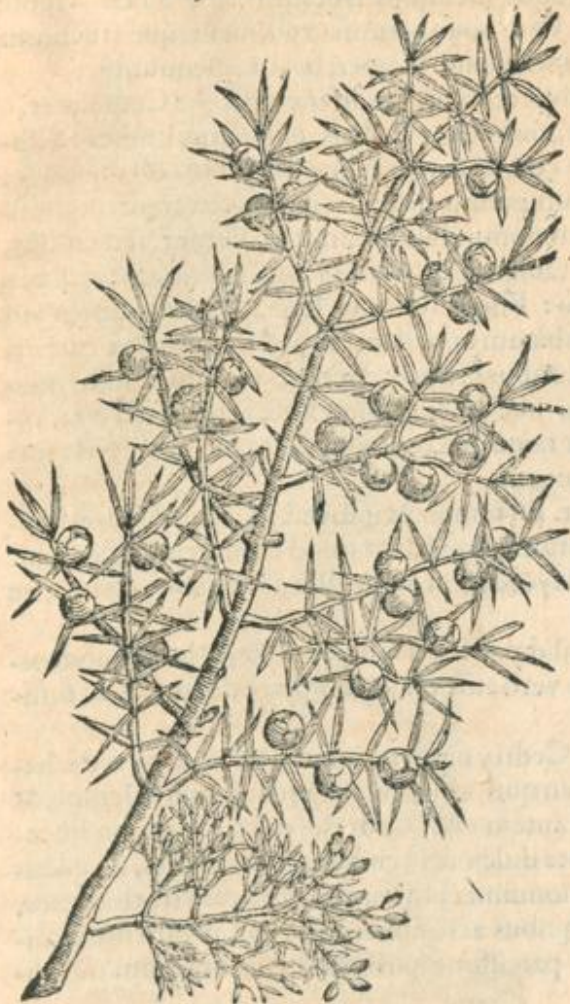
De Oxycedro, sine Cedro minore. CAP. V.

IUNIPERO similis Oxycedrus, quæ & minor Cedrus dicitur, ad differentiam videlicet magnæ, proceræ & coniferæ arboris Cedrelates, de qua posterius. Huius verò & duo genera,

Oxycedrus Phœnicea.

Oxycedrus Lycia.

nera, Theophrasto ac Plinio auctoribus: Lycia videlicet & Phœnicea.

Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus; caudice ramisque tortuosis ac nodosis, in alas complures diffusis, Junipero per similes apparet: ligni materies rubet, & uti Cupressi redolet: folia angusta & acuminata, Juniperinis duriora, acutiora, magisque pungentia, ac circa cauliculos rariora: fructus Auellanæ subinde nucis magnitudine, aut, ut Theophrastus, Myrti baccarum, per maturitatem fulvus aut rubescens, odoratus, gustatuque adeo suavis, ut & rustici subinde addito pane hoc vescantur.

Exudat quoque ex huius caudice, in calidis regionibus, gummi durum & perspicuum; Mastichi simile, quod tamen non uti hæc in mandendo lentum coalescit, sed friabile in tenuissimas facile resoluitur partes.

Altera humilis Cedrus Lycia, prioris altitudinem haud assequitur, caudice verò similiter tortuoso, brachij crassitudine, alis multis ramofo: cortice scabro, exterius fulvo, interius rubente: folia frequentiora, initio Juniperi æmula, sed tamen paulò breuiora; tertio verò aut quarto anno crassiora, & tereti figura, ad Cupressi vel alterius Sabinæ accedunt; retusa videlicet & minimè pungentia, quæ digitis trita odorem spirant pergratum. Ita una eademque stirps inferius acuta & pungentia, superius verò crassa & retusa promit folia: ut à doctiss. Clusio diligentissime observatum: fructus autem huius rotundus baccarum Juniperi instar colore per maturitatem flavus, ad ruborem inclinans: gustu subamarus, ceterum odoratus.

Utraque humilis Cedrus Germaniæ non modò inferiori, sed & superiori peregrina. Amant tamen, ut Theophrastus ait, saxosis & frigidis nasci.

Phœnicia Oxycedrus in Italiæ, Hispaniæ, ac Asiæ quibusdam locis, & alibi procerior & maior exit. Quæ etenim in Gargano Apuliæ monte multò alibi enatis altior, procerior, ac amplior est, baccasque profert maiores, nucem Ponticam magnitudine æquantem, ac dulciores, ut diligentissimus scriptor Bellonius refert. C. Clavius Oxycedrum & Juniperum tantæ magnitudinis in nonnullis Hispaniæ locis se observasse tradit, ut ad hominis crassitudinem caudex earum accesserit.

Lycia in Galliæ Prouincia haud procul Massiliâ reperitur, & in magna Græciæ parte in Illyrico ac Epiro gignitur.

Perpetuò vtraque virens est, & hybernis quoque mensibus fructu ambæ grauidæ, vtpote semper prægnantes, vetere nouum excipiente. Vere noua germina, rudimenta que fructuum promuntur: Autumnò maturitatem altero anno, veluti Iuniperi bacca, assequuntur.

Minores ac humiles Cedri appellantur, ad differentiam Coniferæ proceræ Cedrelates.

1. Prior *ὄξύκεδρος* ac *κέδρος φοινικῆ*, Oxycedrus, siue acuta Cedrus & Cedrus Punica: à Plinio verò Phœnicea cognominatur, à Phœnici coloris fructu. Hanc Hispani *Enebro* quoque, Clusio teste, appellant, eodem videlicet quo Iuniperum nomine; in quo & veteres nonnullos imitari videntur, qui Iuniperum & Cedrum nominibus minimè diuiserunt, sed ambos, vt Theophrastus ait, Cedros vocarunt; Cedrú tamen cum additione *ὄξύκεδρον* nuncupantes.

2. Altera retuso folio *λύγια κέδρος* Theophrasto: Plinio similiter Lycia Cedrus dicitur: in Gallia Prouincia *Morueinc*: hanc nonnulli Sabinam appellant, ac pro Sabina, qua carent, vtuntur veluti Pharmacopœi Epidauri, & in pluribus Græciæ ciuitatibus, tum & in Illyrico ac Epiro: Bellonio teste. Sunt verò qui & *Θυάμ* siue Thyam esse existiment, sed Thya, auctore Theophrasto, non modò caudice, foliis, & ramis, sed & fructu Cupressi similis est: huius verò fructus cum Cupressi galbulis non conuenit.

Cedris. Cedri fructus *κέδρις* Theophrasto appellatur. Est tamen, & ipso teste, Cedris (*Gazæ Credula*) ex genere *ἑπιμυωδῶν* siue fruticantium, paruum quoddam, quod numquam arborefcit.

Gummi autem siue Lachryma, quæ ab Oxycedro profluit, Vernix quoque dicitur, ac eius loco diuenditur.

Ceterum Cedrus minor, auctore Galeno, calidæ ac siccæ temperaturæ, & tertij quodammodò secundum vtrumque ordinis. Materies verò eius veluti Iuniperi odorata, & ad suffimenta vnà cum foliis utilis.

Cedrides, id est, bacca siue fructus humilis Cedri, moderatiores vires eodem teste habent, sic vt & comedi queant: si liberalius tamen quis iis vtatur, capiti dolorem inferunt, & ardorem ac morsum in ventriculo sentiet. Est autem inter Cedrides discrimen, nam Phœniciæ Cedrides minus calent ac resiccant, vtpote dulciores, gustatu que suauiores, ad edendum idcirco vtiliores; alimenti verò corpori & non nihil conferunt. Lyciæ verò fructus acres, calidiores & sicciores etiam quàm Iuniperi, à quibus acrimonia potissimum differunt: alimenti omnino nihil adferunt; ac etiam si quis parcissimè ipsis vtatur, stomachum mordican., & capiti dolorem inferunt.

Sabina.

De Sabina. CAP. VI.

SABINA duum est generum: vna folio Tamarici similis, altera Cupressum retert.

Prior humilis est ac breuis arbuscula, in latitudinem frequenter sese diffundens ac explicans, immortalis coma virens: foliis Myricæ [Græcum exemplar perperam *κωπαιόσω*] sed durioribus, & aliquantulum spinosis, graui odore, acuto feruidoq; gustu: fructus, rotundæ sunt bacca; nigricantes, Iuniperinis similes.

Altera Sabina arbor est proceræ, vt Bellonius ait, Amygdali altitudinem petens, & ad Cupressi fatiæ similitudinem multum accedens: caudice sinuoso, crasso, & tantæ quandoque amplitudinis, vt hominis vlna comprehendi nequeat: ligni materies vt Iuniperi & Oxycedri interius rubet: cortex haud valde crassus, rufus: folia elegantissimo virore nitent, Cupressinis similia, frequentiora tamen, sapore amara, aroma olent, & resinaceum quiddam præ se ferunt: rami latiores multis adnatis appendicibus alarum instar expansi, veluti Piceæ & Taxi, in quibus bacca frequentes, admodum rotundæ Cedridibus similes, quæ initio virent; maturitatem verò consecutæ, ex cyaneo siue cæruleo nigricant.

E radice

1.
Dioscoridii
locus emendatus.

2.

Sabina altera.

Sabinæ alterius altera icon.

E radice huius Resina quandoque fluit, quæ concreta Vernici similis, & in mandendo quoque friabilis est.

In montibus ac siluis, aliisque perinde incultis vtraque gignitur, veluti in Creta, Mysia, & alibi. P. Bellonius vtramque in Tauri, Amani, & Olympi montium excelsis à se repertam memoriæ prodidit.

Prior in vtriusque Germaniæ, & Galliæ hortis frequenter culta reperitur: feritur hæc femine & furculo. Desigendi furculi mediocriter humido ac vmbroso loco, donec radices egerint: frutices ab his enati in latus declinant, rami naturam retinentes. Quæ verò ex femine fata est Sabina, rectius assurgit: temporis progressu hæc femina profert, illa vt plurimum sterilis permanet.

Viret perpetuò vtraque, foetibus suis grauida altera frequenter hieme reperitur, semper siquidem fructus arbori huic insidet; prius enim quam veteres perficiuntur, noui superueniunt.

Græcis *βέδου*; aut *βέδου*, vel, vt nonnulli legunt, *βέδουζ* dicitur: Latinis Sabina: *βέδου* verò & *βέδου* vocibus spuris. Prior vulgò in Officinis Pharmacopœorum cognita Sabinæ nomine: à nonnullis Sauimera: Itali & Hispani Latinam appellationem seruant: Germanis *Sibendamm*: Belgis *Sauelboom*: Gallis *Sauenier*: Bohemis *Kiasterka*.

Alteram Cupressum Creticam quidam, inquit Plinius, dixerunt. Idem lib. xii. cap. xvii. Brutæ arboris meminit. Hanc alteram Sabinam esse sunt qui opinentur, & transpositis vocabulis pro *βέδου*, Bruta legi. Describitur siquidem à Plinio lib. xii. cap. xvii. Cupresso similis his quidem verbis: Petunt in Elymæos arborem Brutam, Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudij Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos traditur. Odorem esse proximum Cedro, fumumque eius contra alia ligna remedio. Nascitur vltra Pasitigrin in finibus oppidi Sittacæ, monte Zagro. Hæc ille.

Elymæi autem in Assyriorum regione post Sagrum montem supra Babylonios Straboni describuntur, haud procul à Sinu Persico Ptolomæo. Difficile idcirco fuerit Brutam esse Sabinam alteram affirmare, cum tanta loci distantia haud dubiò differentiam adferre queat,

1.

2.

Bruta.

& non nisi paucis ac breuiter descripta sit. Plus similitudinis cum Sabina Thya habere videtur à Theophrasto descripta: sed tamen cum Thya fructu Cupressum referat, non Cedrides, satis quoque manifestum, Sabinam alteram non esse Thyam. Non esse quoque hanc Vitz, à recentioribus appellatam, arborem, ex subsequentiuis euidens fiet, ac indubitatum relinquetur.

Sabina autem tertij ordinis cum excafacientium, tum desiccantium, & ex numero eorum, quæ vel maxime tenuium sunt partium, vt Galenus ait.

Sabina cum vino decocta, aut epota, sanguinem per vrinas ducit; menses suppressos etiam potenter prouocat: secundas post partum relictas eiicit: fetum mortuum expellit: nocet & viuo. Eadem subtus apposita vel iuffira posse existimatur.

Plinius cum melle & vino sumptam regio morbo mederi scriptum reliquit. Rarum sunt vitium verrucæ in pene extuberantes, has tollit Sabinæ ex aqua decoctum, si eo foueantur, insperfo deinde puluere.

De Cupresso. • CAP. VII.

Cupressus.

Cupressi ramus cum fructu.

PRŌCĒRA arbor Cupressus est, caudice longo surrecto, fastigio acuminato: ramis compluribus in orbem cingitur, qui non in amplitudinem diffunduntur, sed secundum caudicem assurgunt, cacumen tamen non attingentes, coniferae similitudinem effingunt: ligni materies dura, solida compacta, odorata, & sublutea, ferè veluti Sandalorum luteorum, sed paulò dilatiore colore, nec cariem, nec vetustatem sentit, nec fissuram sponte capit. Folia oblonga, teretia, veluti Tamaricis, sed carnosiora. Fructus ad ramulos dependent Larignis conis ferè assimilés, sed tamen crassiores & compactiores; qui per maturitatem sponte in rimas fatiscunt, semenque deinde delabitur, ac vento impellente excutitur, paruum, planum, prætenue, obsoleti coloris, quod formicis gratum, ciboque ab ipsis expetitur.

Huius genera duo nonnulli statuunt, feminam, & marem: feminam quidem sterilem, marem verò fecundam. Theophrastus ex femina marem prouenire, nonnullos affirmare refert. Fundit autem Cupressus liquidam quamdam resinam, Larignæ consistentia similem, sed sapore acerrimam.

Loca

Loca feruida, inquit Theophrastus, Cupressum habent, vt Creta, Lycia, Rhodus: in Cyrenensi agro etiam prouenit: in Cretæ autem montibus Idæis, Leucisq̄ue, id est, albis vocatis, super summa quorum nix numquam deest, etiam reperiri affirmatur. Bellonius negat in iugis horum montium inueniri, sed circa radices in ruderibus & superciliis montium. Aduena quondam Italiæ, nunc verò Galliæ ac Germaniæ inferiori. Nullo pacto nec fimum nec aquam concupiscit: emori dicitur si nouella copiosè adaquetur. Ceteris in locis semine exit, in Creta verò etiam ἀπὸ τῆς ἐνλεχούσας, id est, ex ramulis.

Semper viret ipsa arbor: fructus ter vno anno colligi possunt, Ianuario, Maio, ac Septembri mensibus; idcirco & Trifera appellatur.

Κυπάρισσος, vel κυπάριστος Græcis: Latinis Cupressus: Officinis Cypressus: Italis Cypressa: Gallis ac Hispanis Cipres: Germanis Eypressenbaum: Belgis Cypresse boom.

Fructus σφαίρα τῆς κυπάρισσου: Latinis Pilulæ Cupressi, Nuces Cupressi ac Galbuli dicuntur: Officinæ Nuces Cypressi appellant. Diti olim hæc sacra habita fuit, & feralis dicta, ex quo creditur umbra eius infauita.

Cupressi autem folia, germina, & recentes galbuli, resiccandi vim habent, & vnà adstringendi, absque insigni tamen acrimonia aut caliditate: tanta autem & caliditas eis adest, quantum satis sit deducendæ in altum abstrictioni & acerbitati, vt Galenus auctor. Magna vlcera in duris corporibus conglutinant: in alto latentes in flaccidis affectibus humiditates innoxie tutoq̄ue depascuntur atque absumunt. Ad enterocelas hoc modo profunt; partes siquidem præ humiditate laxas resiccant, deinde ipsis robur addunt. Quidam etiam ad carbunculos & herpetas polentæ permiscentes his vtuntur.

Pilulæ talsæ ex vino, auctore Dioscoride, in dysenteria,alui fluore, & si reiiciatur, commodissimè bibuntur. Eisdem decoctum harum & foliorum præbet effectus.

Folia suffita culices abigere feruntur: atque idem posse pilulas. Ligni ramenta vestimentis interposita à tineis ea tuentur. Resina tineas, vermiculos, & teredines quoque necat.

De Thya, siue Cupresso siluestri ex Theophrasto & alijs.

CAP. VIII.

THYA, auctore Theophrasto, procerâ ac perpetuò virens est arbor, Cupresso aded forma similis, vt & ramis, caudice, folijs, & fructu ipsam referat, ac potius siluestris quædam Cupressus: materies ligni solida, odorata veluti Cedri, quæ non corrumpitur: radice huius nihil crispus, pretiosa opera idcirco ex hac conficiuntur.

Præcipua autem hæc est iuxta Ammonis delubrum, & in reliqua Cyrenaicæ regionis parte enascitur montium cacuminibus locisq̄ue argentibus. Cupressum verò quamdam siluestrum in Creta quoque reperiri Bellonius refert, quæ non ad aliarum Cupressorum altitudinem excrescit, nec metæ modo fastigiata attollitur, sed humiliore statu contenta patulam comam in altitudinem diffundat: caudice verò & crasso eam esse affirmat. Sitne hæc Thya, de qua Theophrastus & Plinius, expendendum reliquimus.

Serotina autem Thya est, & tardissimè germinat.

Græcis Θύα siue Θείον & Θύον: differt ab his Θύεια non stirpis nomen, sed mortarij, in quo res aridæ terantur. Nota (inquit Plinius lib. xiiii. cap. xvi.) Homero Thya: hanc igitur inter odores vri tradit in delicijs Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta (videlicet omnia) in eo vocabulo accipiunt, cum præsertim eodem versu Cedrum & Thyam (Laricem perperam exemplaria) vnà tradat: in quo manifestum, de arboribus tantum locutum.

Extat versus Odysseas quinto, vbi Mercurium inducit Iouis mandato Calypsus antrum petiisse, & Thyæ Cedrique combustarum arborum odorem longè præsensisse: ait enim,

— τῆλόσε δ' ὀδμή
Κέδρου τ' ὀκιάπιο Θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδῶδες.
— Ex longinquo odorem
Cedri & incense Thyæ iuxta insulam olebant.

Theophrastus magnum huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quamdamq̄ue immortalitatem materiæ in tectis, contra vitia omnia incorruptæ.

De arbore Vita dicta. CAP. IX.

QUÆ arboris Vitæ nomen accepit, in altitudinem excrescere posse fertur: caudice asurgit lignoso, duro, & nodoso, cortice è rubro nigricante conuulso, ramuli ab hoc

Arbor Vitæ.

utrimque complures alterni sparguntur, à quibus rursus alij frequentes alatum instar expansi, qui recti essent, si non ad foliorum exortus reflecterentur, & adeò applanati appareret, veluti si prælo compressi forent. Folia autem Cupressi quodammodò referunt, sed tamen planiora, & supra inuicem sessilia, veluti compactili nucamento cohærent. Flosculi in extremis ramulis exigui, ac sufflavi exoriuntur, subsequente cono perquam exiguo, nuclei strobili nucis pineæ magnitudine, è tenellis squamulis compacto, quo dehiscente paleacea quædam semina excidunt exigua.

Odoratus totus frutex est, & ceteris huius generis odoratior: folia gustata amarificant, quorum odor contritorum ita digitis adhæret, vt difficulter abluui queat. Spirant autem hunc odorem non modò virentes ramuli ac folia, sed & recisa ac reliccata diutinè eundem retinent.

Ex peregrino orbe, Gallia primùm aduena est facta, tempore Francisci I. Regis Franciæ, & in hortos Regiæ Fontanæblæi, ex Canadas Septentrionalis Americæ prouincia illata, vnde ad complura Gallia, & non pauca Belgij peruenit loca: ramulo in terram depacto feritur: radices facile loco haud insolato concipit.

Hiemis ac frigoris patiens est, amisso tamen hibernis mensibus eleganti virore, folia ramulique subnigricant, quæ Vere veluti rediuiua iterùm virorem ac pristinum nitorem recipiunt, vt non temerè Arbor Vitæ dicta videatur.

Nominant siquidem hanc recentiores Arborem Vitæ, neque aliud exploratum habemus eius vocabulum, Thyam Theophrasti aut Plinij Brutam esse asserere non fuerit facile. Noui orbis noua stirps habenda est.

Calida autem ac sicca temperamento & folia & ramulos esse, non modò amaricans sapor, sed & odor abundè vehemens docent.

De Taxo. CAP. X.

TAXUS longa ac procera arbor est, caudice mediocris crassitudinis recto, & circa verticem ramulo, reliqua parte enode, qui exterius cortice contegitur ex albedo sordente, scabro, ac rimoso; & interiore materia lignea nigricat: rami in latus effunduntur, in complures virgulas ac alas distributi; quæ folijs utroque latere frequentibus multisque dense circumseptæ sunt, instar ramulorum Piceæ, quæ Rosmarini coronarij haud dissimilia sunt, sed læuiora, & in virore nigriora, non odorata. Flosculi ab inferiore virgularum parte secundùm folia, tum & circa cacumina frequentiores dependent, ex luteo herbacei: baccæ succedentes rotundæ ac rubentes sunt, concauo quodam exiguo superius apparente, veluti in nigris Vacciniis, quibus & forma & magnitudine proxime respondent.

Prouenit in pluribus regionibus Taxus: apud Græcos in Macedonia & Arcadia, in Italiæ quibusdam conuallibus, in Narbonensi Gallia, in Arduenna Belgij silua, tum & plerisque alijs, vbi fata est, locis: gaudet autem vmbrosis.

Martio aut Aprili flosculi exeunt, nouis germinibus mox succedentibus: Autumno maturæ baccæ ex arbore decidunt.

Arbor hæc Græcè à Dioscoride *σμίλαξ*, nominatur, à Theophrasto *μίλος*; sed à Nicandro in Alexipharmacis *σμίλος*: Galenus verò etiam *κάκτον* vocat: Latinis Taxus est: Germanis Eibenbaum: Belgis Ibenboom: Italis *Tasso*: Hispanis *Texo*, & *Taxo*: Gallis *Tf*: Bohemis *Æis*.

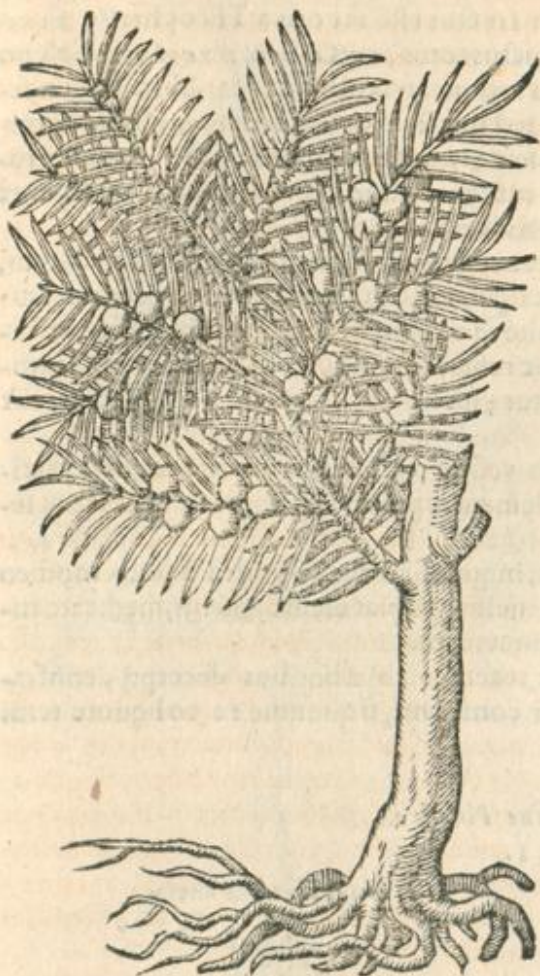
In Officinis indoctis, si quæ adhuc restant, Tamariscus; quæ olim huius corticem, pro Tamaricis cortice, medicamentis non absque graui errore admiscuerunt.

Venenosæ, inquit Galenus, facultatis arbor est. Dioscorides tam præsentis Narbonæ Taxum

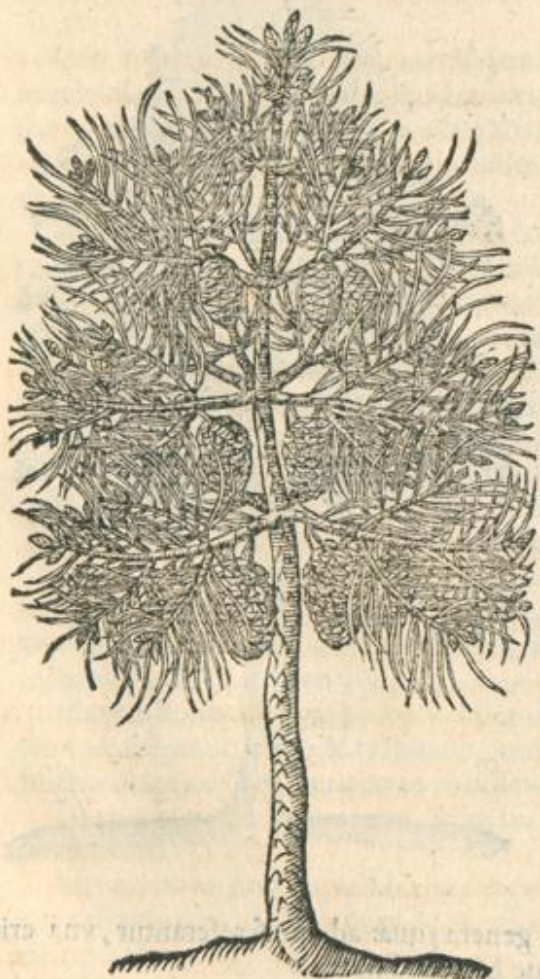
Error nonnullarum Officinarum.

Taxum

Taxus.

Pinus.

Taxum esse veneni scribit, vt etiam sub vmbra eius requiescentes aut dormientes offendantur, & quandoque moriantur. In Belgio minus perniciosa est, & vmbra periculo caret. Theophrastus *λόφωρα* animalia, lumenta vertit Gaza, mori ait si folia comederint: sed *μυρωδύλωνα*, id est, ruminantia non offendi: fructusque vorò & aliquibus hominibus mandi, suauisque esse ac innoxios. Nicander in Alexipharmacis Taxum inter venenatas stirpes quoque retulit, ascripto simul remedio, & quidem his verbis, Interprete Ioanne Gorrao:

*Parce venenata Taxo, que surgit in Oeta
Abietibus similis, letoque absumis acerbo,
Ni prater morem pleno cratere meraca
Fundere vina pares, cum primùm sentiet ager
Arctari obstructas fauces, animaq; canalem.*

De Pinu. CAP. XI.

PINUS duplex est, Theophrasto auctore: vna *ἡμερος*, cultiua siue mansueta, altera *ἀγρία*, sylvestris. Macedones verò & tertiam ait adde-
τε, ἀργησι siue sterilem, nobis incognitam.

Mansueta Pinus procero & crasso caudice in altum tollitur: inferiore quidem parte nudo, sed superiore admodum ramoso. Folia setæ equinæ ferè modo tenuia, oblonga, dura, cacumine pungentia ac aculeata, extremas ramulorum partes, comarum iustar, plurima ambiunt, quorum bina ab vno ferè exeunt tuberculo: coni magni sunt ex multis solidis, duris, lignosis compacti squamis, sub quibus strobili lignosi putaminis, instar paruuarum nucum, lacunatis includuntur toris; horum nucleus albidus, dulcis, oblongus, tenui membrana, facile attritu digitorum decidente, velatus, cuius vsus est.

In multis Italiæ locis, & præsertim in agro Rauennate, & circa Massiliam in Narbonensi Gallia, in Hispania, cum & alibi, veluti in Orientis prouinciis sponte sua nascitur: colitur verò in hortis ac viridariis.

Latinis Pinus, & Pinus fatiua, vrbana, aut potius mansueta dicitur: Macedonibus ac reliquis Græcis *πέυκη ἡμερος*, sed Arcadibus *πίτυς*: nam quam Macedones *πέυκη ἡμερον*, Arcadiæ incolæ *πίτυω* vocat, vt Theophrastus ait: atque sic *ἡμερος* Pinus in Arcadia ac circa *Ἡλείαν* nomen permutat. Ex hac autem nominis permutatione accidit, vt fructus Pini in conis reperti, à Dioscoride, Galeno, & Paulo, aliisque *πιτύδες* nominentur, quasi *πίτυος* fructus, quos Dioscorides fructus esse ait *πιτύων καὶ πέυκης*, qui tamen non alterius quam *ἡμέρου πέυκης* sunt, ab Arcadibus *πίτυς* appellata. Est verò & alia *πίτυς*, Picea Latinis, à Pinu multum differens: sed Pitys Arcadiæ nihil à Pinu differt.

Fructus autem harum *κῶνοι* Græcis dicuntur, & Latinis similiter Coni, est tamen *κῶνος* commune nomen omnium fructuum huius

generis arborum : nominantur verò & Latine Noces Pineæ: à Mnesitheo Græcè ἐσπερίδες a Diole verò Carystio πινύνα κάρνα, quæ tamen fructus esse arboris à Theophrasto πίνκης appellatæ Athenæus testatur. Videtur & idem fructus totus, ἐσπερίδος & κόκκαλος à Galeno vocari, Commentario quarto lib. Hipp. De victus ratione in morbis acutis: libro tamen secundo De alimentorum facultatibus non κώνον, sed nuces in eo contentas ἐσπερίδος nominat: & similiter lib. v. De simplicium medicamentorum facultatibus: Coni, inquit, fructus, quem Coccalum & Strobilum vocant: hos autem πινύδες etiam nominari paulò antè dictum est. Germani Conum Zyrbel: Brabanti Pijnappel nuncupant.

At fructus istius interior nucleus vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quasi frigidi ac calidi consistentem: exasperata lenit: tussi veteri & pectoris diurnis vitis auxiliatur, per se, aut cum melle, aliòve eclegmate sumptus: phthilicis ac tabescentibus utilis est: vires reparat: corpus alit ac reficit: crassi ac boni est succi, multumque nutrit, non tamen omnino facile concoquitur; idcirco bellariis tritus admiscetur, aut saccharo incoquitur.

Prodest verò & idem nephriticis, ac aduersus vesicæ rosiones, vrinæque ardores; acrimoniam enim mitigat, dolores sedat, vrinam clementer prouocat: auget item & lac & semen genitale; Venerem idcirco etiam excitat.

Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, si postea addito modico mellis iterum coquatur, donec ipsum decoctum mellis accipiat crassitudinem, medicamentum est ad thoracis pulmonisque excreationes conueniens.

Simile & Dioscorides habet: Integri, ait, ac recenter ab arboribus decerpti, confracti, & in passio decocti, veteri tussi & tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

De Pinu siluestri, siue Pinastro.

CAP. XII.

Pinus siluestris, siue Pinastr.

Pinus siluestris altera.

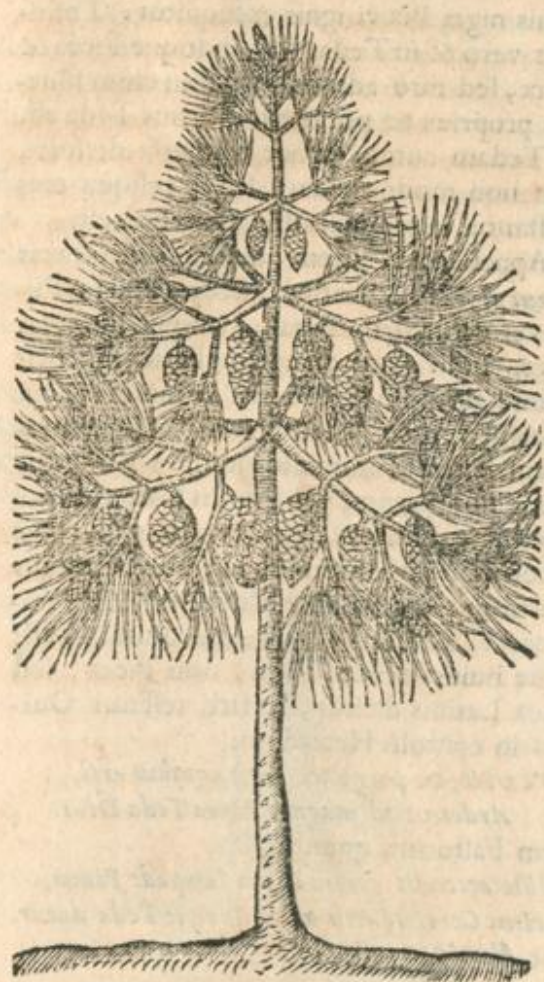
SILVESTRIVM Pinorum complura sunt genera, quæ ad duo si referantur, vna erit siluestris montana Pinus, altera Ἐθλια, siue Marina Pinus.

Inter

Pinus maritima maior.

Pini maritimæ maioris ramulus.

Inter montanas autem prima, vrbane siue *ήμερα* similis est, sed frequenter humilior, ac minus alta, crassitudine verò haud cedens: cortex eius glaber est: folia qualia Pini vrbane, dura, gracilia, acuminata, sed breuiora, inter quæ subinde fructus futuri rudimentum latet: coni verò multò minores, breues ac parui, resinosi, ac odorati; qui quamprimum inaruerint, dehiscunt, & ex arbore decidunt.

1.

In siluis Bohemæ, Silesiæ, Morauicæ, Lusatiæ, Poloniæ, aliisque Germaniæ, ac etiam Borussiae, largè prouenit, ac in omnibus Septentrionalibus regionibus: frigidus tractus amat, & montosa: grandines, niues, & gelu non reformidat: in Pyrenæis montibus, ac Italicis Alpibus, tum & Gallia Celtica etiam reperitur.

Altera species altitudine & proceritate minor est, alioqui arbor elegans ac speciosa: folia veluti alterius Pini frequentia, tenuia, & acuminata. Conus Piceo crassitudine ferè æqualis, sed breuior; resinofus quoque & admodum fragilis: nuces vrbane minores ac ferè triangulares: ligni materies elegans est, & odorata, idonea ad tabulas aliaque opera ex ea conficienda.

2.

In Tridentino agro, vt Matthiolus scribit, ac in Rhetinorum montibus, in Comitatu Tyrolensi, ac prope Oenipontem prouenit.

Tertiam verò præter hanc & montanam idem refert: hæc autem caudice nullo assurgit, sed plurimis ramis effunditur humi serpentibus, duodecim aut quindecim cubitos longis, flexibilibus ac obsequiosis, & ad circulos vafarios perquam idoneis: coni huius quales prioris montani, sed odoratiores, & plus resinæ proferentes.

3.

Marina Pinus duorum hominum staturam subinde non excedit: folio Pini breuiore: fructu coni forma oblongo & turbinato, multam Resinam proferente: huius duæ sunt species, fructus magnitudine tantummodò differentes.

4.

Gignitur in maritimis Italiæ, ac etiam Hispaniæ, tum & in aliis prouinciis, haud procul à mari locis.

Minorem verò & quamdam huius generis Carolus Clusius exhibet, hominis staturam vix attingentem, foliis minutis, & veluti Laricis, sed perpetuis; cono paruulo, ac nucleis putillis.

5.

Fluit

Pinus maritima minor.

Teda.

Plinij locus
emaculatus

Fluit autem ex his omnibus Resina alba & odorata: conuertuntur verò & in Tedam, & ex his nigra Pix vi ignis excoquitur. Transcunt verò & in Tedam quandoque Picea & Larix, sed rarò admodum: Pini enim siluestris proprius ac peculiaris morbus Teda est. In Tedam autem arbor conuersa dicitur, cum non modò cor eius, sed & reliqua eius substantia in pinguetudinem mutata est.

Appellantur autem omnes hæ Græcis πύργος ἀγέλιος, & Latine siluestres Pini: à Plinio verò Pinastri. Pinafter, inquit lib. xvi. cap. x. nihil aliud est quàm Pinus siluestris minore altitudine, & à medio ramosa, sicut Pinus in vertice (exemplaria pleraque perperam habent, mira altitudine.) Falluntur autem non parum, qui Pinum Græcis πίνος appellari existimant, præter vrbanam: quæ tamen non ab omnibus, sed ab Arcadibus tantummodò (vt antè scriptum) πίνος nominatur. Siluestris Pinus πύργος omnibus est: atque huius idcirco Teda, non Picea, sed Pinea Latinis dicitur, vt satis testatur Ouidius in epistolis Heroidum:

*Vt vidi, vt perij, nec notis ignibus arsi,
Ardet vt ad magnos Pineæ Teda Deos.*

Item Fastorum quarto:

*Illic accendit geminas pro lampade Pinus,
Hinc Cereris sacris nunc quoque Teda datur.*

Huc facit quoque quod apud Virgilium legitur Æneid. vii.

*Ipsa inter medias, flagrantem seruida Pinum
Sustinet.*

Vbi per flagrantem Pinum, Tedam Pineam intelligendam Seruius admonet. Accedit Catullus in Epithalamio Iulix & Mallij:

— *mann*
Pineam quate Tedam.

Et Prudentius in Hymno cerei Paschalis:

Seu Pinus Piceam fert alimoniam.

Iam & Peucedanos à similitudine πύργος, nomen habens, Latinis à Pinu quoque appellationem Pistanelli inuenit. Quæ sanè omnia satis ostendunt, πύργος Latinis non Piceam, sed Pinum dici.

1. Prior autem siluestrium harum species Idæa Theophrasti esse posset, si conus qui breuior est, oblongior foret, nam ex siluestribus vnam Idæam nominat, fructu longiore: alteram Marinam fructu rotundiore. At nobis contrario hæc se habent modo: nam siluestris montanæ breuior est conus, maritimæ verò longior. Potest verò hæc veriùs Macedonum mas esse: hi etenim siluestrium vnam marem, alteram feminam statuunt. Et marem quidem contortio-rem & operi difficiliorem, feminam verò faciliorem. Contortius autem huius lignum est, minusque operibus expetitur, quàm proximæ: idcirco & mas esse posse videtur.

Germanis hæc arbor *Harzbaum* & *Wilder Harzbaum*: Gallis in Celtica *Eluo*, *Aleuo*: Hispanis *Pino Carax*.

2. Altera species Italis, Tridentinis, & Ananienfibus vulgò *Cembro* & *Cirmolo* dicitur. A Macedonum femina siluestri nihil differre apparet; nam tractabilem & ad multa opera materiam habet idoneam.

3. Tertia ab iisdem Mugo nuncupatur: hæc non abs re *χαμηλοπύργος* dici potest, hoc est, humilis Pinus, alia tamen ac differens à *χαμηλοπύργος* herba.

4. Quarta *Ἰθαλία πύργος* Græcis: Latinis Maritima ac marina Pinus nominatur.

Teda autem Latinis dicta, Græcis *δάς* & *δάδιον* nominatur: Germanis *Kynholz*. Plinius non absque errore Tedam sui generis arborem esse existimauit, ac sextum Coniferarum genus statuit: sicuti & non rectè pro πύργος, Latincm Latine vertit.

Plinij error.

Veluti

Veluti autem Dioscorides inter *πέκυν* & *πίτω* tam exiguum; ut vix vllum, discrimen statuit, ac eiusdem generis vtramque facit: sic & facultates vtrique communes tradit.

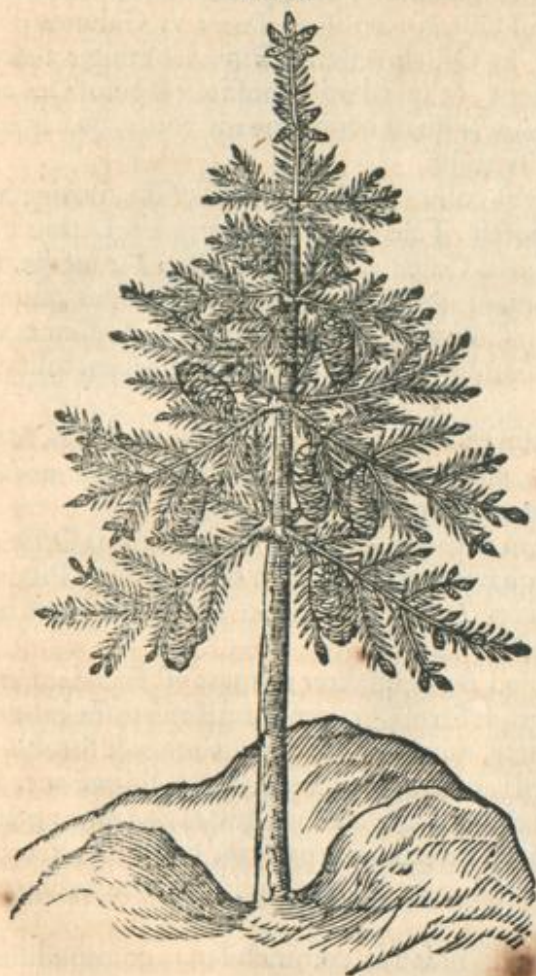
Vtriusque, inquit, cortex adstringit: prodest aduersus intertrigines tritus ac impositus: ad superficialia item vlcera & ambusta cum argenti spuma & manna thuris: cerato verò myrtino exceptus teneriorum vlcera claudit: cum atramento futorio tritus serpentina cohibet: suffitu partus & secundas extrahit: potus aluum fistit, & vrinas mouet.

Galenus ferè eadem; sed Peuces corticem, Pityos moderatiorem esse ait. Folia trita inflammationes soluunt, & vulnera ab ipsis arcent. Trita & in aceto decocta dentium dolores mitigant, si hoc calido decocto colluantur: hepaticis verò & eadem vtilia sunt, cum aqua vel melicrato pota. Idem verò potest & strobilón cortex, quod folia pota: sed Galenus in cono, quamquam his similis videatur, minùs tamen validam facultatem esse affirmat, sic vt nihil dictorum propè efficere queat, sed molestam quamdam habeat mordacitatem.

Teda particulatim secta, & in aceto decocta, dolores dentium etiam sopit, ex decocto dente colluto. Ex hac etiam fit Spatha ad acoporum & pessorum compositiones vtilis. Ex hac verò combusta fuligo ad atramenti librarij confectionem excipitur, & ad *καλλιθέρα*, & ad erosionem angulorum oculi, & ad palpebrarum caluitiem, & lacrymantes & lip-pientes oculos, Dioscoride auctore.

De Picea. CAP. XIII.

Picea.

PROCERA arbor Picea est, multis ramis luxurians non solum quidem circa verticem, sed multò inferiùs, ac etiam infra caudicis medium, qui reflexi terram versus nutantes non rarò dependent: folia angusta sunt, non qualia Pini, sed breuiora latioraque, Abietis similia, quibus tamen nigriora, latiora, molliora tenerioraque, quæ etiam non orbiculariter, vt Abietis, teneriores virgulas conuestiunt, sed è duobus tantummodò sibi oppositis lateribus, frequentia admodum denseque exeunt, veluti Taxo, cuius folia satis æmulantur. Conus huius oblongus est, & Abiegno ferè similis: cortex arboris nigricat, lentus ac flexibilis est, non vt Abietis fragilis; sub quo, proximè ligno, Resina colligitur, quæ quandoque effluens Larignæ similis apparet.

In siluis Bohemiæ ac Germaniæ iuxta Pinastros & Abietes sæpè hæc reperitur: nascitur & in aliis regionibus.

Coniferam autem hanc arborem Græci *πίτων* nominant: Latini Piceam, non autem Pinum: nam Pinum Græcorum *πέκυν* esse superiore capite ostensum: *πίτω* autem Latinis Piceam dici testatur Scribonius Largus Compositione cci. Resinæ, inquit, Pituinæ, id est, ex Picea arbore. Accedit Plinius lib. xvi. cap. x. vbi verba Theophrasti de Peuce & Pityi transferens, Pityn

Piceam interpretatur, tametsi pro Peuce Laricem scripserit, vt iam antè indicatum est.

Verba autem Theophrasti sic habent: *Πεύκη μὲν γὰρ ἑπικαλεῖται τῆς πίτων ὄντων ἀναβλαστάνων. τὴν πίτων δὲ φασὶ πνεύματα ἀναβλαστάνειν, ὡς περὶ τῆς εἰς λέσον ἐμπαρησθέντος τῆς Πυρραίων ὄρους τῆς πτωίδους*: Plinij verò hoc modo: Larix vstis radicibus non repullulat: Picea repullulat, vt in Lesbo accidit incenso nemore Pyrrhæo.

Iam & *πιτυοκάμποι* vix in alia vlla arbore, quàm in sola Picea reperiuntur, teste Bellonio: *πιτυο-* sic vt non temerè Pityocampæ ac Picearum Erucæ vocentur, tametsi plerique interpretes, *κάμποι*. Pinorum erucas nominent, atque idcirco etiam *πίτυς* à Theophrasto *φθειρόποιος* cognominatur, quòd videlicet vermes ac pediculi in ea gignantur.

Quandoquidem autem *πίτων*, nomen commune ad Pinum vrbanam & Piceam est, vt antea

antea ostensum, recentiorum nonnulli hac de causa Piceam *πίτω ἀγρία* à Theophrasto nuncupari existimant. Theophrastus siquidem historiae lib. 111. Montibus, inquit, iuxta Macedoniam propria *ἐλάτη, πύκη, πίτυς, ἀγρία*, &c. paulò verò inferiùs, inter siluestria *ἀείφυλλα* siue semper foliosa, *πύκη, πίτυς, ἀγρία*. Sed lib. primo inter *πίτω & ἀγρία* medias alias numerat, ita *πίτω* ab *ἀγρία* separans: Interpres etiam *ἀγρία* Aquifoliam interpretatus est. Appellatur autem Picea hæc à Germanis *Schwarzer Eannenbaum* / & *Noth Eannenbaum*: quandoque verò & *Föhrenholz* / quod tamen & aliis nomen quadrat.

De facultatibus verò vel corticis vel fruticis huius arboris, superiore capite scriptum est. Nam veteres Peuces & Pityos facultates, veluti consimiles, simul descripserunt. Restat de Resinis, de quibus mox sequente capite agendum.

De Resinis. CAP. XIII.

1. **E**x Pinorum, præsertim siluestrium generibus, Itquida, subalbida, & odorata Resina profuit, & non rarò quidem spontè; sed ex ramis aut caudice vulneratis copiosior, arbore in Tedam conuersa. Exit verò & arida quædam è corticis rimis, vel circa abscissos ramulos,
- 2.
3. & quidem Piceæ vel Abietis. Iam & circa conos siue strobilos & concreta quædam reperitur Resina.

Resina autem omnis Græcè *ρήτινη* dicitur: Germanis *Harz*; Belgis *Herst*: Italis *Ragia*: Hispanis *Resina*.

1. Liquida Resina Græcis *ρήτινη ὕγρη* nominatur, & à nonnullis *αὐτόρροτος*, id est, spontè fluens: à Lacedæmoniis *πρωτόρροτος*, siue Primiflua: in Cilicia verò *καπναίλειον*: vt Galenus 111. De medicamentis secundùm genera scribit: in Officinis Resina Pini. Contingit autem quandoque dum negligentius hæc collecta fuerit, vt quædam lignosa aut lapidosa ei admixta sint: huiuscemodi autem Galenus *συγκομιστήν* quali confusaneam vocat, quæ liquefacta ac à fordibus repurgata, dura redditur ac friabilis.

Simile accidit & Resinæ alij liquidæ, quæ vbi colliquefacta fuerit & cocta, refrigerata dura ac friabilis est, & tundi, teri, cribrarique potest. Talis autem Græcè *φρυκτὴ*, Latinis *Friacta* dicitur, & non rarò Colophonia siue *κολοφωνία*. Galenus siquidem in lib. De medic. secundùm genera 111. Friactam ab aliis Colophoniam appellari affirmat: Resinarum, inquit, omnium siccissima, quam nonnulli Friactam, alij Colophoniam nominant. Colophonia autem vocatur, quòd olim à Colophone, vt Dioscorides, petebatur. Hæc præ ceteris fulua, si teratur, alba fit: Plinius lib. 1111. cap. xx.

Colophonia.

2. Altera arida *ρήτινη ξηρά* nuncupatur, præsertim ex Picea arbore, pinguedinis expers, & celeriter arefcens, quæ, vt Galenus vi. De medic. secundùm genera, proprie *φύσημα πτύων*: in Asia quæ fit è Picea admodum candida Spagas vocatur, Plinio auctore.

3. Tertia *ρήτινης σερβιλίνης* nomen accepit: eadem verò & *φύσημα σερβιλίνων* dicitur: Officinis hæc inæognita est. Prostat tamen in his venalis quædam arida quidem Resina, sed ex Pityina, Strobilina, Abietinaque confusis permixta, quam *Garipoi* nominant: Thuris loco hæc non rarò suffitur; à quo tamen multùm differens est.

Resina autem omnis desiccatur & excalfacit, sed non æqualiter omnes: est siquidem inter eas differentia. Quæ aciores, excalfaciunt magis, vt Strobilina, omnium Resinarum calidissima; quia & acrior. Pityinum physema minùs acre, minùs excalfacit: in huius & Strobilinæ medio, Abietina est. Liquida Pineæ humidior est: ad Laricis qualitatem & facultatè accedit.

Vtiles sunt Resinæ, Dioscoride auctore, vitæ siue frictæ ad malagmata & acopa: præter enim emollientem quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium suarum ac siccitate digerunt: tumores idcirco & emolliunt ac discutiunt: eadem quoque facultate acopis permisti lassitudinibus medentur.

Liquidæ resinæ vnguentis ad recentia vulnera solidanda commendatis, commodissimè admiscuntur, nam & ad suppurationem, tum & facilem vnitionem faciunt.

Excipitur verò & Fuligo, *λίγυς* Græcis dicta, ex Resinis perinde ac ex thure, quæ ad *καλλιέλεφασα*, hoc est, palpebras ornantia conducit, & angulorum oculi erosiones, & collacrymationes, citra morium siquidem resiccatur.

Conficitur ex hac, inquit Dioscorides, atramentum scriptorium: verùm hac ætate non quo scribitur, sed quod à Typographis in excudendis libris vsurpatur, ex hac fuligine, aliis nonnullis permistis, paratur.

De Pice. CAP. XV.

Ex pinguis Pini lignis in Tedam conuersis, vi ignis Pix elicitur. Locum oportet esse lapidibus, aut duriore aliqua materia stratum, medioq; paulò elatiorem, quem scrobes ambiant,

ambiant, in quos humor defluat, à quibus deinde & alij canales diducuntur, per quos delatus excipitur: exceptus in vasa ac dolia reconditur. Loco parato, Teda filia ligna erecta congeruntur, deinde ramis Abietum & Picearum plurimis circumpositis, luto ac terra multa circumquaque conteguntur, ac diligenter ne vlla rima pateat cauetur; solo in vertice foramine relicto, per quod & ignis emitti queat, & hoc immisso flammæ ac fumo exitus pateat. Accenso igne Pix defluit, primùm quidem liquidior, postea verò spissior.

Liquor hic Græcis *πίσσα*: Latinis verò Pix dicitur: & humidior quidem ac primò defluens à Plinio lib. XVI. cap. XI. Cedria: Pix, inquit, liquida in Europa e Teda coquitur, naualibus muniendis, multosque alios ad vsus. Lignum eius concisum, furnis vndique igni extrà circumdato, feruet: primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cuius tanta vis est, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Sequens liquor, crassior iam, Picem fundit. Sed Dioscorides Cedriam ex Cedro magna arbore colligi scribit, & ex Teda Pinea liquorem vi ignis extractum *πίσσαν ὑγρον* nominat: Latinis hæc est Pix liquida: Italis *Pece liquida*: Germanis *Weych Weych*: Belgis *Wey*: Gallis *Poix foudire*: Hispanis *Pez liquida*: in Officinis quibusdam Kitran.

Ex hac verò cum coquitur, durior efficitur Pix: hæc Græcis *ξηρὴ πίσσα*: Latinis Arida aut sicca Pix: nonnullis *παλιμπίσσα*, quali iterata Pix, quia secundo decocta est: huius autem quedam viscosa facta *βουνας* nominatur: in Officinis Pix naualis: Germanis *Weych*: Belgis *Weych*: Italis *Pece secca*: Gallis *Poix seche*: Hispanis *Pez seca*.

Pix autem excalfacit quoque ac resiccat: & humida siue liquida calidior est: durior verò plus deficcare potest, auctore Galeno. Conducit autem liquida ad tonsillarū & vix inflammationes, ac ad anginas foris illata: ad purulentas aures cum rosaceo: ad serpentum morsus cum sale trita & imposita: cum æquali portione ceræ scabros vngues aufert: phymata discutit, & vteri ac ani durities: addita hordei farina, & cum pueri vrina decocta, *ροισάδας* siue strumas dissoluit: cum sulphure verò ac Piceæ cortice vel fuffuribus, serpentina vlcera illata cohibet: cum thuris manna & cerato permixta profundas sedis ac pedum rimas consolidat.

Dura siue sicca Pix, Malactice est, durities emollit, pus promouet, phymata ac phygethla discutit, vlcera caua replet, vulnerariis medicamentis commode permiscetur.

Intra corpus quid liquida Pix assumpta præstare queat, Dioscorides & Galenus scriptum quoque reliquerunt: verùm hæc ascribere curæ nobis non fuit: nemo siquidem hoc sæculo hanc sibi exhiberi facile admissurus est.

Colligitur quoque ex Pice Fuligo, quæ, quod ex Resinis, eadem potest.

De Abiete. CAP. XVI.

EXCELSA & admodum procera Abies similiter est, Pinum altitudine superat: caudex eius rectus, inferius enodis, crescendo in altitudinem progreditur, naturali contractura peræquata ad cacumen vsque; circa quod ramos promit, ex eadem caudicis parte simul quaternos, ex aduerso ita sitos, vt decussim imitentur; è quatuor caudicis lateribus erumpentes, tali ad fastigium vsque ordine obseruato: ab his verò ramis & alij exeunt, sed bini tantummodò laterales, sibi mutuò oppositi, qui subinde deorsum nurant, reliquis sursum magis reclinatis. Folia ramulos ac eorum propagines nullo ordine digesta circumdant, oblonga, teretia, & leuiter mucronata, angustiora albidioraque multò quàm Piceæ, diluto videlicet & quasi albido colore virentia: conij oblongi sunt, & longiores quàm vllius Coniferæ, mollibus compacti squamis, ab extremis virgulis deorsum dependentes, qui nec facile decidunt, sed diutissimè in arbore hærent: coccali in his exigui, nucleo ossis Cerasi non maiores, adnata vna parte membrana, alis apum aut grandiorum muscarum ferè perfimili: materies ligni albidula est, & ex multiplici tunica contexta, veluti Cepæ bulbus.

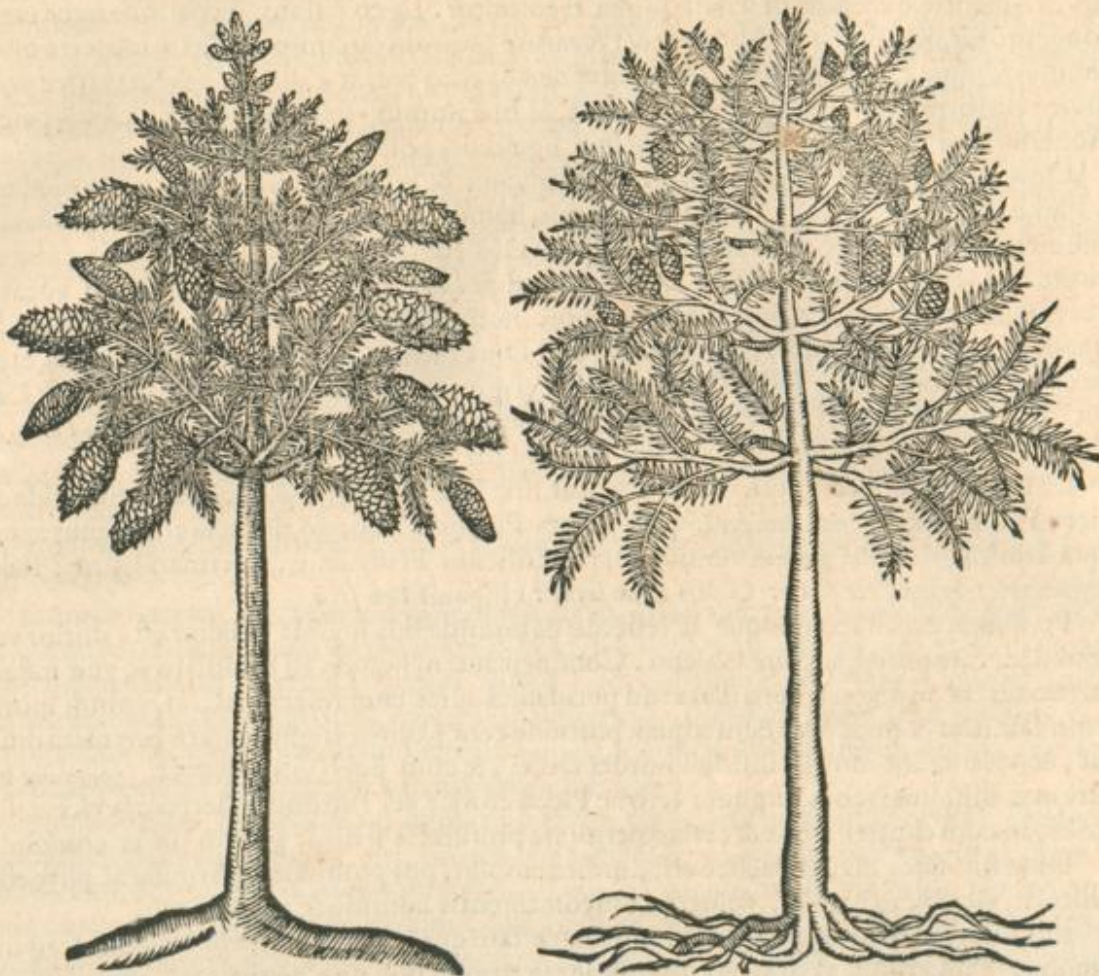
Huius verò & alteram speciem Bellonius in lib. De arboribus coniferis ostendit, conis non dependentibus, sed sursum erectis, quam legitimam esse Abietem, & marem dici posse, existimat. Theophrastus siquidem lib. III. duas Abietes facit: vnam masculam, alteram feminam. Maris folia acutiora, magisque pungentia, pinnata, & in angustius tendentia esse ait; ligni verò materiam duriolem, & forma decoram esse arborem: feminæ verò materiam candidiorem mollioremque, & ad opera faciliorem.

Abies in montibus altis nascitur: in Germaniæ ac Bohemiæ siluis satis frequens, in quibus vnà cum Pinistris viret: gignitur verò & in Italiæ, Galliæ, & aliarum regionum montanis: descendit verò quandoque & ad plana.

Ex Abietis autem cortice liquida quedam colligitur Resina, Laricæ cõsistentia assimilis, sed magis transparent; amaricans & sapore Citrij Mali corticem proximè referens, quæ in tuberculis nonnullis corticis, non quidem vetustiorum, sed nouellarum Abietum continetur;

Abies.

Abies altera.

tur; ex quibus non nisi vulneratis eximitur, sponte etenim non profluit.

Fert & aridam Resinam Abies, quæ circa corticis rimas, vel abscissos ramos veterum arborum reperitur, vel etiam sub ipsis corticibus.

Abies autem Græcis *ελάτη* dicitur: apud Græcos nostri temporis vox integra ac incorrupta restat: Germanis *Weisse Dannen* & *Weisser Dannenbaum*: Belgis *Witte Dennenboom*: Italis *Abete*: Hispanis *Abeto*.

Gallis prior, cuius nempe coni oblongiores dependent, *Suisse*: altera verò conis sursum arrectis, *Du Sap*, aut *Sapin*, ut quidem Bellonius ait: qui & hanc marem, ut diximus, facit, & legitimam Abietem; illam verò feminam, & Latinis *Sapinum* dici affirmat.

Sapinus. Sed *Sapinus* non arboris species est, sed caudicis Abiegni inferior ac enodis pars, ut non modò Plinius lib. xvi. cap. xxxix. sed & Vitruvius lib. ii. cap. xi. testatur, qui & superiorem partem nodosam ac duriosem *Fuſternam* nominant.

Fuſterna.

Liquidam Resinam, quæ ex nouellarum Abietum cortice eximitur, Græcè *δάκρυον τῆς ἐλάτης* vocant: Latinè *Lachrymam Abietis*, & *Lachrymam Abiegnâ*: Officinæ Germaniæ perperam *Terebinthinam Venetam*: Italis *Lagrime* est. Existimant nonnulli à Dioscoride *ἐλαιώδην ῥητίνην*, siue oleosam Resinam appellari: verù oleosa Resina, à Pineâ liquida differēs haud est.

Arida Abietum Resina, *ῥητίνη ἐλατίνη* & *Abiegnâ* Resina rectè nuncupatur, odorata est, thurisquæ loco non rarò vnâ cum aliis suffitur.

Ceterùm Abietis cortex, Peuces cortici facultatem assimilem obtinet; moderatiorem videlicet quàm *Pityos*.

Resinæ verò facultas qualis *Pityinæ*, mitior nempe quàm *Strobilina*; acrior autem & calidior quàm *Terebinthinæ*.

Lachryma verò Abietis uti *Terebinthina* ac *Laricea* amarior est, ita quoque his calidior ac ficcior: abstergit, aperit, vulnera recentia conglutinat, sordidiora emundat: capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidiæ vnciæ pondere assumpta, aluum clementer mouet, & in intestinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in viis vrinariis hærentes expellit: mediocriter verò & viinam cit. Aduersus autem sordidorum ex pene humorum profluium, *Gonorrhæa Venerea* quæ dicitur, huius vsus confert, si aliquot diebus continuis matutino

matutino

matutino tempore fumatur: præstat verò elotam esse cum stillatitio liquore Plantaginis, La-
tucæ, aut alio coniumili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat.

De Cedro magna.

CAP. XVII.

Cedri magnæ ramulus cum conis.

CEDRI duæ sunt: vna maior, Co-
nifera: altera humilis, baccas tere-
rens Juniperinis similes: & de hac qui-
dem cap. huius libri v. actum est: nunc
maior describenda.

Est autem maior Cedrus magna ad-
modum & proceræ arbor, non modò
ceteras resiniferas ac coniferas exce-
dens, sed & reliquas arbores omnes va-
sta amplitudine superans: caudex eius
frequenter admodum crassus est, vt
quatuor hominum vlnæ eum comple-
cti, auctore Theophrasto, nequeant:
cortex interioris partis, quæ à terra ad
primos porrigitur ramos, asperior est:
reliquus vero læuis ac glaber inter ra-
mos conspicuus: rami ab imo ferè, &
haud alte à terra, ad fastigium vsque
exeunt, paulatim altiusque scandendo
minores breuioreisque facti; arbore Py-
ramidis formam referente: orbiculari-
ter autem hi caudicem ambiunt, taliq;
alterno ordine dispositi sunt, vt per hos
ad cacumen vsque, veluti per scalas,
conscendi queat. Folia capillata veluti
Pini, sed breuiora ac minimè aculeata.
coni multò breuiora sunt, & crassiores
quàm Abietis, mollibus, non duris squa-
mis compacti, qui non deorsum pen-
dent, sed fursùm arrecti, in ramis con-
sistunt, quibus & adeò pertinaciter hæ-

rent, vt citra rami particulam auelli nequeant, vt Bellonius scribit: ligni materies durissima,
nec cariem nec vetustatem sentit: cor odoratum ac subrubens. Dei Opt. Max. templum ex
Cedriño ligno idcirco Salomon Iudæorum Rex Ierosolymis extrui voluit: & Gentiles
Diuorum suorum simulachra ex hoc fixerunt.

Fluit autem & ex Cedro Resina Abiegnæ similis, odorata, lentæ admodum substantiæ,
mansa siquidem dentibus adeò firmiter adhæret, vt agre auelli queat; quæ initio liquidior
& albida, vi ardoreque Solis durefcit & arida fit; vi verò ignis & ex hac Pix excoquitur, cui
Cedriæ nomen; & quidem proprie.

Cedria.

In niuosis montibus Cedri nascuntur, veluti in Syriæ Libano, in quo adhuc nonnullas ex-
tare Bellonius refert, Salomonis, vt creditur, manu factas: iam & in Tauro ac Amano monti-
bus reperiuntur: frigidis & saxosis gaudent. Cedrum, inquit Theophrastus, Syria gignit, ea-
que ad triremes vtuntur, qui Syriam ac Phœnicen incolunt; quia Pino carent.

Perpetua coma, vt ceteræ coniferæ, viret: humido ac Aultrino cali statu Cedri materies,
atque ex hac statuæ aliaque opera sudare & humorem emittere videntur: veluti & omnes
quibus oleosus est succus: auctor Theophrastus.

Proceram autem ac vastæ magnitudinis arborem hanc Græci *κέδρος*: Latini similiter Ce-
drum: Plinius lib. XXIII. cap. v. Cedrelaten nominat, quali Cedrum Abietem aut Cedrinam
Abietem; tum ad differentiam minoris Cedri, tum quòd Abietem valde referat.

Resina proprium nomen non accepit, Cedrina autem cognominari potest.

Pix autem ex hac extracta, *κέδρα* proprie dicitur: Plinius tamen & priorem Teda liquo-
rem Cedrium in Syria vocari scribit, vt iam ante diximus. Optima est, inquit Dioscorides,
pinguis, pellucida, odore grauis, quæ guttatim effusa coit, non dissipata permanet.

Ac Cedria temperatura calida est & sicca, cum partium tam exquisita tenuitate, vt vtriusq;
qualitatis ordinem quartum attingere videatur. Mollem itaque carnem citò ac promptè

dd 2

citra

citra dolorem putrefacit, veluti septica dicta medicamenta, ex quorum medicamentorum genere ipsa quoque est, sed infimo loco, utpote debilissima: atque idcirco mortuorum corpora non corrumpit, sed resiccat, & à corruptione tuetur, humiditates eorum depascens.

At in viuentibus calor ipse qui in corporibus est, Cedriae vires adaugens, causa efficitur, ut tenerae carnes ab ea deurantur, Galeno teste.

Condiebantur autem olim mortuorum corpora magna ex parte Cedria apud Aegyptios, tametsi & alij conditurae fuerint modi, quos Herodotus latius refert.

Mumia.

Conditum verò corpus Officinae Mumiam nominant, sed perperam: Mumia siquidem Arabum nihil aliud est quam a Graecis Pissasphalton dictum, ut ex Auicennae cap. 474. & Serapionis 293. satis manifestum.

*Error in-
terpreta-
Serapionis.*

Erroris occasionem praebuit Serapionis interpres, qui ex sua, non autem ex Serapionis sententia Mumiam interpretatur, mixturam ex Aloë & Myrrha, & quod eis admiscetur ex humiditate corporis humani. Sed ad Cedriam redeamus.

Hæc ad ocularia quoque medicamenta commendatur: oculorum aciem intendit illita, albugines & cicatrices detergit, aurium vermes necat cum aceto infusa, & sonitus sibilosque cum Hyslopi decocto, dentium cavitatibus imposita eos frangit & dolorem sedat; idem facit cum aceto colluta: contra anginas & tonsillarum inflammationes illita prodest: lentes pediculosque enecat: Cerastræ morsibus cum sale imposita auxiliatur: contra venena leporis marini in passo sumpta conuenit: prodest & elephantiacis inuncta: vermes & tineas subtus iniecta enecat, & partus extrahit, ut quidem Dioscorides.

De Larice. CAP. XVIII.

Larix.

LARIX non exiguae quoque proceritatis arbor est, caudice rectè assurgente, cuius cortex inferiore parte, quæ ramis subest, crassus, asper, in frequentes rimas dehiscit, præcisus interiorius rubere conspicitur; reliqua parte laevis, glaber, nonnihil foris inalbicans: ramos Larix multos promit, in alios minores diuisos, qui lenti ac obsequiosi sunt: folia verò circa ramulos multa, ab vno tuberculo numerosa, simul coherentia, breuiora, tenuiora, mollioraque quam Pini,

Laricis ramulus.

Pini, haud aculeata sed retusa: flosculi, seu potius conorum rudimenta è tenerrimis ramulis erumpunt rotunda, elegantè tandem purpura rubentia. Coni parui Cupressinis magnitudine ferè similes, sed tamen longiores; gracilibus foliosis squamulis compacti; sub quibus latent fructus exigui, adnata tenui membranula, apum aut vesparum alis persimili: ligni materies durissima, colore praesertim quæ media ac interior est rubescens, ad diuturna opera perquam utilis.

Flammis autem nõ accendi Laricis lignum, aut ab igne non comburi, vt Vitruuius de Castro Larigno à Cæsare oppugnato refert, veritatem non habet: nam & in fornacibus ardet, & in carbones vertitur, ferrariis Officinis utilissimos, vt Matthiolus scribit.

Colligitur verò ex Larice & Resina liquida, Resina Laricea. candicanti melli, veluti Attico aut Hispanico, colore & consistèntia persimilis, quæ tamen non spontè effluit, sed ex arboris trunco manat, crasso oblongoque terebrò ad cor vsque perforato.

Galenus hanc duplicem quodammodò esse tradit lib. De medic. secundùm genera 1111. Vnam similem Terebinthinæ, alteram hac acriorem, calidiorem, magis liquidam, odoratu grauiorem, gustu amariorem, calidioremque. Sed posterior nõ Larigna, sed Lachryma fuisse videtur Abietis, quam Galenus, quia consistèntia quodammodò similis, pro Laricea habuisse

potuit. Adnascitur & Larici fungus, non qualis aliis arboribus, sed albidus, Medicinæque utilis, qui Agarici nomen adeptus; de hoc autem vbi de Fungis agitur, latiùs scriptum est. Agaricus.

Nascitur autem Larix nõ quidem in Græcia aut Macedonia, sed præcipuè in Italiæ Alpibus, haud longè à Tridento: iuxta Benacum ac Padum fluuios, tum & alia eorundem montium loca: reperitur & in Morauia, quæ olim Marcomannorum prouincia, locis montosis: Fuchsius in Silesia quoque gigni refert: alij verò & in Lusatia, circa Poloniæ fines.

Inter coniferas sola Larix absque foliis hieme reperitur: Vere noua ex iisdem, vnde priora deciderunt, tuberculis erumpunt. Coni legendi sunt ante hiemem cum folia defluere incipiunt: postea etenim sese pendentibus ac dissoluentibus squamulis, semina effluunt. Resina æstiuis mensibus colligitur.

Larix Græcè similiter *λάειξ* dicitur: Italis ac Hispanis *Larice*: Germanis *Erchenbaum*: Belgis *Loosenboom*: Gallis *Melese*.

Liquida Resina à Galeno quoque *λάειξ* nominatur: Latinis Resina Larigna, vel Resina Laricea: Italis *Larga*: in Officinis Terebinthina appellatur, atque eius loco diuenditur, & medicamentis admiscetur. Nec nouum id est: nam & sua ætate Galenus Rhopopolas Laricem Terebinthinæ loco vendidisse refert. Et potest hoc citra errorem fieri: ipse siquidem Galenus vno loco pro Terebinthina Lariceam, alio loco pro Laricea Terebinthinam substituit: in lib. De medic. secundùm genera.

At facultate Laricea reliquis omnibus Resinis humidior est, ac vnà acrimoniæ ac morsus expers, Terebinthinæ assimilis: medicamentis quæ vlcera & recentia vulnera probè curatura sunt, utiliter admiscetur. Omnes, inquit Galenus, Resinæ huiuscemodi humiditatis gratia simul & viscositatis, quam coniunctam habent, sicca medicamenta veluti colligant: quia verò non euidèntem obtinent acrimoniam, vlcera nequaquam irritant. Quapropter nonnulli meritò talibus medicamentorum compositionibus vel Terebinthinam vel Lariceam admiscuerunt. Hæc Galenus. Potest verò & Laricea omnia quæ Terebinthina, cui facultate, vt diximus, assimilis est; quod & ipse Galenus affirmat.

Terebinthus.

Terebinthi ramus cum corniculo.

Ex filuestribus perpetuò virentibus Terebinthus quoque, Theophrasto teste, est. Hæc quandoque fruticis instar, frequenter verò arboris modo attollitur: ramos spargit non paucos, oblongos: folia quoque oblongiora, ex pluribus ad vnã costam, siue, vt Theophrastus vocat, *ύίχον* cohærentia; veluti Fraxini, sed crassiora pinguioraque; singularia quorum Laurinis similia: flores racematim cohærent muscosi, vti Oleæ, purpurascens: fructus per maturitatem ex caruleo viret, baccarum Iuniperi magnitudine, durus, tactu pinguis ac resinofus, manusque inficiens: ligni materies dura, & qualis Lentisco.

Fert præterea, Theophrastus ait, oblonga quædam veluti *κεράνα*, siue cornicula, interius vacua, colore nonnihil rubentia, in quibus exigui vermiculi culicibus similes, & quandoque humor quidam reperitur.

Ex huius autem trunco ac lignosis ramis Resina profluit liquida, quæ Terebinthina dicitur.

In Iudæa, Syria, Cypro, Africa, & Cycladibus insulis, vt Dioscorides ait, prouenit. Testatur Bellonius in Syria ac Cilicia copiosam inueniri, atque illinc venalem Damascum adferri: Clusius in Narbonensi Gallia, ac in plurimis Lusitaniæ, Hispaniæque locis spontè gigni ait, sed maxima ex parte fruticosam, & Resinam haud proferentem.

Theophrastus circa Idam & circa Macedoniam breuem, fruticosam contortamque nasci refert; apud Damascum verò Syriæ magnam, copiosam, decoramque. Idem Terebinthum quamdam masculam, alteram feminam facit: masculam quidem sterilem, feminam autem fructiferam. Huius verò vnã fructu protinus rubente, magnitudine Lentis, qui concoqui nequit; alteram fructu initio viridi, postea rufescente, postremò nigro, cum Vite maturescente, Fabæ magnitudine, resinoso.

Tradit verò & Indicam quamdam esse Terebinthum: arborem videlicet ramis ac foliis Terebintho similem, sed fructu differentem, quem Amygdalis similem habet. Videtur autem hæc eadem cum arbore Pistacia ferente, vt antea scriptum.

Vere autem Terebinthi flosculi vnã cum nouis germinibus erumpunt, Septembri ac Octobri

Terebin-
thus Indi-
ca.

Octobri

Octobri vindemiae tempore baccæ maturitatem assequuntur. Cornicula circa idem tempus nascuntur.

Hæc arbor Græcis *τέρμινθος*, quandoque verò etiam *τερβινθος* dicitur: Latinis Terebinthus: Italis *Terebintho*: Hispanis *Cornicabra*: Gallis *Terebinthe*: Arabibus *Botin*, & cum articulo *Albotin*.

Græcis Resina *τερμινθίνη* cognominatur: Latinis Terebinthina: Germanis *Serpentin*: Belgis *Termentijn*: Arabes gluten *Albotin* nominant, quibus fructus Granum viride est.

Ceterum Terebinthi cortex, folia, & fructus adstrictionis quippiam obtinent, secundo verò ordine excalfaciunt: resiccant quidem virentia modicè; arida verò ordine secundo: fructus verò etiam amplius, propinquus tertio ordine resiccantibus, & calidior quoque. Esui hic aptus est, vt Dioscorides ait, sed ventriculo aduersatur, vrinam prouocat, lienosis prodest: contra phalangiorum morsus ex vino bibitur.

Resina verò Terebinthina omnes alias, Dioscoridis sententia, antecedit: sed Galeno auctore primas omnium Lentiscina meruit: post hanc verò Terebinthina.

Manifestam quoque hæc, non tamen similiter ac Lentiscina, adstrictionem possidet; ceterum adiunctam habet amaritudinem quamdam, per quam magis quam Lentiscina digerit. ob eandem qualitatem inest & absterisio tanta quidem, vt & psoras sanet; lib. VIIII: De simp. medic. facultatibus: in lib. verò De medic. secundum genera, Terebinthinam Laricæe assimilem facit, quam reliquis omnibus humidior, & acrimoniæ & morsus expertem esse affirmat, vt superiore capite latius scriptum.

De Lentisco. CAP. XX.

Lentiscus.

LENTISCVS frequenter instar fruticis nullo grandiore caudice, sed compluribus stolonibus Coryli modo luxuriat: sæpius verò & ad mediocris arboris altitudinem assurgit & magnitudinem assequitur: lenti ac flexibiles rami eius sunt: cortex subrufus, similiter obsequiosus ac frangi contumax: folia ab vno pediculo octona fere cohæret; Glycyrrhizæ foliis assimilia, sed duriora, colore saturato virentia, ambitu quandoque nonnihil rubètia, veluti & nonnullis discurrentibus venulis, odore nonnihil graueolentia. Flores muscosi racematim longis pediculis adhærent: baccæ succedunt Erui magnitudine, initio virentes, inde purpureæ, postremò nigre, pingues ac oleaginosæ; nucleo intus duro, nigro, cuius medulla candida est, ex quibus & oleum fit, Dioscoride teste.

Folliculos Lentiscus quoque profert, corniculi modo intortos, in quibus initio liquor, deinde hoc veterascente animalcula exigua culicibus similia, veluti in Terebinthi corniculis, ac complicatis Ulmi foliis.

Effluit quoque ex Lentisco Resina, sed arida, Mastiche dicta.

Lentiscus in pluribus regionibus prouenit: veluti in Syria, Creta, Italia, Narbonensi Gallia, plerisque Hispaniæ prouinciis, &c. Sed in Chio maris Ægæi insula præcipua: in qua vel sola diligenter, & Mastiches quidem caussa colitur, quæ ex cultis Lentiscis illic ab indigenis

vulnerato caule singulis annis diligenti adhibita cura colligitur, ac inde in omnes orbis partes mittitur.

Lentisci flosculi Vere, baccæ sub Autumnum perficiuntur. Mastiche verò circa vindemiae tempus colligenda.

Dicitur Græcis *λίγις*: Latinis Lentiscus: Italis *Lentisco*: Gallis *Lentisque*: Hispanis *Mata*, & *Arcoya*.

Resina, *πνίην λιγίνην*, & *μαστίχη*: Latinis Lentiscina Resina, & similiter Mastiche nominatur:

tur : in Officinis Mastix : Italis *Mastice* : Germanis *Mastix* : Belgis & Gallis *Mastic* : Hispanis *Almassiga*, *Mastech*, & *Almecega*.

Oleum ex baccis expressum Hispanos *Azeyte de Mata* nominare Clusius scribit.

Lentiscus autem, ut Galenus ait, ex aquea essentia leuiter calida, & non pauca terrena frigida compositus est : desiccatur ordine secundo completo, in caliditatis ac frigiditatis quodammodo medius : omnibus suis partibus similiter adstringit, extremis turionibus, germinibus, foliis, fructu, ramorum ac radicum corticibus, tum & succo ex foliis expresso. Bibitur aliquod horum per se, vel cum aliis eiusmodi medicamentis, ad dysenterias, alui fluores, sanguinis spurcationes, & ex utero eruptiones, eiusdem ac etiam sedis procidentiam : idem siquidem possunt quod Acacia & Hypocistis.

Decoctum verò horum fotu caua vlcera carne implet, fracta ossa consolidat, fluxiones muliebres sistit, nomas reprimat, urinas prouocat, mobilesque dentes collutione firmat ac stabilis. Ex ramulis aut ligno dentiscalpia quoque in eundem usum conficiuntur.

Oleum ex baccis adstringendi vim similiter retinet.

Mastice.

Similem quoque facultatem Mastice obtinet, omnium Resinarum optima, & primas partes merito occupans : nam præter quòd modicè adstringat, inest illi quoque mordacitatis expers desiccatio, Galeno auctore.

Vtilis autem in primis debili ventriculo Mastice est : dolores eius sedat, vel in exigua quantitate, trium videlicet granorum, assumpta, vel foris cum oleo illita, sed præcipuè alutæ inducta & emplastri modo admota, quo modò nauseam cibi que fastigium tollit, dolores sopit, retinendi potentiam intendit, & concoctionem promouet.

Auxiliatur verò & sanguinem expuentibus in eclegmate, & veteri tussi : additur ad dentifricia, quæ mobiles dentes confirmant, & sordidiores emundant : faciei illinitionibus quæ cutis nitorem conciliant permiscetur.

Commanducata verò Mastice oris halitum emendat : pituitam è capite clementer citraque molestiam detrahit : dolores dentium mitigat, dentesque ipsos firmiores reddit, ac gingiuas contrahit, replicare verò & in oculis pilos Dioscorides addit.

F I N I S.

INDEX